deraf synnerlig förargelse; då må till fängelse från och med två till och med sex månader, eller böter från och med femtio till och med femhundra Riksdaler dömas.

§ 41.

Gör man våldsgerning å annan inom Konungens slott i hufvudstaden, eller annorstädes i slott, hus eller gård, der Konungen vistas, eller å rum, der Rikets Ständer eller deras Afdelningar eller Utskott församlade äro, eller inför sittande Rätt, Konungens Befallningshafvande eller annat allmänt Embetsverk, vare lag, som i 40 § sägs.

§ 42.

Den, som i uppsåt att skada göra, eller eljest i vredesmod, emot annan drager knif eller svärd, eller spänner bössa, eller reser annat lifsfarligt vapen vid sådant tillfälle eller å sådant ställe, som i 40 eller 41 § sägs, varde, der ingen skada sker, ändock straffad med böter från och med femtio till och med femhundra Riksdaler.

§ 43.

Gör man våldsgerning å annan för det han i sak inför Rätta, hos Konungens Befallningshafvande eller vid annat Embetsverk, sin eller annans talan fört, eller vittnesmål aflagt, eller för att honom från sakens utförande eller vittnesmålets aflägganden hindra; dömes till straffarbete från och med två månader till och med två år.

§ 44.

Misshandlar man annan för att tvinga honom till bekännelse i någon sak; vare lag, som i 43 § skiljs. Är brottet med synnerligen försvårande omständigheter förenadt; då må till straffarbete från och med två till och med fyra år dömas.

§ 45.

Har man, i uppsåt att våldföra annan, brutit någons hemfrid, i ty att man med våld eller eljest mot någons vilja inträngt i hans hemvist, vare sig gård, hus eller fartyg, eller ock dit sig insmugit, eller der gömt sig undan; dömes, ändå att uppsåtet ej varder fullbordadt, till fängelse från och med två till och med sex månader eller till straffarbete från och med två månader till och med två år.

§ 46.

Har man, utan sådant hemfridsbrott, som i 45 § sägs, gjort våld å annan i hus eller gård, der han sitt hemvist hade, eller dit han i fara sin tillflykt tog, eller å fartyg, ehvad han till besättningen hörde, eller eljest hade lof eller lega för sig, eller ute å mark, då han sitt arbete förrättade; varde den omständighet, vid straffets mätande för våldet, såsom försvårande ansedd.

§ 47.

Våldför man annan å allmän väg, gata eller torgplats, eller der allmän marknad hålles; då skall ock den omständighet, vid straffets mätande för våldet, såsom försvårande anses

Om envig.

§ 48.

Hafva tvänne, efter aftal, inlåtit sig i envig med hvarandra, och varder någon deri dödad; dömes dråparen till straffarbete från och med sex till och med tio år. Var det aftal gjordt, att enviget ej skulle utan enderas död slutas, och kommer död deraf; dömes till straffarbete på lifstid. Får någon i envig svår kroppsskada; vare gerningsmannen förfallen till straffarbete från och med två till och med sex år. Skedde ringare eller ingen skada, dömes till fängelse från och med sex månader till och med två år.

§ 49.

Den, som utmanar annan till envig eller slik utmaning antager, skall, ändå att enviget ej kommer till verkställighet, straffas med fängelse från och med sex månader till och med två år.

§ 50.

Förfar någon vid envig svikligen, och får den andre deraf död; vare lag som om mord i 1 § sägs. Blef genom den enes svikliga förfarande svår kroppsskada den andre tillfogad; dömes gerningsmannen till straffarbete från och med sex till och med tio år. Kom deraf ringare skada; dömes till straffarbete från och med två till och med sex år.

Om misshandel, som göres af öfvermaga eller afvita.

§ 51.

Begår öfvermaga, som är äldre än sju år och yngre än femton år, sådant brott, som i denna författning nämndt är, och pröfvas han hafva egt nog urskillning att gerningens brottslighet inse; varde dömd till fängelse eller straffarbete i högst fyra år, om gerningen i allmänhet med dödsstraff belagd är, och högst två år om straffarbete å längre tid derför i allmänhet stadgadt är.

Pröfvas han ej hafva egt nog urskillning att gerningens brottslighet inse, eller är brottet ringare, än nu sagdt är; vare lag, som i 52 § stadgas.

§ 52.

Barn, som är yngre än sju år, må ej för misshandel, som det å annan gjort, ådömas straff; dock ege Domaren efter omständigheterna förordna, att barnet af föräldrar eller annan, under hvars vård och lydnad det står, med aga hemma i huset rättas skall.

§ 53.

Afvita, som gör misshandel å annan, vare straff-fri.

Om nödvärn.

§ 54.

Varder man af annan med våld eller hot så öfverfallen, att fara är för lif eller helsa, eller sker våld eller hot, för att någon till otukt tvinga eller olofligen beröfva någon hans frihet; då ege man rätt till nödvärn och vare saklös för all skada, som man deri gjort.

§ 55.

Emot den, som begår inbrott eller eljest olofligen och med våld tränger sig in i annans hus, gård, rum eller fartyg nattetid, eller, ehvad det är natt eller dag, söker med våld fråntaga någon hans egendom, eller sätter sig till motvärn emot den, som sitt värja eller å bar gerning återtaga vill, må ock det våld brukas, som nöden kräfver.

§ 56.

Rymmer fånge eller häktad person, eller sätter han sig till motvärn emot

fångvaktare eller annan, som honom från rymning hindra vill, eller mot förestånd-dare eller uppsyningsman vid straffinrättning eller häkte, då denne honom till ordning inom inrättningen eller häktet hålla skall, eller sätter sig någon, som häktas skall, till motvärn emot den, som eger häktningen verkställa eller dervid biträder; då må ock det våld brukas, som till rymningens förekommande, ordningens bibehållande eller häktningens verkställande nödigt är.

Lag samma vare der annan, än fånge, häktad person eller den, som häktas skall, sätter sig med våld eller hot emot den, som rymningen hindra, ordningen bibehålla eller häktningen verkställa vill.

§ 57.

Finnes någon, i fall som i 54, 55 eller 56 § sagdt är, hafva gjort större våld, än nöden kräfde; pröfve Domaren, efter omständigheterna, om han för uppsåtlig gerning eller blott såsom för vållande straffas bör.

Var så trängande nöd eller fara för handen, att han sig ej besinna kunde; då må han från straff frias.

§ 58.

Kommer någon den till hjelp, som finnes i nöd stadd, efter ty förut sagdt är, vare ock för honom lag, som hade han sjelf i den nöd sig befunnit.

§ 59.

Huruledes vid uppror eller upplopp eller vid öfverträdelse af föreskrift till afvärjande af smittosam sjukdom, så ock i vissa fall vid angrepp å dem, som till krigsmagten höra, våld må med våld mötas, derom är särskildt stadgadt.

Om delaktighet.

§ 60.

Den, som bjuder eller leger, råder eller hjelper annan till något af förenämnde brott, så att det derigenom sker, straffes som vore han sjelf gerningsmannen.

§ 61.

Hafva två eller flere i samråd beslutit verkställandet af sådant brott, hvarom förut är nämndt; varde en hvar, som i beslutet deltagit och vid brottets utförande

närvarit eller, före eller vid utförandet, gerningen främjat, eller efteråt gerningsmannen tillhandagått, straffad som vore han sjelf gerningsman.

Har den, som i beslutet deltagit, ej varit vid utförandet när, och har han icke heller brottet främjat eller gerningsmannen tillhandagått, såsom sagdt är; varde han dömd efter **61** Kap. **2** § Missgernings-balken, der han ej anstiftare är och förty efter **60** § i denna författning straffas bör.

§ **62**.

Hafva flere, utan föregånget samråd och aftal, misshandlat någon, så att han deraf ljutit döden; då skall en hvar, som tillfogat den döde lifsfarlig skada och, der ej viss skada var i sig sjelf lifsfarlig, en hvar, som tillfogat den döde någon af de skador, hvilka i förening orsakat döden, dömas till det straff, hvartill han, om den af honom åstadkomna skadan ensam varit dödande, gjort sig förfallen.

§ **63**.

Den, som vid dråp, deri flere deltagit, gjort ringare misshandel å den döde, än i **62** § sagdt är, varde för delaktighet i dråpet straffad efter **61** Kap. **2** § Missgernings-balken, der han ej efter **60** § i denna förordning bör såsom gerningsman straffas.

§ **64**.

Kan vid dråp, deri flere deltagit, ej utrönas hvilken eller hvilka tillfogat den döde skador, som i och för sig eller i förening lifsfarliga varit; då skola alla straffas för delaktighet i dråpet, och vare straffet för den, som i uppsåt att döda gjort våld å den dräpne, straffarbete å högst sex år; för den, som med berådt mod, men utan sådant uppsåt, som sagdt är, deltagit i misshandeln, straffarbete å högst fyra år; och för den, som af hastigt mod och utan uppsåt att döda varit i gerningen delaktig, straffarbete å högst två år.

§ **65**.

Hafva flere, utan föregånget samråd och aftal, deltagit i misshandel, hvaraf kommit skada, som i **9**, **10** eller **11** § sägs; då skola vid straffets bestämmande de grunder, som i **62** och **63** §§ äro stadgade, tillämpas.

Kan ej utrönas af hvilken eller af hvilka skadan blifvit gjord; då skall en hvar, som i misshandeln deltagit, dömas, om skadan var af beskaffenhet, som i **9** eller **10** § sägs, till straffarbete å högst två år eller fängelse å högst sex må-

nader, och om skadan ringare var, till böter från och med fem till och med etthundra Riksdaler.

§ 66.

Låter någon bruka sig till biträde vid uppgörande af aftal om envig eller till vittne vid sådan strid; varde straffad med fängelse från och med sex månader till och med två år.

§ 67.

I öfrigt komma i afseende å delaktighet i brott, som i denna författning omförmälas, de i allmänhet gällande föreskrifter om delaktighet i missgerningar att tjena till efterrättelse.

Om skadestånd.

§ 68.

Ersättning för den skada, som någon genom misshandel, hvarom sagdt är, tillfogat annan, vare den brottslige pligtig att gälda, ehvad gerningen skett med uppsåt eller af vållande; och skall under skadeståndet räknas icke endast läkarelön och annan kostnad, utan äfven ersättning för hinder eller brist i den skadades näring, för sveda och värk, så ock för lyte eller annat stadigvarande men, om sådant blifvit honom tillfogadt.

§ 69.

Komma maka eller barn efter den, som dödad blifvit, att genom hans frånfälle sakna nödigt underhåll; då kan dem, efter ty med afseende å så väl den brottsliges tillgångar, som andra omständigheter, skäligt pröfvas, tilläggas såsom skadestånd hvad för makan eller barnen tarfvas, till dess de sig eljest försörja kunna; och må det skadestånd efter omständigheterne sättas att utgå på en gång eller å särskilda tider.

§ 70.

Är skada gjord å öfvermaga eller afvita och kan ej den, som skadestånd njuta bör, det utfå af någon, som för underlåten vård öfver den, som skadan gjorde, är förfallen till ansvar för vållande; då hafve han, som skadan led, rätt

att skadestånd erhålla af dens egendom, som skadan gjorde; varde dock, med afseende så väl på dennes större eller mindre förmåga att sin handlings skadlighet inse, som på de tillgångar han eger till skadeståndets gäldande, beloppet deraf jemkadt efter ty skäligt pröfvas.

Ej skall, der skada blifvit gjord af barn, som är yngre än femton år, eller af afvita, tagas till skadestånd hvad som till uppfostran för barnet eller underhåll för den afvita nödigt finnes.

Särskilda bestämmelser.

§ 71.

Med svår kroppsskada förstås i denna författning sådan skada, som i 9 eller 10 § sägs.

§ 72.

Har man vid mord, dråp eller annan misshandel, träffat annan, än den man döda eller misshandla ville; straffes som vore gerningen föröfvad mot den, åt hvilken den ämnad var; dock skall ej å särskild egenskap hos denne eller å särskildt förhållande emellan honom och gerningsmannen afseende göras.

§ 73.

Är för embets- eller tjensteman, som gör våld eller misshandel å annan, särskildt stadgad embetets eller tjenstens förlust för viss tid eller för alltid, lände ock det till efterrättelse.

§ 74.

I fråga om dråpares rätt till arf, morgongåfva eller giftorätt, gälle hvad derom i lag är stadgadt.

§ 75.

Har någon genom en handling begått två eller flere af de i denna författning omnämnda brott, och är straffet å ettdera svårare, än å annat; då skall det svåraste straffet tillämpas: är hvartdera brottet belagdt med samma straff, varde det straff tillämpadt. I båda dessa fall skall brott, hvarför särskildt straff ej ådömes, betraktas såsom försvårande omständighet. Der för någotdera brottet, sådan påföljd, som i 73 § sägs, bör ega rum, varde ock den ådömd.

Innefattar en handling brott, som i särskilda afseenden är med olika straff belagdt; vare ock lag, som i denna § sägs.

§ 76.

De i Kongl. Förordningen den 4 Maj 1855 för vissa fall gifna föreskrifter till Kyrkotuktens upprätthållande skola tillämpas jemväl å den, som gjort sig skyldig till ansvar för dråp, som ej är med dödsstraff belagdt, eller för vållande till annans död.

§ 77.

Huru den skall straffas, som förgriper sig med våld eller misshandel å Konungen eller annan medlem af Konungahuset;

eller vid upplopp eller uppror gör våld å person;

eller uppsåtligen sätter eld i annans hus eller gård och derigenom vållar någons död;

eller öfverfaller annan för att rån föröfva;

eller genom öfverträdelse af föreskrift, som blifvit gifven till skyddande af kanal-, sluss- eller jernvägs-anläggningar, vållar död eller svår kroppsskada;

eller öfverträder föreskrift, gifven till afvärjande af smittosam sjukdom, och dervid brukar våld eller smittosam sjukdom förorsakar; — derom är särskildt stadgadt.

Särskildt gifne föreskrifter och stadganden i afseende å bestraffning af fånge, som gör våld eller misshandel å annan, lände ock till efterrättelse.

Genom denna förordning sker ej heller någon ändring af de i Krigslag förekommande ansvars-bestämmelser å dem, som till krigsmagten höra.

§ 78.

Misshandel, som i 11 eller 12 § sägs, ändå att den skett mot make, stjuf- eller svärföräldrar, fosterföräldrar, förmyndare, husbonde eller annan förman, så ock brott, som i 13 och 36 §§ sägs, må ej åtalas af allmän åklagare, der ej målsegande brottet till sådant åtal angifver eller det blifvit föröfvadt under sabbat eller å sådan ort, som i 47 § omförmäles.

Vållande, som i 15 § sägs, må ej åtalas af annan än målsegande.

§ 79.

Hafva två år förflutit sedan brott, hvarom i denna förordning förmäles, blef för-

föröfvadt, må ej talan om ansvar derför anställas, der ej straffarbete å brottet följa kan.

§ 80.

Böter, som i denna förordning finnas stadgade, beräknas i Riksmynt. Saknar den bötfällde tillgång till böterne, skola de förvandlas till fängelse vid vatten och bröd, motsvarande en tredjedel af det ådömda bötesbeloppet.

§ 81.

Brott, som föröfvas innan denna förordning kungöres, men för hvilket straff då ej är bestämdt genom Utslag, som vunnit laga kraft eller ej öfverklagadt varder, skall ock efter denna förordning straffas, om det straff, som enligt den bör å brottet följa, är lindrigare än det, som derför i äldre lag eller författning stadgadt varit.

Transsumt af Protokollet öfver Justitie-Departements-ärenden, hållet inför Hans Maj:t Konungen uti Stats-Rådet å Stockholms Slott Thorsdagen den 27 Oktober 1859.

i närvaro af:

Hans Excellens Herr Justitie-Stats-ministern Friherre *De Geer*,
Hans Excellens Stats-ministern för utrikes ärendena Herr Friherre *Manderström*.
Stats-råden: *Wallenstéen*,
Gripenstedt,
Almqvist,
Ehnemark,
Herr Grefve *Hamilton*,
Lagerstråle,
Björnstjerna,
Malmsten.
Justitie-råden: *Alexanderson*,
Cramér.

Hans Excellens Herr Justitie-Stats-ministern anmälde i underdånighet det i Justitie-departementet uppgjorda förslag till Förordning angående mord, dråp och annan misshandel, hvilket finnes detta protokoll bilagdt. —

Vid granskning af berörde förslag i Högsta Domstolen, hvars yttrande Kongl. Maj:t, genom nådigt beslut den 8 Februari 1859, behagat infordra, har blifvit anmärkt: —

Hans Excellens Herr Justitie-Stats-ministern tillkännagaf, att han, med anledning af de i Högsta Domstolen emot förslaget framställda anmärkningar, ansett detsamma böra i vissa delar erhålla en förändrad lydelse, som blifvit upptagen i ett af honom nu jemväl anmäldt revideradt förslag till proposition i ämnet; och efter det Herr Justitie-Stats-ministern redogjort för innehållet af så väl det förstnämnde förslaget, med de i Högsta Domstolen deröfver afgifna yttranden, som det reviderade förslaget, yttrade Hans Excellens:

»Sedan det af Kongl. Maj:t vid 1844—1845 och 1847—1848 årens riksdagar framlagda förslaget till ny strafflag blifvit af Rikets Ständer afslaget, har den af behofvet högeligen påkallade förbättringen af vår strafflag endast steg för steg fortgått, medelst antagande af särskilda författningar, som omfatta olika delar af kriminal-lagstiftningen. En sålunda delvis skeende ändring af gällande lag efter ett annat system, än det hvarefter denna är uppställd, medför onekligen stora olägenheter och svårigheter, som tillförene ofta varit framhållna och jemväl vid Högsta Domstolens granskning af förevarande lagfrågor blifvit af två ledamöter anmärkta. Men att denna lagstiftnings-method, äfven om den ej vore af omständigheterna framtvungen, icke saknar sina fördelar, bör på samma gång erkännas. I den mån lagförändringens omfång inskränkes, måste, vid ärendets behandling af representationen, hvarje enskild representant kunna deråt lättare egna den forskning och eftertanka, som för omdömets stadgande erfordras. Ju mera begränsadt ämnet är, desto lättare uppfattas det af allmänheten. Att de fragmentariska lagförändringarne kunna genast efter utfärdandet komma under tillämpning, må icke heller förbises, lika litet som det förhållande att, sedan reformen af brottmålslagen fortskridit så långt, att de vigtigare delarne blifvit ordnade och återstoden kan på en gång företagas och afgöras samt derefter endast återstår att sammanföra de särskilda delarne och förfullständiga det hela, kunna de förändringar i det redan beslutade, hvartill erfarenheten under tillämpningen må hafva gjort anledning, vida ändamålsenligare åstadkommas vid omförmälde sammanföring eller kodifiering, än genom ändringar i en redan utfärdad lagbok. Vanskligheten af försök, att under våra representativa former genomföra på en gång en fullständig brottmålslag, byggd på helt andra grunder, än den hittills gällande, är alltförväl ådagalagd, att försökets förnyande må tillrådas förr, än åtminstone de vigtigaste och mest ömtåliga frågor, som till ämnet höra, blifvit särskildt behandlade och afgjorde, — och af dylika frågor är det ännu mer än en, och deribland en sådan, som den om straffbarheten af affall från den rena evangeliska läran eller utspridande af deremot stridande meningar, hvilken väntar sin lösning. Då härtill kommer, att den del af brottmålslagen, som angår brott mot person, hittills icke blifvit vidrörd, har jag trott hufvudstycket deraf, eller bestraffandet af våld mot person, desto heldre böra särskildt göras till föremål för lagstiftningens uppmärksamhet, som gällande lags bristfällighet i denna del är den å rättstillståndet menligast inverkande.

Det lagförslag, som till följd häraf nu i underdånighet anmäles, grundar sig på det ofvannämnda, Rikets Ständer förelagda, förslaget till ny strafflag, hvilket varit utgångspunkten för de väsendtligaste förändringar inom kriminal-lagstiftningens område, hvilka sedan dess egt rum. Fastän egentligen endast afseende de brott, hvilkas slägtbegrepp har till utmärkande kännetecken annans förnärmande till kropp eller helsa, upptager likväl förevarande förslag sådana arter af de i strafflags-

förslaget till brott mot offentlig myndighet, fridsbrott och brott mot annans frihet hänförda förbrytelser, i hvilkas begrepp förenämnde kännetecken jemväl ingår. Denna utsträckning af förslagets omfång är föranledd af sammanhanget emellan straffbestämmelserna för berörde brott. Sjelfva lagstiftningsmethoden förhindrar en strängt systematisk begränsning af ämnet, och nyssanmärkte afvikelse bör så mycket mindre tilläggas någon vigt, som den näppeligen kan medföra någon praktisk olägenhet och vid en framdeles skeende kodifiering af de spridda kriminal-lagarna med lätthet afhjelpas.

Förslagets skiljaktighet i uppställning från strafflags-förslaget är påkallad lika mycket af ämnets beskaffenhet, som angelägenheten att i möjligaste mån underlätta öfversigten af innehållet. Hvad det sednare angår, är det konstitutiva deraf till största delen öfverensstämmande med strafflags-förslaget, hvars ordalydelse i allmänhet, efter Högsta Domstolens yrkande, blifvit, så vidt meningen det tillåtit, bibehållen, äfven der enligt mitt tycke ordalagen i det inom Justitie-departementet utarbetade förslaget varit lyckligare valda. Åtskilliga afvikelser från strafflags-förslaget förefinnas likväl och för de väsendtligare af dem, äfvensom skälen för desamma, utber jag mig att i underdånighet få redogöra.

Enligt en i strafflags-förslaget antagen grundsats, skulle försöket till hvarje brott med svårare påföljd, än 6 månaders fängelse, beläggas med högre eller lägre straff, i den mån försöket närmat sig till brottets fullbordan. Denna grundsats, som vid förslagets granskning hos Rikets Ständer mötte lifligt motstånd såsom vådlig i sin vidsträckta tillämpning och jemväl blef en af hufvudgrunderna, hvarpå förslagets ogillande stöddes, öfverensstämmer icke med gällande lag, som endast undantagsvis och i bestämdt uppgifna fall bestraffar försöket till brott. Att nu afvika derifrån synes så mycket mindre vara lämpligt, som inkasten mot försökets bestraffande i allmänhet äro företrädesvis gällande i fråga om åtskilliga af de olika arter brott, som en lag, angående våld och misshandel å person, måste omfatta. De fall, i hvilka, enligt förevarande förslag, försöket till brott skulle bestraffas, ligga bestämmelserna i gällande lag så nära, att endast stadgandet om straff för försök till mord synes påkalla någon särskild motivering. Detta stadgande, som saknar motsvarighet i nuvarande lag, har Högste Domstolen, med afseende dels å svårigheten att annorlunda, än i sammanhang med en allmännare omarbetning af strafflagen, nöjaktigt behandla frågan om bestraffning af försök till brott, dels å olämpligheten deraf, att i en lag om mord, dråp och annan misshandel bestraffa endast försöket till mord, dels ock derå att förslaget, utan ett sådant stadgande, lemnade utväg till bestraffning af sistnämnda brott i åtskilliga fall, ansett böra utgå. Deremot förekommer likväl, att under det gällande lag bestraffar försöket till rån med 28 dagars fängelse vid vatten och bröd samt 2 till 6 års straffarbete, änskönt någon skada af gerningen ej följt, skulle försöket till mord, vid enahanda utgång, ej kunna bestraffas med mer än 6 månaders straffarbete, eller den svåraste påföljden för en med begagnande af

lifsfarligt vapen utförd misshandel, hvaraf kommit ringa eller ingen skada — ett missförhållande, som är af allt för stor vigt att lemnas utan uppmärksamhet, äfven om svårigheterne för undanrödjandet deraf voro större än de i verkligheten äro. Försöket till brott har i flera fall, såsom t. ex. i fråga om förgiftning och fosters fördrifvande, blifvit i förslaget, utan anmärkning från Högsta Domstolens sida, belagdt med straff, och bestraffandet af försöket till mord kan hvarken vara mindre nödvändigt eller mera inkonsequent. Det är visserligen sannt, att i en författning af beskaffenhet, som den nu ifrågavarande, det straffbara försökets begrepp alltid måste blifva i viss mån obestämdt, men så vida, efter förslaget, försöket ej skulle bestraffas förr, än gerningen framskridit så långt, att brottets fullbordan bevisligen förhindrats endast genom omständigheter, som voro af gerningsmannens vilja oberoende, bör begreppets närmare bestämmande kunna utan fara öfverlemnas åt jurisprudensen.

En annan och af Högsta Domstolen ogillad skiljaktighet från strafflags-förslaget förekommer i behandlingen af såramål. Vid uppställningen af straffbestämmelserna för den uppsåtliga misshandeln, som ej haft döden till följd, antager berörde förslag, med afseende å det objektiva i brottet, fyra hufvudkategorier, nemligen två för de svårare och två för de ringare kroppsskadorna, och vidare, med afseende å det subjektiva, två underkategorier för hvar och en af de förra, hvarigenom uppkommer en indelning af hithörande brott i åtta särskilda klasser. — Att vid straffbestämmelsernas uppställning efter kroppsskadornas relativa vigt någon skarp begränsning af de särskilda kategorierna ej kan ega rum, ligger i sakens natur. Den af strafflags-förslaget uppdragna skillnaden emellan de särskilda slagen af svåra kroppsskador är deremot beroende af en uppskattning af de olika kroppsdelarnes värde, i hvilken påtagligen icke kan ligga någon allmängiltighet. Om den, som å en annan afskurit fingrarne å begge händerna eller genom afskärande af hand- eller fot-, arm- eller ben-senor gjort dessa lemmar obrukbara, skulle straffas mindre, än den, som afhuggit *en* hand eller *en* fot å sin vederpart, kunde icke dertill uppsökas någon annan grund än lagstiftarens vilja. Förevarande förslag uppställer derföre, med afseende å det objektiva i brottet, endast tre straff-kategorier, omfattande den första de våldsgerningar å annan, hvilka haft till följd svår kroppsskada, hvartill jemväl hänförts lifsfarlig sjukdom, den andra de, hvaraf mindre lyte eller kroppsfel eller lindrigare sjukdom härflutit, och den tredje alla öfriga kroppsförnärmelser. Med hänseende åter till den subjektiva straffbarheten har detta förslag vidhållit den i mord- och dråpmåls-afdelningen antagna indelningsgrund efter det brottsliga uppsåtets omfång. I främsta rummet är nemligen straffbarheten af alla rättskränkningar beroende på sammanhanget mellan gerningsmannens vilja och gerningens följd eller, med andra ord, på skillnaden emellan uppsåt och vållande. Första frågan vid den subjektiva straffbarhetens bedömande måste alltid blifva den: »hvad har gerningsmannen åsyftat?» Derefter kan vid straffets afmätande blifva fråga om det inflytande, som

må tilläggas den mer eller mindre brottsliga viljans varaktighet. Men innan afgjordt blifvit att ondt uppsåt varit förhand, kan icke uppstå fråga, huruvida uppsåtet varit öfverlagdt eller icke. Vid utstakande af straffet för den uppsåtliga misshandel, som haft döden till följd, upptager strafflags-förslaget såsom hufvudbestämning skillnaden emellan uppsåt (Kap. 17, §§ 1 och 4) och vållande, bestämdt af uppsåt (§§ 5 och 6), samt såsom underbestämning skillnaden emellan öfverlagdt (§§ 1 och 5) och oöfverlagdt uppsåt (§§ 4 och 6), men i fråga om den misshandel, som icke haft döden till följd, lemnas den förut antagna hufvudbestämningen å sido, och den förra underbestämningen ingår i stället såsom hufvudgrund vid straffbarhetsgradens fastställande. Denna theoretiska inkonsequens leder ock i tillämpningen till den orimlighet, att t. ex., enligt strafflags-förslaget, den, som i öfverlagdt uppsåt att med blotta handen tillfoga någon ett slag, råkar att dervid mot sin vilja utstöta hans öga, skulle vara mera straffvärd eller falla under en svårare straffkategori, än den, som med fullt uppsåt slår ut en annans öga, såvida endast beslutet genast öfvergår till handling. Men ehuru af sådan anledning den vid behandlingen af dråpmåls-afdelningen iakttagna grundsatsen blifvit i förevarande förslag tillämpad jemväl i afseende å såramål, har likväl en sönderdelning af straffbestämmelserna med afseende å den subjectiva straffbarheten egt rum endast i fråga om de svåra kroppsskadorna, helst strafflatituden beträffande ringare kroppsförnärmelser i allt fall blir föga vidsträcktare, än den förslaget i allmänhet innehåller.

En ytterligare afvikelse från strafflagsförslaget, hvilken i Högsta Domstolen blifvit af två ledamöter underkänd, men af pluraliteten lemnad utan anmärkning, har egt rum i fråga om duells- eller envigs-brottet, hvilket enligt nyssberörda förslag skulle vara strafflöst, i händelse det ej medförde död eller kroppsskada och i annat fall anses efter de lindrigaste bestraffningsgrunder, som för uppsåtlig misshandel funnos i lagen utsatte. De motiver derför, som blifvit af Lag-kommittéen anförde och af Högsta Domstolens minoritet åberopade, tala visserligen för lagstiftarens mildare bedömande af det våld, som vid ett envig kan varda af någondera parten den andre tillfogadt, men alldeles icke för envigets otillräknelighet eller straff-frihet i hvarje fall, der ej blod blifvit derigenom spildt. Tvärtom måste redan det rättsvidriga aftalet om två menniskors ömsesidiga angrepp emot hvarandras lif eller helsa i och för sig anses brottsligt, och desto hellre böra af lagen beläggas med straff, som, till följd af detta brotts särskilda beskaffenhet, lagens straffhot förlorar sin kraft i samma mån handlingen framskrider. Har utmaning till envig en gång skett och blifvit antagen, är det fara värdt att fruktan för straff ofta skall undertryckas af en hederskänsla, som med vanära stämplar brytandet af ett aftal, — äfven der det, lättsinnigt ingånget, gäller en lagstridig handling; och har aftalet en gång framskridit till verkställighet, ligger effekten deraf merendels lika mycket utom som inom de handlandes förmåga att bestämma. Det är vid betraktande häraf, som förevarande förslag, i likhet med gällande lag, belagt med straff så väl sjelfva enviget som

aftalet derom; börande den dervid utsatta strafflatituden af fängelse från och med sex månader till och med två år innebära ett tillräckligt straffhot utan att föranleda öfverdrifven stränghet vid tillämpningen. På denna straffbestämmelse grundar sig den för dråp och tillfogandet af svår kroppsskada i envig föreslagna påföljd, hvilken, för den händelse att hvarken varit aftaladt att duellen skulle med enderas död slutas eller någondera parten svikligen förfarit, ansetts icke böra öfverstiga straffet för svårare kroppslig misshandel, som skett med berådt mod, men utan afsigt att åstadkomma den inträffade skadan. Denna bestraffningsgrund synes riktigare än den i strafflags-förslaget, måhända i följd af dess behandling af såramål, antagne, enligt hvilken skada vid envig skulle betraktas såsom effekten af oöfverlagd misshandel. Hvad utmaningsmän och sekundanter vid envig angår, är det inflytande de i denna sin egenskap utöfva å brottet allt för mycket objektivt bestämdt för att rättfärdiga den vidsträckta strafflatitud, som skulle innefattas i en hänvisning till lagens allmänna bestämmelser om delaktighet i brott. Med afseende å beskaffenheten af detta inflytande har antagits, att straffet icke borde sättas under det för utmaning till duell eller öfver det för den fullbordade duellen, med frånseende af dess effekt, stadgade, samt vid sådant förhållande, med tillämpning af grunderna i gällande duells-författningar, kunde bestämmas till fängelse från och med sex månader till och med två år.

Enär straffet för barnamord, i strafflags-förslaget utsatt till fängelse från och med åtta till och med tio år eller på lifstid, vanligen blifvit af Eders Kongl. Maj:t i benådningsväg bestämdt till fem års straffarbete och tjuguåtta dagars fängelse vid vatten och bröd, har det i förevarande förslag ej kunnat sättas högre än till straffarbete från och med fyra till och med tio år; i följd hvaraf straffet för andra till samma kategori hörande brott jemväl blifvit i jemförelse med strafflags-förslagets bestämmelser nedsatt. Att förevarande förslag icke upptager kortare än två månaders frihetsstraff öfverensstämmer med hvad, som i allmänhet blifvit iakttaget i de på sednare tider utfärdade, till kriminal-lagen hörande författningar, såsom t. ex. Kongl. Förordningen om förfalskning, bedrägeri och annan oredlighet den 7 September 1858, deruti icke för något enda af de många olikartade fall, som i denna författning beskrifvas, en kortare strafftid finnes utsatt; varande jemväl böternas maximum och minimum föreslaget med hänsyn till sednare författningars och företrädesvis nyssnämnde Kongl. Förordnings bestämmelser. Vid föredragning af förslaget till denna Kongl. Förordning hade jag tillfälle att inför Eders Kongl. Maj:t i underdånighet uttala mina betänkligheter mot antagande af enkelt fängelse såsom straffalternativ mellan sådana böter, som vid bristande tillgång skola förvandlas till fängelse vid vatten och bröd, samt straffarbete. Jag har visserligen icke sedermera frångått min då yttrade mening, som vid granskningen af förevarande förslag varit delad af två af Högsta Domstolens ledamöter; men då omförmälde straffalternativ blifvit infördt i en författning, der det efter min föreställning varit ännu mindre

lämpligt än den, hvarom nu är fråga och för åtskilliga ofta förekommande brott redan är fastställdt, har jag trott konseqvensen fordra dess bibehållande jemväl i förevarande förslag.

Vid jemförelse med strafflags-förslaget visar sig, att af de i dess 17 Kap., under rubriken »om mord och dråp, så ock om annan misshandel å person», intagna straffbestämmelser uteslutits 3 § om den, som hjelper annan till sjelfmord, äfvensom 25 § om underlåtenhet att rädda den, som är i lifsnöd stadd. Anförandet af någon annan anledning dertill, än den som innefattas redan i angifvandet af den nu föreslagna författningens omfång, torde vara öfverflödigt, helst någon anmärkning mot uteslutningen icke blifvit vid förslagets granskning af Högsta Domstolen framställd.

Andra afvikelser, för hvilka, i anseende till de inkast deremot, som i Högsta Domstolen blifvit gjorda, grunderna torde böra i korthet uppgifvas, förekomma vid följande §§ i förslaget, nemligen:

§ 4.

Uti 2 mom. har vid dråp af misshandel med berådt mod, men utan uppsåt att döda, antagits såsom straffnedsättningsgrund, att misshandeln ej varit af beskaffenhet att döden såsom sannolik verkan deraf kunnat väntas, hvilket tillägg till strafflagsförslaget blifvit af Högsta Domstolens pluralitet ogilladt såsom stridande mot brottets begrepp.

Giltigheten af denna mildringsgrund har likväl blifvit erkänd vid nästföljande §. Är den icke stridande mot begreppet af det brott, hvarom förmäles i den ena §:n, kan den icke heller vara stridande mot begreppet af det brott, som afhandlas i den andra. I begge §§:na är fråga om dråp genom uppsåtlig misshandel utan afsigt att döda, eller af vållande bestämdt genom uppsåt, och det finnes icke något skäl, hvarför i det fallet, mindre än i det andra, sannolikheten af den inträffade verkan skulle, liksom i allmänhet i fråga om vållande, tillerkännas inflytande å straffbarheten. Otvifvelaktigt skall, der ett i och för sig obetyduligt och utan uppsåt att döda föröfvadt våld haft döden till följd, den ringa sannolikheten af den inträffade verkan anses såsom en mildringsgrund, ehvad detta våld blifvit med berådt eller af hastigt mod föröfvadt.

§ 24.

I stället för den i strafflags-förslaget i beskrifningen på barnamord förekommande tidsbestämningen »vid födseln eller inom ett dygn derefter» säges i denna § »vid födseln eller strax derefter» och har Högste Domstolen, under åberopande af främmande lagstiftningar, ansett den sednare bestämningen böra mot den förra, såsom

som egande praktiskt företräde, utbytas. Men då varaktigheten af det abnorma tillstånd, så väl i psykiskt, som fysiskt hänseende, hvaruti barnaföderskan vid födseln befinner sig, är olika hos olika individer, så måste det också vara oriktigt att binda den derifrån hemtade straffmildrings-grunden vid någon viss, godtyckligt bestämd tid, hvarigenom denna mildringsgrund understundom skulle komma att lika orättvist räknas till godo den ena, som den andra icke. I theoretiskt hänseende förkastlig, skapar ock en sådan tidsbestämning praktiska svårigheter, emedan de afgörande tidsmomenten antagligen endast undantagsvis kunna i konkreta fall med visshet utrönas. Af barnamörderskan sjelf lär ej någon tillförlitlig upplysning derom ofta vara att förvänta, och merendels har hon ej mindre vid födseln än vid brottets föröfvande sökt undandraga sig alla vittnen. Om saknaden af den af Högsta Domstolen förordade tidsbestämningen är en brist i gällande lag, är det åtminstone en brist, som sällan lärer föranledt någon klagan. En sådan tidsbestämning, understundom af tre dagar, understundom af tjugufyra timmar, förekommer dessutom visserligen i de äldre af Tysklands moderna brottmålslagar, men är af de nyaste, eller de Preussiska och Österrikiska, förkastad.

§ 41.

Enligt det af Högsta Domstolen förordade strafflags-förslaget skulle våld å den, som i Riksdagsmannaval deltager, bestraffas lika med våld å de i denna § uppräknade personer. Att med minst två års straffarbete belägga den obetydligaste uppsåtliga kroppsförnärmelse, som bland en mängd i ett Riksdagsmannaval på en gång deltagande personer till äfventyrs kan ega rum, synes allt för strängt. Hafva deltagare i Riksdagsmannaval allt hitintills kunnat undvara något särskildt skydd, så måste de ännu mindre komma i behof deraf efter utfärdandet af en lag, som så betydligt skärper ansvarspåföljderna för våld i allmänhet, som förevarande förslag. När dessutom våld å annan vid valförrättning, offentlig sammankomst eller då allmänt ärende eljest förehafves, skall enligt 50 § anses såsom en försvårande omständighet vid straffets mätande och enligt 72 § är underkastadt offentligt åtal, bör något tillägg i omförmälda hänseende ej vara erforderligt.

§ 43.

Med enahanda ansvar, som våld vid Gudstjenst, är i Lag-beredningens förslag till Strafflag, hvilket af Högsta Domstolen blifvit åberopadt, våld vid annan religionsförrättning belagdt. Men då uttrycket »annan religions-förrättning» är alltför obestämdt och den dermed åsyftade utsträckning af kyrkofriden icke visat sig vara af behofvet påkallad, har nyssnämnde uttryck blifvit uteslutet.

§ 57.

Bestämmelsen derom, att, till förhindrande af fånges rymning, det våld, som dertill nödigt är, må användas, är hemtad från det i sammanhang med strafflags-förslaget till Rikets Ständer öfverlemnade förslaget till lag om verkställighet af straffarbete och fängelsestraff. Af Lag-beredningen motiverad endast dermed, att den »ansett det vara oundvikligt att medgifva bruk af våld till hindrande af rymning då sådan ej kan på annat sätt förekommas», är denna bestämmelse en så omedelbar följd af statens befogenhet att beröfva fången friheten, att ifrågavarande stadgande skulle vara öfverflödigt, derest icke saknaden deraf i sammanhang med öfriga i § intagna och från strafflags-förslaget hemtade bestämmelser kunde understundom föranleda missförstånd samt fråga om bestämmandet af rättigheten att, till rymningars förhindrande, använda vapen varit tid efter annan väckt. Icke för att erkännas, utan endast för att begränsas, är i förevarande lagförslag rättigheten att, till förhindrande af fånges rymning, använda våld omförmäld, och då härvid begagnade ordalag gjort begränsningen så trång, som den möjligen kunnat blifva, måste en sådan farhåga för ifrågavarande stadgande, som den, hvilken i Högsta Domstolen blifvit af två ledamöter tillkännagifven, vara ogrundad. Någon anmärkning deremot blef icke heller från Rikets Ständers sida vid deras behandling af Lagförslaget om verkställighet af straffarbete och fängelsestraff framställd.

§ 73.

Enligt så väl Lag-kommittéens som Lag-beredningens, af Högsta Domstolen vid granskningen af förevarande förslag biträdda, åsigt, borde sådana våldsgerningar mot föräldrar, som ej medfört svår kroppsskada, undantagas från offentligt åtal, derest de ej af målsegande dertill angifvas. Vid Högsta Domstolens granskning af Lagkommittéens förslag till Kriminal-lag anmärktes att, med afseende å angelägenheten att bevara den vördnad, som barn äro skyldiga sina föräldrar samt för att ej sätta dessa i nödvändighet att, så vida våldsamheter, utöfvade af barnen mot föräldrarna, ej skola blifva ostraffade, sjelfva såsom angifvare uppträda, borde sådana brott mot skyldeman i rätt uppstigande led alltid vara underkastade allmänt åtal, och under åberopande af samma skäl blef af Högsta Domstolen vid granskningen af Lag-beredningens förslag till strafflag hemställdt om den ändring deruti, att all misshandel, så ock dragande af lifsfarligt vapen mot skyldeman i rätt uppstigande led, svärfader eller svärmoder, skulle offentligt åtal underkastas. I öfverensstämmelse härmed ändrades det till Rikets Ständer sedermera öfverlemnade strafflags-förslaget; och enär någon annan mening än den, som låg till grund för samma ändring, icke heller gjorde sig hos Rikets Ständer gällande, har det synts olämpligt att nu föreslå en inskränkning af den genom strafflags-förslaget åt allmänna åklagaren uppdragna rätt

till talan i omförmälda hänseende vidare än i fråga om våld mot svärföräldrar, äfvensom dragande af lifsfarligt vapen, vare sig mot föräldrar eller svärföräldrar.

För öfriga skiljaktigheter torde någon särskild motivering icke erfordras; varande, med stöd af Högsta Domstolens enhälligt uttalade åsigt dels om olämpligheten af att i nu ifrågavarande författning uppställa andra bestraffningsgrunder för brott af öfvermaga, än de genom 31 Kap. Missgernings-balken i allmänhet stadgade, dels om den i lagskipningen antagna tolkningen af 61 Kap. samma balk, stadganden om bestraffandet af misshandel, som göres af öfvermaga, äfvensom allmännare bestämmelser rörande delaktighet i brott från förslaget uteslutne, samt dessutom, i hufvudsaklig öfverensstämmelse med Högsta Domstolens dervid gjorda anmärkningar, åtskilliga mindre förändringar och jemkningar i förslaget gjorda.

På dessa grunder vågar jag i underdånighet hemställa, att Eders Kongl. Maj:t täcktes godkänna ifrågavarande lagförslag, sådant det nu blifvit Eders Kongl. Maj:ts nådiga pröfning underställdt.»

Närvarande Justitie-råden åberopade hvad de i Högsta Domstolen i ämnet yttrat.

På Stats-Rådets öfriga ledamöters tillstyrkande täcktes Kongl. Maj:t gilla de af Hans Excellens Herr Justitie Statsministern nu framställda förslag, samt bifalla, att proposition i ämnet, sådan den finnes detta protokoll bilagd, skulle till Rikets Ständer aflåtas.

Ex Protocollo

Oscar David Egge.

STOCKHOLM, TRYCKT HOS JOH. BECKMAN, 1859.

N:o 40.

Ank. till Exp.-Utsk. den 21 Nov. 1859, kl. 11 f. m.

Kongl. Maj:ts Nådiga Skrifvelse till Rikets Ständer, angående ifrågasatt upphörande af de så kallade frisocknarnes tjenstbarheter till Dylta svafvelbruk, och socknarnes rotering; Gifven Stockholms Slott den 27 Oktober 1859.

Sedan hos Rikets Ständer vid 1828, 1829 och 1830 årens riksdag fråga blifvit väckt om upphörande af de till Dylta svafvelbruk i Örebro län utgående tjenstbarheter af Axbergs, Hofsta och Kihls socknar, och Rikets Ständer uti underdånig skrifvelse den 22 December 1829 anhållit, att Kongl. Maj:t måtte i nåder förordna undersökning af dertill skickliga personer, hvilka derefter borde afgifva förslag såväl till skälig ersättning åt innehafvarne af Dylta svafvelbruk för hvad de kunde förlora, i händelse de tjenstbarheter och den hembuds-skyldighet af skogseffekter, som, jemlikt Kongl. Resolutionen den 5 September 1815 åligga förenämnde så kallade frisocknar, kommo att upphöra, som ock till dessa socknars roterande eller rotefrihets-afgift deraf; så förordnade Kongl. Maj:t genom nådigt bref den 29 April 1830 en Kommitté att, sedan värdet af de frisocknarne åliggande skyldigheter både i tjenstbarheter och hembud af skog blifvit på det nogaste utrönt, uppgöra förslag till en sådan afhandling, hvarigenom ej mindre Kronan blefve försäkrad om sitt behof af svafvel, än ock de vilkor i afseende å bruksegarens ersättning bestämdes, hvilken borde ega rum i händelse af ifrågavarande tjenstbarheters upphörande, dervid följande borde komma i öfverväganden:

1:o beloppet och priset å det svafvel, bruksegaren skulle vara skyldig att till Kongl. Maj:t och Kronan leverera;

2:o huruvida lösningsrätten af Kronans tionde af svafvel-, rödfärgs- och vitriol-tillverkningen vid bruket hädanefter, som hittills, skulle tillhöra egaren;

3:o om de i svafvelberedningen inlärde och vid bruket skattskrifne drängar under konskriptionsåren skulle vara befriade från krigstjenst;

4:o huruvida egaren skulle bibehållas vid dispositionsrätten öfver de bruket anslagna allmänningar, utan någon rekognitions-afgift, Ständernas beskattningsrätt likväl förbehållen, eller

5:o om dessa allmänningar, såsom vederlag för afstådda förmåner, borde, utan eller med vilkor af deras skattläggning, af Kronan afstås och uti ersättning beräknas.

Efter det dessa Kommitterade den 2 Oktober 1830 i underdånighet afgifvit förslag till reglering af förhållandena emellan Kronan och svafvelbruket, samt Kongl. Maj:t deröfver infordrat Krigs-, Kammar- och Bergs-kollegiernas underdåniga utlåtande, började å Kronans vägnar emot brukets egare en rättegång, åsyftande att erhålla upphäfvande af Örebro Härads-Rätts dem meddelade fasta å bruket och deras åläggande att detsamma till Kronans fria disposition afträda, hvilken rättegång likväl genom Kongl. Maj:ts Dom den 7 Juni 1841 slutades med ogillande af Kronans stämnings-påståenden. Kollegierna, som emellertid erhållit Kongl. Maj:ts föreskrift att under tvistens fortgång uppskjuta handläggningen af frågan rörande tjenstbarheternas upphörande, afgåfvo, sedan rättsfrågan blifvit afgjord, den 11 November 1843 underdånigt utlåtande i ämnet, hvaruti Kollegierna dels hemställde, huruvida icke ny rättegång borde mot bruksegarne anställas för uppgifven underlåtenhet i fullgörandet af bruks-privilegiernas föreskrifter, dels framställde åtskilliga anmärkningar emot Kommitterades beräkningar och förslag. Vid underdånig föredragning häraf den 18 December 1845 fann Kongl. Maj:t väl icke skäl att då förordna om utförande af talan emot bruksegarne, angående privilegiernas förlust, men förklarade Sig framdeles, derest bruksegarne icke vore benägne till sådant aftal, att rättigheter och skyldigheter kommo till hvarandra i jemnt förhållande, vilja efter sig företeende omständigheter, taga i nådigt öfvervägande, om och hvad åtgärd i denna syftning borde vidtagas; hvarjemte Kongl. Maj:t, i frågan om tjenstbarheternas upphörande, fann nödigt att, i anledning af Kollegiernas anmärkningar, åt andra Kommitterade uppdraga en ytterligare, mera fullständig undersökning och utredning af ämnet, hvilka Kommitterade borde, sedan undersökningen blifvit fulländad, så vidt ske kunde i samråd med bruksegarne, men så framt sammanjemkning af Kommitterades åsigter och bruksegarnes anspråk ej kunde tillvägabringas, sådant oaktadt till Kongl. Maj:t i underdånighet inkomma med förslag till reglering i fråga om tjenstbarheternas framtida upphörande, för hvilket förslag, utom de i Kongl. Brefvet den 29 April 1830

till då förordnade Kommitterades efterrättelse upptagna särskilda punkter, äfven borde komma i öfvervägande och beräkning följande omständigheter, nemligen:

1:o huruvida, derest bruksegarne för framtiden befriades från den dem hittills åliggande ovilkorliga förbindelse att svafvel- och vitriol-tillverkningen ständigt fortdrifva, äfvensom från skyldigheten att å utsatt ställe till Kronans disposition emot fastställd låg betalning, fritt leverera det bestämda qvantum svafvel af 156¼ skeppund, en sådan dem beviljad förmån då borde Kronan tillgodoberäknas till afkortning å tjenstbarheterna eller den för dem ifrågakommande ersättning;

2:o om icke i stället för den vid Dylta, enligt Kongl. Brefvet den 3 Juni 1824, ännu medgifna lösningsrätten efter visst bestämdt pris utaf Kongl. Maj:ts och Kronans tiondedel af svafvel-, vitriol- och rödfärgs-tillverkningen, antingen nedsättning af sjelfva tionde-beloppet eller fullkomlig eftergift deraf kunde bruksegarne för framtiden medgifvas, emot viss lämplig afräkning derför å frisocknarnes tjenstbarheter eller blifvande ersättningen för desamma;

3:o huruvida icke, i sammanhang med förläningarnes framtida indragning och upphörande, bruksegarne kunde och borde, efter derom till Rikets Ständer, jemlikt 77 § Regeringsformen, aflåtande nådig proposition, försäkras om fullkomligt fri dispositions- och egande-rätt till svafvelgrufvorna och det gamla kronobruket vid Dylta med tillhörande egor, likasom till all annan deras lagligen förvärfvade egendom, så att någon vidare stadfästelse af förut angående bruket gifna nådiga resolutioner aldrig vidare skulle behöfva ifrågakomma eller bruksegarne någonsin vara underkastade andra vilkor vid sjelfva bruksrörelsen, än de för lika beskaffad egendom i allmänhet gällande lagbestämmelser; dock sådant allt med det uttryckliga vilkor, att, i stället för köpeskillings erläggande till Kronan, såsom vid öfverlåtelsen af andra kronobruk eljest egt rum, den såmedelst vunna, för bruksinnehafvarne väsendtliga förmånen skulle, efter viss antagen lämplig grund, vid regleringen af tjenstbarheterna Kongl. Maj:t och Kronan tillgodoberäknas till afkortning å sjelfva ersättningsbeloppet för kronoförläningarne, som komme att indragas; samt

4:o om och till hvad belopp den sålunda jemkade och närmare bestämda ersättningen skäligen borde beräknas att utgå, i den händelse Kongl. Maj:t, efter Rikets Ständers hörande och sedan nödigt anslag dertill blifvit af dem anvisadt, skulle finna för godt att, i stället för viss årlig afgift, med ett bestämdt, en gång för alla utgående statsanslag genast tilldela bruksegarne godtgörelse för svafvelbrukets till rörelsens upprätthållande hittills från frisocknarne anslagna förläningar.

De genom Kongl. Brefven den 18 December 1845 och den 13 Mars 1846, för verkställandet af den sålunda beslutade undersökning och utredning, utsedde Kommitterade afgåfvo den 9 Mars 1848 sitt underdåniga betänkande, hvaruti först meddelas följande upplysningar om Dylta svafvelbruks uppkomst och utvecklingen af de förhållanden, som grundlagt dess nuvarande ställning:

Dylta svafvelbruks första anläggning vore helt och hållet Kronans verk. Enligt sägen hade Finnar på 1500-talet uppfunnit svafvel-malmen på Åbytorps skattejord, och med den rätt till grufvor, såsom ett regale, Kronan den tiden egde, på hvad grund de än vore belägna, lät Kronan bearbeta denna malm samt anlade för detta ändamål det svafvelbruk, som nu bär namn af Dylta. Det fortdrefs med Kronans medel, och till dess understöd skulle hela provinsen Nerike utgöra utskylder i dagsverken, jordrymning, kol- och ved-körslor m. m. Med Kronans fördel fanns dock derefter mera förenligt att öfverlemna bruksdriften åt enskilde, hvarföre bruket utarrenderades först år 1631 åt Hans Leffler och sedermera år 1659 åt dennes måg Henrik Barkhausen. För den sistnämnde, som nedlagt stora kostnader på bruksdriften, utfärdades den 20 November 1649 Drottning Christinas privilegium, hvarigenom bruket honom upplåts "att för sig och arfvingar idka, bruka och fortsätta, och sådant allt med största förlättring och ingen försummelse, så framt Barkhausen och dess arfvingar icke ville vara skyldige bruket med alla dess inventarie-stycken och andra dess pertinentier i byggnader och annat, såsom hans svärfader och han detsamma tillträdt hafver, samt andra honom förlänta beneficier till Kronan afstå;" hvarjemte under bruket arrendevis anslogos Axbergs, Kihls och Hofsta socknar, med alla deraf gående vanliga utlagor, äfvensom honom tilläts att påkalla arbetsfolk från berörde socknar. Vid denna öfverlåtelse uraktläts att bestämma egande-rätten till den plats, hvarå bruket var beläget, hvilket hade till påföljd, att bruksinnehafvarne sedermera måste med annan dem enskildt tillhörande jord gifva Åbytorps skattemän vederlag för denna plats. Likaledes lärer någon syn och inventering af brukets byggnader och inventarier icke hafva egt rum emellan Kronan och Henrik Barkhausen, hvilken förut såsom arrendator var deraf i besittning; men deremot befinnes det, att denne både förut och efteråt af Kronan inköpt sådana. För Henrik Barkhausens son, Borgmästaren Hans Barkhausen, bekräftade Konung Carl XI år 1680 privilegierna på Dylta bruk, som efter honom öfvergick på hans måg, slutligen Presidenten Friherre Casten Feif, hvilken under sitt vistande såsom Estatssekreterare hos Konung Carl XII i Bender ingaf underdånig ansökning om förnyelse af privilegierna för bruket, med närmare bestämmelser i vissa hänseenden, än som förut voro gifna. I följd häraf utfärdades den 30 September 1712 privilegium för Friherre Feif, dess hustru, barn och efterkommande arfvingar, att bruka och besitta Dylta svafvel- och vitriol-bruk, så länge han och de deraf till Kongl. Maj:t och Kronan utgjorde den derutaf utgående rättigheten och förmådde detsamma behörigen i gång hålla; och förklarades härvid, att innehafvarne icke behöfde drifva bruket starkare, än skogarnes vidmakthållande och varornas afsättande kunde tåla, samt de sjelfve funno deras räkning vid; dock borde alltid så mycket svafvel finnas i förråd, som till Kronans tjenst kunde påfordras, för det pris, som redan kunde vara eller framdeles blifva fastställdt. Beloppet och priset å det svafvel, innehafvarne voro skyl-

dige att till Kronan årligen aflemna, bestämdes år 1766, det förra till 156¼ skeppund och det sednare till 9 R:dr 32 sk., samt är intaget i den nu gällande Kongl. Resolutionen den 5 September 1815, hvarigenom privilegierna af åren 1649, 1680 och 1712 blifvit för en af Henrik Barkhausens och Casten Feifs descendenter, nu mera aflidne General-Adjutanten Friherre S. C. Åkerhjelm och hans arfvingar bekräftade.

Dessa äro således de skyldigheter, med hvilka det fordna kronobruket Dylta af de nuvarande egarne innehafves; hvarvid af Kommitterade tillägges, att dessa skyldigheter icke genom Kongl. Maj:ts härförut åberopade Dom af den 7 Juni 1841 undergingo någon förändring. Kronans stämnings-påstående gick nemligen derpå ut, att då Dylta svafvelbruk alltifrån dess första anläggning varit Kronans tillhörighet, som aldrig med egande-rätt blifvit afstådt, utan endast med nyttjande- och besittningsrätt upplåtet åt Friherre Casten Feif och dess descendenter, men General-Adjutanten Friherre Åkerhjelm tillhandlat sig $\frac{9}{11}$:delar i bruket samt förre innehafvarne sålunda sålt hvad de icke egt och derigenom afhändt Kronan dess lagliga tillhörighet, dessa transaktioner måtte förklaras ogiltiga, tillika med Härads-Rättens derå meddelade fasta, och Kronan återställas i dess fulla egande- och dispositions-rätt till svafvelbruket och grufvan, med dertill lydande Kronans tillhörigheter. Svea Hof-Rätts af Kongl. Maj:t fastställda dom innehåller, att som Kongl. Maj:t, medelst nådig resolution den 5 September 1815, för General-Adjutanten Friherre Åkerhjelm och hans arfvingar i nåder bekräftat de i afseende å Dylta svafvelbruk, med hvad dertill hörde, åren 1649, 1680 och 1712 förunnade privilegier och rättigheter, med de vilkor och skyldigheter, som dermed å bruksinnehafvarnes sida vore förbundna, och Kongl. Maj:t, genom ytterligare resolution af den 9 December 1823, i nåder förklarat innehafvaren af Dylta svafvelbruk, hvilken jemväl benämndes såsom egare dertill, vara berättigad att för sig och sina efterkommande detsamma, med hvad dertill hörde, oqvaldt besitta och ega, så länge de med så beskaffad rätt förknippade skyldigheter emot Kongl. Maj:t och Kronan å bruksegarnes sida behörigen fullgjordes, men å Kronans vägnar icke påstådt, mindre visadt blifvit, att bruksegarne i dessa skyldigheters uppfyllande i någon mån brustit, samt vid berörde förhållande Härads-Rättens vidtagna åtgärd att å de af General-Adjutanten, Friherre Åkerhjelm ingångna köpeafhandlingar utfärda fastebref varit behörig, utom hvad angick svafvelgrufvan, hvilken, i likhet med grufvor i allmänhet, vore att anse såsom lösegendom, derå lagfart och fasta ej borde meddelas, ogillade Hof-Rätten, på dessa och de af Lagmans-Rätten i öfrigt anförda skäl, den å Kronans vägnar om egande-rätten anställda talan.

Hvad åter angick de förmåner, som blifvit Dylta bruk af Staten meddelade, så bestodo dessa, utom i frihet från krigstjenst för högst 5 bruksdrängar under

konskriptionsåren, dels i anslagna krono-allmänningar, dels i tjenstbarheter af frisocknarne.

Af de 2:ne bruket anslagna allmänningar hade den ena, den så kallade Östra allmänningen, från äldre tider varit dermed förenad, men handlingar om dess upplåtelse derunder finnas för närvarande icke att tillgå. Att den redan under den tid, bruket för Kronans räkning drefs, varit dit anslagen och att detta varit anledningen hvarföre någon rekognitions-afgift derå icke ifrågakommit, antaga Kommitterade såsom säkert, likasom att denna allmänning, ehuru icke särskildt omnämnd, under samma vilkor af skattefrihet, jemte kronobruket, upplåtits åt dess disponenter, Barkhausen och Feif. Med den andra, eller Hålahults allmänning, vore åter förhållandet sådant, att Presidenten Friherre Feif först väckt fråga om och genomdrifvit dess förklarande för krono-allmänning samt på sin bekostnad låtit den från enskildes egor utbryta och afrösa, hvarefter först Bergs-kollegium, genom resolution den 8 December 1709, lagt denna allmänning under svafvelbruket, och sedermera Kongl. Maj:t, medelst 1712 års privilegier, sådant bekräftat, med förklarande, att då svafvelbruket vore ett af de ädlare verken, skulle allmänningen vara fri från rekognitionserläggande.

De från frisocknarne utgående tjenstbarheter hade af ålder bestått af 2:ne slag, som borde åtskiljas, emedan särskilda vilkor voro med hvartdera förenade; nemligen dels af dagsverken vid grufbrytningen och dels af leverering af skogsprodukter.

För dagsverks-skyldigheten åtnjöts befrielse från utskrifning, enligt Kongl. Resolutionerna af år 1626 för Axbergs och Hofsta socknar, samt af år 1652 för Kihls socken, och ansågs friheten från krigstjenst motsvara dagsverks-skyldigheten, hvarföre dagsverkena äfven utgjordes utan betalning. Enligt 1712 års privilegier skulle de utgå efter hemmantalet och icke, såsom förut, efter åboernes antal, samt utgöras med 32 dagsverken årligen af hvarje mantal skatte och krono, samt 16 af hvarje mantal frälse, vid hvilken beräkningsgrund det sedermera och äfven enligt Kongl. Resolutionen den 5 September 1815 förblifvit, endast med den närmare förklaring, dels i Kammar- och Bergs-kollegiernas utslag den 8 Juli 1726, att allmogen under andtiden, så vidt görligt är, skulle från dagsverkens utgörande förskonas, dels ock i afseende å dagsverkets längd, i Kongl. Maj:ts Dom den 6 Februari 1800.

Att förse svafvelbruket med ved och kol, samt dem till bruket forsla, var äfven ett frisockne-hemmanens åliggande, men denna skyldighet motsvarades icke af någon särskild dem beviljad förmån, utan skulle de för ved och kol, som till bruket levererades, erhålla betalning. Genom Kongl. Resolutionen den 5 September 1815 förklarades, att, i stället för dittills presterade 14 stafrum ved af hvarje helt hemman, de levererings-skyldige skulle utgöra endast hälften, eller 7 stafrum ved årli-

gen, hvartill allt virket skulle huggas på allmänningarne eller bruksinnehafvarens egna skogar, och hvilken tjenstbarhet således för framtiden komme att utgöra en dagsverks-skyldighet, men icke en leverans af sjelfegande skogsprodukt, samt att frisocknarne skulle erhålla fri dispositionsrätt öfver sina skogar, utan någon annan inskränkning, än att företrädesvis hembjuda svafvelbrukets innehafvare de skogsprodukter af ved och kol, som de ville aflåta. Frisocknarnes åliggande i detta hänseende vore således förvandladt till 2:ne särskilda skyldigheter: den ena, huggning och forsling af ved från brukets allmänningar, till 7 stafrum för hvarje helt mantal, för hvilken prestation betalningen likväl icke rättat sig efter tidens förändrade varuvärden, utan ännu utgjorde blott 8 skillingar Banko för hvarje stafrum, så att detta onus nu vore mera tryckande än grufve-dagsverkena; och den andra, hembudsskyldigheten af ved och kol, som frisocknarnes hemmansegare vilja aflåta, och hvarför de äro berättigade att af Dylta bruksegare erhålla betalning efter gångbart pris i orten.

Vidkommande slutligen beskattnings-förhållandena vid Dylta, så åtnjuter bruket, såsom varande dels ett kronobruk, dels ett såkalladt ädlare verk, rekognitions- eller skattefrihet för de dertill upplåtna krono-allmänningar. För brukets tillverkningar erlägges väl tionde till Kronan, men icke in natura eller efter markegång, utan efter gammal krono-värdering, bestämd till 33 Daler 24 öre kopparmynt eller 3 Riksdaler 36 skillingar Banko för ett skeppund svafvel, 18 Daler kopparmynt eller 2 R:dr Banko för ett skeppund vitriol samt 12 Daler kopparmynt eller 1 R:dr 16 sk. Banko för en tunna rödfärg, på det sätt att af dessa vid bruket tillverkade varor den tiondedel, som efter författningarne borde af bruksegaren till Kronan årligen utgöras, får af honom, jemlikt Kongl. Brefvet den 5 Februari 1793 och Kongl. Resolutionen den 5 September 1815 med flera äldre stadganden, efter ofvanberörde pris årligen lösas. Men deremot hafva Rikets Ständer uti bevillningsväg ålagt Dylta bruk en högre beskattning än andra lika beskaffade verk, bestående deruti att, utom den bevillning af 2 R:dr för 1,000 af värdet, som i allmänhet är föreskrifven, skall af detta bruk en särskild bevillning för tillverkade effekter utgöras med 36 skillingar för hvarje skeppund svafvel, 8 skillingar för hvarje skeppund vitriol och 3 skillingar för hvarje tunna rödfärg, hvilken särskilda bevillningsafgift, efter medium af de tio åren 1835—1844, uppgått till ett belopp af 376 R:dr 46 sk. 3 $\frac{9}{10}$ r:st Banko.

För jemnande af alla dessa förhållanden till likhet med hvad som eger rum för andra dylika verk, skulle således erfordras:

att Dylta kronobruk, med hvad dertill rätteligen hörer, öfverlemnas åt bruksegarne under ovilkorlig eganderätt, i stället för den vilkorliga, hvarunder det nu innehafves;

att Östra och Hålahults krono-allmänningar, såsom för bruksdriften erforderliga, efter undergången behörig skattläggning, genom skatteköp i vanlig ordning med bruket förenas;

att tjenstbarheterna från frisocknarne upphöra;

att bruksegarne befrias från skyldigheten att svafvel- och vitriol-tillverkningen ständigt fortdrifva; och likaledes från skyldigheten att till Kronan leverera svafvel;

att, med upphörande af bruksegarnes lösningsrätt till Kronans tionde, denna afgift bestämmes till likhet med hvad Kongl. Förordningen den 21 Juni 1831, angående grunden för afgifter till Kronan af bruk och bergverk, föreskrifver;

att bruksegarnes rätt till konskriptionsfrihet för 5 bruksdrängar upphör; samt

att den särskilda bevillning för tillverkade varor, som nu eger rum, försvinner.

Då denna reglering omfattar för bruksegarne dels förlust af förmåner, hvaraf de nu äro i åtnjutande, dels befrielse från dem nu åliggande skyldigheter, dels ock förändring i eganderätts- och skattskyldighets-förhållanden, hafva Kommitterade, till följd af Kongl. Brefvet den 18 December 1845, först uppskattat värdet af de förmåner, bruksegarne skulle komma att förlora, och derefter värdet af de förbindelser, hvarifrån de komma att befrias, samt af de förmåner i öfrigt, som böra dem erbjudas, då slutligen, under det förändringen i skattskyldighet jemväl tages i betraktande, komme att visa sig, om och till hvad belopp ytterligare ersättning till bruksegarnes skadeslöshållande erfordras.

Vid denna uppskattning af vinst eller förlust å bruksegarnes sida, till följd af den ifrågasatta regleringen, hade förekommit:

1:o) *Grufvedagsverkena*:

Kommitterade beräkna bruksegarnes förlust genom afstående af grufvedagsverkena, utgörande tillhopa 2,946 till antalet, à 24 sk. Banko, till 1,473 R:dr Banko årligen, motsvarande i kapital efter 5 procent, en summa af 29,460 R:dr Banko.

2:o) *Vedprestationen:*

Kommitterade hafva uppskattat vedprestationen till 606⅔ stafrum à 2 R:dr 36 sk. 10 r:st, utgörande årligen 1,679 R:dr 27 sk. 3⅓ r:st, eller i kapital 33,591 R:dr 17 sk. 2⅔ r:st Banko; hvaremot bruksegarne, som ansett ett större hemmantal, än hvad Kommitterade kunnat medgifva, vara levereringsskyldigt, antagit årliga leve-

levereringen till 713⅛ stafrum, derför de yrkat ersättning med 3 R:dr 16 sk. för hvarje stafrum, utgörande årligen 2,373 R:dr 4 sk., eller i kapital 47,541 R:dr 32 sk. Banko.

3:o) *Hembudsskyldigheten*:

Då Kommitterade kommit till den öfvertygelse, att Dylta bruksegare, för att kunna drifva brukets tillverkning i samma skala, som hittills skett, böra finna sitt vedbehof fyldt från allmänningarna, hafva Kommitterade i följd häraf ansett, att hembudsskyldigheten, som icke heller på sednare åren begagnats, ej vore af någon verklig vigt för bruksegarne; och Kommitterade hemställa för den skull, om icke förlusten af denna frisocknarnes skyldighet, såsom för bruksegarne skenbar, lämpligast och rättast må ersättas genom qvittning mot de lika skenbara förmåner, som enligt hvad det följande utvisar, kunna komma att bruksegarne erbjudas.

Bruksegarne hade deremot i qvittningsväg medgifvit endast en nedsättning i hembuds-skyldighetens år 1830 uppskattade värde till hälften, så att af detta värde, upptaget till 1,097 R:dr 15 sk. 8 r:st årligen, blott hälften skulle behöfva kontant ersättas med ett kapital af 10,973 R:dr 12 sk. 8 r:st banko.

4:o) *Frihet från krigstjenst*

för de i svafvelberedningen inlärde och vid bruket skattskrifne drängar inom konskriptionsåren, så länge de vid svafveltillverkningen nyttjas, dock icke öfver fem man på en gång.

Enligt Kommitterades åsigt skulle konskriptionsfriheten, likasom hembudsskyldigheten upptagas bland de skenbara förmåner, som af bruksegarne afstås, till qvittning emot de lika skenbara fördelar, som bruksegarne å andra sidan skulle erhålla; och denna åsigt hade bruksegarne så till vida gått till mötes, att konskriptionsfriheten, jemte hälften af hembudsskyldighetens värde enligt 1830 års förslag, på sätt nyss blifvit omförmäldt, till dylik qvittning erbjudits.

Enligt Kongl. Brefvet af den 18 December 1845 borde i afseende på

5:o) *Kronans Tionde*

af Dylta svafvelbruk, komma i öfvervägande, huruvida icke, i stället för den bruksegarne nu medgifna lösningsrätt deraf efter visst bestämdt pris, tionden kunde antingen nedsättas eller helt och hållet eftergifvas emot viss lämplig afräkning derför å frisocknarnes tjenstbarheter eller blifvande ersättningen för desamma.

Jemte det Kommitterade ansett, att, med lösningsrättens upphörande, Kronans tionde af Dylta bruk borde nedsättas till trettiondedelen af tillverkningarne, i likhet med hvad för bruk och bergverk i allmänhet är stadgadt genom Kongl. Förordningen den 21 Juni 1831, hafva Kommitterade upplyst, att, vid anställd beräkning af förhållandena för de tio åren från och med 1836 till och med 1845, det visat sig, att för Kronans tionde, efter de låga kronovärderingsprisen, utgjort i medeltal årligen för dessa tio år 527 R:dr 11 sk. 11½ r:st banko, men att, om i stället trettiondedelen af tillverkningarne blifvit erlagd in natura, Kronans inkomst efter medium af försäljningsprisen skulle utgjort årligen 597 R:dr 9 sk. 3 r:st banko; hvadan Kommitterade antagit bruksegarnes årliga förlust på förändringen i sättet för tiondens utgörande till 69 R:dr 45 sk. 3½ r:st, som borde dem ersättas med ett kapital af 1,398 R:dr 41 sk. 10 r:st banko, hvarmed bruksegarne äfven förklarat sig nöjde.

6:o) *Svafvel-leveransen:*

Bruksegarnes förlust på den dem nu åliggande skyldighet, att, efter ett bestämdt, under det gångbara nedsatt pris af 9 R:dr 32 sk. banko per skeppund, till kronan årligen leverera 156¼ skeppund svafvel, hafva Kommitterade beräknat till 1,302 R:dr 12 sk. banko årligen, samt att kapitalet, som, i händelse af denna skyldighets upphörande, borde å ersättningssumman för tjenstbarheterna afräknas, följaktligen, å 5 procent, skulle utgöra 26,045 R:dr Banko; hvaremot bruksegarne ansett denna beräkning för hög, och medgifvit ett afdrag af endast 18,750 Riksdaler Banko.

Hvad åter beträffar:

7:o) *Svafvel- och Vitriol-tillverkningens fortdrifvande*

och frågan huruvida för befrielse derifrån bruksegarne böra vidkännas någon minskning i den ersättning, som för tjenstbarheterna skulle dem meddelas; så hafva Kommitterade ansett denna fråga ytterst bero derpå, om och i hvad mån bruksegarne nu äro skyldige, att dessa tillverkningar oafbrutet idka och fortsätta. I Privilegierna af år 1649 vore väl denna skyldighet upptagen såsom ett vilkor, hvarpå besittningen af bruket berodde och vid hvars uraktlåtna fullgörande det ålåge privilegii-innehafvaren att bruket åter till Kronan afstå; men 1712 års privilegier för Casten Feif, stadfästade genom Kongl. Resolutionen den 5 September 1815, ändrade denna föreskrift på det sätt, att bruksegarne icke äro skyldige att drifva bruket starkare än skogarnas vidmakthållande och varornas afsättande kunde tåla samt de sjelfva finna sin räkning vid, allenast så mycket svafvel alltid vore i förråd, som till Kronans

tjenst kunde fordras och hvaraf qvantiteten sedermera blifvit bestämd till 156¼ skeppund årligen. Enär nu bruksegarne oafbrutet fullgjort detta vilkor, då de hvarje år till Kronan af brukets tillverkning levererat ofvannämnda fastställda svafvelqvantum, kunde Kommitterade icke biträda den af Krigs-, Kammar- och Bergs-kollegierna i deras underdåniga utlåtande den 11 November 1843 yttrade mening, att bruksegarne skulle hafva förverkat privilegierna, derför att de under vissa år icke, eller i obetydlig mån tillverkat svafvel, helst de, som i stället under andra år drifvit tillverkningen starkare, dervid endast begagnat den i privilegierna dem tillkommande rätt, att, i afseende på tillverkningarnes bedrifvande, rätta sig efter vilkoren för varornas afsättning och omtankan för egen fördel; hvarföre Kommitterade icke heller kunde i underdånighet tillstyrka, att, om än bruksegarne skulle finnas obenägna till sådant aftal i afseende på tjenstbarheter och öfriga förmåner, hvarigenom rättigheter och skyldigheter komme till hvarandra i ett jemnt förhållande, någon rättegång å Kronans sida mot dem anställes, med påstående om privilegiernas förlust för afbruten fortsättning af tillverkningarne. Vid sådant förhållande och då befrielsen från skyldigheten att till egen fördel drifva svafvel- och vitriol-tillverkning vid Dylta icke kunde anses för en förmån, värd att betalas, helst vid det enda tillfälle då nedläggningen deraf vore af behofvet påkallad, nemligen då svafvelmalmen i grufvan så utginge, att dess bearbetande icke vidare lönade mödan, denna skyldighet tillika med hvarje idkande af svafvel- och vitriol-verk derstädes af sig sjelf komme att förfalla, hafva Kommitterade icke ansett sig kunna å ersättningen för tjenstbarheterna föreslå något afdrag för rättigheten att nedlägga tillverkningen, hvilken rättighet i allt fall komme att åtföljа den ovilkorliga egande rätt till kronobruket, som enligt Kongl. Maj:ts nådiga Bref kommer att bruksegarne erbjudas.

8:o) *Kronobruket:*

Kommitterade, som utredt, att hvad som egentligen skulle utgöra sjelfva bruket, nemligen dess byggnader och inventarier samt platsen derför med tillhörande egor, dels aldrig funnits, dels redan försvunnit, dels numera omöjligen kunde till något värde bestämmas eller beräknas, hafva derföre ansett ingen annan särskild och till värde beräknelig fördel åtföljа förvärfvandet af den ovilkorliga eganderätten, än den att kunna till hvem som helst försälja bruket, hvaraf besittningen genom 1815 års resulution bekräftades för General-adjutanten Friherre S. C. Åkerhjelm och hans arfvingar. Den fördel, som kronobrukets ovilkorliga egande medförde, var i Kommitterades tanka alltså liktydig med den, åboer å kronohemman genom skatteköp förvärfva sig, och borde följaktligen i öfverensstämmelse dermed till värde beräknas, hvartill ock Kommitterade till bruksegarne afgifvit förslag; men sedan desse sednare tillkännagifvit, att rättigheten till brukets försäljning icke kunde af dem be-

gagnas, enär, genom en af Riks-rådet Friherre S. Åkerhjelm och dess hustru år 1753 gjord fideikommiss-stiftelse å $\frac{1}{5}$ uti nämnde egendom, det vore stadgadt, att densamma icke finge bortbytas, säljas eller förpantas till någon annan än den, som från fideikommiss-stiftarne härstammade, så, ehuru Riks-rådet Åkerhjelms obehörighet att i fideikommiss-stiftelsen inbegripa Kronans bruk icke kunde vara tvifvel underkastad, måste likväl erkännas, att den för nuvarande bruksegarne hade den förbindande kraft, att den sista och enda betalbara fördel, som skulle åtfölja deras ovilkorliga egande rätt till kronobruket, försvinner och att värdet deraf i deras hand sålunda förvandlar sig till skenbart; hvarföre ock Kommitterade hemställt, att, efter derom, jemlikt 77 §. Regeringsformen, till Rikets Ständer aflåtande nådig proposition, bruksegarne må försäkras om ovilkorlig egande-rätt till svafvelgrufvorna och det gamla kronobruket utan afdrag å ersättningen för tjenstbarheterna, men emot qvittning af deras nu i hembudsskyldigheten och konskriptionsfriheten innehafvande likaledes skenbara förmåner på sätt ofvanföre vid dessa punkter är föreslaget.

9:o) *Allmänningarne:*

Kommitterade hade till bruksegarne framställt, huruvida de ville ingå på skattläggning och skatteköp af de Dylta bruk anslagna Östra och Hålahults Kronoallmänningar, i öfverensstämmelse med de om rekognitionsskogar gällande författningar, utan särskild afkortning å ersättningssumman för tjenstbarheterna, men under förutsättning att den särskilda bevillningen för tillverkade varor försvinner; och som bruksegarne detta förslag antagit, hafva Kommitterade i underdånighet hemställt, att i sammanhang med den framställning, som till Rikets Ständer angående reglering af Dylta bruks förhållanden i öfrigt kunde komma att aflåtas, Ständernas uppmärksamhet måtte fästas på angelägenheten, att den bruket för tillverkade varor ålagda bevillning, hvartill anledningen då genom upphörandet af alla de särskilda och förmånliga förhållandena för bruket, komme att förfalla, försvinner, och detta bruk för framtiden befrias från erläggande af annan bevillning än den, som gäller för andra lika beskaffade verk.

Efter Kommitterades beräkning skulle således den kapital-ersättning, som för minskningen af tjenstbarheter och öfriga förmåner borde Dylta bruksegare tillerkännas, utgöra:

för grufvedagsverken	29,460:	—	—
för vedprestationen	33,591:	17.	$2\frac{2}{9}$.
för förändringen i sättet för tiondens utgörande	1,398:	41.	10.
tillsammans	64,450:	11.	$\frac{2}{9}$.
hvarifrån för svafvel-leveransens upphörande borde afgå . . .	26,045:	—	—
så att bruksegarne kontant erhölle	38,405:	11.	$\frac{2}{9}$.

hvaremot bruksegarne yrkade:

för grufvedagsverkena		29,460:	—	—
för vedprestationen		47,541:	32.	—
för hembudsskyldigheten		10,973:	12.	8.
för tiondens förändring		1,398:	41.	10.
	tillsammans	89,373:	38.	6.
då med afdrag för svafvel-leveransen enligt bruksegarnes beräkning		18,750:	—	—
deras kontanta ersättning blefve	Banko R:dr	70,623:	38.	6.

Jemföras nu härmed de vid 1830 års undersökning gjorda beräkningar, så visar sig, att då nu ifrågavarande Kommitterade antagit årliga värdet af *grufvedagsverkena* till 1,473 R:dr Banko, hvilket numera äfven af bruksegarne medgifvits, så hade år 1830 detta värde upptagits till 1,964 R:dr, som, kapitaliseradt efter 5 procent, skulle utgöra 39,280 R:dr, i stället för den nu af Kommitterade och bruksegarne upptagna summan 29,460 R:dr Banko.

Vedprestationen upptogs år 1830 till ett årligt värde af 2,562 R:dr Banko, som, kapitaliseradt efter samma grund, gör 51,240 R:dr, men af de sednare Kommitterade till blott 1,679 R:dr 27 sk. 3⅓ rst. årligen eller kapitaliseradt 33,591 R:dr 17 sk. 2⅔ rst. Banko, samt af bruksegarne till årligen 2,373 Rdr 4 sk. och i kapital 47,541 R:dr 32 sk. Banko.

Hembudsskyldigheten, hvars värde de sednare Kommitterade ansett vara skenbart och derföre endast i qvittningsväg upptagit, hade år 1830 beräknats till årlig ersättning med 1,097 R:dr 15 sk. 8 rst. Banko, utgörande i kapital 21,946 R:dr 25 sk. 4 rst. Banko, hvilket kapitalvärde bruksegarne nedsatt till hälften, eller 10,973 R:dr 12 sk. 8 rst. samma mynt.

För *allmänningarnes skattläggning* upptogs år 1830 en årlig ersättning, att af Staten till bruksegarne utgifvas, med 330 R:dr Banko, som, om den i stället beräknades till kapital efter 5 procent, skulle utgöra 6,600 R:dr Banko. Denna ersättning hade af sednare Kommitterade och då varande bruksegarne ansetts böra meddelas på annat sätt, utan särskild utgift för statskassan.

Om förändring i sättet för *tiondens utgörande* och *upphörande af svafvelleveransen* var år 1830 ej fråga. Den förra ökade, efter nu gjorda beräkningar, ersättningssumman till bruksegarne med 1,398 R:dr 41 sk. 10 rst. Banko, det sednare minskade samma summa, efter Kommitterades förslag, med 26,045 R:dr, men efter bruksegarnes med 18,750 R:dr Banko. Då dessa poster ur ersättningsberäkningarna afdragas och deruti billigtvis icke heller upptages ersättningen för allmänningarnes skattläggning, som nu skulle motsvaras af den särskilda bevillningens försvinnande, samt alltså, endast de med hvarandra jemförliga värdesummorna qvar-

stå, lemnade dessas jemförande följande resultat, beräknadt i kapitalvärde efter fem procent:

	1830.	Bruksegarne.	Sista Kommitterade.
Grufvedagsverkena . .	39,280: — —	29,460: — —	29,460: — —
Vedprestationen . . .	51,240: — —	47,541: 32. —	33,591: 17. $2\frac{2}{9}$.
Hembudsskyldigheten. .	21,946: 25. 4.	10,973: 12. 8.	—— — —
Summa	112,466: 25. 4.	87,974: 44. 8.	63,051: 17. $2\frac{2}{9}$,

hvaraf synes, att 1830 års Kommitterade beräknat ersättningssumman för tjenstbarheterna till 24,491 R:dr 28 sk. 8 rst. Banko mera, än bruksegarne sedermera medgifvit, och till 49,415 R:dr 8 sk. $1\frac{7}{9}$ rst. Banko mera än sista Kommitterade.

Om nu åter uppgjordes en beräkning öfver Statens vinst eller förlust af ifrågavarande reglering med Dylta bruk, hvilken beräkning dock icke kunde blifva annat än approximativ, så hafva Kommitterade ansett härvid förekomma, å ena sidan, såsom vinst för Staten, dels värdet af den nya rotering, hvarmed frisockne-hemmanen, efter tjenstbarheternes indragning, skulle beläggas, och dels den tillökade inkomst, som i följd af brukets förändrade beskattningsförhållanden skulle i statsbidrag för allmänningarne och tionde af tillverkningarne Staten tillfalla, samt å den andra, eller såsom Statens förlust: 1:o dess uppoffring medelst ersättning till bruksegarne för tjenstbarheterna; 2:o ett ökadt anslag till Krigs-kollegii Artilleri-afdelning för uppköp af svafvel, och 3:o den minskning i statsinkomst, som uppkomme genom försvinnandet af den särskilda bevillningen för de vid Dylta tillverkade effekter. Denna beräkning skulle utfalla sålunda:

af frisocknarnes gamla roteringsskyldiga $104\frac{7}{8}$ mantal och de af allmänningarne förslagsvis uppkommande 3 nya mantal, tillsammans $104\frac{7}{8}$ mantal, skulle, efter den i Nerike i allmänhet vedertagna roteringsgrund af 2 mantal på hvarje rote, uppkomma $52\frac{7}{16}$ nya soldatrotar, för hvilka roteringsomkostnaden, beräknad efter medium af rote-vakans-afgiften för tio år, enligt markegångsvärdet för åren 1836—1845, till 48 R:dr 38 sk. $5\frac{3}{10}$ rst. Banko för hvarje rote uppginge till . . . . . 2,558: 47. $9\frac{67}{100}$.

för förändringen i sättet för tiondens utgörande upptages såsom Statens årliga vinst samma summa, som här ofvan är uträknad för berörde tio år . . . . . 69: 45. $3\frac{1}{2}$.

statsbidragen för allmänningarne, utom roteringen, lika med hvad år 1830 upptogs . . . . . 180: — —

Summa Statens vinst 2,808: 45. 1,17.

då den af Kommitterade föreslagna kapitalersättning till bruksegarne 38,405 R:dr 23 sk. $\frac{2}{9}$ rst. Banko förvandlas till årlig ränta härå efter 5 procent, motsvarande detta en årlig statsutgift af . . . . . 1,920: 13. $1\frac{81}{100}$.

för Krigs-kollegii Artilleri-afdelning, som framdeles skulle behöfva årligen efter gångbart pris uppköpa $156\frac{1}{4}$ Sk℔ svafvel, erfordrades ett statsanslag motsvarande skillnaden emellan gångbara priset å detta svafvelqvantum och den summa, som nu med 9 Rdr 32 sk. för hvarje Sk℔ till Dylta Bruksegare årligen utgår; och som som medium af de pris, hvartill Krigs-kollegium under föregående åren uppköpt svafvel, uppginge till 18 R:dr 26 sk. $4\frac{4}{5}$ rst. Banko per Sk℔, upptages denna skillnad, à 8 R:dr 42 sk. $4\frac{4}{5}$ rst. per Sk℔, till ett årligt belopp af . . . . . 1,388: — 1.

den framdeles försvinnande årliga bevillningen för Dylta bruks tillverkade effekter upptages till samma belopp som ofvan, efter medium af 10 års räkenskaper, eller . . . . . 376: 46. $3\frac{9}{10}$.

hvarigenom Statens förlust skulle utgöra . . . Banko R:dr 3,685: 11. $6\frac{71}{100}$.

Häraf visade sig således en årlig förlust för Staten af 877 R:dr 14 sk. 5,54 rst. Banko, hvilken kunde förefalla oväntad, då den af Kommitterade föreslagna ersättningssumma med icke mindre än 49,415 R:dr 8 sk. $1\frac{7}{9}$ rst. understiger den, som efter 1830 års beräkningar uppkommer, då likväl Statens vinst af den föreslagna regleringen ansågs något öfverstiga dess förlust; men till förklaring härå erinra Kommitterade i underdånighet, att roteringskostnaden år 1830 upptogs till 100 R:dr Banko för hvarje rote; eller mer än dubbelt emot hvad den enligt markegångssättningen å rote-vakans-afgiften verkligen uppgår, samt att då icke var fråga om svafvel-leveransens upphörande och följaktligen icke heller om något statsanslag till Krigs-kollegium, hvaromot i Statens vinst-konto då upptogs värdet af det levererade svaflet till icke mindre än 4,479 R:dr 8 sk. Banko, efter då uträknade höga medelpris af 28 R:dr 32 sk. Banko för hvarje Sk℔ svafvel.

Ehuru nu den af Kommitterade uppgjorda beräkning endast vore approximativ, och någon vinst dessutom möjligen skulle kunna för Staten uppkomma genom frisocknehemmanens förhöjda fastighetsvärde och deraf härflytande ökade fastighetsbevillning, antaga likväl Kommitterade, att en förlust för Staten genom ifrågavarande regleringsåtgärd uppkommer af ofvanstående 877 R:dr 14 sk. 5,54 rst. Banko årligen; men om ock denna förlust vore större, anse Kommitterade det dock för en vinst för Staten, likasom det ostridigt vore en sådan för frisocknarnes hemmansegare, att deras med nuvarande tids rättsbegrepp oförenliga beroende af Dylta bruk upphör

och att detta bruk för framtiden icke kommer i annat förhållande till Staten och medborgarne än andra dylika verk.

För tillvägabringande af denna reglering hade bruksegarnes ombud såsom vilkor yrkat, att bruksegarne undfå den ersättning, hvartill de uppskattat sin deraf uppkommande förlust; och enär denna ersättning är betydligt högre än den Kommitterade föreslagit, hade Kommitterade sökt öfvertyga bruksegarne om öfverdriften i åtskilliga af deras beräkningar och att t. ex. vissa af de rättigheter, de skulle dels efterskänka, dels förvärfva, nemligen å ena sidan hembudsskyldigheten och konskriptionsfriheten, å den andra kronobruket, äro af den beskaffenhet, att de icke kunna till något positift värde uppskattas och derföre böra mot hvarandra utan värdeberäkning qvittas. Då likväl dessa underhandlingar icke ledt till det resultat, att Kommitterades åsigter kunnat med bruksegarnes anspråk sammanjemkas, hade det för kommitterade icke återstått annat, än att, enligt Kongl. brefvet den 18 December 1845, i underdånighet framlägga det förslag till reglering af Dylta bruks förhållanden, Kommitterade uppgjort, med det tillägg, att frågan huruvida Kronans förläningar till detta bruk må kunna på andra vilkor, än bruksegarne yrkat, från dem indragas, en fråga, som år 1850 sågs utur privat-rättslig synpunkt och af dåvarande Kommitterade besvaradas med nej, vore i de senare Kommitterades tanka af statsrättslig natur, hvarför Kommitterade ock ansé det ligga utom gränsen af deras åliggande, att i besvarande deraf ingå.

Kongl. Maj:t anbefallde härefter under den 14 November 1854 Krigs-, Kammar- och Bergs-kollegierna att, efter inhemtande af de upplysningar, som ytterligare kunde finnas nödiga, och sedan Dylta Bruks-innehafvare fått tillfälle att i ärendet vidare sig yttra, med underdånigt utlåtande i detta mål till Kongl. Maj:t inkomma, samt dervid närmare, än som hittills skett, utreda förhållandet med de vilkor, hvarunder bruket fått sig tillagd nyttjanderätten till de åt bruket upplåtna allmänningar.

Till följd häraf hafva bemälde Kollegier, jemte eget utlåtande af den 29 April 1857, öfverlemnat nuvarande bruksinnehafvaren Friherre *Wilhelm Åkerhjelms* underdåniga yttrande, deruti bland annat af honom ifrågasättes, huruvida utan hans begifvande någon förändring uti den eganderätt, hvarmed bruket nu af honom efter hans förfäder innehafves, och uti de af Kongl. Maj:t och Kronan detsamma mot vissa skyldigheter beviljade förmåner och rättigheter, lagligen kan på administrativ väg tillvägabringas; hvaremot han af anförda skäl, anser, att det endast är genom ömsesidig fri öfverenskommelse, som den reglering lagligen kan komma till stånd, hvarom nu är fråga.

Beträffande åter den kapital-ersättning, som Dylta bruksegare borde tillkomma för de tjenstbarheter och öfriga förmåner, hvilka i följd af regleringen skulle komma att bruket frångå, så yrkas af honom nu följande:

för

för grufvedagsverkena från 101 $\frac{7}{8}$ mantal, efter 32 dagsverken på hvarje af 82 $\frac{1}{4}$ och 16 dagsverken på hvarje af 19 $\frac{5}{8}$ mantal, tillhopa 2,946 dagsverken à 32 sk. Banko, 1,964 R:dr Banko årligen, motsvarande i kapital efter 5 proc. 39,280: — —

för vedleveransen, 713 $\frac{1}{8}$ stafrum från 101 $\frac{7}{8}$ mantal, efter 7 stafrum på mantalet och hvarje stafrum beräknadt till 3 R:dr 24 sk. för 68 $\frac{3}{8}$ mantal och till 5 R:dr 40 sk. för 33 $\frac{1}{2}$ mantal, som efter afdrag af de 8 sk. per stafrum, hvilka bruksegaren nu bör betala, gör 2,924 R:dr 12 sk., motsvarande i kapital efter 5 procent 58,485: — —

för förändringen i sättet för tiondes utgörande . . . . 1,398: 42. —

tillsammans Banko R:dr 99,163: 42. —

hvarifrån för svafvel-lefveransens upphörande skulle afgå . . . 18,750: — —

då den bruksegaren tillkommande ersättning utgjorde . Banko R:dr 80,413: 42. —

Krigs-, Kammar- och Bergs-kollegierna anföra uti deras förenämnde underdåniga utlåtande, att, enligt Kollegiernas tanka, nu först borde under öfvervägande tagas, huruvida Kronan kan för det till krut-tillverkningen erforderliga svafvel undvara Dylta svafvelbruk och detta bruk inträda i samma förhållande, som andra dylika, hvilka för enskild räkning drifvas; och då härvid förekomme: att till följd af Kongl. Brefvet den 13 Januari 1857, Krigs-kollegii bestyr med kruts tillhandahållande åt Bergslagerne och enskilde konsumenter med 1858 års utgång upphörde; att Kronans behof af svafvel till krigskrut, efter hvad erfarenheten gifvit vid handen, under vanliga förhållanden endast uppginge till omkring 70 à 80 *Skll.* årligen; att någon svårighet icke mött för anskaffande de sednare åren af det svafvel, som erfordrats utöfver hvad från Dylta bruk blifvit aflemnadt, ehuru priset vid ett och annat tillfälle blifvit stegradt, men hvartill orsaken förefunnes i allmänna europeiska förhållanden och icke i bristande tillgång på svafvel inom Sverige; att ifrågaställde förändring är antydd i 1845 års Kongl. bref, äfvensom att utan sådan förändring, enligt Kollegiernas omdöme, icke någon fullt ändamålsenlig reglering i rättsförhållandena emellan Kronan och Dylta bruksegare kunde tillvägabringas; samt att för Kronan dessutom icke torde saknas tillfälle att genom afhandling med enskilde bereda sig säker tillgång till det för Statens behof erforderliga svafvel; — så anse Kollegierna någon betänklighet i ofvanberörde hänseende icke möta mot den ifrågavarande förändringen i rättsförhållandena emellan Kronan och Dylta bruksegare.

Hvad derefter angår den ersättning, som bör bruksegaren tillkomma för indragning af de åt bruket upplåtna förmåner, så anse Kollegierna af de Kongl. privilegierna och Kongl. resolutionen den 5 September 1815 ostridigt följa, att denna ersättning bör beräknas efter den vinst, bruksegaren af dessa förmåner åtnjutit; och

då någon annan grund derför icke torde förefinnas, än det värde dessa förmåner ega vid den tidpunkt ersättningen meddelas, helst vid olika konjunkturer vinsten af svafvel-tillverkningen kan vara mycket omvexlande, anse Kollegierna de grunder, Kommitterade hufvudsakligen följt vid denna ersättnings bestämmande, vara rättsenliga. För öfrigt anse Kollegierna det vara omöjligt att kunna beräkna den verkliga vinst, som en dylik näringsgren afkastar, helst den mycket vore beroende på näringsidkarens subjektiva egenskaper och vinsten således måste utfalla olika allt efter som personer förmå med större eller mindre fördel drifva handteringen och begagna sig af de särskilda konjukturer, som derunder inträffa.

Vid bestämmandet af tjenstbarheternas värde förekomma:

1:o) *Grufvedagsverkena.*

I afseende å beräkningen af dessas antal, anmärka Kollegierna, att, ehuru Kommitterade enligt privilegierna upptagit dessa dagsverken, som utgöras från 101 $\frac{7}{8}$ mantal, deraf 82 $\frac{1}{4}$ skatte och 19 $\frac{5}{8}$ frälse, till 32 af hvarje mantal skatte och till 16 af hvarje mantal frälse eller inalles till 2,946, handlingarne likväl utvisade, hvad äfven bruksegaren erkänt, att jemväl de under Axbergshammar lydande 15 $\frac{1}{12}$ mantal frälse och $\frac{1}{8}$ mantal frälse Hultholmen under Frösvidahls bruk, eller tillhopa 15 $\frac{5}{24}$ mantal frälsehemman utgjort 32 dagsverken på mantalet, hvaremot de allt hitintills varit från ved-prestationen befriade. De öfriga frälsehemmanen vore Dylta bruksegare tillhöriga, och med dagsverkens utgörande för dem hade han således egt att efter behag förfoga, hvarföre ock privilegierna beträffande dem borde vid ersättningens bestämmande tjena till efterrättelse, såsom äfven Kommitterade iakttagit. Då nu, på sätt Kammar-kollegii resolution och bref till Landshöfdingen i Örebro län af den 18 November 1698 innehölle, egaren af Axbergshammar den 20 Novembr 1668 erhållit Landshöfdingens immission till åtnjutande af dagsverkena utaf de under samma hammar belägna hemman, hvarå Kongl. Regeringen den 5 Oktober 1669 meddelat konfirmation, samt Kollegium derföre förklarat sig finna, att Axbergshammar "haft justum titulum possessionis på merbemälde dagsverken, så att de med ingen efterräkning derpå för den förflutna tiden kunde graveras", hvarjemte Kollegium för framtiden förklarat, att, "der antingen svafvelbruket eller Axbergshammar skulle åstunda dessa dagsverken att få nyttja och behålla, så hafva de deröfver att söka Kongl. Maj:ts nådiga speciela tillåtelse," anse Kollegierne, vid detta förhållande och enär ifrågavarande frälsehemman icke utgjort någon ved-prestation, utan i stället enahanda antal dagsverken, som skattehemman, eller 32 på mantalet, ersättning för denna verkliga förlust böra bruksegaren tillkomma och således till det antal dagsverken, kommitterade beräknat, ytterligare lägges 16 dagsverken af hvarje af nyssnämnde 15 $\frac{5}{24}$ mantal eller för jemn summa 244, då hela antalet dagsverken utgjorde 3,190.

Vidkommande värdet af dessa grufvedagsverken, så kunde väl å ena sidan anmärkas, att dessa, verkställda af frisocknarnes allmoge, som i allmänhet kunde antagas ega ringa kännedom uti grufvebrytningen, icke egde det värde, som af i yrket inlärde arbetare kunde påräknas; men å andra sidan borde erinras, att inlärda grufvearbetare, med afseende å den större möda och våda, som med grufve- och bruksdriften äro förenade, måste aflönas högre än vanliga dagverkare. Då nu bruksegaren i sin förklarings-skrift upptagit ett dylikt dagsverke till ett värde af 32 sk. Banko och detta öfverensstämmer med 1856 års markegångspris för länet, samt, i betraktande af en tilltagande industri och flera allmänna företag af vidsträckt omfattning, priset å dagsverke efter all sannolikhet snarare komme att stiga än falla, tillstyrka Kollegierna i underdånighet att värdet å grufvedagsverke må beräknas till 32 sk. Banko, såsom bruksegaren begärt, och alltså för 3,190 sådana dagsverken till 2,126 R:dr 32 sk. Banko, motsvarande i kapital å 5 procent en summa af 42,533 R:dr 16 sk. Banko.

2:o) *Ved-prestationen.*

Såsom ofvan är utredt, hade de under Axbergshammar och Frösvidahls bruk lydande 15 $\frac{5}{24}$ mantal frälsehemman icke deltagit i ved-prestationen, utan i stället utgjort grufvedagsverken till lika belopp med skattehemmanen. Häraf vore klart, att bruksegaren icke hade något rättmätigt anspråk på ersättning för en förmån, som han eller hans företrädare vid svafvelbruket icke åtnjutit. Vid bedömandet af ersättningen måste det faktiska förhållandet noggrannt iakttagas, helst i annat fall bruksegaren skulle vinna ersättning för hvad han aldrig egt eller för sådant, hvarifrån han eller hans företrädare långt före detta afstått. Dessa 15 $\frac{5}{24}$ mantal borde således afgå från de dagsverksskyldige 101 $\frac{7}{8}$ hemmanen och återstoden 86 $\frac{2}{3}$ mantal upptagas med beräkning af 7 stafrum ved för hvarje mantal, eller tillhopa 606 $\frac{2}{3}$ stafrum, samt ersättning följaktligen blott för sistberörde antal stafrum veds-fällning å allmänningarne och framförande till bruket meddelas, så snart tjenstbarheten upphör.

Vid bedömandet af denna tjenstbarhets värde, måste i betraktande komma antalet af de dagsverken, som åtgå till fällning å allmänningarna, framforsling till bruket samt upphuggning och hopläggning derstädes af de 7 stafrum ved hvarje fullt hemman åligger att så medelst leverera. Vid 1814 års undersökning antogs till fällning af virket för ett stafrum ved åtgå 1 $\frac{1}{2}$ tolftimmars karldagsverke, för vedens framforsling till bruket 1 $\frac{1}{2}$ kördagsverke med ett par dragare, då tiden för på- och aflassningen jemväl inberäknades och medel-afståndet emellan allmänningarne och bruket antogs till $\frac{3}{4}$ mil, samt för vedens afhuggning och hopläggning 8 sk. Banko. Kördagsverkena förvandlades till karldagsverken efter den proportion; att ett af de förra motsvarade tre af de sednare. Värdet af forslingen uppgick sålunda till 4 $\frac{1}{2}$

karldagsverken och för hela ved-prestationen från allmänningarne till 6 dagsverken och 8 sk. Banko per stafrum. Äfven vid 1830 års undersökning bibehöllos dessa beräkningar, men värdet af vedens huggning och hopläggning i stafrum vid bruket förvandlades ock till dagsverken och beräknades motsvara för ett stafrum $\frac{4}{9}$ dagsverke, hvarigenom hvarje stafrum ved från allmänningarne antogs till ett värde af 6 $\frac{4}{9}$ dagsverken. Detta af bruksegaren år 1830 godkända sätt, att till karldagsverken uppskatta ved-prestationen, hafva Kollegierna icke funnit skäl att frångå, utan tillstyrka i underdånighet, att samma grund jemväl nu må tillämpas och att i följe deraf 1 stafrum, motsvarande 6 $\frac{4}{9}$ dagsverken à 32 sk. Banko för hvarje dagsverke ke må bestämmas till 4 R:dr 14 sk. 2 $\frac{2}{3}$ rst. Banko, eller, efter afdrag af 8 sk., som bruksegaren betalar för hvarje levereradt stafrum, till 4 R:dr 6 sk. 2 $\frac{2}{3}$ rst. och således för 606 $\frac{2}{3}$ stafrum till en summa af 2,505 R:dr 14 sk. 9 $\frac{7}{9}$ rst. Banko, ett belopp, hvilket icke kunde anses för lågt, då dessa dagsverken upptagits till samma pris, som grufve-dagsverken, hvilka i allmänhet egde högre värde. Kapital-värdet å sistnämnde belopp, efter 5 procent, utgjorde en summa af 50,106 R:dr 8 sk. 3 $\frac{5}{9}$ rst. Banko.

3:o) *Hembuds-skyldigheten.*

Beträffande denna skyldighet, hade väl sednaste Kommitterade ansett densamma mera skenbar än verklig, på grund hufvudsakligen deraf, att den på flere år icke blifvit begagnad samt ej heller behöfdes, emedan Kommitterade funnit, att behofvet af ved för brukets tillverkning, till förut åstadkommet belopp, kunde erhållas från allmänningarne, hvarföre Kommitterade å hembuds-skyldigheten icke gjort vidare afseende, än att de upptagit densamma, jemte konskriptions-friheten för 5 i bruksrörelsen kunnige arbetare, till qvittning mot full egande-rätt till hvad Kommitterade kalla Krono-bruket; men då bruksegaren i sin förklaring anfört, att han dermed ville åtnöjas endast med vilkor, att hans ersättnings-anspråk i öfrigt godkändes, hafva Kollegierna ansett sig icke böra underlåta att ingå i granskning af det sätt, hvarpå hembuds-skyldigheten blifvit vid 1830 års undersökning uppskattad, emedan det vore derpå bruksegaren stödde sitt ersättnings-påstående.

Vid nämnde undersökning antogs, dels att, då dagsverks- och ved-prestations-skyldigheterna, hvilka uppskattades till 4,526 R:dr, upphörde, så skulle, med afseende å behofvet af kol och ved, ej blott för Dylta svafvelbruk, utan jemväl för Dylta masugn, som ej varit i gång sedan 1826, och vid Ervalda stångjernsverk, som aldrig med Dylta bruk haft annan gemenskap, än att de tillfälligtvis någon tid voro i samma egares hand, en brist uppstå i kol af 306 $\frac{1}{2}$ storstigar och i ved af 366 $\frac{7}{8}$ stafrum, hvilken brist måste genom köp komma att fyllas, dels ock att genom den uppkommande fria täflan å kolhandeln priset skulle stiga 33 $\frac{1}{3}$ procent och

den högre betalningen för nämnde kol- och ved-qvantiteter sålunda komma att uppgå till 1,097 R:dr 15 sk. 8 rst., motsvarande à 5 procent ett kapital af 21,946 R:dr 25 sk. 4 rst. Banko. — Kommitterade hade sålunda antagit, att hembudsskyldigheten i förening med dagsverks- och ved-prestations-skyldigheterna egde ett mindre värde, än den skulle få efter de sednares upphörande. Om derföre exempelvis antoges, att hembuds-skyldigheten i förening med dagsverks- och ved-prestations-åliggandena vore sjelf värd 271 R:dr och de 2:ne andra åliggandena, såsom ofvan, 4,526 R:dr, så syntes väl intet tvifvel kunna ega rum derom, att det vore med dessa 2:ne summor sammanlagda, som bruksegaren skulle ersättas för alla tre förmånerna, men Kommitterade antogo, att bruksegaren först skulle ersättas för de 2:ne förmånerna med 4,526 R:dr samt att den återstående förmånen, hembudsskyldigheten, derefter först borde t. ex. tredubblas, emedan den behöfde begagnas för tre gånger större belopp, hvarigenom den blefve 822 R:dr, och att denna summa sedan borde ökas med 33 ⅓ procent för pris-stegringen, hvarigenom den komme att uppgå till 1,096 R:dr.

Sådana voro de grunder, på hvilka anspråket på ersättning för hembudsskyldigheten hvilade. Kollegierna kunna icke finna dem antagliga, utan instämma uti det betänkande Kommitterade 1848 afgifvit och deras deri uttalade åsigt, att hembuds-skyldigheten icke kan skattas till något egentligt värde, såsom hvarken på sednare tider begagnad eller behöflig, då allmänningarna äro för tillverkningen mer än tillräckliga eller åtminstone borde vara det, om de icke obehörigen begagnas och skogstillgången icke genom otillåtna torpanläggningar och odlingar minskas.

4:o) *Frihet från krigstjenst*

för de i svafvel-beredningen inlärde och vid bruket skattskrifne drängar inom konskriptions-åren, så länge de vid svafvel-tillverkningen nyttjas, dock icke öfver fem man på en gång.

Uti denna fråga hade Kollegierna icke något att tillägga hvad sistnämnde Kommitterades yttrande derom innehåller.

5:o) *Svafvel-leveransen.*

Då Krigs-kollegii upphandlingspris å svafvel åren 1854, 1855 och 1856 utgjort i medeltal 22 R:dr 16 sk. Banko per *Sk℔* stapelstadsvigt samt Kommitterade beräknat hvarje *Sk℔* endast till 18 R:dr och bruksegarens förlust på svafvelleveransen till 8 R:dr 16 sk. å hvarje *Sk℔*, eller för 156 ¼ *Sk℔* till 1,302 R:dr 12 sk., hvilken dock rätteligen beräknad utgjorde 1,302 R:dr 4 sk., motsvarande à 5 procent ett kapital af 26,041 R:dr 32 sk., anse Kollegierna sig böra, med nu

anmärkta rättelse detta kommitterades förslag biträda, hvarigenom och allt tillbörligt afseende blifvit fästadt å de omständigheter angående konjunkturen för svafvelhandeln, bruksegaren anfört.

6:o) *Kronans tionde.*

Enär priset å 1 *Skfl* svafvel i den af Kommitterade uppgjorda beräkning är upptagit till 21 R:dr 3 sk. 2,4 rst., utan några sådana afdrag, som vid beräkning af svafvel-leveransens värde godtgjorts bruksegaren, men någon förlust vid den föreslagna förändringen i skatt-skyldigheten icke för bruksegaren uppkomme, derest berörde afdrag, såsom ske bort, äfven vid tiondens beräknande iakttagits, anse Kollegierna någon ersättning för denna förändring, på sätt Kommitterade föreslagit, icke kunna ifrågakomma, utan det i sådant afseende utförda kapital 1,398 R:dr 41 sk. 10 rst. Banko böra från liqviden uteslutas.

7:o) *Allmänningarne.*

Till fullgörande af Kongl. Maj:ts uti den nådiga remissen meddelade föreskrift, att närmare utreda förhållandet med de vilkor, hvarunder bruket fått sig nyttjande-rätten till allmänningarne upplåten, anföra Kollegierna: att vid den år 1814 vid bruket hållna undersökning bruksegaren, enligt hvad undersöknings-protokollet innehölle, förklarat sig icke innehafva några handlingar, som visade, när östra allmänningen blifvit till svafvelbruket anslagen, och att någon sådan ej heller sedermera blifvit företedd. Den äldsta handling, som blifvit förevisad, hvari allmänningen omtalas, vore ett undersöknings-protokoll af bergmästaren *Sneckenberg* af den 22 Maj 1693, hvaribland annat omnämnes, att skogen vid tillfället blef besigtigad och huru den befanns. Sedermera nämndes i Landshöfdingen *Cronhjelms* bergsransakning af den 1 Oktober 1708, att allmogen sökte tillökning i betalningen för veden, i anseende dertill att på bruks-allmänningen ej mera vore att tillgå. Enligt bruksegarens uppgift vid undersökningen 1814, hade skogen blifvit år 1710 uppmätt och på karta lagd af Landtmätaren *N. Ever*, under titel: "Karta öfver Svafvelbruks-allmänningen."

Genom Bergs-kollegii beslut af den 8 December 1709 tillförsäkrades Dylta bruks då varande innehafvare, att han, om den sedermera så kallade Hålahults-allmänningen blefve för allmänning förklarad, framför någon annan skulle "få densamma till svafvelbruket att sig deraf till dess behöriga drift och nödiga ved-fournering, så långt den kan förslå, betjena"; hvarjemte Konung Carl XII:s resolution eller privilegium af den 30 September 1712 innehölle i 5:te punkten: att som skogstrakten Hålahult vid namn, genom Estats-sekreteraren Feifs pådrifvande blifvit förklarad för allmänning och af Bergs-kollegium under svafvelbruket lagd, så fann Kongl.

Maj:t skäligt, att densamma för svafvelbruket allt framgent blef behållen, såsom det angelägnaste och fördelaktigaste verket i den nejden, hvilket för Kongl. Maj:ts tjenst vore nödigt på allt görligt sätt med nödig skog förse; och ehuruväl för allmänningar, som jernbruk till smide och blåsningar varda anslagne, en årlig rekognition erlägges, hvarifrån grufvor och de ädlare verken äro befriade, så ville Kongl. Maj:t nu och i framtiden hafva frikallat svafvelbruket, såsom ett af de ädlare verken, för en slik rekognitions erläggande, så väl för ofvannämnde allmänning Hålahult, som der några flera Kronans skogstrakter för svafvelbruket kunde utsökas.

Huru och på hvad vilkor Hålahults allmänning blifvit lagd under svafvelbruket, vore således tydligen ådagalagdt. När sådant skett med östra allmänningen hade icke kunnat utredas; men att så väl denna som Hålahults allmänning borde för svafvelbrukets tillverkning användas, med frihet från rekognitions-afgift, syntes så väl af ofvannämnde, som af de sedermera tid efter annan angående bruksrörelsen vid Dylta utfärdade resolutioner.

Öfver begge allmänningarne hade vid undersökningarne blifvit företedda kartor, upprättade 1799 och 1800 och af vederbörande Härads-rätt fastställda.

Hvad dessa skogars beskaffenhet och värde beträffar, så hade vid undersökningen år 1846 desamma blifvit af Öfverjägaren Hamnström uppskattade, den östra allmänningen till en årlig afkastning af 357,27 och Hålahults allmänning till 130,6 stafrum, således begge allmänningarne tillsammans till 487,87 stafrum af 13 qvarters längd, höjd och bredd, med den anmärkning om den dervid följda method, att tiden ej medgifvit en vidlyftigare och noggrannare uppskattning, och vore hela innehållet af Hålahults allmänning deri uppgifvet utgöra 1,016 tunnland 17 kappland. Totala innehållet af östra allmänningen vore deremot i Hamnströms protokoll icke upptaget och upplysning förekomme ej heller deri om de å allmänningen befintliga lägenheter, hvaremot den underrättelse meddelas, att begge allmänningarne blifvit för starkt anlitade, så att uppmärksamhet vid hushållningen med dessa skogar vore af högsta behof, på det att desamma ej måtte blifva alldeles förstörda.

Vid kommissionsförrättningen år 1830 hade, så vidt protokollet utvisade, någon undersökning af skogarne icke egt rum, men vid den år 1814 funnes en undersökning af allmänningarna vara med noggrannhet utförd af då varande Öfver-jägmästaren i länet, biträdd af Landtmätare, 2:ne Bergs-sexmän och 2:ne Nämndemän, hvilka uppskattat allmänningarne, som då funnos väl vårdade, att kunna lemna 731 stafrum årligen. Hela innehållet af Hålahults allmänning vore i protokollet öfver nämnde undersökning upptaget till ofvanberörde belopp, 1,016 tunnland 17 kappland, hvaraf 64 tunnland 17 kappland ansetts vara impedimenta; och upplystes, hvad östra allmänningen angår: att densammas totala innehåll utgjorde 4,743 tunnland 14 kappland, hvaraf 299 tunnland 2 kappland mossar, 484 tunnland sjöar, 2,536 tunnland 12 kappland behållen skogsmark samt 1,424 tunnlands hemmans-

och torp-egor; att torplägenheterna utgjorde åtta, från hvilka 257 dagsverken jemte 9 lass hö utgjordes till Dylta herregård; samt att dessutom egorna till 3:ne andra torp till en del lågo inom allmänningen.

Ehuru nu dessa allmänningar icke voro alldeles af samma egenskap, som rekognitionsskogar, likväl och då desamma under loppet af 200 år varit med Dylta bruk fortfarande förenade, anse Kollegierna dem, på sätt äfven Kommitterade tillstyrkt, böra, med tillämpning af Kongl. kungörelsen den 4 Februari 1811, skattläggas och af bruksegaren få till skatte lösas. Deremot kunna Kollegierna icke instämma med bemälde Kommitterade deri, att någon ersättning bör bruksegaren tillkomma för de utskylder och besvär, som genom allmänningarnes skattläggning komme att drabba bruksegaren, och således icke att någon qvittning må ske för den särskilda bevillning, som från tillverkningen hittills utgått med 36 sk. för hvarje Sk℔ svafvel, 8 sk. för hvarje Sk℔ vitriol, och 3 sk. för hvarje tunna rödfärg, och hvilken, enligt hvad Kommitterade upplyst, under de tio åren 1836—1845 i medeltal utgjort 376 R:dr 46 sk. 4 rst. Banko. Kommitterade syntes härvid hafva förbisett de väsendtliga fördelar, som genom en ovilkorlig egande- och dispositions-rätt till allmänningarne bruksegaren tillskyndas, fördelar, hvilka i mångfaldigt hänseende öfvervägde de allmänna utskylder och onera, som efter allmänningarnes skattläggning komme att utgå; och det låge för öppen dag, att genom en sådan reglering icke ringa vinst tillskyndades bruksegaren, som för en obetydlig köpeskilling förvärfvade en så vidsträckt och god skogsmark.

Då ofvanberörde särskilda bevillning icke borde utgå, sedan tjenstbarheterna upphört, utan Dylta bruk i afseende å beskattning komma i samma förhållande som andra verk, finna Kollegierna med rättvisa och billighet vara öfverensstämmande, att Staten varder ersatt för förlusten af denna särskilda bevillning, hvilken Kollegierne anse böra upptagas till det af Kommitterade beräknade belopp 376 R:dr 46 sk. 4 rst., och således ett kapitalvärde efter 5 procent Kronan i liqvid tillgodoföras med 7,539 R:dr 14 sk. 8 rst. Banko.

Hvad angår sjelfva *Bruket*, så och i fall med detta ord förstås hvad dermed vanligen menats, nemligen egentligen byggnaderna för tillverkningen med tillhörande jordområde, borde väl nu mera tvifvel icke kunna ega rum derom, att Kronan deraf ej mera kan anses vara egare, hvaraf likväl ej följde, det Kronan icke med skäl kunde af bruksegaren, såsom innehafvare af Dylta bruksprivilegier fordra redo för den egendom förre privilegii-innehafvarne såsom Kronans tillhörighet emottagit, och till hvilken, under deras förvaltning, Kronans egande-rätt, utan Kronans vetskap, gått förlorad, emedan med arfvet af förmånerne väl äfven borde hafva följt arfvet af ansvarighet för den emottagna egendomen. Någon talan i detta hänseende anse Kollegierna likväl desto mindre vara skäl att Kronan anställer, som, utom det att hvarken bruket eller grufvorna för Kronan egde något verkligt värde, den omstän-

digheten att Kronans egande-rätt till bruket försvunnit ej kunde minska, utan snarare öka Kronans befogenhet, om den annars kunde anses förefinnas, att återtaga skogarne och tjenstbarheterna, helst det varit för underhållande och drifvande af Kronans, men icke af enskild persons verk, som desamma blifvit upplåtna.

Att likväl sjelfva grufvorna tillhöra Kronan, äfvensom att det varit privilegiiinnehafvarens pligt att till dem bevara Kronans rätt, synes Kollegierna icke vara tvifvelaktigt. Emellertid kunde grufvorna utgå eller blifva alltför besvärliga att bryta och andra omständigheter äfven inträffa, af hvilka svafvel-tillverkningens upphörande blefve en följd. Om vid sådant förhållande bruket skulle till Kronan återfalla eller icke, anse Kollegierna af nyssnämnde orsak vara likgiltigt; men otvifvelaktigt komme så väl tjenstbarheterna som allmänningarne att utan ersättning till Kronan återgå, hvarjemte Kronans rätt inträdde att till sig lösa de genom Drottning Christinas bref af den 31 Januari 1654 försålda "gods", emot den derför erlagda lösepenningens restitution, på sätt i nämnde bref blifvit förbehållet, och vid dessa förhållanden anse Kollegierna, lika med Kommitterade, att om ock icke en ovilkorlig egande-rätt till bruket och grufvorna, likväl bortfallandet af det äfventyrliga i bruksegarens nu innehafvande besittningsrätt till de öfriga förmånerna för honom icke bör sakna värde.

Då Kollegierna uti sitt underdåniga utlåtande af den 11 November 1843, med anmälan, att under åren 1833, 1835, 1837 och 1838 ingen svafvel-tillverkning egt rum, utom det ringa beloppet 18 Sk℔ under det ena af nämnde år, hemställt, om icke af sådan orsak talan borde vid vederbörlig domstol mot bruksinnehafvarne anställas, med yrkande att de måtte frändömas de förmåner, hvilkas innehafvande blifvit för svafvel-tillverkningens idkande af Staten medgifna, samt Kongl. Maj:t, genom dess nådiga bref af den 18 December 1845, förklarat sig framdeles vilja taga i öfvervägande, om och hvad åtgärd i förutnämnde syftning borde vidtagas, i hvilken fråga sednaste Kommitterade sig jemväl yttrat och på anförda skäl förklarat, det de icke funno sig böra anställandet af en sådan rättegång i underdånighet tillstyrka, så anse Kollegierna detta äfven nu böra utgöra föremål för deras underdåniga utlåtande och anföra i anledning häraf, att, oaktadt ofvan anmärkta förhållande, hvartill kunnat läggas att, enligt de till Bergs-kollegium inkomna bergmästarerelationer, svafvel-tillverkningen under tiden, som förflutit efter utfärdandet af Kongl. resolutionen den 5 September 1815, eller från och med 1816 till och med 1833 icke uppgått till det belopp, som bort till Kronan levereras, utan några hundrade Sk℔ derunder, och fastän Kollegierna icke kunna anse det vara med privilegierna enligt, att bruksegaren med köpt svafvel fullgjort sin leverans, synes Kollegierna likväl, äfven om det kunde förutsättas, att ett åtal om privilegiernas förlust på nämnde grund skulle af domstolarne godkännas, vidtagandet af en sådan åtgärd, sedan förhållandet under en längre tid lemnats opåtaldt och verket öfvergått i annan egares

hand, icke vara ett Staten värdigt sätt att tillvägagå, hvarföre Kollegierna, lika med Kommitterade, icke anse sig böra i underdånighet tillstyrka Kongl. Maj:t att ett sådant åtal anbefalla.

Öfver hvad af Kommitterade blifvit anfördt i afseende på frisocknehemmanens roterings-kostnad, jemförd med deras nuvarande åligganden till svafvelbruket, anse Kollegierna något yttrande desto mindre erforderligt, som Kongl. Maj:ts nådiga bref af den 29 April 1830 innehåller, att frågan om roteringen skulle hvila, till dess den om tjenstbarheternas indragning blifvit afgjord, samt dessa begge frågor ej heller med hvarannan egde något egentligt sammanhang.

I enlighet med Kollegiernas förestående beräkning skulle alltså den ersättning, som för indragning af tjenstbarheterna och öfriga förmåner borde Dylta bruksegare tillkomma, utgöra följande belopp, nemligen:

för grufvedagsverkena		Banko R:dr	42,533:	16.	—
„ vedprestationen		„ „	50,106:	8.	$3\frac{1}{8}$.
tillhopa		Banko R:dr	92,639:	24.	$3\frac{1}{8}$.
hvarifrån borde afgå:					
för svafvel-leveransens upphörande	26,041:	32. —			
„ upphörande af den särskilda bevillningen	7.539:	14. 8.	33.580:	46.	8.
så att bruksegarne skulle erhålla ett kontant belopp af . . .			59,058:	25.	$7\frac{1}{8}$.
Bruksegaren fordrar deremot:					
för grufvedagsverkena.			39,280:	—	—
„ vedprestationen			58,485:	—	—
„ förändringen i sättet för tiondens utgörande			1 398:	42.	—
		Banko R:dr	99,163:	42.	—
men hvarifrån afgår för svafvel-leveransens upphörande . . .			18.750:	—	—
då den af honom äskade kontanta ersättningen uppginge till .			80,413:	42.	—

och således 21,555 R:dr 16 sk. $4\frac{1}{8}$ rst. mera än den här ofvan beräknade ersättning, hvilken vore den högsta, som rimligtvis borde kunna komma bruksegaren tillgodo, helst Statsverket genom denna ersättning, i förening med allmänningarnes upplåtande under skattemanna-rätt, komme att vidkännas en uppoffring, som vida öfverginge den fördel, Staten beredes genom rotering af de nu derifrån befriade, under Dylta bruk dagsverks-skyldige hemman.

Uti de underdåniga påminnelser, hvarmed nuvarande bruksegaren Friherre Wilhelm Åkerhjelm, fått öfver detta Kollegiernas underdåniga utlåtande inkomma, har bemälde bruksegare hufvudsakligen åberopat sitt förut i frågan afgifna yttrande samt vidhållit de fordringar, han deruti framställt.

Kongl. Maj:t har de till detta mål hörande handlingar i nåder låtit sig föredragas; och då Dylta bruksinnehafvare, uti afgifna påminnelser emot Krigs-, Kammar- och Bergs-kollegiernas utlåtande i ämnet, förklarat sig icke vilja ingå på den ifrågaställda regleringen med annat vilkor, än att af Kronan erhålla ett ersättningsbelopp, som med mera än 50,000 R:dr R:mt öfverstiger den summa, som Kollegierna föreslagit, men Kongl. Maj:t funnit sig icke kunna godkänna bruksinnehafvarens anspråk; så har Kongl. Maj:t nu endast velat meddela Rikets Ständer underrättelse om hvad i ärendet blifvit tillgjordt, med öfverlemnande derjemte till Rikets Ständers beprö fvande, huruvida en summa ungefärligen motsvarande det af Kollegierna föreslagna ersättningsbelopp, i Riksmynt 88,587 Riksdaler 80 öre, må till Kongl. Maj:ts disposition anvisas, för att, derest möjligen bruksinnehafvaren framdeles skulle dermed åtnöjas, för regleringens tillvägabringande till honom utbetalas.

Emellertid och hvad särskildt beträffar de för svafvelbrukets tillverkning upplåtna krono-allmänningar, benämnda Östra allmänningen och Hålahults allmänning, så enär, enligt hvad handlingarne i målet utvisa, vid särskilda genom jägeribetjente tid efter annan hållna undersökningar af skogarna, den underrättelse meddelats, att begge allmänningarna, hvarå flera torplägenheter till Dylta gårds förmån skola finnas anlagde, blifvit alltför mycket anlitade, så att uppmärksamhet vid hushållningen med dessa skogar är af högsta behof, på det desamma ej må blifva alldeles förstörda, har Kongl. Maj:t förständigat Dess befallningshafvande i Örebro län, att dels låta vidtaga sådana åtgärder, hvarigenom må kunna bestämmas det årliga afverkningsbelopp, som med skogens å nämnde allmänningar bestånd kan vara förenligt, dels hålla noggrann tillsyn deröfver, att allmänningarne ej hårdare anlitas, än här förut nämndt är, och således ej heller för annat ändamål, än det, hvartill de af Kronan blifvit åt svafvelbruket upplåtna.

I det fall att tjenstbarheterna och hembuds-skyldigheten af skogs-effekter, som nu åligga de så kallade frisocknarne Axberg, Kihl och Hofsta, komma att upphöra, blifva frisocknehemmanen i stället, på sätt Rikets Ständer vid 1828, 1829 och 1830 årens riksdag äfven ansett, underkastade rotering; men Kongl. Maj:t har funnit, att verkställigheten af denna roterings-åtgärd, såsom beroende af den förra frågan, eller tjenstbarheternas upphörande, bör tills vidare uppskjutas och efter omständigheterna blifva föremål för framdeles skeende särskild pröfning.

Handlingarne i detta mål skola blifva öfverlemnade till det Utskott, som med frågan kommer att taga befattning; och Kongl. Maj:t förblifver Rikets Ständer med all Kongl. nåd och ynnest städse väl bevågen. Datum ut supra.

CARL.

J. M. Björnstjerna.

Utdrag af Protokollet öfver Landförsvars-Ärenden, hållet inför Hans Maj:t Konungen uti Stats-Rådet å Stockholms Slott den 27 Oktober 1859.

Närvarande:

Hans Excellens, Herr Justitie-Statsministern, Friherre *De Geer.*
Hans Excellens, Herr Statsministern för Utrikes Ärendena, Friherre *Manderström,*
Stats-råden: *Wallensteen,*
Gripenstedt,
Almqvist,
Ehnemark,
Herr Grefve *Hamilton,*
Lagerstråle,
Björnstjerna och
Malmsten.

Departements-chefen, Stats-rådet Björnstjerna uppläste till justering följande, på grund af förut fattade beslut, uppsatta förslag till Kongl. Maj:ts nådiga skrifvelser till Rikets Ständer, nemligen:

— — — — — — — — — — — — — — — —

2:o angående ifrågasatt upphörande af de så kallade frisocknarnes tjenstbarheter till Dylta svafvelbruk och socknarnes rotering.

Kongl. Maj:t täcktes, uppå Stats-Rådets underdåniga tillstyrkan, i nåder gilla ofvanberörda förslag, sådana de finnas detta protokoll bilagda, samt förordna, att, i öfverensstämmelse dermed, nådiga skrifvelser skulle till Rikets Ständer aflåtas.

Ex protocollo
J. A. Jædrén.

N:o 41.

Ank. till Exp.-Utsk. d. 21 Nov. 1859, kl. 11 f. m.

Kongl. Maj:ts Nådiga Proposition till Rikets Ständer, angående afsöndring af jord från Regements-pastors-bostället Westerhus, till utvidgande af Jemtlands Hästjägare- och Fältjägare-korpsers mötesplats å Frösön; Gifven Stockholms Slott den 27 Oktober 1859.

Sedan hos Kongl. Maj:t blifvit i underdånighet anmäldt, att den till Jemtlands Hästjägare- och Fältjägare-korpser å Frösön nära Östersunds stad upplåtna mötesplats, nu innehållande en vidd af 42 tunnland och 16 kappland, vore för dessa korpsers samtidigt inträffande vapen-öfningar så otillräcklig, att å densamma saknades nödigt utrymme ej allenast för målskjutnings-banor och skottvallar, utan ock för kokstäder, marketenteri, väg till vattningsställe m. m.; samt i anledning häraf föreslagits, dels att en Regements-pastors-bostället Westerhus tillhörande skogstrakt, hvarå, efter öfverenskommelse med nuvarande boställshafvaren, Hästjägare-korpsens lägerplats och vattningsväg samt begge korpsernas målskjutnings-banor nu finnas inrättade, äfvensom ock en under samma boställe lydande torplägenhet norr om berörda skogstrakt samt den odlingsmark, som ligger norr om Fältjägare-korpsens baracker, eller samtliga å en häröfver upprättad karta med Litt. B. tecknade lägenheter, måtte vid nuvarande boställsinnehafvarens afgång, då bostället kommer att för lönings-fondens räkning utarrenderas, få ifrån bostället afskiljas och med korpsernas mötesplats sammanläggas, dels ock att för den minskning i jord och afkastning, bostället sålunda komme att vidkännas, ersättning måtte af allmänna medel varda anvisad: så hade Kongl. Maj:t, som funnit behofvet att utvidga Frösö lägerplats, vara

ådagalagdt och det i sådant afseende framställda förslag jemväl vara ändamålsenligt, medelst nådigt bref den 26 Januari 1858 uppdragit åt Krigs-kollegium att vidtaga de förberedande åtgärder, som för ärendets slutliga behandling kunde erfordras, hvarefter bemälda Kollegium uti underdånig skrifvelse den 4 Februari 1859 anmält, att den för utvidgande af lägerplatsen å Frösön afsedda jordrymd, inalles utgörande 54 tunnland, 14 kappland, blifvit af Kronofogde och Häradsskrifvare jemte Nämnd, i vederbörandes närvaro, år 1858 uppskattad, dervid förrättningsmännen ansett, att Regements-pastors-bostället Westerhus N:o 3, derifrån jord-afsöndringen blifvit föreslagen att ega rum, kunde beräknas att utgöra en årlig arrende-afgift af 120 R:dr Banko, hvartill borde läggas boställets onera, upptagna till 55 R:dr Banko, då 175 R:dr Banko utgjorde det sammanräknade belopp, i förhållande hvartill bostället borde åtnjuta vederlag för den blifvande jord-afsöndringen, som, efter en vidd af 54 tunnland 14 kappland, närmast motsvarade ⅓:tedel af bostället, i följd hvaraf det vederlag, hvilket bostället årligen borde åtnjuta från och med det år, afsöndringen går i verkställighet, bestämdes till ⅓:tedel af ofvanstående belopp, 175 R:dr Banko, eller till 35 R:dr Banko, motsvarande 52 R:dr 50 öre Riksmynt; och hade så väl Chefsembetet vid Jemtlands Fältjägare-korps som vederbörande Boställs- och Lönings-direktioner för sin del godkänt det efter sådan beräkning föreslagna vederlaget; hvaremot innehafvaren af bostället Westerhus, Regements-pastorn J. E. Ångman uti afgifvet skriftligt yttrande förklarat, att han ej vore hugad afstå den till afsöndring föreslagna mark emot den afgäld, hvartill den blifvit uppskattad; vid hvilket förhållande Krigs-kollegium, ehuru ej något, enligt Kollegii tanka, vore att erinra mot den verkställda uppskattningen af jorden och beloppet af den derför beräknade afgäld, likväl ansett den erforderliga jord-afsöndringen från bostället Westerhus' egor icke kunna tillvägabringas förr än efter Regements-pastorn Ångmans afgång från tjensten.

Vid pröfning häraf och enär innehafvaren af bostället Westerhus, Regements-pastorn J. E. Ångman, på sätt ofvan omförmäldt är, förklaradt sig icke vilja afstå den till afsöndring föreslagna marken emot den afgäld, hvartill den blifvit uppskattad, har Kongl. Maj:t, lika med Krigs-kollegium, ansett ifrågavarande jord-afsöndring för utvidgande af Frösö lägerplats icke kunna, utan åsidosättande af bemälde boställshafvares rätt, tillvägabringas förr, än han från Regements-pastors-tjensten afgått; men, i anseende till fördelen deraf att Frösö vapenöfningsplats må framdeles, så snart nämnda boställe blifver ledigt, utan tidsutdrägt erhålla behöflig tillökning, har Kongl. Maj:t härmedelst velat föreslå Rikets Ständer, att de för utvidgande af merberörda mötesplats erforderliga 54 tunnland och 14 kappland af den bostället Westerhus N:o 3 tillhörande, ifrågakomna mark må vid nuvarande boställsinnehafvarens afgång, då bostället kommer att för Hästjägare- och Fältjägare-korpsernas löningsfonds räkning utarrenderas, derifrån afsöndras emot en till löningsfonden ingående

årlig afgäld, motsvarande den summa, 52 R:dr 50 öre Riksmynt, hvartill årliga vederlaget för berörda egorymd blifvit i vederbörlig ordning uppskattadt, äfvensom att detta vederlag, förvandladt till spanmål efter markegångspriset det år, då uppskattningen skedde, må årligen lösas med penningar efter årets markegång, samt beloppet deraf framgent från anslaget för indelta Armeens vapenöfningar erläggas.

De till närmare upplysning härom tjenande handlingar, jemte tillhörande karta, skola öfverlemnas till det Rikets Ständers Utskott, som med målet kommer att taga befattning; och Kongl. Maj:t förblifver Rikets Ständer med all Kongl. nåd och ynnest städse välbevågen. Datum ut supra.

CARL.

J. M. Björnstjerna.

Utdrag af Protokollet öfver Landtförsvars-Ärenden, hållet inför Hans Maj:t Konungen uti Stats-Rådet å Stockholms Slott den 27 Oktober 1859.

Närvarande:

Hans Excellens, Herr Justitie-Statsministern, Friherre *De Geer*,
Hans Excellens, Herr Statsministern för Utrikes Ärendena, Friherre *Manderström*,
Stats-råden: *Wallensteen*,
Gripenstedt,
Almqvist,
Ehnemark,
Herr Grefve *Hamilton*,
Lagerstråle,
Björnstjerna och
Malmsten.

Departements-chefen Stats-rådet Björnstjerna uppläste till justering följande, på grund af förut fattade beslut, uppsatta förslag till Kongl. Maj:ts nådiga propositioner till Rikets Ständer, nemligen angående: —

7:o afsöndring af jord från Regements-pastors-bostället Westerhus, till utvidgande af Jemtlands Hästjägare- och Fältjägare-korpsers mötesplats å Frösön.

Kongl. Maj:t täcktes, uppå Stats-Rådets underdåniga tillstyrkan i nåder gilla ofvanberörda förslag, sådana de finnas detta protokoll bilagda, samt förordna, att, i öfverensstämmelse dermed, nådiga propositioner skulle till Rikets Ständer aflåtas.

Ex protocollo
J. A. Jædrén.

Stockholm, tryckt hos N. Marcus, 1859.

N:o 42.

Ank. till Exp.-Utsk. d. 21 Nov. 1859, kl. 11 f. m.

Kongl. Maj:ts Nådiga Proposition till Rikets Ständer, angående ändringar i gällande förordning om vilkoren för bränvinstillverkning; Gifven Stockholms Slott d. 27 Oktober 1859.

Den nya lagstiftning angående vilkoren för bränvins-tillverkning, som år 1855 trädde i verksamhet och sedermera utan väsendtlig förändring varit gällande, har under tiden hunnit pröfvas och visa sina verkningar. Dessa hafva icke understigit de förväntningar, som voro fästade vid nämnda förändrade lagstiftning, och bestå hufvudsakligen, å ena sidan, uti betydlig minskning i bränneriernas antal och i bränvins-tillverkningens belopp samt, å andra sidan, uti ökad statsinkomst af tillverkningen.

År 1852 voro nemligen, enligt uppgift af Särskilda Utskottet vid 1853 års riksdag, i gång ej mindre än 670 ångbrännerier och 35,172 omedelbart med eld drifna redskap; hvaremot antalet beskattade större brännerier utgjorde

år 1855	391.
" 1856	380.
" 1857	400.
" 1858—59	393.
samt beskattade mindre brännerier,	
år 1855	4,091.
" 1856	5,138.
" 1857	5,482.
" 1858	2,481.

Bränvins-tillverkningen före år 1855, då beskattningen utgick helt och hållet efter pannerymden, antages på grund af sannolikhets beräkning hafva utgjort

omkring 30,000,000 kannor årligen. Tillverkningsbeloppet efter nämnde år kan icke heller med visshet till siffran bestämmas, enär de mindre brännerierna varit beskattade efter antagen afverkningsförmåga, som anses hafva varit för lågt beräknad. Men med antagande af att ett visst belopp, utöfver det beskattade, blifvit vid de mindre brännerierna tillverkadt, kan, enligt Civil-departementets kontrollbyrås årsberättelser angående bränvinstillverkningen i riket, sammanlagda beloppet af tillverkadt bränvin vid både större och mindre brännerier beräknas hafva utgjort:

År 1855	11,444,000	kannor
" 1856	12,513,000	"
" 1857	14,980,000	"
" 1858—59	14,446,000	"

eller i medeltal för dessa år 13,345,750 kannor och således mindre än hälften af hvad tillverkningsbeloppet sannolikt utgjorde före 1855.

Enär bränvins-tillverknings-skatten före år 1855 bokfördes tillsammans med bränvins-försäljnings-afgifterna, under gemensam benämning af bränvinsmedel, kan jemförelsen emellan stats-inkomsterna af bränvins-tillverkningen före och efter nämnde år blifva endast approximatif. En sådan torde dock vara tillräckligt upplysande. Enligt statsräkenskaperna utgjorde bränvinsmedlen

År 1850	842,746: 27. —
" 1851	786,615: 5. —
" 1852	751,335: 37. —
" 1853	722,031: 93. —
" 1854	306,766: 75: —

och således i medeltal för dessa år 681,899: 7 Riksdaler Riksmynt. Om från denna summa afdrages ett belopp af 31,899 rdr 7 öre, hvartill försäljningsafgifterna och kontrollkostnaderna kunna ungefärligen uppskattas, uppgå nämnde års behållna bränvins-tillverknings-afgifter till 650,000 rdr årligen.

Enligt af Stats-kontoret meddelade uppgifter utgjorde åter statens nettobehållning af bränvins-tillverkningsskatten

år 1855	4,732,926.
" 1856	5,091,923.
" 1857	6,063,409.
" 1858—59	6,766,500.

eller i medeltal för dessa år 5,663,689 rdr 50 öre riksmynt.

Ehuru tillfredsställande dessa resultater måste erkännas vara, kan det likväl icke nekas, att bränvins-tillverkningens utveckling till egentlig fabriksnäring — ett af syftemålen med den förändrade lagstiftningen — ännu väsendtligen motverkas af tillverkningstidens, i gällande författning stadgade, inskränkning till två månader af året. Uti det betänkande, hvarmed Särskilda Utskottet vid 1853 års riksdag inkom, yttrades i detta ämne, att bränvins-tillverkningens inskränkning till tiden, i

och för sig sjelf och under vanliga förhållanden, hvarken vore ett tillförlitligt medel för åstadkommande af förminskning i tillverkningen, eller det i ekonomiskt och industrielt hänseende fördelaktigaste, emedan en handtering, som får drifvas endast tidtals, icke kan framkalla eller bibehålla arbetares största möjliga konstfärdighet; emedan arbetets företagande hindras under den tidpunkt, då det efter olika orters olika natur- och handelsförhållanden, kan vara beqvämast och fördelaktigast; emedan det kapital, som ligger uti den oftast ganska dyra redskapen, måste under en stor del af året vara dödt och utan afkastning; och emedan varans tillverkning måste ske på en gång och hastigt, utan möjlighet att förutse, huru pris och efterfrågan kunna komma att visa sig, då hon skall aflåtas, — en omständighet, som kan, innan nästa tillverkning inträffar, framkalla antingen brist och oskäliga pris eller ock underpris, med deraf följande öfverdrfna spekulationer och vingleri. Men Utskottet ansåg, oaktadt den verkliga vigten af dessa skäl, en tids-inskränkning nödvändig i anseende till de faror, som oinskränkt eller till och med lång, brännings-tid kunde medföra, under de i Sverige genom vanor och föregående författningar framkallade förhållanden.

Numera torde dock farhågan för nämnde vådor icke vidare böra uppehålla tillämpningen af den för näringarna i allmänhet antagna grundsats af största möjliga frihet i deras utöfning och medlen att förekomma en öfverdrifven bränvinstillverkning icke sökas uti dess inskränkning genom sådana hinder, som för både den enskilda och staten medföra förlust och olägenheter. En särskild af de nu gällande vilkoren för denna handling beroende omständighet, nemligen den betydliga bränvins-tillverknings-skattens nästan samtidiga dragande ur allmänna rörelsen, förtjenar i och för sig stor uppmärksamhet, och Kongl. Maj:t har, till förekommande häraf, under de sednaste tvänne årens tryckta penningeställning funnit sig föranlåten att medgifva bränvins-tillverkare i större bränneri en mera utsträckt frihet i valet af tid för tillverkningens utöfvande.

På nu anförda grunder anser Kongl. Maj:t bränvins-tillverkning i *större* bränneri böra i allmänhet tillåtas under hela den tid af året, då tillverkning kan med största fördel bedrifvas eller under de sju månaderna Januari, Februari, Mars, April, Oktober, November och December; dock så, att en månad blefve den kortaste tid, för hvilken någon skulle ega att sig till bränvinsbränning anmäla. — Genom den utsträckta tillverkningstiden uppkommer visserligen större kontrollkostnad, men denna förökade kostnad lärer icke förtjena afseende i jemförelse med de mångfaldiga fördelar, som blefve att emotse genom upphörande af den för näringen tryckande tidsinskränkningen.

Beträffande de *mindre* brännerierna åter, anser Kongl. Maj:t den nu stadgade tillverkningstiden böra destohellre bibehållas, som den egentligen för tillgodogörande af egna produkter afsedda tillverkningen vid dessa brännerier icke synes erfordra någon längre tidrymd än den i nu gällande författning bestämda, samt för

öfrigt kontrollen öfver desamma blefve desto svårare och osäkrare, ju mera bränningstiden förlängdes.

Den inom Civil-departementet inrättaade byrå för kontrollen öfver bränvinsförfattningarnes tilllämpning har uti underdånigt memorial den 6 sistlidne Juni redogjort för åtskilliga förhållanden, som synas utmärka, att de mindre bränneriernas afverkningsförmåga i verkligheten är vida större, än den i § 41 af gällande tillverknings-förordning antagna, efter hvilken tillverknings-afgiften utgår, så att flera af dessa brännerier ansetts hafva under sednaste årets bränningstid tillverkat mera än tre gånger det afsedda beloppet, och sålunda erlagt endast tredjedelen af den i författningen förutsatta afgift. Med anledning häraf har Kongl. Maj:t genom kungörelse den 16 i samma månad utfärdat erforderliga, med rätt tillämpning af gällande författning instämmande föreskrifter till förekommande af missbruk vid tillverkningen i mindre brännerier; men då de i nämnde memorial anförda förhållanden i allt fall, och äfven under förutsättning af noggrant iakttagande utaf nämnde författning, ådagalägga, att de *mindre* bränneriernas nu antagna afverkningsförmåga blifvit för lågt beräknad och kan med tillverkningens numera vunna utveckling med säkerhet anses uppgå till fullt hälften utöfver den för närvarande bestämda, finner Kongl. Maj:t med afseende på angelägenheten deraf att de mindre brännerierna icke gynnas med lägre beskattning än de större, hvarigenom ett vigtigt syftemål med den nya bränvins-lagstiftningen skulle förfelas, de mindre bränneriernas afverkningsförmåga för dygn böra beräknas till tre gånger panne-rymden, då redskap utan mäskvärmare användes, samt till fyra gånger pannerymden, då redskap med mäskvärmare begagnas.

Jemte de ofvan omförmälda tillfredsställande verkningarne af den nya bränvinslagstiftningen, visade sig, såsom en omedelbar följd af denna lagstiftning, ett ännu väsendtligare och mera glädjande resultat, hvars uppnående utgjorde sjelfva målet för den fosterländska nitälskan, som åstadkom förändringen, nemligen en högst anmärkningsvärd minskning i bränvinskonsumtionen och uti de brott och olyckor, som af bränvinets missbruk härflyta. Men det är ty värr en från de flesta orter spord klagan, att nämnde lyckliga förhållanden icke mera är för handen i samma grad, som under tiden näst efter de förändrade påbudens införande, utan att tvertom rusdryckens omåttliga bruk åtminstone i städerna, är, i märkbart tilltagande. Och då under sådana omständigheter den på lagstiftningen beroende åtgärd till missbrukets förhindrande, — bränvinets fördyrande medelst ökad beskattning, — icke torde böra uraktlåtas eller fördröjas, anser sig Kongl. Maj:t slutligen böra föreslå att nämnde beskattning må höjas sålunda, att bränvins-tillverknings-afgiften bestämmes att utgå med 75 öre för hvarje tillverkad kanna, bränvinet beräknadt till den styrka, som uti § 4 af nu gällande förordning angående vilkoren för bränvins-tillverkning omförmälcs.

Den Chefen för Civil-departementets kontrollbyrå afgifna berättelse om bränvins-tillverkningen i riket under sednast förflutna året, innefattande äfven jemfö-

rande uppgifter rörande samma tillverkning åren 1855, 1856 och 1857, tillika med ofvanberörde memorial angående åtskilliga anmärkta missbruk vid bränvinstillverkningen i mindre brännerier, skola tillhandahållas det Rikets Ständers Utskott, till hvars åtgärd denna nådiga proposition varder öfverlemnad; och är bemälde Byråchef derjemte anbefalldt att i öfrigt tillhandagå Utskottet med de upplysningar, som kunna äskas.

Kongl. Maj:t förblifver Rikets Ständer med all Kongl. nåd och ynnest städse välbevågen. Datum ut supra.

CARL.

Ludv. Almqvist.

Transumt af protokollet öfver Civil-ärenden, hållet inför Hans Maj:t Konungen i Stats-Rådet å Stockholms Slott den 27 Oktober 1859.

Närvarande:

Hans Excellens, Herr Justitie-Statsministern, Friherre *De Geer*,
Hans Excellens, Herr Stats-ministern för Utrikes Ärendena, Friherre *Manderström*,
Stats-råder *Wallensteen*,
Gripenstedt,
Almqvist,
Ehnemark,
Herr Grefve *Hamilton*,
Lagerstråle,
Björnstjerna och
Malmsten.

— — — — — — — — — — — — — — — —

— — — — — — — — — — — — — — — —

Föredragande Departements-chefen anhöll härefter att få inför Kongl. Maj:t i underdånighet göra anmälan om de verkningar, som den nya lagstiftning angående

vilkoren för bränvinstillverkning, hvilken 1855 trädde i verksamhet, visat sig medföra och i sammanhang dermed föreslå vissa ändringar i samma lagstiftning, i afseende hvarå Departements-chefen anförde, att nämnde verkningar icke understigit de förväntningar, som voro fästade vid berörde förändrade lagstiftning, och bestode hufvudsakligen, å ena sidan, uti betydlig minskning i bränneriernaa antal och i bränvinstillverkningens belopp samt å andra sidan, uti ökad statsinkomst af tillverkningen. —

Uti hvad Departements-chefen sålunda föreslagit, instämde Stats-rådets öfrige ledamöter, med undantag deraf att, i fråga om tiden för bränvins-tillverkning i större bränneri, Statsrådet Herr Grefve Hamilton, med hvilken Statsrådet Malmsten sig förenade, afgaf följande yttrande:

I öfrigt instämmande med föredragande Departements-chefen, tillstyrker jag i underdånighet, att bränvinsbränning i *större* bränneri må vara tillåten under hela året, med undantag för tiden från och med Palmsöndagen till och med Söndagen efter Påsk, samt från den 15 December till årets slut. Af en sådan bränningstidens utsträckning befarar jag ingalunda en ökad tillverkning, emedan det är otvifvelaktigt, att bränneriernas antal derigenom skulle förminskas, kontrollen sålunda blifva säkrare, och tillverkningsloppet tid efter annan kunna genom beskattningen regleras. Den obestridliga fördel skulle jemväl härigenom vinnas, att afgifterna för bränvins-bränningen fördelades jemnare på flera särskilda betalningsterminer, och sålunda blefve för den allmänna rörelsen mindre tryckande, äfven om de utginge till högre belopp, än för närvarande. Med skäl kan ur ekonomisk synpunkt anmärkning framställas mot äfven den inskränkning i bränningstiden, som jag vågat i underdånighet föreslå. Jag erkänner den ock vara svår, att från sådan synpunkt försvara, men hela författningen rörande bränvins-tillverkning är en undantagslagstiftning, framkallad af missbruken och genom dem berättigad. Frågan är således för närvarande mindre huruvida inskränkningar i tillverkningens frihet skola ega rum, än huru långt man i detta hänseende bör gå. Att förbjuda bränvins-bränningen de fyra veckor, under hvilka årets tvänne största kyrkliga högtider infalla, synes mig under sådana förhållanden icke synnerligen betänkligt, och är icke heller en inskränkning, som för sitt berättigande söker eller behöfver stödet af ekonomiska grundsatser."

Kongl. Maj:t behagade i nåder gilla hvad föredragande Departements-chefen och Stats-Rådets fleste ledamöter i underdånighet hemställt samt befallde att nådig proposition i ämnet, sådan den finnes detta protokoll bilagd, skulle till Rikets Ständer aflåtas. Ex protocollo.

Rudolf Ådelgren.

N:o 43.

Ank. till Exp.-Utsk. den 21 Nov. 1859, kl. 11 f. m.

Kongl. Maj:ts Nådiga Proposition till Rikets Ständer, i fråga om öfverlåtelse till innehafvarne under full eganderätt, mot erbjuden lösen af det så kallade Odelska Appreteringsverket i Stockholm med hvad dertill hörer; Gifven Stockholms Slott den 27 Oktober 1859.

Uti en till Kongl. Maj:t ingifven skrift hafva Expeditions-sekreteraren m. m. Anders Gustaf Westberg och Majoren m. m. Carl Johan Westberg, såsom innehafvare af det såkallade Odelska Appreteringsverket i Stockholm, med förnyande af en förut gjord framställning, i underdånighet anhållit, att Kongl. Maj:t måtte, emot det att sökanderne erlade en löseskilling af 6,666 Rdr 32 sk. banko, medgifva dem befrielse från den dem åliggande skyldigheten att nämnda verk underhålla, samt tillerkänna sökanderne, deras arfvingar och rättsinnehafvare full och oinskränkt eganderätt till den för samma verk inköpta fasta egendom med dertill hörande inventarier.

I afseende å denna fråga förekommer hufvudsakligen: att Rikets Ständers Manufaktur-kontor, för de under Kontorets förvaltning ställda Manufaktur-medel, år 1752 inköpt den med N:r 43 enligt gammal och 7 enligt 1810 års nummerordning betecknade tomt i qvarteret Blåman inom Claræ församling i Stockholm (nuvarande adress N:r 51 vid Drottninggatan), och låtit derå uppföra åbyggnad, passande för Siden-appreterings-verk, hvilket ställdes under tillsyn af Direktören Anders Odel, som på Manufaktur-fondens bekostnad fått göra en utländsk resa samt af allmänna medel åtnjöt lön såsom Sidenappretör, ocb premier för lärlingars undervisning i appreteringskonsten; — att Rikets Ständers Sekreta Utskott, som "erfarit d n skicklighet bemälde Odel, så väl vid sidentygers appreterande och moirerande, som öfriga dess syssla tillhörande delar ådagalagt, "den 21 Oktober 1756 förkla-

rat, att, sedan Manufaktur-kontoret tillskaffat de för appreteringsverket ännu felande tjenliga verktyg, och nödiga uthus blifvit på Manufaktur-fondens bekostnad uppbyggda, *nyttjanderätten* till hela verket med hus och tomt skulle Odel öfverlåtas, så länge han appretörssysslan förestod och der ständigt ett fullkomligt siden-appreteringsverk underhölle; — att Kongl. Maj:t sedermera, på Rikets Ständers framställning, medelst nådig Resolution den 8 Mars 1770, jemte det särskilda föreskrifter meddelades Odel i afseende på sidenappreteringens verkställande, förklarat, att, så vida Odel fortfarande till alla delar fullgjorde hvad honom ålåge, samt troget och väl undervisade svenska ynglingar i allt hvad till en fullkomlig sidenappretur i alla dess delar hörer, han skulle, enligt 2 § af Manufaktur-privilegierna af den 29 Maj 1739, få njuta en säker och beständig besittningsrätt af det inrättande sidenappreteringshuset med tomt och åbyggnad *för sig, hustru, barn och efterkommande*, med det uttryckliga vilkor, att sidenappreteringsverk, till fabrikernas gemensamma betjening, der i alla tider underhölles, samt huset, verktygen och inrättningen af honom och hans efterkommande vid magt höllos; — att, genom nådig Resolution den 18 September 1776, Kongl. Maj:t, efter gjord ansökning af då mera aflidna Direktören Odels enka, Brita Christina von Röök, bland annat, om afskrifning af ett lån, stort 12,000 Daler kopparmynt, som till bestridande af nödiga reparationer å appreteringshuset blifvit hennes man af Manufaktur-fonden beviljadt, bifallit denna afskrifning, dock under det uttryckliga förbehåll, att appreteringshuset och verket af enkan Odel och hennes efterkommande, så länge de det besuto, ständigt skulle hållas i fullkomligt stånd, vid ansvar af besittningsrättens förlust; — att, då vid de af Kongl. Maj:ts och Rikets Kommers-kollegium förordnade besigtningar å appreteringshuset, hvilket efter enkan Odels död öfvertagits och fortsatts af hennes måg, Kommers-rådet Westberg, och sedan han år 1834 aflidit, af hans söner, de nuvarande innehafvarne, åtskilliga väsendtliga anmärkningar på sednare tiderna blifvit så väl af Hall- och Manufaktur-rättens samt Sidenfabriks-societetens i Stockholm Deputerade, som af Direktören för Teknologiska institutet gjorde emot beskaffenheten af nämnda verk och det derstädes använda arbetssätt, sådant föranledde Kommers-kollegium att den 25 April 1837 hos Kongl. Maj:t göra underdånig framställning i ämnet, hvarvid, efter anmälan af hvad i ärendet förekommit, Kollegium, bland annat, yttrade, att, "om äfven genom anskaffandet af några nya maskiner och en skicklig arbetare ögonblickets fordringar skulle kunna uppfyllas, det likväl icke vore troligt att ett appreteringsverk, som kunde ärfvas och besittas af personer, hvilka sjelfve tilläfventyrs saknade all kännedom om appreteringskonsten, i längden skulle komma att uppfylla de ökade anspråk, som äro en följd af industriens hastiga utveckling", och att "en dylik, med uppoffring å det allmännas sida underhållen anstalt, som icke motsvarade sitt ändamål, kunde på den industri, hvars fördelar man haft för afsigt att befordra, stundom utöfva ett menligt inflytande derigenom att den hindrade eller försvårade uppkomsten af andra inrättningar

af

af samma slag"; på grund hvaraf och då en lång erfarenhet äfven i förevarande fall visat olämpligheten af Statens inblandning i industri-företag, Kollegium i underdånighet föreslog, att *det allmänna appreteringsverket måtte, såsom sådant, upphöra,* och åstadkommandet af appretur å siden och andra väfnader helt och hållet öfverlemnas åt den enskilde industri-idkarens omsorg; hvarjemte Kollegium, som förmodade att, då innehafvarne af detta appreteringsverk blefve befriade från den ovilkorliga skyldigheten att underhålla en appreterings-anstalt, hvars fortsättande i stället komme att bero på deras eget godtfinnande och utsigten till den dermed förenade vinst, desse, för denna väsendtliga förmån och för att erhålla eganderätt till egendomen med hvad dertill hörer, skulle vara hugade att till Kongl. Maj:t och Kronan erlägga en häremot svarande ersättning, i underdånighet hemställde, att Kollegium måtte bemyndigas att i detta afseende med dem ingå afhandling, hvarefter deras anbud, i fall Kollegium för sin del funne dem billiga och antagliga, komme att underställas Kongl. Maj:ts nådiga pröfning, men att, för den händelse åter att Odelska Appreteringsverkets innehafvare icke skulle vilja ingå i en dylik öfverenskommelse, Kollegium måtte få sig anbefalldt att tillse, det de skyndsamlingen ginge i författning om verkets fullkomliga iståndsättande och ändamålsenliga bedrifvande, samt, om sådant inom den tid, som Kollegium ägde bestämma, af dem underlätes, hos vederbörlig domstol yrka deras skiljande från appreteringsverket; — att, sedan Kongl. Maj:t, enligt nådigt bref den 14 Juli 1837, till alla delar bifallit hvad Kollegium sålunda anfört och hemställt, och efter det besigtning och värdering af egendomen skett, dervid fastigheten, som var brandförsäkrad för endast 3,333 Rdr 16 sk. banko, i värde upptagits till 13,333 Rdr 16 sk. och befintliga inventarier till 2,804 Rdr 32 sk., eller tillsammans 16,138 Rdr banko, samt disponenterne, Expeditions-sekreteraren Westberg och dåvarande kaptenen Westberg, förklarat sig beredvillige att, emot erhållande af full och ovilkorlig äganderätt till egendomen och verket, på en gång erlägga en summa af 6,666 Rdr 32 sk. banko, Kommers-kollegium uti underdånigt utlåtande af den 15 Oktober 1839, på anförda skäl, tillstyrkte, att nämnde anbud måtte antagas och Kollegium få sig uppdraget att å Statens vägnar lyfta och qvittera den erbjudna löseskillingen, som Kollegium ansåg böra ingå till och redovisas i sammanhang med de till Manufakturernes befrämjande anslagna medel, för att företrädesvis användas till anstalter för sidenfabrikationens förbättrande och fullkomnande; — samt att, enligt nådigt bref den 24 Februari 1840, Kongl. Maj:t, enär Stockholms Sidenfabriks-societet, till hvars fördel ifrågavarande appreteringsverk blifvit på allmän bekostnad inköpt och inrättadt, uti en ingifven underdånig skrift, med framställning af nyttan och nödvändigheten för Societetens handtering af appreteringsverkets bibehållande, bestridt detsammas afyttrande samt yrkat dess försättande i ett efter dåvarande behof lämpadt, med sednare tiders förbättrade methoder öfverensstämmande och i allo ändamåls-

enligt skick, på grund deraf och med hänsigt till hvad i öfrigt förekommit, förklarat sig icke finna skäl att lemna nådigt bifall till Kollegii underdåniga hemställan om afträdande af så väl fastigheten, som inventarierne till full ego och fri disposition åt verkets innehafvare, utan, i öfverensstämmelse med nådiga beslutet den 14 Juli 1837, anbefallt Kollegium att tillse, det disponenterne skyndsamligen ginge i författning om appreteringsverkets behöriga iståndsättande; för verkställighet hvaraf Kollegium skulle äga bestämma en lämplig tid, samt att, i händelse vid den sålunda utsatta terminen verkets iordningsställande skulle befinnas uraktlåtet, vid vederbörlig domstol göra talan anhängig om innehafvarnes skiljande från appreteringsverket.

Sökanderne hafva, jemte anmälan, att, i enlighet med de gifna stadgandena, sidenappreteringsverk i förenämnde egendom af dem underhållits och underhölles, och att, i följd af föreskriften i nyssberörde 1840 års nådiga bref, de äfven med en kostnad af öfver 6,000 Rdr Banko anskaffat åtskillige nya maskiner och inrättningar för sidenappretering, såsom hydraulisk press, valsmaskin, ångpanna, rum med värmerör af koppar m. m., hvilka dem enskildt tillhöriga maskiner och redskap ännu qvarfunnos, samt under yttrad förmodan, att detta nådiga bref ej kunde annorlunda förstås, än att Kongl. Maj:t, med afseende å det af Sidenfabriks-societeten uppgifna behofvet för fabrikerne af appreteringsverkets bibehållande, ansett bifall till öfverlåtelse af Kronans dispositionsrätt till egendomen *för det dåvarande* icke böra meddelas, till stöd för sin nu gjorda underdåniga framställning om öfverlåtelse på dem af eganderätten till egendomen och appreteringsverket emot erbjuden lösen, i underdånighet anfört, att denna inrättning, i synnerhet under sednare tider, icke kunnat tillskynda de deri intresserade de fördelar, som dermed åsyftats. Kronan åtnjöte icke af egendomen annan förmån än den deraf, likasom af andra fastigheter, numera utgående bevillning. Siden-fabrikerne, för hvilkas skull verket inrättades, hade ej heller deraf synnerligt gagn, enär verkets innehafvare, i saknad af full eganderätt till egendomen, icke kunde dermed företaga några förändringar och ombyggnader, tjenande till verkets utvidgande och förbättring, och i allt fall verkets läge, på betydligt afstånd från de största, å Södermalm anlagda, sidenfabrikerne, medförde så mycken tidspillan och olägenhet med tygernes transporterande, att fabrikörerne hellre begagnade sig af egna, i sammanhang med deras fabriker inrättade, eller nära belägna appreteringsverk. För Odelska arfvingarne åter utgjorde den Kronan förbehållna eganderätten till verket och egendomen ett oöfverstigligt hinder för möjligheten att, på fördelaktigare sätt än nu vore händelsen, begagna samma egendom, äfvensom skyldigheten att, till hinder för andra befattningar, egna tid och arbete åt vården af appreteringsverket, förorsakade olägenheter, som måste blifva ännu större, derest vid nyttjanderättens öfvergång till ett större antal arfvingar, stridigheter dem emellan uppkomme. Efter år 1840 hade, genom nya anläggningar, antalet af sidenappreteringsverk så förökats, att numera i Stockholm funnes, utom det Odelska, ett mycket stort å Södermalm i sammanhang med derstädes befintlig

sidenfabrik inrättadt appreteringsverk, samt åtskilliga andra dylika af mindre omfång. Deremot hade under sista tiderna qvantiteten af härstädes årligen tillverkadt sidentyg betydligt förminskats, i följd hvaraf, och då sidenfabrikörerne helst betjenade sig af egna eller i närheten af fabrikerne belägna verk, Odelska appreteringsverket, oaktadt de derstädes befintliga, af sökanderne anskaffade kostsamma maskiner borde bidraga till arbetets verkställande så fullkomligt som möjligt, numera endast i ringa mån anlitades af sidenfabrikörerne. För sidenfabrikerne kunde alltså sagda verk numera icke anses behöfligt, och bibehållandet af en industri-inrättning, hvartill Kronan har inskränkt eganderätt, men en enskild familj ständig besittningsrätt, syntes dessutom vara stridande emot de för utöfvande af fabrik och handtverk i gällande Fabriks- och Handtverks-ordning lagde grunder.

Sedan Kommers-kollegium erhållit nådig befallning, att, efter det vederbörande blifvit hörde, inkomma med underdånigt utlåtande öfver nu ifrågavarande ansökning, har Kollegium i underdånighet öfverlemnat yttranden dels af fullmäktige för sidenfabriksidkarne i hufvudstaden och dels af stadens Handels- och Ekonomikollegium samt dess för besigtning och värdering å egendomen utsedde deputerade; och inhemtas af dessa handlingar:

att sidenfabriksidkarnes fullmägtige anfört, att det väl icke kunde bestridas, att, i följd af den år 1840 meddelade nådiga befallningen om Odelska appreteringsverkets behöriga iståndsättande, detsamma blifvit bragt i bättre skick än förut, men att de verkställda förbättringarne derå likväl icke varit så tillfyllestgörande, att de motsvarat den närmast förflutna och ännu mindre den närvarande tidens samt en ökad fabrikations fordringar och behof; att det sålunda måste anses ostridigt, att sidenfabriksidkarne af Odelska verket icke hemtat den fördel och nytta, som staten haft för afsigt att dem bereda, vid hvilket förhållande sidenfabriksidkarne väl kunde äga grundad anledning till ett förnyadt bestridande af sökandernes framställning om nämnde appreteringsverks öfverlåtande till dem, men att likväl, då, efter den erfarenhet, som vunnits, det icke kunde betviflas, att flera och stora svårigheter möta för att berörda verk må kunna till fullt gagn för fabriksidkarne ordnas och vidmagthållas på det sätt, som sidenfabrikationen kräfver, särdeles med afseende å förbättrade arbetsmethoder, hvilka år efter år uppkomma och göra täta förändringar i appreteringsverket nödiga, sidenfabriksidkarne ansåge sig böra tillstyrka nådigt bifall till sökandernes underdåniga hemställan, så vida fabriksidkarne undfinge ersättning, motsvarande eftergiften af de dem en gång tillförsäkrade förmåner, samt sålunda i nåder tillätes att uppbära hela den erbjudna lösningssumman, för att derigenom sättas i tillfälle att, med tillskott af enskilda medel, i hufvudstaden inrätta ett fullständigt, tidens fordringar motsvarande appreteringsverk, hvilket det skulle åligga nämnde fabriksidkare att för sin räkning framgent underhålla; hvaremot och så framt det icke medgåfves sidenfabriksidkarne att sålunda till sin disposition emottaga lösningssumman, de funne sig föranlåtne att, under bestridande af ansökningen, i underdå-

nighet begära Odelska appreteringsverkets bibehållande och dess iståndsättande i öfverensstämmelse med de i Kongl. Brefvet den 24 Februari 1840 meddelade föreskrifter;

att Handels- och Ekonomi-kollegii deputerade, efter meddelad beskrifning å egendomen, yttrat, att inredningen af huset vore föråldrad och till större delen försliten samt tarfvade en kostsam och genomgripande reparation, för att komma i fullgodt skick; att tomten väl, på annat sätt disponerad och bebyggd, skulle, med hänsigt till sitt utrymme och fördelaktiga läge, vara af ett högt värde, men att, i betraktande af det skick, hvari den nu befunnes och den afkomst, som disponenten deraf kunde draga, deputerade ansågo fastigheten under närvarande förhållanden icke kunna uppskattas till högre värde än 25,000 Rdr Banko; och

att Handels- och Ekonomi-kollegium förklarat, att, ehuru, med afseende å hvad som förekommit, det kunde antagas, att ifrågavarande appreteringsverk numera ej motsvarade hvad med dess inrättande åsyftades och att detsamma ej heller vore för sidenfabriksidkarne oundgängligen nödvändigt, det dock icke kunde nekas, att desse ginge miste om en dem tillförsäkrad fördel, derest egendomen skulle af statsverket öfverlåtas till enskilde personer och appreteringsverket derefter icke vidmagthölles; och då verkets vidmagthållande utgjorde vilkoret för sökandernes rättighet att egendomen disponera, men de likväl undfingo betalning af dem, som verket anlitade, syntes, under sådana förhållanden, den erbjudna löseskillingen vara nog låg, hvadan Kollegium hemställde, att, om fastigheten, med hvad dertill hörer, ansåges böra afhändas staten, såsom lösen derför måtte bestämmas det värde af 25,000 Rdr Banko, dertill deputerade funnit den böra uppskattas, och att sidenfabriks-societeten åtminstone i någon mån finge njuta ersättning för hvad den förlorade genom appreteringsverkets nedläggande.

Kommers-kollegium har för egen del åberopat sina förut afgifna betänkanden i ämnet, och vidare i underdånighet anfört, att de af Kollegium år 1837 yttrade åsigter, hvilka då äfven af Kongl. Maj:t i nåder gillades, i Kollegii tanke fortfarande egde full giltighet och hade under den sedermera förflutna tiden vunnit ytterligare stöd af det kända förhållandet, att det Odelska appreteringsverket, oaktadt de dervid, till följd af föreskriften i Kongl. Brefvet den 24 Februari 1840, vidtagne väsendtliga förbättringar, varit i så obetydlig mån anlitadt, att det icke kunde anses hafva medfört särdeles gagn hvarken för sidenfabriksidkarne eller verkets innehafvare. Det syntes Kollegium icke heller kunna bestridas, att det vid besittningsrätten af ifrågavarande egendom från början fästade vilkor af ett appreteringsverks ständiga underhållande, om det ock för den tiden, med afseende å sidenfabrikshandteringens dåvarande ståndpunkt och de då i allmänhet rådande föreställningar om bästa medlen till näringarnes befrämjande, må anses hafva varit lämpligt, och för Odel, som sjelf utöfvade appreteringskonsten samt en tid hade uteslutande rättighet att i Stockholm betjena allmänheten med appretering, förenadt med

verklig fördel, deremot måste för dem, som efter honom innehaft egendomen, och hvilka icke egnat sig åt utöfning af någon del af sidenfabrikationen eller åtnjutit något monopol i förberörda hänseende, anses såsom en särdeles betungande förbindelse, hvilken svårligen kunnat eller kunde af dem uppfyllas, så vida den innebure förpligtelse att alltid motsvara de ständigt ökade anspråk, som af en stigande industriel utveckling kunde föranledas. Frågan hade ock, sedan den sist utgjorde föremål för nådig pröfning, i så måtto kommit i förändradt skick, att sidenfabriksidkarne numera tillstyrkt nådigt bifall till sökandernes anhållan om verkets öfverlåtande till dem, med vilkor att sidenfabriksidkarne finge uppbära lösningssumman såsom bidrag för inrättande i hufvudstaden af ett fullständigt appreteringsverk. Hvad detta förbehåll åter beträffade, ansåge Kollegium visserligen bemälde fabriksidkare icke hafva för sitt yrkande att åberopa någon dem tillförsäkrad rätt att för alltid varda bibehållna vid den förmån, som med inrättandet af det Odelska appreteringsverket varit afsedd; men då å andra sidan det icke kunde anses oförenligt med det af Rikets Ständer genom samma inrättning åsyftade ändamål, sidenfabrikationens befrämjande, att hvad genom afyttrande af ifrågavarande egendom kunde till statsverket åter inflyta, äfven hädanefter företrädesvis användes för likartade anstalter till berörde näringsutveckling och fullkomnande, funne Kollegium för sin del icke något att erinra dervid, att den blifvande löseskillingen för Odelska egendomen med appreteringsverk, i händelse den komme att till nuvarande innehafvare öfverlåtas, må disponeras såsom bidrag till inrättande af det fullständigare appreteringsverk, hvarom sidenfabriksidkarne förklarat sig vilja gå i författning. — I fråga om antagligheten af det utaf sökanderne erbjudna löseskillingsbelopp, förekomme väl, att sedan ifrågavarande fasta egendom, brandförsäkrad till 3,333 Rdr 16 sk. Banko, blifvit år 1839 af Öfverintendents-embetet med biträde af sakkunnige personer värderad till en summa af 13,333 Rdr 16 sk. och inventarierne till 2,804 Rdr 32 sk., de af Handels- och Ekonomi-kollegium för anställande af besigtning och värdering af samma fastighet utsedde deputerade förklarat densamma kunna uppskattas till 25,000 Rdr, allt banko. Härvid borde dock, enligt Kollegii tanke, tagas i hufvudsakligt betraktande, att, då egendomen, enligt hvad Kongl. Maj:ts, på Rikets Ständers hemställan, den 8 Mars 1770 utfärdade resolution utvisar, till direktören Anders Odel, hans hustru och efterkommande öfverläts, sådant skedde i öfverensstämmelse med stadgandet i 2 § af 1739 års Manufakturprivilegier, som bland annat innehöll, att i de städer, der sådane hus och byggnader finnas, som kunna umbäras, desamma skola öfverlåtas till dem, som der vilja inrätta nyttiga fabriker, och af dem, barn och efterkommande sedermera såsom annan välfången egendom egas, nyttjas och bibehållas, så länge de fortsätta och drifva de derstädes inrättade verken, och att således sökanderne, såsom enkan Odels barnabarn, egde ständig besittningsrätt till såväl huset som appreteringsverket, men genom det gjorda anbudet, att få samma egendom till sig lösa, åsyftade att vinna befrielse från den dem åliggande skyldighet att der alltid vid-

magthålla en dylik inrättning. Vid sådant förhållande och då berörde egendoms öfverlåtelse till Odel och hans efterkommande egt rum med väsendtligt afseende å de af honom ådagalagda förtjenster om den inhemska sidenappreteringskonsten, kunde det, efter Kollegii åsigt, icke med stöd af billighet fordras, att sökanderne, för vinnande af befrielse från förenämnda åliggande, skola erlägga fulla eller större delen af värdet för den egendom de och deras slägt på sådane grunder och under så lång följd af år innehaft. Sökanderne hade jemväl hos Kollegium visat, att de i flera år till Kronan erlagt bevillning för fastigheten efter ett antaget värde af 15,000 Rdr Banko; och då det icke heller borde lemnas utan afseende att sökanderne, i och för de till följd af föreskriften i 1840 års bref vidtagna väsendtliga förbättringar å appreteringsverket, nedlagt betydliga kostnader, för hvilka de hvarken genom erlagd betalning för det obetydliga appreteringsarbete, hvarom de varit anlitade, kunde anses hafva fått ersättning, eller, i händelse af verkets nedläggande, genom en blifvande försäljning af inventarierne kunde påräkna godtgörelse, så ansåge Kollegium sig sakna anledning frångå sitt förut gjorda tillstyrkande, att den af sökanderne för egendomen erbjudna löseskilling må varda antagen. I följd häraf har Kollegium i underdånighet hemställt, att Expeditionssekreteraren Westberg och Majoren Westberg måtte, emot erläggande af 10,000 R:dr Riksmynt, tilläggas fri dispositions- och egande-rätt till meranämnde fasta egendom samt appreteringsverk med dertill hörande inventarier; att Kollegium måtte ega, å statens vägnar, lyfta och qvittera nämnde löseskilling samt till bemälde personer utfärda en så beskaffad handling, som för erhållande af lagfart och fasta kunde för dem vara erforderlig; att, om Stockholms Sidenfabriksidkare inom två år efter erhållen kännedom af Kongl. Maj:ts beslut i ämnet, hos Kollegium behörigen styrkte, det de i hufvudstaden för allmänt begagnande inrättat ett mot tidens fordringar och allmänhetens behof svarande sidenappreteringsverk, de måtte varda berättigade att hos Kollegium utbekomma förenämnda 10,000 R:dr; men att, om detta vilkor af dem ej fullgjordes, ifrågavarande medel finge ingå till och förvaltas i sammanhang med öfriga under Kollegium ställda allmänna medel till manufakturernes befrämjande.

Kongl. Maj:t, som tagit i nådigt öfvervägande hvad sålunda förekommit, anser, på grund af de i Kommers-kollegii underdåniga utlåtande anförda skäl, det icke vara ändamålsenligt att ifrågavarande appreteringsverk vidare vidmagthålles, och finner det äfven, med afseende å de vilkor under hvilka den för verket, enligt Rikets Ständers beslut, inköpta fastighet blifvit till sökandernes moderfader, Direktören Odel, upplåten, vara billigt att samma fastighet må af sökanderne behållas och hädanefter under full eganderätt öfvertagas emot skälig löseskilling; i följd hvaraf och enär det af sökanderne i sådant hänseende erbjudna belopp, Tio Tusen Riksdaler Riksmynt, synes, vid betraktande af hvad Kommers-kollegium derom särskildt anfört, kunna antagas, Kongl. Maj:t vill härmed föreslå Rikets Ständer att

medgifva det sökanderne, med befrielse från skyldigheten att vidare underhålla det så kallade Odelska appreteringsverket, må tilläggas egande- och fri dispositionsrätt till ifrågavarande fasta egendom med dertill hörande inrättningar och inventarier, mot det att sökanderne derför erlägga en löseskilling af Tio Tusen Riksdaler Riksmynt, hvilken summa Kommers-kollegium må ega att å statens vägnar uppbära och qvittera, emot utfärdande till sökanderne af så beskaffad handling, som för erhållande af lagfart och fasta kan vara erforderlig, samt att nämnde löseskilling, hvars öfverlemnande till sidenfabriksidkarne i hufvudstaden, på sätt desse begärt, för inrättande och underhållande af ett annat appreteringsverk, Kongl. Maj:t icke finner lämpligt, må få ingå och redovisas bland de under bemälda Kollegii förvaltning ställda allmänna medel till manufakturernes befrämjande, då Kongl. Maj:t sedermera blifver i tillfälle att pröfva, huruvida samma löseskilling eller någon del deraf må särskildt och företrädesvis användas för anstalter till sidenfabrikationens gagn och befrämjande.

Handlingarne i målet skola tillhandahållas det Rikets Ständers Utskott, som med frågan kommer att taga befattning.

Kongl. Maj:t förblifver Rikets Ständer med all Kongl. nåd och ynnest städse välbevågen. Datum ut supra.

CARL.

Ludv. Almqvist.

Utdrag af protokollet öfver Civil-ärenden, hållet inför Hans Maj:t Konungen i Stats-Rådet å Stockholms Slott den 27 Oktober 1859.

Närvarande:

Hans Excellens, Herr Justitie-Statsministern, Friherre *De Geer*,
Hans Excellens, Herr Statsministern för Utrikes Ärendena, Friherre *Manderström*,
Stats-råden *Wallensteen*,
Gripenstedt,
Almqvist,
Ehnemark,
Herr Grefve *Hamilton*.
Lagerstråle,
Björnstjerna och
Malmsten.

— —

Slutligen uppläste Departements-chefen till justering följande, i öfverensstämmelse med Kongl. Maj:ts förut fattade beslut uppsatta, förslag till nådiga propositioner till Rikets Ständer, nemligen:

— —

e) i fråga om öfverlåtelse till innehafvarne under full äganderätt, mot erbjuden lösen, af det så kallade Odelska Appreteringsverket i Stockholm med hvad dertill hörer;

— —

Enligt Stats-Rådets underdåniga tillstyrkande behagade Kongl. Maj:t dessa förslag i nåder gilla, samt befallde att, i öfverensstämmelse dermed, nådiga propositioner, sådane de finnas detta protokoll bilagda, skulle till Rikets Ständer aflåtas.

Ex protocollo
Rudolf Ådelgren.

N:o 44.

Ank. till Exp.-Utsk. den 21 Nov. 1859, kl. 11 f. m.

Kongl. Maj:ts Nådiga Proposition till Rikets Ständer, om anvisande af ett lån af 230,000 R:dr R:mt till förbättring och utvidgning af Helsingborgs hamn; Gifven Stockholms Slott den 27 Oktober 1859.

Uti memorial af den 5 Oktober 1852 gjorde Styrelsen för allmänna väg- och vattenbyggnader hos Kongl. Maj:t underdånig framställning derom, att, som med samma års slut tilländaginge den tid af tio år, under hvilken, jemlikt Kongl. brefvet den 15 Augusti 1842, vården om, underhållet och förbättringen af, staden Helsingborgs hamn med dertill hörande bryggor och inventarier, äfvensom förvaltningen af dess inkomster, fortfarande, på sätt enligt Kongl. brefvet den 19 Januari 1833 under de förutgångna tio åren egt rum, skulle under Styrelsens öfverinseende af stadens Hamn-direktion ombesörjas, men det af flera skäl vore nödigt att från statens sida kontroll fortfarande utöfvades derå, att hamnen bibehölles vid behörigt djup och i öfrigt med noggrannhet vårdades, Kongl. Maj:t måtte i nåder förordna, att administrationen och vården af hamnen borde under ytterligare tio år handhafvas på förut stadgadt sätt. Sedan uti häröfver infordrade yttranden så väl Hamndirektionen som stadens magistrat och borgerskap, biträdt styrelsens berörda hemställan, men borgerskapet likväl dervid fästat det vilkor att, som erfarenheten visat, att hamnen i sitt dåvarande skick icke fullt motsvarade sitt ändamål, enär inloppet till densamma vid stormig väderlek så uppfylldes af indrifvande hafstång att icke ens en lastad mindre båt kunde bana sig väg derigenom, och flera veckor åtginge till tångens bortskaffande, staten borde sednast inom två år derefter gå i författning om hamnens ändamålsenliga förbättrande samt i sådant afseende, till nämnde olä-

genhets undanrödjande, låta verkställa tillbyggnad å norra pieren, förklarade Kongl. Maj:t, den 8 Januari 1853, att hamnen skulle under ytterligare tio år, räknadt från samma års början, af Hamn-direktionen underhållas och administreras under fortfarande kontroll af Styrelsen för allmänna väg- och vattenbyggnader; hvarjemte, för vinnande af tillförlitlig kännedom, huruvida, till förminskande af tångindrifningen i hamnen, en tillbyggnad derstädes behöfde utföras, eller om, i enlighet med hvad Styrelsen föreslagit, tången skulle hastigare och på ändamålsenligt sätt kunna med ångmudderverk uppfordras, Kongl. Maj:t anbefallde Styrelsen att under loppet af år 1853, låta på hamnkassans bekostnad genom Chefen för södra väg- och vattenbyggnads-distriktet verkställa de i afseende härå erforderliga undersökningar, på det att de åtgärder, hvartill samma undersökningar föranledde, måtte kunna bringas till utförande i den mån hamnkassans tillgångar sådant medgåfve.

Sedan, med anledning häraf, flera särskilda förslag blifvit uppgjorda och hos Styrelsen granskade, utan att dock något af dessa förslag, enligt hvilka blott den norra hamnarmen skulle förlängas, funnits antagligt, samt Styrelsen derefter anmodat t. f. Chefen i södra väg- och vattenbyggnads-distriktet, Majoren A. Remmer att utarbeta nytt förslag, i syftning att begge hamnarmarne skulle förlängas, och bemälde Major den 22 sistlidne Januari afgifvit betänkande jemte kostnadsförslag i ämnet, hufvudsakligen innefattande, att åstadkomma så väl utvidgning som förbättring af Helsingborgs hamn, sålunda, att, jemte det de nuvarande pierhufvudena och en del af hamnarmarne borttoges, desse sednare skulle tillbyggas, den norra till en längd af omkring 500 och den södra till mer än 600 fot, pierhufvudena oberäknade; att, då den nuvarande hamnen slutade vid 8 à 9 fots djup, den nya skulle utbyggas till ett djup af 18 fot; samt att tångindrifning skulle förebyggas dels genom hamnarmarnes rigtning och dels derigenom, att inloppsgattets bredd ökades från 70 till 150 fot, hafva Helsingborgs stads Magistrat och Borgerskaps Äldste, jemte deputerade för husegare utom borgerskapet, uti en af Kongl. Maj:ts Befallningshafvande i Malmöhus län jemte eget yttrande i ämnet insänd, till Kongl. Maj:t ställd skrifvelse, enligt dertill vid allmän rådstuga den 16 sistlidne Mars erhållet uppdrag af stadens röstberättigade invånare, i underdånighet anhållit, att, med afseende å angelägenheten af den ifrågasatta hamnförbättringen, och då detta arbete enligt Majoren Remmers förslag beräknats erfordra en kostnad af 310,885 R:dr R:mt, men hamnkassans kontanta behållning vid innevarande års början, enligt en bilagd summarisk uppgift å Helsingborgs hamns inkomster och utgifter under åren 1849—1858, endast utgjorde 73,606 R:dr, nådig proposition till Rikets Ständer måtte aflåtas om anvisande, till förbättring och utvidgande af Helsingborgs hamn, enligt den af Majoren Remmer upprättade arbetsplan, af ett statsbidrag af 230,000 R:dr, att utgå med en tredjedel såsom anslag och två tredjedelar såsom lån, eller ock, derest detta icke kunde beviljas, med hela beloppet såsom lån, mot årligt erläggande af sex procent å primitiva lånebeloppet, hvaraf

först skulle beräknas fyra eller fyra och en half procent årlig ränta för återstående kapitalbelopp och det öfriga utgöra kapitalafbetalning; och ville staden garantera ordentlig inbetalning af nämnde sex procent årligen, så att, om hamnkassans behållna inkomst något år dertill icke vore tillräcklig, staden borde fylla bristen, dock under vilkor, att staden skulle för hvad som sålunda kunde varda tillskjutet ega att undfå godtgörelse af hamnmedlen, till så väl kapital som ränta, när dessa medel dertill lemnade tillgång; varande vid den underdåniga ansökningen fogadt ett hos Helsingborgs tullkammare upprättadt sammandrag öfver de qvantiteter spanmål, som blifvit derifrån förpassade till utrikes orter under åren 1849—1858, hvaraf inhemtas att spanmålsutförseln så ökats, att densamma, som det förstnämnda året utgjorde endast 24,797 tunnor med 48 fartyg, under sistnämnde år uppgått till något öfver 134,000 tunnor, med 204 fartyg; och har Kongl. Maj:ts Befallningshafvande för egen del berörde framställning i underdånighet förordat, enär, särdeles med hänsigt till den ständigt stigande spanmålsexporten, det vore för staden af oberäknelig vigt att hamnen blefve utvidgad och förbättrad, på det att mera djupgående fartyg skulle kunna inlöpa derstädes, samt de äfventyrliga och kostsamma lastningarne å redden kunna undvikas; hvarjemte Kongl. Maj:ts Befallningshafvande fästat Kongl. Maj:ts uppmärksamhet å det förhållande, som uppkommit till följd af Öresundstullens upphörande, hvarigenom den ifrågasatta hamnförbättringen vore att betrakta såsom en lifsfråga för Helsingborgs stad; anförande Kongl. Maj:ts Befallningshafvande i sådant afseende, att Helsingborgs belägenhet vid Öresund skulle göra denna stad till en beqväm tillflykts- och uppehålls-plats för ut- och inlöpande fartyg, derest densamma alla tider kunde erbjuda en säker och lätt tillgänglig hamn; att så länge Öresunds-tull måste klareras vid Helsingörs tullkammare, de trafikerande försågo sig i sistnämnde stad med sina skeppsförnödenheter; men att numera fartyg, som passera sundet, lika väl kunde för sådant ändamål anlöpa Svensk hamn, så vida dess beskaffenhet det medgåfve, samt slutligen att Kongl. Danska regeringen nyligen anslagit en betydlig summa till ombyggnad och utvidgning af Helsingörs hamn, hvilket äfven vore en anledning att försätta hamnen å Svenska sidan i det skick, att större fartyg der kunde inlöpa, hvarigenom handeln med fartygsförnödenheter jemväl i Helsingborg skulle kunna blifva en inkomstkälla.

Uti häröfver infordradt utlåtande har Styrelsen för allmänna väg och vattenbyggnader i underdånighet anfört: att, enär erfarenheten visat, dels att rörelsen i Helsingborg nästan årligen stigit, hvadan hamnen, som från början varit afsedd endast för tio fot djupgående fartyg, erfordrade större både vidd och djup, om trafiken skulle kunna med beqvämlighet skötas, dels ock att vissa år vid häftiga stormar tångdriften vore så betydlig, att hamninloppet stundom deraf blefve stängdt och att en eller flera dagar åtginge till bortmuddrande af den bank, hvilken vid dylika tillfällen bildades mellan hamnarmarnes något för nära hvarandra anlagda pierhufvuden, så ansåge Styrelsen förbättring och utvidgning af Helsingborgs hamn

vara ett företag, som i hög grad vore förtjent af Kongl. Maj:ts uppmärksamhet; att stadens läge föranledt, att hamnen, som utförts på lämpligaste plats för stadens rörelse, måst anläggas uti en långsträckt bugt af Öresund; att denna belägenhet, i förening dermed att hamnarmarnes pierhufvuden blifvit byggda midt för och allt för nära hvarandra, syntes vara orsaken dertill, att de ofantliga tångmassor, hvilka vissa år under starka stormar sattes i rörelse och af sjögången drefves längs kusten, då desamma skulle passera förbi hamninloppet, i stället dit infördes; att denna olägenhet sedan flera år tillbaka föranledt många särskilda, genom Styrelsens föranstaltande vidtagna försök och undersökningar, i ändamål antingen att medelst särskilda mudderinrättningar kunna hastigt borttaga den tång, som stundom indrifvit och packat sig i hamninloppet, eller ock att erhålla plan till någon mindre kostsam utbyggnad framför norra pierhufvudet, hvarigenom tången skulle ledas förbi nämnda inlopp; att slutligen resultatet af alla dessa försök och undersökningar blifvit, att det förmånligaste vore att, såsom å en bifogad plankarta blifvit med röda linier utmärkt, verkställa tillbyggnad af båda hamnarmarne och, sedan denna fulländats, uppbryta och borttaga de nuvarande pierhufvudena, hvarigenom hamnbassinen skulle, till särdeles vinst för sjöfarande, högst betydligt förstoras och i sjelfva inloppet erhålla 16 à 17 fots djup i stället för nuvarande endast 10 fot, hvarjemte norra pierhufvudet komme att skjuta så mycket längre ut i sundet än det södra, att all anledning förefunnes till antagande deraf, att de tångmassor, som vid stormar framdeles drefves af sjögången utefter kusten och norra hamnarmen, skola till den betydligaste delen passera förbi inloppet; samt att, om ock tång komme att indrifva i hamnen, sedan den blifvit genom tillbyggnad förstorad, kunde likväl såsom säkert antagas, att hvarken så betydliga qvantiteter deraf skulle ingå i hamnen, eller den skadliga verkan af tången, som hittills egt rum, hädanefter uppstå; och har Styrelsen, med afseende härå och då, i följd af hamnkassans fördelaktiga ställning, det för arbetets utförande ifrågaställda lånet med all säkerhet kunde amorteras, samt Helsingborgs stad förklarat sig villig att ikläda sig garanti för återbetalningen, i underdånighet tillstyrkt, att nådig framställning hos Rikets Ständer måtte ske om afsättning, på billiga vilkor, af ett statslån å 230,000 R:dr, med förbehåll att hamnens vård och förvaltning skulle fortfarande såsom hittills handhafvas af en direktion under Styrelsens kontroll, samt att således, när de nu löpande tio åren gått till ända, eller vid 1862 års utgång, hamnen icke till staden öfverlätes.

Med afseende å angelägenheten deraf ej mindre att de betydliga hinder och olägenheter för allmänna trafiken, hvilka vid Helsingborgs hamn, enligt hvad erfarenheten ådagalagt, esomoftast uppkomma derigenom att hamninloppet vid starkare sjögång uppfylles af indrifvande hafstång, blifva så vidt möjligt undanröjda, än ock att hamnen varder enligt den uppgjorda planen utvidgad och jemväl i öfriga hänseenden försatt i så ändamålsenligt skick, som stadens läge, dess ökade rörelse

och, särdeles med anledning af Öresunds-tullens upphörande, tilltagande vigt för sjöfarten påkalla, vill Kongl. Maj:t härmed i nåder föreslå Rikets Ständer att för ifrågavarande ändamål bevilja staden Helsingborg ett amorteringslån af Två Hundra Trettio Tusen Riksdaler Riksmynt, under vilkor, att staden dels medelst kontrakt förpligtar sig att inom viss tid låta genom Hamn-direktionen, under öfverinseende och kontroll af Styrelsen för allmänna väg- och vattenbyggnader, utföra hamnförbättringsarbetet, dels ock genom särskild förbindelse åtager sig ansvarighet för lånets återbetalning på det sätt att, sedan det fått räntefritt innehafvas i fem år, Hamndirektionen bör vid utgången af det sjette året och sedermera årligen intill dess lånet blifvit till kapital och ränta till fullo återbetaldt, å ursprungliga lånekapitalet till Riksgälds-kontoret inbetala sex procent, hvaraf först godtgöres fyra procents ränta å det vid hvarje särskild förfallotid återstående kapitalbelopp och det öfriga utgör kapitalafbetalning, samt att derest något år hamnkassans behållna inkomst, som i första rummet må för ändamålet användas, icke lemnar full tillgång till inbetalning af ofvannämnda sex procent, staden bör fylla bristen, dock med rättighet för staden att, för hvad sålunda kan varda tillskjutet, undfå godtgörelse af hamnmedlen, till så väl kapital som ränta, när dessa medel kunna dertill lemna tillgång.

De till detta ärende hörande handlingar skola tillhandahållas det Rikets Ständers Utskott, till hvars behandling frågan varder af Rikets Ständer hänvisad.

Kongl. Maj:t förblifver Rikets Ständer med all Kongl. nåd och ynnest städse välbevågen. Datum ut supra.

CARL.

Ludv. Almqvist.

Utdrag af protokollet öfver Civil-ärenden, hållet inför Hans Maj:t Konungen i Stats-Rådet å Stockholms Slott den 27 Oktober 1859.

Närvarande:

Hans Excellens, Herr Justitie-Statsministern, Friherre *De Geer*,
Hans Excellens, Herr Statsministern för Utrikes Ärendena, Friherre *Manderström*,
Stats-råden *Wallensteen*,
Gripenstedt,
Almqvist,
Ehnemark,
Herr Grefve *Hamilton*,
Lagerstråle,
Björnstjerna och
Malmsten.

— — — — — — — — — — — — — — — — —
— — — — — — — — — — — — — — — — —

Slutligen uppläste Departements-chefen till justering följande, i öfverensstämmelse med Kongl. Maj:ts förut fattade beslut uppsatta, förslag till nådiga propositioner till Rikets Ständer, nemligen:

— — — — — — — — — — — — — — — — —

samt *f)* om anvisande af ett lån af 230,000 R:dr Riksmynt till förbättring och utvidgning af Helsingborgs hamn.

Enligt Stats-Rådets underdåniga tillstyrkande behagade Kongl. Maj:t dessa förslag i nåder gilla, samt befallde att, i öfverensstämmelse dermed, nådiga propositioner, sådana de finnas detta protokoll bilagda, skulle till Rikets Ständer allåtas.

Ex protocollo.

Rudolf Ädelgren.

N:o 45.

Ank. till Exp.-Utsk. den 21 Nov. 1859, kl. 11 f. m.

Kongl. Maj:ts Nådiga Skrifvelse till Rikets Ständer, angående begärdt ytterligare statsbidrag, till fullbordande af hamn- och kanalbyggnaden vid staden Carlstad; Gifven Stockholms Slott den 4 November 1859.

Sedan, med anledning af en utaf Direktionen för Carlstads Hamn- och Kanal-bolag å bolagets vägnar hos Kongl. Maj:t gjord och af Kongl. Maj:t genom nådig skrifvelse den 13 Februari 1857 till Rikets då församlade Ständer öfverlemnad underdånig framställning om anvisande af ett anslag å Ett Hundra Tusen Riksdaler R:mt till utvidgande och förbättrande af hamnen vid nämnde stad, i enlighet med en af Chefen för vestra väg- och vattenbyggnads-distriktet, Majoren D. W. Lilljehöök, upprättad plan, åsyftande anläggning af ny kanal från hamnen vid Kanikenäset, med lika djup som denna, efter den förut varande pråmkanalens yttre bank, till stadens strand vid den så kallade Näbben, jemte hamnbassin derstädes, Rikets Ständer, som ansågo det ifrågasatta statsbidraget böra beviljas endast i egenskap af lån med bestämd återbetalningsskyldighet, samt att staden Carlstad, i likhet med andra stapelstäder, till hvilkas hamnbyggnader bidrag af allmänna medel blifvit vid sednare riksdagar beviljade, borde åtaga sig ansvarigheten för och bestyret med verkställigheten och framtida underhållandet af den med statsbidraget afsedda hamn- och kanalanläggning, beviljat nämnde stad ett lån å Ett Hundra Tusen Riksdaler Riksmynt, emot skyldighet att utföra ifrågavarande företag, äfvensom framgent underhålla hamn- och kanalbyggnaden, samt stadens invånare, efter erhållen del af detta Rikets Ständers beslut vid ett inför dervarande Magistrat den 21 April 1858 hållet allmänt Rådstufvu-sammanträde, förklarat sig villige att, emot tillgodonjutande af

berörda låneunderstöd, åtaga sig hamn- och kanalbyggnadens verkställande jemte densammas framtida underhåll, — så ock efter det Kongl. Maj:t dels under den 5 November nyssnämnda år meddelat fastställelse å omförmälde af Majoren Lilljehöök upprättade plan, att ända till efterrättelse vid arbetets utförande, dels ock under den 25 Februari innevarande år godkänt det om företagets verkställande upprättade kontrakt, äfvensom den för kontraktets fullgörande ställda säkerhetsförbindelse, hvarjemte staden förklarats berättigad att, sedan hamn- och kanalbyggnaden blifvit färdig, få, enligt den taxa, som, efter det förslag dertill blifvit af vederbörande ingifvet, kan varda i nåder fastställd, uppbära afgifter för hamnens begagnande, har den för ifrågavarande företag af staden utsedda Byggnads-direktion, uti en af Kongl. Maj:ts Befallningshafvande i Wermlands län under den 23 nästlidne Augusti till Kongl. Maj:t insänd och förordad skrift i underdånighet anmält, att då för den nya hamnkanalens sammanbindande med sjön Wenern ingen annan tjenlig plats varit att tillgå än inloppet till omförmälde pråmkanal, men berörde kanal tillika med sjelfva hamnen tillhörde det hittills varande hamnbolaget, uti hvilket staden varit delegare med etthundra aktier, hade staden, för att helt och hållet komma i besittning af hamnen, varit nödsakad att inlösa de öfriga trehundra fyratiofyra aktierna i nämnda bolag samt för detta ändamål utgifva 53,401 R:dr 64 öre, så att, med tillägg af nominalvärdet å stadens egna aktier, Tretio Tusen Riksdaler, en summa af 83,401 R:dr 64 öre erfordrats allenast för att kunna få börja arbetet på ett område, som till största delen ursprungligen varit stadens gemensamma tillhörighet; — att, som det befunnits att den gamla hamnbassinen, hvilken enligt gällande föreskrifter bort vara tio fot djup under Wenerns lägsta vattenstånd, icke höll mer än 8 ½ fots djup, och att pråmkanalen derifrån till Klar-elfven i allmänhet ej hade mer än två fots i stället för tre och en half fots djup, Direktionen måst föranstalta om uppmuddring af så väl hamnbassinen som pråmkanalen, hvilket arbete redan medfört en kostnad af 9,375 R:dr 51 öre och ytterligare erfordrade en summa af 16,550 R:dr; — samt att, enär den egentliga lastkajen vid hamnen komme att, med tillämpning af den fastställda arbetsplanen, anläggas på längre afstånd från staden än behöfligt och för trafiken nyttigt vore, förslag till förändring härutinnan blifvit af Majoren Lilljehöök uppgjordt, med syfte att hamnbassinen skulle förläggas närmare intill staden och i hufvudsakligen enahanda sträckning som för statens nordvestra stamjernbana blifvit föreslagen, genom hvilken förändring den för arbetsföretaget primitivt beräknade kostnadssumman, 220,026 R:dr, komme att ökas med 49,783 R:dr 50 öre och sålunda uppgå till 269,809 R:dr 50 öre; — och har Direktionen, jemlikt stadens invånares dertill lemnade uppdrag, i underdånighet anhållit, att, då staden sålunda skulle komma att för ifrågavarande hamn- och kanalanläggning få vidkännas en kostnad af tillhopa 379,136 R:dr 65 öre, men staden, hvars tillgångar vore tagna i anspråk för fyllande af

flera

flera angelägna kommunala behof, icke förmådde att af egna medel fullborda detta företag, samt företagets uppskjutande eller inställande skulle medföra oberäknelig skada icke allenast för staden, utan äfven för hela ortens trafik, Kongl. Maj:t måtte täckas i nåder föreslå Rikets Ständer att, till berörde hamn- och kanalanläggnings fullbordande, bevilja staden ett anslag utan återbetalningsskyldighet af Sjutio Tusen Riksdaler Riksmynt.

Uti häröfver den 2 nästlidne September afgifvet underdånigt utlåtande har Styrelsen för allmänna väg- och vattenbyggnader, — jemte öfverlemnande af en utaf Kongl. Maj:ts Befallningshafvande i ofvannämnda län till Styrelsen insänd och förordad underdånig ansökning, deruti Hamnbyggnads-direktionen, med bifogande af det utaf Majoren Lilljehöök uppgjorda förslag till förändring i den fastställda arbetsplanen, anhållit om nådigt gillande af berörde förslag, dock med Direktionen lemnad öppen rätt, att, efter sig under arbetets fortgång företeende omständigheter, leda kanalens inlopp i hamnbassinen antingen till nordvestra eller sydöstra ändan deraf, — i underdånighet anfört, att då, hvad angick frågan om ändring i arbetsplanen, det nu framställda förslaget, från teknisk synpunkt betraktadt, icke kunde anses ega något företräde framför den redan gillade planen, och lastkajens afstånd från staden icke heller skulle, med tillämpning af det nya förslaget, blifva i någon betydligare mån förkortadt, samt härtill komme att den ifrågasatta ändringen beräknats medföra en förhöjning i arbetskostnaden af omkring Femtio Tusen Riksdaler Riksmynt, utan att den ändrade planen ändock skulle vid arbetets utförande tjena till ovilkorlig efterföljd, Styrelsen ansåge sig med anledning af Direktionens i förevarande afseende gjorda anhållan icke kunna tillstyrka annat nådigt beslut, än att, för den händelse staden skulle vilja anlägga hamnbassinen och en del utaf den dit ledande inseglingskanalen uti den nu föreslagna rigtningen, i stället för att lägga nämnde bassin och kanal såsom den gillade planen upptager, sådant måtte förklaras vara staden medgifvet, under vilkor att den högre anläggningskostnad, som af denna förändring kunde föranledas, icke må utgöra något skäl för ytterligare statsbidrag till arbetets verkställande. Men enär staden Carlstad måst för förvärfvande af eganderätt till den gamla hamnen, med dertill hörande pråmkanal, vidkännas en betydligare utgift, samt staden dervid jemväl på visst sätt gjort en mot nominal-värdet å dess egna aktier i bolaget svarande förlust af Tretio Tusen Riksdaler, hade Styrelsen, med åberopande jemväl deraf att Rikets Ständer, såsom statsbidrag för ifrågavarande till en kostnad af 220,026 R:dr primitivt beräknade arbetsföretag, beviljat endast ett låneunderstöd å Ett Hundra Tusen Riksdaler, funnit sig böra i underdånighet hemställa, huruvida Kongl. Maj:t icke skulle i nåder finna skäligt att hos Rikets Ständer göra framställning om beviljande till Carlstads nya hamnanläggning af ett ytterligare understöd af Femtio Tusen Riksdaler Riksmynt, att utgå såsom anslag utan återbetalningsskyldighet.

Kongl. Maj:t, som vid föredragning af detta ärende den 16 sistlidne September funnit godt gilla hvad af Styrelsen för allmänna väg- och vattenbyggnader blifvit yttradt i afseende på Hamnbyggnads-direktionens anhållan om tillstånd till förändring i den för hamn- och kanalbyggnaden redan fastställda arbetsplan, vill härmed hafva till Rikets Ständer i nåder öfverlemnat den af Direktionen gjorda framställning om anslag till fullbordande af ifrågavarande arbetsföretag, i ändamål att Rikets Ständer, som å nästlidne riksdag dertill beviljat ett låneunderstöd, må komma i tillfälle att pröfva huruvida ytterligare statsbidrag till företaget må i anseende till de af Direktionen uppgifna omständigheter anvisas; kommande i sådant afseende handlingarne att Rikets Ständers Stats-Utskott tillställas.

Kongl. Maj:t förblifver Rikets Ständer med all Kongl. nåd och ynnest städse välbevågen. Datum ut supra.

CARL.

Ludv. Almqvist.

Utdrag af protokollet öfver Civil-ärenden, hållet inför Hans Maj:t Konungen i Stats-Rådet å Stockholms Slott den 4 November 1859.

Närvarande:

Hans Excellens, Herr Justitie-Statsministern, Friherre *De Geer*,
Hans Excellens, Herr Statsministern för Utrikes Ärendena, Friherre *Manderström*,
Stats-råden *Wallensteen*,
Gripenstedt,
Almqvist,
Ehnemark,
Herr Grefve *Hamilton*,
Lagerstråle,
Björnstjerna,
Malmsten.

— — — — — — — — — — — — — — — —
— — — — — — — — — — — — — — — —

Departements-chefen, Stats-rådet Almqvist, uppläste till justering ett, i öfverensstämmelse med Kongl. Maj:ts, på Stats-Rådets underdåniga tillstyrkande, förut fattade beslut, uppsatt förslag till Kongl. Maj:ts nådiga skrifvelse till Rikets Ständer, angående begärdt ytterligare statsbidrag till fullbordande af hamn- och kanalbyggnaden vid staden Carlstad.

Kongl. Maj:t täcktes, jemlikt Stats-Rådets underdåniga tillstyrkande, i nåder gilla berörda förslag samt befalla att, i enlighet dermed, nådig skrifvelse, sådan den finnes detta protokoll bilagd, skulle till Rikets Ständer aflåtas.

Ex protocollo.
W. Th. Strokirk.

STOCKHOLM, TRYCKT HOS G. E. LJUNGGREN, 1859.

N:o 46.

Ank. till Exp.-Utsk. den 21 Nov. 1859, kl. 11 f. m.

Kongl. Maj:ts Nådiga Proposition till Rikets Ständer, angående grunderna för en förändring i sättet för utgörande af Presterskapets aflöning; Gifven Stockholms Slott den 4 November 1859.

Sedaa Rikets sednast församlade Ständer, i underdånig skrifvelse den 6 Juli 1857, uppgifvit vissa grunder, enligt hvilka, efter skedd fullständig utredning af presterskapets inkomster, ordnandet af dess löner, enligt Rikets Ständers åsigt, borde verkställas, samt i underdånighet anhållit, dels att en Kommité af sakkunnige män måtte i nåder tillsättas, för att, med hufvudsaklig ledning af dessa grunder, så skyndsamt som möjligt, uppgöra förslag till allmänt ordnande af presterskapets aflöning, dels ock att samtlige Konsistorierne i riket måtte i nåder anbefallas att under tiden söka genom tillfälliga öfverenskommelsers åvägabringande, så bereda, att all tiondeberäkning på åkern må upphöra; att de af offren härflytande inkomster må på annat sätt komma vederbörande tillgodo, samt att så väl Kapellpredikanter och Komministrar som vice Pastorer och Adjunkter, de båda sednare uteslutande genom bidrag från presterskapets sida, må blifva försatta i en, med hänsigt till deras bergning, mera tryggad ställning; har Kongl. Maj:t, i nåder anbefallt samtliga Consistoria Ecclesiastika i riket att från hvarje innehafvare af ordinarie presterlig befattning infordra fullständig uppgift å de befattningen åtföljande inkomster, hvilka uppgifter, åtföljde af vederbörande Kongl. Maj:ts Befallningshafvandes och Konsistorii utlåtande borde före den 1 sistlidne Februari till Kongl. Maj:t insändas, samt att under tiden, intill dess presterskapets aflöning i allmänhet kan varda annorlunda ordnad, söka bereda de af Rikets Ständer åsyftade åtgärder.

Hvad, bland dessa, angår frågan om vice Pastorers och Adjunkters löneförmåner, har densamma utgjort föremål för behandling vid i år uti flera stift hållna prestmöten och der i allmänhet erhållit en för tillfället temligen tillfredsställande lösning. Pastoraliekonventionerna hafva ock i ett ej obetydligt antal församlingar blifvit, för längre eller kortare tid, uppgjorde, och vunnit Kongl. Maj:ts nådiga stadfästelse.

Beträffande åter de infordrade uppgifterna angående presterskapets löneinkomster, kunna de ej blifva fullt noggranna utan en allmän uppskattning af den presterskapet anslagna jord, hvilket omfattande arbete svårligen skulle kunnat under tiden efter sistlidne riksdag medhinnas, äfven om medel till dess utförande blifvit af Rikets Ständer anvisade. Äfven i öfrigt hafva de vid skedd granskning befunnits icke så fullständiga, äfvensom i vissa fall icke så uppställda, att de utan ytterligare utredning kunde tjena till ledning vid aflöningsfrågans behandling, hvarföre Kongl. Maj:t förordnat en särskild tjensteman inom Ecklesiastik-departementet att åt de inkomna uppgifterna bereda, så vidt möjligt är, nödig fullständighet, och, efter vissa grunder, stiftvis, öfver dem upprätta sammandrag, hvilket arbete ännu fortgår.

Om ock Rikets Ständers önskan och afsigter sålunda blifvit, så vidt hittills lämpligen kunnat ske, uppfyllda, har Kongl. Maj:t likväl för hufvudfrågans ytterligare behandling och slutliga afgörande ansett vara af synnerlig vigt om den Kommité, åt hvilken Kongl. Maj:t är sinnad att uppdraga hennes handläggning, dervid hade att följa grunder, som vunnit Kongl Maj:ts och Rikets Ständers gemensamma godkännande, så att, åtminstone i väsendtligare delar, någon tvekan mellan skiljaktiga meningar icke vidare kunde ega rum. Kongl. Maj:t har derföre tagit de af Rikets Ständer angifne grunder för en förändring i sättet för presterskapets aflöning under nådig pröfning och vill härmed till Rikets Ständer framställa dels de förändringar i berörde grunder, hvilka Kongl. Maj:t ansett nödige, dels ock de ytterligare bestämmelser, rörande hvilka Kongl. Maj:t funnit tjenligt att beslut på förhand äro äfven af Rikets Ständer fattade. Tillämpningen deraf på de olika förhållanden, som i skiljda delar af riket ega rum, samt utarbetandet af förslag till författning i ämnet, skall ändock blifva ett arbete, som i hög grad tager både tid och sak-kännedom i anspråk.

De af Rikets Ständer framställda anmärkningar mot sättet för presterskapets aflöning, sådant detta författningsenligt är bestämdt, hafva af Kongl. Maj:t befunnits i allmänhet grundade. Kongl. Maj:t har likväl icke kunnat förbise, att detta aflöningssätt jemväl eger vissa fördelar, hvilka man vid en förändring bör söka att bevara. Såsom sådane har Kongl. Maj:t betraktat: att presterskapet aflönas af församlingarne icke af Staten, hvars mellankomst påfordras endast vid de tillfällen, då en församlings oförmögenhet är ådagalagd, och för så lång tid, som detta förhållande fortfar; att presterskapets löne-inkomster betingas af de omständigheter,

som på dess behof och billiga anspråk hafva inflytande, såsom församlingarnes välmåga, folkrikhet m. m.; samt att ett ändamålsenligt ordnande och en ständigt fortgående förbättring af religionsvården, genom allt för stora pastoraters delning, efter hand skeende förbättring i det obefordrade presterskapets ställning o. s. v. är möjligt, utan att Statsverket betungas med ökade utgifter, tidsutdrägt förorsakas genom behofvet att påkalla lagstiftande maktens beslut, eller församlingarnes afgifter tillvexa annorlunda, än i jemnbredd med deras förmåga att dem utgöra.

Bland dessa fördelar skulle åtminstone de flesta och väsendtligaste gå förlorade genom antagandet af den i Rikets Ständers ofvanberörde skrifvelse framställda åsigt, att all tionde, vare sig tertial-, smör- eller qvick-tionde, bör utbytas mot en gång för alla bestämda afgifter. En sådan åtgärd skulle visserligen medföra enkelhet och reda, och man torde kunna hoppas en, om ock aflägsen tid, då den låter sig verkställa. Den kunde nemligen med skäl vidtagas under förutsättning, att intet pastorat vore till vidden större, än att detsamma, äfven med en något ökad folkmängd, lämpligen kunde af en kyrkoherde vårdas samt att den af hvarje pastorat utgående tionde stigit till det belopp att den kunde anses, jemte öfriga afgifter, tillräcklig för pastors skäliga aflönande, äfven sedan odling, och folkmängd nått en större höjd, så att någon väsendtlig förändring deri ej vore att emotse. Under nuvarande förhållanden skulle deremot följden i de flesta delar af riket otvifvelaktigt blifva, att löner, som vid afgifternas bestämmande visade sig tillräckliga och billiga, inom en längre eller kortare tidsrymd blefve, i följd af presterskapets tilltagande göromål och ökade lefnadskostnader otillfredsställande, hvarför Statens mellankomst skulle påfordras, så väl till fyllande af bristerna i det befintliga presterskapets aflöning, som till nya löner, der en stigande folkmängd framkallade behofvet af pastoraters delning eller ökadt presterligt biträde. Kongl. Maj:t betviflar icke, att, der ett sådant behof uppstod, Rikets Ständer skulle vara villige att för samhällets vigtigaste angelägenhet, religionsvårdens behöriga handhafvande, anslå nödiga medel, och ehuru skäl förefinnas att ej göra denna angelägenhet beroende af de mångfaldiga förhållanden, som vid en riksdag inverka på anslagsfrågors behandling, skulle dessa måhända icke vara afgörande, så vida icke det föreslagna stadgandet i öfrigt företedde olägenheter, till följd hvaraf Kongl. Maj:t finner sig förhindrad att godkänna detsamma. Bland dessa har Kongl. Maj:t icke kunnat undgå att fästa uppmärksamheten vid svårigheten, — att icke säga omöjligheten, — af dess verkställande på ett tillfredsställande sätt. Man skulle nemligen dervid icke utan den största orättvisa kunna fästa afseende vid de ofta godtyckliga, af en Pastors större eller mindre efterlåtenhet, eller en tiondegifvares större eller mindre frikostighet, beroende afgifter, som hittills utgått, särdeles i de församlingar, der icke en allmän konvention angående presträttigheternas utgörande blifvit fastställd. Den enda giltiga grund för

bestämmandet af de afgifter mot hvilka tionden skulle utbytas, vore att, för hvarje jordegendom, tionden fastställdes i enlighet med gällande författningar och att afgifterna derefter beräknades. Det är emellertid lätt att inse, hvilken rubbning i bestående förhållanden derigenom skulle på en gång uppkomma och hvilket allmänt missnöje deraf skulle förorsakas, äfven under antagande, att presterskapet icke gjorde anspråk på afgifternas utgörande till tiondens hela belopp. I alla händelser skulle ock den Svenska jorden sålunda för all framtid få vid sig fästad en beskattning, som inom få år visade sig vara den bland alla mest obilligt fördelade, vare sig att man betraktar förhållandet inom hvarje särskild ort eller ännu mera emellan olika provinser, af hvilka några få skulle finna sig betungade i alla kommande tider af mångdubbla skatter endast derföre att de under en viss tidrymd varit de öfrigas föregångare i arbetsskicklighet och jordens odling.

Kongl. Maj:t har på grund häraf ansett nödigt att taga i öfvervägande, om ej det af Rikets Ständer åsyftade mål skulle kunna på en annan väg, åtminstone i hufvudsaklig måtto, ernås. Ett medel har varit sökt i de s. k. Pastoralie-konventionerna, hvilka till en del undanröjt de öfverklagade olägenheterna af presterskapets nuvarande aflöningssätt, utan att på samma gång upphäfva dess fördelar. Om de icke varit fullt tillfredsställande, torde sådant väsendtligen härröra dels ifrån det sätt, på hvilket dessa konventioner blifvit uppgjorda, dels från deras egenskap af frivilliga öfverenskommelser, hvarför Rikets Ständer vid 1847 och 1848 årens Riksdag hos Kongl. Maj:t gjorde underdånig framställning, att sådane konventioner ovilkorligen och således äfven mot löngifvarnes bestridande skulle bringas till verkställighet. Vid sednaste riksdag anmärkte väl Rikets Ständer, att ökade anspråk och deraf följande stridigheter alltid skulle kunna uppkomma vid förnyandet af så beskaffade konventioner; att det förhållande, som i främsta rummet bör undanrödjas, eller tvånget för presten att omedelbart af församlingsboerne uppbära sina inkomster, komme att qvarstå, och att möjligheten att genom en lönejemkning, der sådan utan olägenhet kunde ske, bereda någon förbättring i det svagast aflönade presterskapets vilkor jemväl blefve afskuren. De tvänne sednaste anmärkningarne torde dock icke egentligen drabba konventionerne, då sättet för uppbörden af presterskapets inkomster icke är nödvändigt beroende af det sätt, hvarpå församlingens afgifter blifvit bestämde, och en jemkning i Pastors inkomster till förmån för annan prest inom församlingen ganska väl kan ske genom frivilllg öfverenskommelse, särdeles vid inträffande pastorsledighet, då äfven förfogande kan vidtagas i afseenda på sådane inkomster, hvilka rättsenligt kunna från en församlings presterskap till en annans öfverflyttas. Kongl. Maj:t antager ock, att de olägenheter, som med den först anförda anmärkningen afses, skulle i väsendtlig måtto förekommas, om man i stället för konventionerna satte lönereglerings, verkställde af opartiske män, samt gällande för en längre tid, och hvilka

så väl löngifvare, som löntagare vore skyldige att underkasta sig. Om dertill Presterskapet upphörde att omedelbart besörja uppbörden af sina löne-inkomster, skulle alla från aflöningssättet härflytande anledningar till obehag mellan lärare och församling vara undanröjda, och presterskapets ställning blifva tryggad, utan att löngifvarne vore underkastade det intrång i sin enskilda hushållning och det godtycke, hvaröfver de för närvarande hufvudsakligen beklaga sig.

Särskildt har Kongl. Maj:t tagit frågan om en i vissa fall särdeles väl behöflig förbättring af Komministrarnes lönevilkor i öfvervägande, men finner densamma, till följd af den i särskilda orter förekommande olikhet i Komministrarnes ställning, med hänseende till såväl inkomster och tjenstgörings-skyldighet, som lefnadskostnader, och då Komministrarnes aflöning, lika med Pastorernas, framgent lärer böra utgöra ett församlingarnes åliggande, — icke lämpligen kunna lösas annorlunda, än i sammanhang med en allmän reglering af presterskapets inkomster.

Med stöd häraf samt i öfrigt på de skäl, som finnas anförda i bifogade protokoll öfver Ecklesiastik-ärenden för denna dag, vill Kongl. Maj:t härmed till Rikets Ständers pröfning och godkännande öfverlemna följande:

Grunder för en reglering af Presterskapets aflöning.

1:o.

Presterskapets inkomster fördelas sålunda, att hvarje tjenstgörande prestman erhåller en efter tjenstegrad och embets-åligganden lämpad, anständig bergning. Afgifter, som af en församling utgå, eller inkomster, som till följd af bidrag från densamma tillfalla dess presterskap, må ej till aflönande af annan församlings prest användas, men väl sådane medel, som grunda sig på statsanslag eller arrenden af kronohemman och lägenheter, som icke äro bostads-boställen, i händelse af befogenhet från en till annan församling öfverflyttas eller alldeles indragas, det sednare dock endast i de fall, då de icke äro presterskapet för all framtid tillförsäkrade.

2:o.

Presterskapets inkomster böra, utan att ingå till Statsverket, i annan ordning än omedelbart ur den enskilde medborgarens händer komma presterskapet till godo.

3:o.

Reglering af presterskapets löne-inkomster skall ske i den mån sådant utan förnärmande af innehafvares rätt kan verkställas, således ovilkorligen vid först, efter

författningens utfärdande, inträffad pastorsledighet, eller, om derförinnan fastställd Pastoralie-konvention längre tid är gällande, så snart denna tid tilländagår. Sådan reglering må ock tidigare försiggå, derest en församling och dess presterskap i önskan derom sig förena, eller vid inträffande pastorsledighet församlingen påyrkar gällande konventions upphörande.

4:o.

Lönereglering inom hvarje stift verkställes länsvis af en nämnd, hvars Ordförande Kongl. Maj:t på förslag af Landshöfding och Biskop täckes förordna, och till hvilken Domkapitlet och Länets Hushållnings-sällskap ega att inom eller utom sig, utse hvardera en ledamot. Dessa trenne ledamöter förordnas för tre år i sender, dock skall första gången genom lottning mellan de tvänne sistnämnde förhållandet så ordnas, att nytt val årligen behöfver ske af endast en bland nämndens ständige ledamöter. Såsom tillfälliga ledamöter vid hvarje förrättning ega dessutom löntagaren eller, i händelse af ledighet, i hans ställe Kontrakts-prosten och församlingen att utse hvardera en, börande desse vara bosatte inom församlingen eller någon af närbelägna socknar.

5:o.

Boställe, som afses att af löntagaren bebos och brukas, beräknas till en dess verkliga värde motsvarande inkomst.

6:o.

Presterskapet anslagen jord, som icke utan olägenhet kan i förening med bostads-boställe brukas, — derifrån undantagna de i vissa orter befintliga enkesäten, — utarrenderas efter de grunder, som kunna varda i nåder fastställda.

Är bostads-boställe af den storlek att derifrån kan skiftas eller författningsenligt afsöndras en lägenhet tillräcklig att förse löntagaren med hans behof af jordbruksalster, må skifte eller afsöndring ske och återstoden af bostället i stadgad ordning utarrenderas, då församlingen, på Domkapitlets yrkande, dertill samtycker och åtager sig bestridandet af de med åtgärden förbundna kostnader.

7:o.

All tionde, vare sig tertial-, smör- eller qvick-tionde, utbytes mot bestämda afgifter, fastställda för en tid af femtio år.

Vid bestämmandet af dessa afgifter och dem, hvilka böra utgå för bergverk, qvarnar, fabriker och andra inrättningar, har nämnden att ställa sig till efterrättelse

gällande författningar, äfvensom fästa afseende på af församlingen till dess presterskap förut utgående bidrag samt de afgifter, som af öfriga pastorater inom stiftet under likartade förhållanden utgöras.

8:o.

Påskpenningar, Jura stola, matskott, offer, dagsverken med flera smärre extra ordinarie afgifter utbytas mot vissa, för samma tid som tionde-ersättningen till beloppet bestämda utskylder, att utgå icke allenast af fastighets-egare, utan äfven af församlingarnes öfriga invånare, börande dessa afgifter så beräknas, att all betalning till presterskapet för särskilda förrättningar kan upphöra. Debiteringen och uppbörden af dessa afgifter verkställes på samma sätt, som för tionden bestämmes.

9:o.

Presterskapets löner beräknas uti en eller flera af de räntepersedlar, som, enligt grunderna för ränteförenklingen, äro för hvarje län bestämda, dock att endast en mindre del må beräknas i penningar. Persedlarne utgå efter tioårig medelmarkegång, der ej deras levererande till större eller mindre del in natura kan varda, med afseende på särskilda förhållanden, af nänmden föreslaget och af Kongl. Maj:t medgifvet.

10:o.

Då presterlig lön i en församling skall regleras, höres församlingen på sockenstämma, eller, der flera församlingar äro förenade, å gemensam gällstämma, vid hvilket tillfälle så väl aflöningsbeloppet, som dess fördelning af socken- eller gällstämman föreslås. På grund häraf och efter öfvervägande af de förhållanden, som vid lönens bestämmande böra tagas i beräkning, upprättar nämnden sitt förslag, som meddelas församlingen, hvarefter handlingarne genom Landshöfdingen och Domkapitlet jemte yttrande af dessa myndigheter till Kongl. Maj:t insändas för vinnande af nådig stadfästelse.

Vid reglering af pastorslön eger nämnden jemväl tillse, huruvida komministerslönen, der sådan finnes, står till den förra i ett billigt förhållande och i annat fall att skälig jemkning dem emellan föreslå efter de grunder, som för sådan åtgärd varda, med afseende på särskilda orters olika förhållanden bestämda.

Nämnden eger ock att till Kongl. Maj:t göra underdånig framställning angående öfverflödiga komministraturers indragning, äfvensom anmälan, då för presterskapets aflöning icke vidare behöfliga statsmedel finnas en församling tilldelade, eller församling för sitt presterskaps anständiga bergning af sådant understöd är i behof, då Kongl. Maj:t, efter vederbörande Kongl. Maj:ts Befallningshafvandes och Domkapitels

hörande, vill om medlens indragning eller öfverflyttande från en församling till annan, eller beviljande af nytt anslag, i nåder besluta.

11:o.

Så väl pastorater som komministraturer hänföras stiftsvis till vissa klasser, lämpade efter deras storlek, folkmängd, besvärlighet m. m.

12:o.

Lönerna för det ordinarie preterskapet beräknas så, att det extra ordinarie kan, såsom hittills, af det ordinarie aflönas, och fästes härvid särskildt afseende derå, att på en del ställen och orter ordinarie Komministrar ej finnas. I hittills vanlig ordning bestämmes minimum af det aflöningsbelopp, som, förutom bostad och fri föda, bör vice Pastorer och Adjunkter tillerkännas, äfvensom den ersättning, hvartill de äro berättigade, då omständigheterna föranleda att bostad och föda in natura icke lämpligen kunna ifrågakomma; börande båda dessa belopp bestämmas i spanmål att utgå efter tioårig medelmarkegång.

Kongl. Maj:t förblifver Rikets Ständer med all Kongl. nåd och ynnest städse välbevågen. Datum ut supra.

CARL.

Henning Hamilton.

Utdrag

Utdrag af Protokollet öfver Ecklesiastik-ärenden, hållet inför Hans Maj:t Konungen i Stats-Rådet å Stockholms Slott den 4 November 1859.

Närvarande:

Hans Excellens, Herr Justitie-Statsministern, Friherre *De Geer*,
Hans Excellens, Herr Statsministern för Utrikes Ärendena, Friherre *Manderström*,
Statsråden: *Wallensteen*,
Gripenstedt,
Almqvist,
Ehnemark,
Herr Grefve *Hamilton*,
Lagerstråle,
Björnstjerna och
Malmsten.

Efter verkställd justering af Protokollet öfver Ecklesiastik-ärenden för den 27 nästlidne Oktober yttrade Departements-chefen, Statsrådet Herr Grefve Hamilton, i underdånighet:

1:o.

»Vid underdånig föredragning den 17 Juli 1858 af Rikets Ständers den 6 Juli föregående år aflåtna underdåniga skrifvelse, angående förändring i sättet för utgörande af presterskapets aflöning, täcktes Eders Maj:t i nåder anbefalla samtlige Consistoria Ecclesiastica i riket:

Angående förändring i sättet för presterskapets aflöning.

att från hvarje innehafvare af ordinarie presterlig befattning infordra fullständig uppgift å de befattningen åtföljande inkomster, hvilka uppgifter, åtföljda af vederbörande Eders Maj:ts Befallningshafvandes och Konsistorii utlåtande, borde före den 1 sistlidne Februari till Kongl. Maj:t insändas; samt

att under tiden, intilldess presterskapets aflöning i allmänhet kan varda annorlunda ordnad, söka, såsom Rikets Ständer underdånigst föreslagit, genom tillfälliga öfverenskommelsers åvägabringande så bereda, att all tionderäkning på åkern må upphöra, och att de af offren härflytande inkomster kunna på annat sätt komma vederbörande till godo; äfvensom, enligt hvad dels Rikets Ständer gemensamt, dels Bonde-Ståndet särskildt hemställt i fråga om förbättrande af det lägre presterskapets ställning, tillse, att vice Pastorers och Adjunkters löneförmåner blifva på ett tidsförhållanderna motsvarande sätt bestämda.

Hvad angår sistnämnde fråga, har den utgjort föremål för behandling vid i år uti flera stift hållna prestmöten och der i allmänhet erhållit en för tillfället temligen tillfredsställande lösning.

Beträffande åter de infordrade uppgifterna öfver presterskapets aflöning, har Eders Maj:t, enär de vid skedd granskning befunnos så ofullständiga och i vissa fall så uppställda, att de icke, utan ytterligare utredning, kunde tjena till ledning vid aflöningsfrågans behandling, — täckts bifalla min underdåniga framställning, att en särskild tjensteman inom Ecklesiastik-departementet måtte förordnas, att åt de inkomna uppgifterna bereda nödig fullständighet, och efter vissa grunder, stiftsvis öfver dem upprätta sammandrag. Jag vågade anse denna åtgärd så mycket angeläg-nare, som en Kommitté, — i händelse Eders Maj:t pröfvat skäligt bifalla Rikets Ständers underdåniga anhållan om dess tillsättande, — under en längre tid nödgats uppehålla sig med densamma, iunan arbetet kunde sträckas vidare, och således icke blott en betydlig kostnad blifvit onödigt förspilld, utan ock den ännu större olägenhet uppstått, att flere upplyste personer blifvit, utan motsvarande gagn, en längre tid dragne från utöfningen af tjenstebefattningar eller andra värf.

Den tjensteman inom Departementet, åt hvilken Eders Maj:t täcktes öfverlemna ofvannämnde uppdrag, har väl någon tid varit sysselsatt med ordnandet och sammanförandet af de rörande Biskoparnes löneförmåner infordrade uppgifter. Emellertid har äfven det andra arbetet fortgått, och skall visserligen fortskrida med ännu större skyndsamhet, sedan vana dervid hunnit förvärfvas, formulärer till tabellariska sammandrag blifvit uppställda o. s. v.

Om ock Rikets Ständers önskan och afsigter sålunda blifvit, så vidt efter min uppfattning hittills lämpligen kunnat ske, uppfyllda, har jag likväl ansett såsom en pligt att taga i öfvervägande, om ej för närvarande något ytterligare skulle kunna göras för utvecklingen af en fråga, som under ett halft århundrade, i en eller annan form och utsträckning, vid hvarje riksdag varit föremål för Rikets Ständers förhandlingar, och hvars lyckliga lösning presterskapet icke mindre än församlingen har skäl att med sina önskningar påkalla. Att den under sådana förhållanden icke blifvit afgjord, vittnar tillräckligt om de svårigheter som dervid möta, — och hvilka sannolikt icke utan Konungens och Rikets Ständers eniga samverkan ännu under en lång följd af år skola besegras. Med anledning häraf, och då jag fruktar, att en

Kommitté, arbetande utan annan ledning än de allmänna åsigter, som af Rikets Ständer i frågan blifvit uttalade, så mycket mindre skall lyckas komma till ett tillfredsställande slut, som man ej kan förbise, att Rikets Ständer vid hvarandra nära liggande riksdagar i ämnet fattat ganska skiljaktiga beslut, och det i alla händelser måste vara ovisst, i hvad mån den ena eller andra framställningen må vinna Kongl. Maj:ts nådiga bifall, — vågar jag antaga, att det för sakens framgång skulle vara af stor vigt, om Eders Maj:t nu täcktes taga de af Rikets Ständer godkända grunder för en förändring i sättet för presterskapets aflöning under nådig pröfning samt derefter i nådig proposition till Rikets Ständer framställa, dels hvilka af dessa grunder blifvit af Eders Maj:t med eller utan förändring gillade, dels ock de ytterligare bestämmelser, rörande hvilka Eders Maj:t kan finna nödigt att, till ledning för en blifvande Kommitté, beslut på förhand äro fattade. Tillämpningen deraf på de olika förhållanden, som i skiljda delar af riket ega rum, samt utarbetande af förslag till författning i ämnet skall ändock blifva ett arbete, som i hög grad tager både tid och sakkännedom i anspråk.

Under förutsättning att denna underdåniga framställning af Eders Maj:t i nåder gillas, torde det tillåtas mig att kasta en återblick på Rikets Ständers underdåniga skrifvelse i ämnet för att ur de anmärkningar, som mot presterskapets nuvarande aflöningssätt blifvit framställda, söka en ledning vid bedömandet af medlen till de öfverklagade olägenheternas afhjelpande.

Såsom det nuvarande aflöningssättets mest framstående olägenheter hafva Rikets Ständer anmärkt: att tertial-tionden på de flesta ställen icke är till beloppet bestämd, utan utgår efter grunder, som göra denna i sig sjelf dryga afgäld ännu mera tryckande samt föranleder dess stigande i samma mån som ett förbättradt jordbruk ökar produktionen, och hvarigenom således denna vigtiga näringsgrens förkofran motarbetas; att qvicktionden, i följd af den uti den enskilda hushållningen ingripande kontroll, som afgiftens ordentliga utgörande påkallar, måste betraktas såsom en för närvarande tidsförhållanden olämplig afgäld; att de så kallade jura stolæ, påskpenningarne, matskotten, offren med flera dylika afgifter i vissa fall genom sin dryghet och i andra genom sin obestämdhet och sitt beroende af godtycket icke sällan alstra obelåtenhet och motvilja; att den ömsesidiga rättigheten och skyldigheten för löntagare och löngifvare att omedelbart emottaga och aflemna lönebidragen lätteligen föranleda och ofta föranledt tvister och rättegångar; att lönebidragen från många församlingar utgå till personer, hvilka innehafva embeten eller tjenster af sådan beskaffenhet, att de hindra dem att sjelfva besörja religions- och pastoral-vården inom församlingarne, hvarigenom dessa lida och utsigterna till framtida bergning för det obefordrade presterskapet försvåras; samt att en del löntagares inkomster äro öfver höfvan stora, under det att andras, särdeles Komministrars och Kapellpredikanters, icke ens lemna tillfälle till den torftigaste bergning.

Om man ej tager i betraktande den här vidrörda frågan om prebende-pasto-

raten, hvilken dels redan varit, dels ytterligare kommer under Eders Maj:ts nådiga pröfning och som dessutom icke med förevarande ämne eger oskiljakligt sammanhang, emedan olägenheterna af dessa pastorat skulle vara desamma, huru än aflöningen till innehafvaren utginge, torde de mot sättet för presterskapets aflöning, sådant detta författningsenligt är bestämt, gjorda anmärkningar kunna i större korthet sammanföras under följande hufvudpunkter, nemligen:

1. *Att en del afgifter äro tryckande och utgående efter en under vissa förhållanden olämplig grund;*

2. *Att aflöningssättet medgifver eller, måhända rättare uttryckt, nödgar presterskapet till en olämplig, uti den enskilda hushållningen ingripande kontroll;*

3. *Att en del afgifter äro obestämda och beroende af godtycke;*

4. *Att sättet för uppbörden af presterskapets aflöning är otjenligt,* och

5. *Att församlingarnes bidrag till presternes aflöning äro i vissa fall med obillig ojemnhet fördelade.*

Att dessa anmärkningar äro mer eller mindre grundade, lärer väl icke af någon bestridas, men innan man går att, på grund af detta erkännande, åstadkomma ett nytt förhållande, är det likväl af vigt att tillse, om icke det bestående, jemte sina brister, eger några fördelar, hvilka man i sådant fall bör söka att bevara. Såsom sådane torde med skäl kunna betraktas:

a) *Att presterskapet aflönas af församlingarne icke af Staten, hvars mellankomst endast påfordras vid de tillfällen, då församlingars oförmögenhet är ådagalagd.*

Religionsvården är derigenom åtminstone i materielt hänseende oberoende af politiska förhållanden, hvarjemte den riktiga tanka är uttryckt, att religionsläraren såsom sådan, icke är Statens, utan kyrkans tjenare.

b) *Att presterskapets löne-inkomster betingas just af de omständigheter, som på dess behof och billiga anspråk hafva inflytande.*

I den mån välmågan i en ort blir stor och allmän, ökas vanligen den enskildes lefnadskostnad. Med en stigande folkmängd ökas presterskapets möda och tagas dess krafter i vexande anspråk. Det är ock i förhållande till dessa omständigheter, som presterskapets inkomster enligt gällande författningar, — om också icke på ett i allo billigt sätt, — ökas.

c) *Att ett ändamålsenligt ordnande af religionsvården genom allt för stora pastoraters delning, efter hand skeende förbättring i det obefordrade presterskapets ställning o. s. v. är möjligt, utan att Statsverket betungas med ökade utgifter eller tidsutdrägt förorsakas genom behofvet att påkalla lagstiftande maktens beslut.*

Med en stigande folkmängd måste pastoraternas ursprungliga omfång i åtskilliga delar af riket blifva olämpligt att bibehålla. Erfarenheten visar ock huru framställningar om de allt för vidsträckta pastoraternas delning årligen ske och leda till önskad påföljd. Detta har ock kunnat ega rum utan hvarken Statsverkets eller församlingarnes synnerliga betungande, emedan landets med folkmängden tilltagande od-

ling småningom beredt tillgångar för ett talrikare presterskaps aflöning, utan att, så vidt jag har mig bekant, de för dess utgörande gällande författningar behöft med stränghet tillämpas.

Då man vill åstadkomma förbättringar i nämnde författningar bör man, jemte deras olägenheter äfven taga här anförda fördelar i betraktande, och det är således ur båda dessa synpunkter som jag anser mig pligtig att granska de af Rikets Ständer för ordnandet af presterskapets aflöning antagna grunder, hvilka, med förbigående af hvad som rörande prebende-pastoraten deribland förekommer, äro följande:

1) *Att Presterskapets inkomster fördelas emellan det ordinarie presterskapet sålunda, att hvarje tjenstgörande ordinarie prestman får anständig bergning.*

Mot denna punkt synes intet vara att i hufvudsaken anmärka, endast dervid uttryckligen tillägges, att, så vida frågan rörer inkomster af församlingen, fördelningen skall ske inom hvarje pastorat mellan dess presterskap. Kongl. Förordningarne den 8 Februari 1681 och 16 Oktober 1723, den förra i allmänhet tillämplig för öfriga delar af riket, och den sednare särskildt för Skåne, gifva tydligen vid handen, att presterskapets rätt till tionde endast sträcker sig till sådan af deras egna »åhörare» eller de »som bondehemman bruka i socknen». Hvarken billighet eller gällande författningar gifva deremot anledning, att tionde eller annan afgift från hemman uti ett pastorat skulle kunna användas till aflöning af presterskapet inom ett annat, och skulle en reglering i sådan syftning utan tvifvel väcka allmän ovilja och allt det motstånd, som lagligen kunde göras. Visserligen finnes det ingenstädes bestämdt uttaladt att en sådan inkomsternas förflyttning ingått i Rikets Ständers afsigt, men då åtskilliga förslag i sådan syftning blefvo vid sistlidne riksdag väckta, och Allmänna Besvärs- och Ekonomi-Utskottets betänkande i ämnet, hvarmed Rikets Ständers underdåniga skrifvelse i denna del ordagrannt öfverensstämmer, framkallat reservationer särskildt mot ett af Utskottets förslag följande, »orättmätigt dragande af tionden från den ena församlingen till den andra», hvarigenom antingen en allmän uppskattning af alla rikets pastorater skulle blifva nödvändig, eller ock de församlingar, som hittills allt för lågt aflönat sitt presterskap i all framtid skulle gynnas på andra församlingars bekostnad; hinder läggas i vägen för större pastoraters delning, hvilken, sedan tionden vore på förhand disponerad till andra socknars presterskap, ej kunde ega rum förr än Rikets Ständer blifvit deröfver hörde och meddelat nödigt löneanslag o. s. v., lärer det vara nödvändigt, att genom fullständigare uttryck förekomma all tvetydighet.

Ett annat förhållande eger deremot naturligtvis rum med behaglig tids förlänings-spanmål och andra anslag, som tid efter annan blifvit vissa församlingar såsom bidrag för presterskapets aflöning tilldelade, och hvilka, när behofvet upphör, visserligen kunna indragas eller till andra församlingar öfverflyttas.

Den ifrågavarande punkten eger dessutom en särskild vigt, med afseende på det behjertande Komministrarnes ställning i vissa orter med rätta kräfver. Dat hade

ock utan tvifvel varit önskvärdt, om den kunnat erhålla någon förbättring, förr än nu i fråga varande reglering af presterskapets löner kan ifrågakomma. Då emellertid Komministrarne ej mer än Pastorerne böra af Staten aflönas, och de förras förhållanden i särskilda orter både med hänseende till inkomster, tjenstgöringsskyldighet och lefnadskostnader äro så olika, att en gemensam grund för deras aflönande svårligen kan uppställas, samt bestämmandet af ett visst och för alla gällande förhållande mellan Pastors och Komministers löne-inkomster icke heller skulle medföra rättvisa och belåtenhet, synas olika föreskrifter härom böra blifva för särskilda fall meddelade, och utredningen af denna fråga lämpligen kunna till en blifvande Kommitté öfverlemnas.

2) *Att presterskapets inkomster, utan att ingå till Statsverket böra i annan ordning än omedelbart ur den enskilde medborgarens händer komma presterskapet till godo.*

Denna punkt, åsyftande att afhjelpa en af det nuvarande aflöningssättets väsendtliga olägenheter, torde i allo förtjena godkännande. Visserligen finner jag ingen oöfvinnerlig svårighet vid en ytterligare bestämmelse, att presterskapets inkomster skulle af Statens uppbördsmän debiteras, uppbäras och redovisas mot den uppbördsprocent, som skäligen kunde stadgas; men då denna fråga jemförelsevis blifvit föga afhandlad, och några från hvarandra afvikande föreskrifter angående uppbördssättet torde för särskilda orter blifva nödige, lärer en ytterligare utredning af ämnet böra föregå de stadganden, som i detta hänseende vidare kunna vara behöfliga.

3) *Att all tionde, vare sig tertial-, smör, eller qvick-tionde utbytes emot en gång för alla bestämda afgifter.*

Detta är otvifvelaktigt den mest genomgripande af de förändringar i presterskapets nuvarande aflöningssätet, som af Rikets Ständer funnits tjenlige och kan jag under närvarande förhållanden icke å densamma tillstyrka Eders Maj:ts nådiga bifall.

Ser man blott på verkställigheten, så skulle, då frågan gällde afgifternas bestämmande för all framtid, intet afseende kunna fästas vid de ofta godtyckliga af en Pastors större eller mindre efterlåtenhet eller en tiondegifvares större eller mindre frikostighet beroende afgifter, som hittills utgått, särdeles i de församlingar, der icke en allmän konvention angående presträttigheternas utgörande blifvit fastställd. Den enda giltiga grund för beräkningen af de afgifter, mot hvilka tionden skulle utbytas, vore att för hvarje jordegendom, tionden fastställdes i enlighet med gällande författningar och afgifterna sattes i öfverensstämmelse dermed. Det är emellertid lätt att inse, hvilken rubbning i bestående förhållanden derigenom skulle på en gång uppkomma, och hvilket allmänt missnöje deraf skulle förorsakas, äfven under antagande att presterskapet icke gjorde anspråk på afgifternas utgörande till tiondens hela belopp. I alla händelser skulle ock den Svenska jorden sålunda för all framtid få vid sig fästad en beskattning, som visserligen bland alla blef den mest obilligt fördelade. Särdeles skulle missförhållandet i afseende på hemmanens olika beskattning inom

skilda orter, äfven om afgifterna nu med största noggrannhet och rättvisa bestämdes, inom en ej aflägsen framtid blifva allt för uppenbart, då de delar af riket, der folket redan genom omtanka, flit och uppoffringar lyckats uppbringa jordens afkastning till en jemförelsevis betydlig höjd, skulle blifva vida mer betungade än de, i hvilka jordbruket först under sednaste tider börjat visa ett kraftigare framåtskridande, kanske snart nog ledande till samma mål.

Betraktar man åter förändringen till sin grund och beskaffenhet, så finner man att alla de fördelar, som af presterskapets nuvarande aflöningssätt härflyta, genom densamma upphäfvas. Ett visst belopp kan ej under en längre följd af år blifva tillräckligt att fylla ett bestämdt behof, ännu mindre ett sådant, som oupphörligt måste stiga. I den mån det ordinarie presterskapets antal behöfde ökas, eller det tillgängliga anslagsbeloppet blefve otillräckligt att motsvara presterskapets anspråk på anständig bergning, skulle Statens mellankomst påfordras, och man vore utan återhåll inne på en väg, hvars olägenheter ej fordra en vidlyftigare utveckling. Detta har sannolikt icke undfallit Rikets Ständers uppmärksamhet, men om, det oaktadt, de ansett sig böra stanna vid det anförda beslutet, torde detta möjligen härröra deraf, att de åtgärder, som tid efter annan blifvit vidtagna för tillvägabringande af konventioner, om de ock i sin mån verkat fördelaktigt, likväl icke förmått afhjelpa alla de öfverklagade olägenheterna, hvartill icke heller någon ny utväg blifvit under riksdagen föreslagen. Att utfinna en sådan, tillfredställande allas önskningar, lärer väl icke heller vara möjligt, men att framställa ett förslag, som afhjelper de olägenheter, hvilka Rikets Ständer ansett vara med det närvarande aflöningssättet förenade utan att det saknar någon af dess fördelar, torde icke möta samma svårigheter, och, det är ett försök härtill som jag i underdånighet anhåller att få underställa Eders Maj:ts nådiga pröfning.

De i afseende på konventioner angående presträttigheters utgörande hittills gällande föreskrifter hafva svårligen kunnat vara tillfredsställande. Afsedt derifrån, att presterskapet bibehållit uppbörden af sina inkomster, och att en stor del af dessa, äfven sedan konvention blifvit ingången, varit godtyckliga och obestämda, — hvarom vid nästföljande punkt ytterligare kommer att talas, — hafva alla de, som i konventionernas uppgörande deltagit, med undantag af krono-ombudet, varit eller åtminstone med något skäl kunnat anses vara i frågan intresserade, hvilket förorsakat misstroende och hindrat dess ömsesidigt tillfredsställande lösning. Konventioner icke blott inom samma stift utan i till hvarandra gränsande pastorater hafva kunnat uppgöras utan allt sammanhang med hvarandra och efter fullkomligt olika grunder, hvilket vållat, att de lönegifvare, som dervid minst vunnit, trott sig ega skäl att beklaga sig öfver liden orätt. Dessutom har i sjelfva begreppet af konvention legat en svårighet, emedan den, som icke velat derpå ingå, icke kunnat härtill tvingas, till följd hvaraf stundom allt förblifvit i sitt gamla skick, och ännu oftare en del af en församling med Pastor haft viss öfverenskommelse, under det en annan del ut-

gjort sina afgifter efter författningarne, då i sjelfva verket föga varit vunnet, hvaremot de misslyckade underhandlingarne varit tillräckliga att framkalla bitterhet och öka oredan.

Dessa olägenheter synas mig kunna undanrödjas, om både löntagare och löngifvare ville, i stället för konvention, underkasta sig en för femtio år i sender verkställd lönereglering af en nämnd, hvars pluralitet utgjordes af opartiske, länsvis och för en längre tid utsedde personer, och hvilken hade att bestämma det ordinarie presterskapets löner med afseende på gällande författningar, förut utgående afgifter inom församlingen, samt de afgifter, som af öfrige pastorater inom orten under likartade förhållanden utgå. Huruvida vederbörande skulle kunna på ett sådant förslag ingå, måste väsendtligen bero af nämndens sammansättning, och jag har i detta hänseende föreställt mig, att nödig säkerhet vore vunnen, om ordförande utsåges af Konungen efter förslag af Landshöfding och Biskop gemensamt, vidare Stiftets Konsistorium och länets Hushållnings-sällskap egde att utse hvardera en ledamot, samt att slutligen, jemte dessa trenne, — som borde tillsättas för tre år och så att en hvarje år ur nämnden utginge, — för hvarje lön som skulle bestämmas, i nämnden inginge tvänne inom församlingen eller i dess grannskap bosatte män, af hvilka församlingen och löntagaren eller, i händelse af ledighet, i hans ställe Kontraktsprosten hade att välja hvardera en. Kronofogden eller Länsmannen i orten borde dessutom vid förrättningen vara tillstädes för upplysningars meddelande, dock utan att i besluten deltaga.

En olägenhet af detta förslag vore visserligen, att nämndens ständige ledamöter måste hafva rese-ersättning och traktamente för förrättningarne, men då icke, efter de första årens förlopp, särdeles många löneregleringar årligen kunde förekomma, synes mig härpå intet synnerligt afseende vara att fästa.

De här föreslagna löneregleringarne skulle medföra ett ökadt gagn, om nämndens åtgärder alltid skulle omfatta lönerna för hela det ordinarie presterskapet inom pastoratet, så att den icke blott egde att hos Kongl. Maj:t göra underdånig framställning angående öfverflödiga komministraturers indragning, utan ock att, efter vissa på förhand af Kongl. Maj:t och Rikets Ständer godkända grunder, göra den Domkapitlet nu tillkommande jemkning mellan Pastors och Komministers löne-inkomster, der sådan kan vara af behof och billighet påkallad.

4) *Att påskpenningar, jura stolæ, matskott, offer, dagsverken med flere smärre extra ordinarie afgifter, utbytas emot vissa till beloppet bestämda utskylder, att utgå icke allenast af fastighetsegare, utan äfven af församlingarnes öfriga innevånare och uppbäras på enahanda sätt som om tionden bestämmes.*

Mot denna punkt torde intet annat vara att anmärka, än att beloppet af deri omnämnda utskylder bör bestämmas för samma tid, som ersättningen för tionden och så beräknas, att all betalning till presterskapet för särskilda förrättningar må

kunna

kunna upphöra. Väl kunna tvifvelsmål uppstå om lämpligheten af detta sednare tillägg, och jag bestrider ej helt och hållet giltigheten af de skäl hvarpå de grundas, men jag har likväl trott dem böra vika för angelägenheten att icke göra presterskapets bergning beroende af tillfällighet eller godtycke, och framför allt att ej underkasta den samvetsgranne själasörjaren striden mellan känslan af eget behof och den sorgliga nödvändigheten att till dess fyllande taga, der hjertats röst kanske snarare skulle bjuda honom att gifva något mer än sitt embetsbiträde.

5) *Att de boställen, som afses att af löntagaren bebos och brukas, beräknas till en deras verkliga värde motsvarande inkomst.*

På denna föreskrift ligger så mycket större vigt, som den utgör vilkoret för all skälig jemkning i aflöningen mellan Pastorer och Komministrar, äfvensom för afgörandet huruvida de statsbidrag, som tid efter annan blifvit vissa församlingar till presterskapets aflöning meddelade, må kunna åter derifrån skiljas. Det är derföre en stor olägenhet, att man i allmänhet öfver presterskapets boställen saknar behörigen upprättade kartor, hvilkas anskaffande emellertid skulle medföra en högst betydlig kostnad, till hvars bestridande tillgång icke förefinnes. Åt en blifvande Kommitté torde derföre böra öfverlemnas att afgifva förslag, huru den öfverklagade bristen skulle komma i sammanhang med socknekarte-verket eller annorledes utan Statens särskilda betungande afhjelpas.

6) *Att i allmänhet presterskapet tillhörig jord, som icke kan i förening med bostads-boställe brukas, utarrenderas enligt sammä grunder, som för de till Staten eller Boställs-direktioner indragna boställen följas och inkomsten användas för presterskapets aflöning.*

Till sin grund är visserligen denna punkt, efter min underdåniga förmening riktig, dock torde dervid trenne anmärkningar vara att göra.

Den första kanske mindre väsendtliga är, att de grunder, som vid utarrendering af de till Staten eller Boställs-direktioner indragna boställen följas, icke i allo torde vara i afseende på den presterskapet tillhöriga jord tillämplige, hvilket äfven vid behandlingen af frågan om utarrendering af presterskapets i Skåne mensal-hemman visat sig, hvarföre den med afseende härpå föreslagna bestämmelse torde böra göras mindre bindande.

Vidare lärer vara lämpligt att från den allmänna föreskriften undantaga de enkesäten, hvilka äro anslagna presterskapet i Göteborgs stift och hvilkas ändamål stundom skulle genom en utarrendering alldeles förfelas.

Den vigtigaste frågan gäller likväl sjelfva bostadsboställena. I afseende på dessa hafva Rikets Ständer yttrat sig finna: »att någon vidsträcktare utarrendering af presterskapets boställen, än hvad beträffar sådane dertill anslagna särskilda hemman och lägenheter, hvilka icke lämpligen kunna i förening med boställena brukas, ej bör ega rum, enär för presten, lika så väl som för hvarje annan å landet bosatt person, är

af icke ringa vigt, att sjelf vara försedd med de jordbruks-alster, som eljest mången gång endast med största svårighet eller till höga pris kunna till fyllandet af de dagliga lefnadsbehofven erhållas, jemte det att fortskaffningsmedel äro för honom behöfligare än för mången annan, och således icke må blifva beroende af närboendes beredvillighet eller af stegrade foderpris, hvarförutan skötandet af ett mindre landtbruk hvarken kan vara oförenligt med eller särdeles hinderligt för den andliga verksamheten.»

Under medgifvande att de af Rikets Ständer för bostadsboställenas bibehållande sålunda anförda skäl i allmänhet ega giltighet, kan jag icke undgå att anmärka, att sådane boställen verkligen finnas af den betydenhet, att deras ändamålsenliga skötsel icke alltid visat sig stå väl tillsammans med den för presterskapet likväl vida angelägnare andliga värksamheten, till hvars försummande i någon måtto en stor frestelse derföre varit för handen. Dessa allt för stora boställen hafva derjemte den olägenhet att deras vederbörliga skötande fordrar inventarier och förlags-kapital till ej obetydligt belopp, tvingande Pastor att börja sin bana med skuldsättning, som, ju samvetsgrannare han är, destomer neddrager honom i ekonomiska bestyr, för hvilka han ursprungligen icke egt böjelse. Det är derföre icke heller alldeles sällsynt, att Pastorer se sig föranlåtne att utarrendera jordbruket vid sina boställen, men då detta ej kan ske för längre tid än deras innehafvande af tjensten, blir arrendatorns besittning oviss, afgifterna derefter lämpade och jordbruket mer eller mindre försummadt. Der sådana förhållanden ega rum och der bostället är så stort, att från detsamma författningsenligt kan afsöndras en lägenhet tillräcklig att förse Pastor med hans behof af jordbruksalster, der torde ock en dylik afsöndring böra få ske och återstoden af bostället under vanliga vilkor utarrenderas åtminstone i alla de fall, då Domkapitlet, vid inträffande kyrko-ledighet, derom uttrycker sin önskan och församlingen åtager sig bestridandet af de med åtgärden förbundna kostnader.

7) *Att pastoraten, antingen för hela riket eller stiftsvis hänföras till tre klasser med några få lönegrader inom hvarje klass, så väl klasserna som lönegraderna inom desamma lämpade efter pastoratens storlek, folkmängd, besvärlighet m. m., och att detta äfven må gälla för komministraturer.*

Då det ordinarie presterskapets inkomster blifvit närmare än hittills bestämda och kända, kan och bör pastoraternas klassifikation ske med större säkerhet och noggranhet än måhända någon gång varit fallet. Huruvida något annat sätt för denna åtgärd än det redan anbefallda, må vara behöfligt, är en fråga, till hvars besvarande Rikets Ständers underdåniga framställning icke lemnar ledning, så vida man kan antaga, att den måste ske i sammanhang med löne-regleringen, för att tjena till grund vid tillämpningen af följande punkt så lydande:

8) *Att lönerna för det ordinarie presterskapet så beräknas, att det extra ordinarie, såsom hittills, aflönas af det ordinarie, men att dervid tillika bestämmes minimum af det aflöningsbelopp, som, förutom bostad och fri föda, bör vice Pastorer*

och Adjunkter tillerkännas, och särskildt afseende fästas derå, att på en del ställen och orter inga ordinarie Komministrar finnas;

vid hvilken punkt endast är att anmärka, att om man på förhand vill bestämma vice Pastorers och Adjunkters aflöning, med olika belopp inom pastorater af särskilda klasser, det ock torde vara lika nödigt att fastställa minimum af den ersättning, som skall dem gifvas, då omständigheterna hindra att gifva dem bostad och föda in natura, samt att båda dessa belopp utsättas i spanmål att utgå efter visst markegångspris, dels såsom en billighet, enär det ordinarie presterskapets löner hufvudsakligen komma att efter sådan grund beräknas, dels för att hindra de ständiga jemkningar, som, till följd af stigande priser på lefnadsförnödenheter, skulle påkallas, om det extra ordinarie presterskapets inkomster fastställdes i penningar;

9) *att lönerna beräknas uti en eller flera af de räntepersedlar, som enligt grunderna för ränte-förenklingen äro för hvarje län bestämda, och utgå efter tioårig medelmarkegång, dock att aldrig mer än en mindre del må beräknas i penningar.*

Detta stadgande synes vara i alla afseenden riktigt till sin grund, dock torde med afseende på den i vissa orter ännu svåra afsättning böra åt den blifvande Kommittén lemnas öppet att yttra sig, huruvida undantag ifrån den allmänna föreskriften om spanmåls lösande efter medelmarkegångspris i något fall skäligen bör ega rum, samt i sådan händelse äfven att föreslå, huru med uppbörden af den in natura levererade spanmålen bör tillgå.

10) *Att lönereglerings en sålunda uppgöres att den må kunna vinna tillämpning i mån af varande tjensteinnehafvares afgång och gällande konventioners tilländalöpande eller upphäfvande.*

Uppställningen af denna punkt synes nästan antyda en föreställning, att regleringen af presterskapets löner skulle kunna på en gång för hela riket verkställas, ehuru den endast småningom kunde vinna tillämpning. Att detta likväl icke ligger inom möjlighetens gräns, utan att derigenom skulle åstadkommas den största orättvisa eller allt för stor tidsutdrägt, anser jag alldeles uppenbart. Uppgifter rörande presterskapets nuvarande aflöning äro visserligen infordrade och bemödandet för deras fullständigande fortgår, men om detta ock i allt öfrigt lyckades, skulle de ändock icke blifva fullt tillfredsställande utan en till hela riket sträckt och efter bestämda grunder skeende uppskattning af presterskapets boställen, hvartill flera år och betydliga kostnader skulle vara nödige. Dessutom, äfven om man kunde med den yttersta noggranhet uppgifva, huru mycket hvarje ordinarie innehafvare af presterlig befattning åtnjuter, skulle dermed i sjelfva verket icke allt hvad man åsyftar, vara vunnet i anseende till den ojemnhet, hvarmed afgifterna utgå. Jag har med full tillförlitlighet erfarit, att pastorater finnas, der tertial-tionden utgår med omkring en femtiondedel af skörden, under det ett annat på obetydligt afstånd finnes, der den icke utgör en tvåhundra femtiondedel. En i ögonen lika fallande olikhet i afgifter eger jemväl ofta rum mellan hemman i samma pastorat, särdeles då allmän konven-

tion ej blifvit fastställd, utan pastor endast för sin tjenstetid med församlingen uppgjort öfverenskommelse angående sina lönevilkor. Det är sådant som företrädesvis alstrar missnöje, men det kan aldrig synas af infordrade uppgifter, ej heller afhjelpas genom en allmän på grund af dem skeende löneregleringen, utan endast på det sätt, att inom hvarje pastorat, så väl sjelfva lönen som dess fördelning, efter noggrann pröfning och ett billigt afvägande af alla dithörande förhållanden, bestämmes. Det är derföre ock till förekommande af all tvetydighet i afseende på denna sist anförda punkt, som jag anser densamma endast böra uttrycka, att löneregleringen *skall* ske, så snart ordinarie presterlig tjenst, sedan grunderna för regleringen äro fastställda, blifver ledig eller, om derförinnan fastställd pastoralie-konvention längre tid är gällande, så snart denna tid tilländagår, men att den *må* ega rum äfven under nuvarande innehafvares tjenstetid och oberoende af förut fastställd konvention, såvida innehafvaren och församlingen i önskan derom sig förena.

På grund af hvad jag sålunda i underdånighet anfört, hemställer jag lika underdånigt, det täcktes Eders Maj:t godkänna och i nådig proposition till Rikets Ständer fram ställa de grunder för en reglering af presterskapets aflöning, som äro upptagna i det förslag till nådig proposition i ämnet, hvilket jag jämväl nu torde få underställa Eders Kongl. Maj:ts nådiga pröfning.

Härefter uppläste Herr Departements-chefen till justering nämnde förslag; och behagade

Kongl. Maj:t, uppå Stats-Rådets öfriga ledamöters underdåniga tillstyrkan, detsamma gilla, och förordna att nådig proposition, sådan den finnes detta protokoll bilagd, skulle till Rikets Ständer afgå.

— — — — — — — — —

— — — — — — — — —

Ex protocollo

F. A. Dahlgren.

STOCKHOLM, tryckt hos Eric Westrell, 1859.

N:o 47.

Ank. till Exp.-Utsk. den 21 Nov. 1859, kl 11 f. m.

KONGL. MAJ:TS

Nådiga Proposition till Rikets Ständer, angående utbyte af f. d. Förare-bostället vid Södermanlands Regemente, ¼ mantal Wreta, emot kronoskatte-hemmanen Kroberga, Westergården ½ och Östergården ¼ mantal, i Nyköpings Län; Gifven Stockholms Slott den 8 November 1859.

Genom Kongl. Resolutionen den 2 December 1746 har Förare-bostället vid Öster Rekarne kompani af Södermanlands Regemente kronohemmanet Wreta N:o 1 om ¼ mantal i Husby socken och Öster Rekarne Härad af Nyköpings Län, blifvit på behaglig tid och till dess indelnings-hafvaren åter ville samma boställe tillträda, under arrende upplåtet åt Öfverste-Löjtnanten Conrad Gustaf von Siegroth, som deremot åt Regementet afstod ett sitt halfva skattehemman Westergården i Kroberga by inom Ärila socken, att af indelnings-hafvaren i stället disponeras, fritt från soldat-prestationen, årliga räntan samt flera af hemmanet utgörande skyldigheter, dem Öfverste-löjtnanten sjelf ville svara för, utom det att han till indelnings-hafvaren af Löjtnants-bostället Kroberga, ¾ mantal, öfverlät sitt i samma by belägna ¼:dels skattehemman, Östergården benämndt, att såsom skatte-egare nyttja och bruka under berörde arrendetid; och har Kongl. Maj:t ej allenast enligt nådigt Bref den 19 September 1809, enär både Regements-

chefen, indelnings-hafvaren och Siegrothska arfvingarne önskade beståndet af förenämnde utbyte af Wreta emot Kroberga, funnit inga vidare hinder möta för utarrenderingen af Kroberga, på sätt författningarne stadgade, utan ock sedermera genom nådigt Bref om Indelta Arméens lönereglering den 2 Februari 1833 anslagit alla berörda 3:ne hemmansdelar Kroberga om tillsammans 1½ mantal, till boställe åt Chefen för Öster Rekarne kompani, hvilket dock ej i sin helhet fått tillträdas förr än den 14 Mars 1856, enär en del deraf intilldess innehafts af f. d. Fanjunkaren Hjulhammar.

Vid sådant förhållande och då ifrågavarande byte aldrig blifvit fastställdt på annat sätt, än att detsamma skulle fortfara så länge indelnings-hafvarne sig dermed åtnöjde, men desse under en tid af mer än 100 år funnit sig med bytet väl belåtna, har nuvarande indelningshafvaren, Kapitenen P. E. L. von Post, under anförande tillika, hurusom förberörda tre hemmansdelar Kroberga nu måste vara försedda med särskilda åbyggnader, samt att denna flerdubbla byggnads-skyldighet ej allenast vore till stor del öfverflödig, då hemmanen nu mera komme att brukas tillsammans såsom ett enda boställe, utan äfven utfölle särdeles betungande för boställshafvaren samt förorsakade betydlig afgång på boställets skog, uti en af Regements-chefen förordad skrift hos Kongl. Maj:t i underdånighet anhållit, att, jemte öfverflyttningen af skatte-naturen, med thy åtföljande åligganden, från ½ mantal Kroberga Westergården på hemmanet Wreta ¼ mantal, så att det sistnämnda i Jordeboken komme att antecknas för kronoskatte och Kroberga Westergården åter för krono, utbytet af f. d. Förare-bostället Wreta mot hemmanen Kroberga Westergården ½ och Östergården ¼ mantal måtte för evärdliga tider i nåder fastställas.

I anledning häraf hade under den 25 Augusti 1857 då varande innehafvaren af Wreta hemman, Revisions-sekreteraren B. Rothoff skriftligen förklarat, att han för all framtid till kronan afstode egande-rätten till de uti förenämnde Kongl. Resolution af den 2 December 1746 omnämnda Westergården Kroberga ½ mantal skattehemman och Östergården derstädes ¼ mantal skattehemman, eller tillsammans ¾ mantal Skatte, mot erhållande i stället under skattemannarätt af f. d. Förare-bostället Wreta N:o 1 om ¼ mantal krono i Husby socken af Öster Rekarne Härad, för hvilket han åtoge sig alla de onera och skatter, som åligga Kroberga N:o 1, ½ mantal Westergården; uti hvilket förklarande, efter det Revisions-sekreteraren Rothoff sedermera med döden afgått, den nya innehafvaren af hemmanet landbrukaren C. Bergstedt, medelst afgifvet skriftligt yttrande af den 28 sistlidne September, till alla delar instämt.

Detta tillika med Krigs- och Kammar-kollegiernas i ämnet afgifna underdåniga Utlåtande, har Kongl. Maj:t i nådigt öfvervägande tagit; och då, genom Kongl. Resolutionen den 2 December 1746, utbytet af bostället Wreta ¼ mantal emot Kroberga ½ mantal Westergården och ¼ mantal Östergården tillsammans

¾ mantal krono-skatte, blifvit medgifvet endast på behaglig tid, samt någon förändring härutinnan icke skett hvarken genom Kongl. Brefvet den 19 September 1809, hvilket allenast innefattar det förklarande, att hinder icke mötte för utarrendering af Kroberga på sätt författningarne stadgade, eller i följd af Indelta Arméens löneregler ing år 1833, hvarvid bytes-afhandlingen icke varit föremål för Kongl. Maj:ts och Rikets Ständers särskilda pröfning, har Kongl. Maj:t ansett, på grund af 77 § i Regerings-formen, Rikets Ständers yttrande böra inhemtas öfver den nu väckta frågan om förberörde boställs- och hemmans-utbytesbestånd för all framtid; viljande Kongl. Maj:t härmed föreslå Rikets Ständer, att utbytet af f. d. Förare-bostället Wreta ¼ mantal mot hemmanen Kroberga, Westergården ½ och Östergården ¼ mantal, må för all framtid ega bestånd, samt att i följd deraf de erhållna hemmanen Kroberga i Jordeboken införas under kronotitel, ½ mantal såsom boställe, med räntan af Wreta hemman, och ¼ mantal såsom bohemman, med bibehållande af sin egen ränta, men Wreta åter såsom ¼ mantal kronoskatte, med räntan, af ½ hemman Kroberga, börande den Kroberga, enligt hvad Kollegierna upplyst, för ett mantal åliggande rotering derifrån flyttas, när annat oroteradt men roterings-skyldigt hemman kan till densammas öfvertagande uppgifvas.

Handlingarne i detta mål skola vederbörande Utskott tillhandahållas, och Kongl. Maj:t förblifver Rikets Ständer med all Kongl. nåd och ynnest städse väl bevågen. Datum ut Supra.

CARL.

J. M. Björnstjerna.

Utdrag af Protokollet öfver Landtförsvars-Ärenden, hållet inför Hans Maj:t Konungen uti Stats-Rådet på Stockholms Slott den 8 November 1859.

Närvarande:

Hans Excellens, Herr Justitie-stats-ministern, Friherre *De Geer*,
Hans Exc., Herr Stats-ministern för Utrikes-Ärendena, Frih. *Manderström*,
Stats-Råden: *Wallenstéen*,
Gripenstedt,
Almqvist,
Ehnemark,
Herr Grefve *Hamilton*,
Lagerstråle,
Björnstjerna,
Malmsten.

Departements-chefen, Stats-rådet Björnstjerna uppläste till justering ett, på grund af förut fattadt beslut, uppsatt förslag till Kongl. Maj:ts nådiga proposition till Rikets Ständer, angående utbyte af f. d. Förare-bostället vid Södermanlands Regemente ½ mantal Wreta emot kronoskatte-hemmanen Kroberga, Westergården ½ och Östergården ½ mantal i Nyköpings Län.

Kongl. Maj:t täcktes, uppå Stats-Rådets underdåniga tillstyrkan, i nåder gilla ofvanberörda förslag, sådant det finnes detta protokoll bilagdt, samt förordna, att i öfverensstämmelse dermed, nådig proposition skulle till Rikets Ständer aflåtas.

Ex protocollo
A. Ekman.

N:o 48.

Ank. till Exp.-Utsk. den 21 Nov. 1859, kl. 11 f. m.

KONGL. MAJ:TS

Nådiga Skrifvelse till Rikets Ständer angående väckt fråga om lindring i Båtsmans-hållet med afseende på derifrån utgående beklädnads-bidrag; Gifven Stockholms Slott den 8 November 1859.

Med anledning af åtskilliga vid sednaste Riksdag gjorda framställningar derom, att Rust- och Rotehållarne vid Båtsmanshållet måtte befrias från skyldigheten att bidraga till Båtsmännens beklädnad och att statsmedel måtte anvisas till bestridande af denna kostnad, hafva Rikets då församlade Ständer, som ansett en lindring uti Båtsmans-hållningen i allmänhet och företrädesvis i Blekinge Län och Södra Möre Härad af Calmar Län vara önskvärd och af billigheten påkallad, helst sedan en icke obetydlig lättnad i roterings-besväret blifvit rotehållarne vid Indelta Infanteriet beviljad genom upphörandet af det från dem utgående bidrag till Soldat-beklädnadens anskaffande och underhåll, uti skrifvelse den 20 Februari 1858 i underdänighet anhållit, det Kongl. Maj:t täcktes, efter det utredning i ämnet försiggått, till Rikets nästsammanträdande Ständer aflåta nådig proposition derom, att Rust- och Rotehållare vid Båtsmans-hållet måtte komma i åtnjutande af en sådan lindring, som vid sista Riksdagen blifvit beviljad Rotehållarne vid Indelta Infanteriet.

Denna underdåniga skrifvelse blef den 27 påföljde Mars i nåder öfverlemnad till Förvaltningen af Sjö-ärendena med befallning att, jemte utredning af de särskilda förhållandena så vid indelningen som roteringen af Båtsmans-hållet, till Kongl. Maj:t afgifva underdånigt betänkande och förslag uti ofvanberörda, af

Rikets Ständer väckta fråga; och har till följd häraf, nämnda Embetsverk, sedan Befälhafvande Amiralen i Carlskrona blifvit hörd, under den 8 sistlidne Februari afgifvit underdånigt Utlåtande och dervid först, med hänseende till grunden för beklädnads-skyldighetens utgörande anfört, hurusom vid *Indelta Infanteriet*, Rotehållarne genom knekte-kontrakten i allmänhet förbundit sig att förse Soldaterne endast med släpkläder, men att genom ett år 1793 utfärdadt Kongl. Bref blifvit förordnadt, att släpmunderingarna skulle, på färgen när, göras i fullkomlig likhet med och bestå af samma persedlar som lifmunderingen, hvarefter genom Kongl. Förordningen den 4 Februari 1812 förklarats, att då Regementerne sålunda borde vara för all slags tjenstgöring tillräckligt beklädda med släpmunderingarna, vore Kronans åtagande att förse Indelta Regementerna med lifmunderingar öfverflödigt, men att, enär Kronan ej kunde undandraga sig detta på knekte-kontrakten grundade åtagande, så framt icke deremot svarande vederlag soldaterna tilldelades, kronans beklädnads-skyldighet komme att utbytas emot en årlig vedergällning i penningar för den tid soldaterne, i stället för krono-munderingen, under fredlig tid nyttjade släpkläderna; och hade åter denna vedergällning, eller de så kallade slitnings-penningarna, upphört i följd af Kongl. Förordningen den 30 December 1819, med undantag för kommenderingar utom Regementets stånd, och i stället blifvit stadgadt, att Kronan och Rotehållarne skulle årligen till beklädnaden bestå hvardera $\frac{1}{6}$ af munderingens värde efter riksmarkegång, hvilket genom Kongl. Kungörelsen den 9 Juli 1830 sålunda förändrats, att årliga bidraget till munderingens underhåll såväl för Kronan som Rotehållaren minskats från $\frac{1}{6}$:del till $\frac{1}{8}$:del af munderingens markegångs-värde och sålunda utgått intilldess Rotehållarnes bidrag, i följd af Rikets Ständers i underdånig skrifvelse den 18 Mars 1857 anmälda bifall till Kongl. Maj:ts i ämnet aflåtna nådiga proposition, från och med sistlidne års början blifvit med motsvarande stats-anslag ersatt.

Beträffande åter *Båtsmanshållet*, så hade redan i rote-kontrakten samt de vid och kort efter Indelnings-verkets upprättande utfärdade Kongl. Förordningar blifvit stadgadt, att Rusthållaren årligen och Rotehållarne vid hvarje uppfordring till tjenstgöring skulle förse sina Båtsmän med beklädnad, hvilken, churu till persedlarnes så väl antal som beskaffenhet olika i olika Län, dock var afsedd att för all slags tjenstgöring vara tillräcklig; hvarförutan Rust- och Rotehållaren i allmänhet tillförbundits att bestå Båtsmännen vissa utrednings-persedlar, såsom hängmatta, täcke och kläd- eller kappsäck, beräknade för 3:ne tjenstgöringsår, samt i Halland och Bohus Län att, utom beklädnaden vid uppfordring, jemväl förse Båtsmannen med släpkläder, då han var hemma på roten.

Det visade sig således, att Rust- och Rotehållarnes vid flottan skyldighet att förse Båtsmännen med beklädnad från början varit mera vidsträckt än Rotehållarnes vid Arméen i afseende på soldaterne; och då Rotehållarnes åligganden i öfrigt äro i det närmaste lika vid Arméen och Flottan, hade, enär Båtsmans-

rotarne i allmänhet utgöras af flere hemman än Soldat-rotarne, denna vidsträcktare beklädnads-skyldighet otvifvelaktigt varit tagen i betraktande vid roteringens uppgörande, hvadan eftergift af densamma i sin helhet skulle för Rotehållaren vid flottan innefatta en större fördel än som genom Rikets Ständers ofvanberörda beslut tillgodokommit Rotehållarne vid Arméen.

Huruvida åter en sådan eftergift må rättvisligen kunna förunnas Rust- och Rotehållarne vid Flottan till ett belopp, motsvarande hvad beklädnadsbidraget från Rotehållarne vid Arméen utgjorde, då detsamma med statsanslag ersattes, har Förvaltningen ansett bero af en jemförelse emellan de skyldigheter, som åligga de förre och de sednare, samt derföre låtit, i och för anställande af en sådan jemförelse, på grund af tillgängliga handlingar upprätta och jemväl i underdånighet öfverlemnat 2:ne tabeller, den ena upptagande för hvarje af Rikets Län dels medelantalet hemman, som i Länet utgör en Soldat och en Båtsmans-rote, dels ock vakans-afgiften efter medium af 1856 och 1857 årens markegangs-taxor ej mindre för en Soldat- och en Båtsmansrote, än för ett Soldat- och ett Båtsmans-roteradt hemman, dervid från vakans-afgiften för Soldatrotar och hemman afräknats det eftergifna beklädnadsbidraget 5 R:dr 8 öre Riksmynt, och af hvilken tabell derjemte inhemtas: att i medeltal för hela Riket en Soldatrote består af 1,62, men en Båtsmans-rote deremot af 3,49 hemman att vakansafgiften för Soldat- och Båtsmans-rotar numera blir i det närmaste lika, eller 104 R:dr 64 öre för de förra och 104 R:dr 65 öre för de sednare, samt att då samma afgift för ett Soldat-roteradt hemman uppgår till 67 R:dr 81 öre, den deremot för ett Båtsmans-roteradt hemman utgör endast 30 R:dr 30 öre; — Den andra tabellen åter innehållande, likaledes länvis, uppgifter å medeltalet såväl af vakans-afgiften för de för utfärdandet af nådiga Förordningen den 22 December 1848 fastställda Båtsmans beklädnads-persedlar af hvarje Rusthåll eller Rote enligt 1856 och 1857 årens markegångstaxor, som af beklädnads-ersättningen för hvarje af Kronan beklädd Båtsman under nämnde år, hvaraf sig visar, dels att den sednare betydligt understiger den förra, särdeles hvad Indelningskompanierna beträffar, enär vakans-afgiften i medeltal för alla länen uppgår till 15 R:dr 12 öre, men beklädnads-ersättningen deremot utgör endast 10 R:dr 54 öre, dels ock att, om äfven värdet af kläd- eller kappsäcken, som med $\frac{1}{8}$:del vid Indelnings- och $\frac{1}{5}$:del vid Roterings-kompanierna, samt af de så kallade småpersedlarne, eller skjortor, strumpor och skor, som till hela beloppet vid Indelningen och till $\frac{1}{3}$ vid Roteringen inberäknas i vakans-afgiften, men icke ingår i beklädnads-ersättningen till Kronan från Rusthållen eller Rotarne, blifver samma ersättning tillagd, denna dock i de flesta län understiger den motsvarande delen af vakans-afgiften, och att i de öfriga skillnaden är föga betydlig.

Genom den i förstnämnda tabell uppstälda jemförelse, ehuru den, i saknad af fullständig kännedom om hvarje roteradt hemmans värde, endast kunnat blifva

ungefärlig, anser likväl Förvaltningen vara ådagalagdt, att Båtsmans-roteringen i allmänhet är vida lindrigare än Soldat-roteringen; vid hvilket förhållande och då sig visat, att äfven efter afdrag af det beklädnadsbidrag, som hittills utgått från Soldat-Rotarne, roterings-kostnaden för ett Båtsmans-roteradt hemman ej utgör fullt hälften af den för ett Soldat-roteradt, Förvaltningen ansett den omständigheten, att en eftergift blifvit det roterade knektehållet tilldelad, ingalunda utgöra giltigt skäl för beviljande af samma fördel jemväl åt roterade Båtsmanshållet, samt alltså afstyrkt nådigt bifall till Rikets Ständers ifrågavarande framställning, för så vidt den rörer Båtsmans-roteringen.

Deremot egde, efter Förvaltningens mening, ett annat förhållande rum med Indelnings-Båtsmans-kompanierne i Blekinge och Södra Möre, hvarest Rusthållen utgöras af ett mindre hemmantal än vid något af de indelta Infanteri-regementena, och rustnings-kostnaden beräknas för helt hemman, således måste blifva i samma mån större. Väl vore Rusthållarne vid Indelnings-kompanierne, i och för den strängare rustningen, befriade från jordeboks-räntans erläggande, äfvensom de, jemte öfriga Båtsmanshållet, blifvit genom Kongl. Brefvet den 20 Augusti 1841 frikallade från skyldigheten att förse sina Båtsmän med koj och täcke, i stället hvarför Statsanslaget blifvit å Riks-Statens Feme Hufvud-Titel uppfördt, hvarförutan Rusthållarne i Blekinge genom nådiga Brefvet den 30 Maj 1857, i öfverensstämmelse med Rikets Ständers under den 9 i samma månad anmälda beslut, fått sig förunnad förmånen, att öfverskotts och reservräntegifvarne från och med sistlidne år få utgöra dessa räntor utan förvandling efter samma grunder, som före år 1844 voro gällande, samt att till betäckande af den brist, som i följd af denna förändring måste uppstå vid liqviderande af tillskottsräntorna, ett förslagsanslag af 16,000 R:dr R:mt blifvit å 5:te Hufvud-Titeln anvisadt; men om också rustnings-besväret härigenom blifvit mindre tryckande, uppginge det likväl beräknadt på samma sätt, som i afseende på roteringen iakttagits, äfven med afräkning af jordeboks-räntan, utgörande enligt befälhafvande Amiralens uppgift, för helt hemman omkring 14 à 15 R:dr R:mt årligen, till högre belopp, än för rotarne vid något af de indelta Infanteri-regementena, hvadan billigheten syntes fordra, att den lindring som blifvit medgifven Rotehållarne vid dessa, äfven tillgodokomme Rusthållarne vid Indelnings-Båtsmans-kompanierne i Blekinge och Södra Möre; och hemställde i underdånighet Förvaltningen om nådig framställning till Rikets näst sammanträdande Ständer, att det å Femte Hufvud-Titeln uppförda förslags-anslag af högst 63,000 R:dr R:mt till Båtsmäns beklädnad må ökas med en summa af 11,605 R:dr beräknad efter ett till 5 R:dr R:mt jemkadt belopp för hvarje effektivt Båtsmans-rusthåll, utgörande vid Indelnings-kompanierna

i Blekinge

i Blekinge län 1,500,
jemte tillökning för de genom nyindelad jord derstädes bildade . . . 20.
samt vid Indelnings-kompanierna i Södra Möre . . . . . 801.

eller tillsammans effektive Rusthåll 2,321.

af hvilken anslagstillökning 5 R:dr R:mt årligen skulle, såsom bidrag till beklädnads-kostnaden, utgå till hvarje Rusthåll, som ej ingått på Båtsmans-beklädnadens öfvertagande af Kronan, och återstoden, tillika med det öfriga beklädnadsanslaget, användas till bestridande af de kostnader för Båtsmans-beklädnaden, hvilka Kronan genom kontrakt med Rust- och Rotehållaren sig åtagit, emot det att för hvarje rusthåll, som på det nya beklädnadssättet ingått, skulle årligen afkortas 5 R:dr å dess kontanta beklädnadsbidrag.

Förvaltningen har härvid erinrat, att på Indelnings-kompanierna i Blekinge äro fördelade 27 och på de i Södra Möre 15 frälse rotar; men som dessa äro sammansatta efter annan grund än Rusthållen och i Blekinge utgöras i medeltal af 3,44 hemman samt i Södra Möre af 4,21, hvadan roterings-besväret för dessa rotar ej är mera tryckande än för den öfriga Båtsmans-roteringen, har Förvaltningen ansett nu ifrågasatta lindring i beklädnads-kostnaden lika litet böra tillgodokomma dessa frälse-rotar, som den öfriga roteringen.

Vid öfvervägande af allt detta och enär genom den utredning, Förvaltningen af Sjö-ärendena sålunda lemnat rörande roterings-besväret vid indelta roterade Infanteriet och roterade Båtsmans-hållet, ådagalagdt blifvit, att Rotehållarne vid det förra, oansedt den vid sednaste Riksdag dem beredda befrielse från allt bidrag till soldat-beklädnaden, ändock jemförelsevis ännu äro vida mer betungade än Rotehållarne vid det sednare, finner Kongl. Maj:t icke skäl att föreslå Rikets Ständer beviljandet af någon eftergift i redan stadgade beklädnads-skyldighet hvarken för Båtsmans-roteringen i allmänhet eller för de med denna jemförliga frälserotarne inom Blekinge Län och Södra Möre Härad af Calmar Län.

Hvad åter angår Båtsmans-indelningen i Blekinge och Södra Möre, så kunna väl, efter hvad ofvanberörde utredning gifver vid handen, de hemman, som blifvit härtill anslagna, anses hårdare betungade än hemman vid Båtsmans-roteringen, helst om afseende jemväl fästes å det inflytande, skyldigheten att inom ett inskränktare område ständigt hålla fulltalig en större manskapsstyrka, måste utöfva på rekryterings-kostnaden, äfvensom å den tunga, som i fattigvårds-hänseende framkallas af ett talrikare antal afskedade Båtsmän och af utfattige eller aflidne Båtsmäns familjer; men äfven nämnde orter emellan visar sig ett väsendtligt olika förhållande deruti, att jordeboks- och hemmantals-räntan, hvilken ifrån Båtsmansrusthållen icke erlägges till Stats-verket, utan tillfaller de rustande sjelfve, i Blekinge utgör för helt hemman endast omkring 15 R:dr, deremot i Södra Möre

Härad för ett helt hemman, som uppgifvits vara af medelgod beskaffenhet, uppgår till omkring 170 R:dr R:mt, under det att kostnaden för en Båtsmans underhåll och beklädnad, enligt markegångs-taxorna för åren 1856 och 1857 beräknas, inom Blekinge till 114 R:dr 44 öre och inom Södra Möre till 99 R:dr 73 öre, så, att med iakttagande af rustningens olika fördelning på hemmantalet, kostnaden för Båtsmans-indelningen å helt hemman utgör i Blekinge 187 R:dr 61 öre och i Södra Möre 153 R:dr 43 öre. Vid dessa förhållanden och då icke i något fall skäl synes vara förhand att bestämma den lindring, som kan varda beviljad, högre än Förvaltningen af Sjö-ärendena föreslagit, eller anledning förekommer att utsträcka densamma äfven till de Tjugu nya rusthåll, hvilka alldrig utgjort effektiv rustning, men tillfället att i sammanhang med en sådan lindring jemväl fullständigt ordna förhållandet med Båtsmans-beklädnadens öfvertagande af Kronan, i enlighet med stadganderna i Kongl. Förordningen den 22 December 1848 icke bör lemnas obegagnadt, helst numera återstå endast 16 nummer i Blekinge och 8 nummer i Södra Möre, af hvilka beklädnads-skyldigheten fullgöres på gamla sättet, vill Kongl. Maj:t till Rikets Ständers afgörande öfverlemna huruvida, i nära likhet med hvad som vid sednaste Riksdag medgafs för Indelta Infanteriets Rote-hållare, jemväl Båtsmans-indelningen, med ofvan omförmälda undantag för frälse-rotarne och nya vakanta nummer, må antingen i sin helhet eller ock inskränkt till Blekinge, såsom mest betungadt, beredas en lindring i beklädnads-skyldigheten genom en minskning i det årliga beklädnadsbidraget af Fem R:dr R:mt för hvarje rusthållsnummer, som redan ingått eller framdeles ingår på Båtsmans-beklädnadens öfvertagande af Kronan; och skulle, enär med säkerhet kan emotses, att de få rusthåll, som ännu icke frångått beklädnads-skyldighetens utgörande in natura, skola emot ofvanberörde fördel söka dess öfverflyttande på Kronan, samt följaktligen hela nummer-styrkan måste tagas i beräkning, då, om den ifrågasatta lindringen i sin helhet beviljas, erfordras en tillökning af 11,505 R:dr och, om den tillkommer endast indelningen i Blekinge län, en summa af 7,500 R:dr uti det på 5:te Hufvud-Titeln uppförda förslagsanslag af 63,000 R:dr till Båtsmäns beklädnad, hvarvid Kongl. Maj:t dock fäster det förbehåll, att den sålunda de rustande beredda lindring endast tillgodokommer dem så länge Rikets Ständer anvisa det derför erforderliga vederlag, hvadan, i händelse af dess indragning, de rustandes skyldighet att utgöra emot vederlaget svarande beklädnads-bidrag åter skulle komma att vidtaga.

De till detta ärende hörande handlingar skola tillställas det Rikets Ständers Utskott, som med handläggningen deraf kommer att taga befattning.

Kongl. Maj:t förblifver Rikets Ständer med all Kongl. nåd och ynnest städse välbevågen. Datum ut supra.

CARL.

C. Ehnemark.

Utdrag af Protokollet öfver Sjöförsvars-Departementet tillhörande Ärenden, hållet inför Hans Maj:t Konungen, i Stats-Rådet, å Stockholms Slott, den 8 November 1859.

Närvarande:

Hans Excellens, Justitie-stats-ministern, Herr Friherre *De Geer*,
Hans Exc., Stats-ministern för Utrikes Ärendena, Herr Friherre *Manderström*,
Stats-råden: *Wallensteen*,
Gripenstedt,
Almqvist,
Ehnemark,
Herr Grefve *Hamilton*,
Lagerstråle,
Björnstjerna, och
Malmsten.

— — — — — — — — — — — — — — — —
— — — — — — — — — — — — — — — —

2:o.

Departements-chefen, Stats-rådet Ehnemark, uppläste härefter till justering följande, i öfverensstämmelse med förut fattade nådiga beslut, uppsatta förslag till Kongl. Maj:ts nådiga skrifvelser till Rikets Ständer nemligen:

a) angående väckt fråga om lindring i Båtsmans-hållet, med afseende på derifrån utgående beklädnads-bidrag.

— — — — — — — — — — — — — — — —
— — — — — — — — — — — — — — — —

Och täcktes Kongl. Maj:t, uppå Stats-Rådets underdåniga tillstyrkan, berörde förslag i nåder gilla samt förordna att, i enlighet dermed, nådiga skrifvelser, sådana de finnas detta protokoll bilagda, skulle till Rikets Ständer aflåtas.

— — — — — — — — — — — —

Ex protocollo
Fritz Rythén.

N:o 49.

Ank. till Exp.-Utsk. den 21 Nov. 1859, kl. 11 f. m.

KONGL. MAJ:TS

Nådiga Skrifvelse till Rikets Ständer, angående förnyad indelning af nyroterade jorden i Blekinge Län; Gifven Stockholms Slott den 8 November 1859.

Vid 1850 och 1851 årens Riksdag anhöllo, uti underdånig skrifvelse af den 13 Augusti sistnämnde år, Rikets då församlade Ständer, bland annat, om anställande af undersökning, huruvida några öfverskotts- och andra räntor, hvilka från början tillhört den gamla Båtsmans-indelningen i Blekinge län, sedermera på ett eller annat sätt densamma frångått och blifvit anslagna till den nya indelningen, på det att nödiga befunna rättelser i nämnda hänseende måtte varda i behörig ordning vidtagna.

I anledning häraf erhöll, under den 1 påföljde Oktober, Kammar-kollegium nådigt uppdrag att ombesörja de af denna Rikets Ständers begäran påkallade undersökningar, hvilka funnos afse de räntor, som vid den i följd af Kongl. Cirkulär-brefvet den 20 December 1825, inom Blekinge län förrättade och sedermera, enligt nådigt Bref den 10 Oktober 1848, af Kongl. Maj:t och Rikets Ständer fastställda indelning till Båtsmanshåll af förut icke indelad jord blifvit uppförda dels uti indelnings-längden öfver hela rusthåll af den 14 December 1841 och dels uti förteckningen af den 6 April 1842 öfver sådana hemman och lägenheter, som icke kunnat till hela rusthåll sammansättas, utan antecknats till vakans-afgifts erläggande; och sedan bemälde Kollegium, efter det undersöknin-

garne härom hunnit verkställas, för Kongl. Maj:t i underdånighet framlagt den derigenom vunna utredning, förordnade Kongl. Maj:t i öfverensstämmelse dermed och enligt Kollegii tillstyrkan under den 6 Februari 1857 om den jemkning i länets nya Båtsmans-indelning, att från längden öfver hela rusthåll skulle uteslutas ett sammanräknadt ränte-belopp af 9 daler 23 öre samt i följd deraf 4 Rusthåll söndras och från längden afföras, derest icke uti dem andra lägenheter kunde i stället för de uteslutna insättas, äfvensom att från ofvanberörda vakansförteckning skulle utgå räntor till ett belopp af 63 daler 1 öre 10 penningar, hvadan nya indelningen i det hela minskades med en räntesumma af 72 daler 23 öre 10 penningar, hvarjemte Kongl. Maj:ts Befallningshafvande i länet anbefalldes att, sedan, så vidt sig göra lät, till ersättande af de sålunda från vissa af de nya Båtsmans-rusthållen uteslutna lägenheter andra bland de å vakansförteckningen uppförda passande hemmansdelar blifvit använda, samt, i händelse en eller annan af ifrågavarande rotar icke skulle på det sättet kunna kompletteras, de till sådan rote hörande hemman eller lägenheter till nyssberörde förteckning öfverförts, med förnyad så väl indelningslängd som vakans-förteckning till Kongl. Maj:t i underdånighet inkomma.

Dessa under den 18 December 1857 af Kongl. Maj:ts Befallningshafvande upprättade och i underdånighet insända handlingar öfverlemnades sedermera till Förvaltningen af Sjö-Ärendena och Kammar-Kollegium för behörig granskning, efter hvars verkställande dessa Embetsverk, uti afgifvet utlåtande af den 7 sistlidne Februari, underdånigst anmält, att vid den förnyade indelnings-längden och vakans-förteckningen, sedan under granskningen åtskilliga uti dem i afseende på deri upptagna lägenheters nummer och hemmantal anmärkte mindre betydande felaktigheter blifvit vederbörligen rättade, i öfrigt icke något funnits att erinra samt att genom jemförelse af nyssberörda längd och förteckning med de förut af Kongl. Maj:t och Rikets Ständer fastställda inhemtades, att 20 hela rusthåll, såsom förut var förhållandet, blifvit bildade och att räntor, som icke kunnat till hela rusthåll sammansättas, öfverblifvit till ett belopp af 212 daler 4 öre 4 penningar silfvermynt, motsvarande, efter 20 daler för hvarje Båtsman, något öfver 10⅔ rusthåll, så att, enär förut såsom öfverblifna beräknade räntor motsvarat närmare 15 rusthåll, en minskning af något mera än 4 rusthåll egt rum.

Då Kongl. Maj:t, för dess del, i nåder godkändt ifrågavarande jemkade indelningslängd och vakans-förteckning öfver nyindelad jord i Blekinge län, sådana de blifvit utaf Förvaltningen af Sjö-ärendena och Kammar-kollegium rättade, har Kongl. Maj:t nu velat samma handlingar till Rikets Ständers granskning och gillande, jemväl för deras del, härmed öfverlemna.

Ofvanförmälda indelningslängd och vakans-förteckning äfvensom de handlingar, hvilka må finnas för deras granskning blifva behöfliga, skola tillhanda-

hållas det Rikets Ständers Utskott, åt hvilket ärendets handläggning varder uppdragen.

Kongl. Maj:t förblifver Rikets Ständer med all Kongl. nåd och ynnest städse välbevågen. Datum ut supra.

CARL.

C. Ehnemark

Utdrag af Protokollet öfver Sjöförsvars-Departementet tillhörande Ärenden, hållet inför Hans Maj:t Konungen, i Stats-Rådet, å Stockholms Slott, den 8 November 1859

Närvarande:

Hans Excellens, Justitie-stats-ministern, Herr Friherre *De Geer*,
Hans Exc., Stats-ministern för Utrikes Ärendena, Herr Friherre *Manderström*,
Stats-råden: *Wallensteen*,
Gripenstedt,
Almqvist,
Ehnemark,
Grefve *Hamilton*,
Lagerstråle,
Björnstjerna och
Malmsten.

— — — — — — — — — — — — — — —
— — — — — — — — — — — — — — —

2:o.

Departements-chefen, Stats-rådet Ehnemark, uppläste härefter till justering följande, i öfverensstämmelse med förut fattade nådiga beslut, uppsatta förslag till Kongl. Maj:ts nådiga skrifvelser till Rikets Ständer, nemligen:

— — — — — — — — — — — — — — — —

b) angående förnyad indelning af nyroterade jorden i Blekinge Län.

— — — — — — — — — — — — — — — —

— — — — — — — — — — — — — — — —

Och täcktes Kongl. Maj:t, uppå Stats-Rådets underdåniga tillstyrkan berörde förslag i nåder gilla samt förordna att, i enlighet dermed, nådiga skrifvelser, sådana de finnas detta protokoll bilagda, skulle till Rikets Ständer aflåtas.

— — — — — — — — — — — —

Ex protocollo
Fritz Rythén.

N:o 50.

Ank. till Exp.-Utsk. den 21 Nov. 1859, kl. 11 f. m.

KONGL. MAJ:TS

Nådiga Skrifvelse till Rikets Ständer, i fråga om den tillämnade fyrinrättningens å Hernöklubb förläggande till Lungön utanför Hernösand; Gifven Stockholms Slott den 8 November 1859.

Bland de flera fyrinrättningar, för hvilka Rikets sednast församlade Ständer anvisade medel, och som äfven numera till största delen blifvit utförda och i verksamhet satta, förekommer ett fyrtorn af sten eller af jern och trä, ämnadt

att uppföras å Hernöklubb vid inloppet till staden Hernösand. I afseende på denna fyranläggning anställdes sistlidet år förberedande undersökningar å stället, dervid byggnadsplatsens otillgänglighet och svårigheten att dit upphemta nödiga materialier funnos göra anläggningen nära outförbar eller åtminstone komma att så betydligt fördyra densamma, att det af Rikets Ständer dertill beviljade extra anslag, 40,000 R:dr R:mt, kunde förutses icke blifva för ändamålet tillräckligt. Sedermera har, uti en af åtskilliga Handlande, Skeppsredare och Skeppare i Hernösand ingifven underdånig skrift, jemväl blifvit erinradt, hurusom, i anseende till Hernöklubbs betydliga höjd öfver hafvet, moln och dimmor icke sällan lägrade sig omkring detta berg samt skulle hindra skenet af en der anlagd fyr att på behörigt afstånd iakttagas; vid hvilket förhållande föreslagits, att ifrågavarande nya fyr måtte anläggas på den norr om Hernön belägna Lungöns sydöstra udde, der den komme att icke allenast medföra åsyftadt gagn för sjöfarten på Norrland i allmänhet, utan äfven tjena till ledfyr vid inloppet till Hernösand, hvarförutan genom denna förändring af byggnadsplats anläggnings-kostnaden skulle blifva jemförelsevis mycket billigare; och har Förvaltningen af Sjö-Ärendena, som öfver det sålunda framställda förslaget blifvit hörd, detsamma uti afgifvet underdånigt utlåtande af den 27 sistlidne Augusti förordat.

Kongl. Maj:t finner de skäl, som, på sätt berördt är, blifvit för den ifrågavarande fyrens anläggande å Lungön i stället för Hernöklubb anförda, vara välgrundade, samt anser derföre ock en sådan förändring med denna fyranläggning böra ega rum; men då emellertid de för anläggningens utförande påräkneliga medel, 40,000 R:dr R:mt, enligt Rikets sednast församlade Ständers underdåniga skrifvelse af den 18 December 1857, blifvit uttryckligen anvisade för en fyrs uppförande på Hernöklubb, vill Kongl. Maj:t härmed begära Rikets Ständers medgifvande, att omförmälda summa må till fyranläggningens utförande på nu ifrågaställda plats få användas.

Kongl. Maj:t förblifver Rikets Ständer med all Kongl. nåd och ynnest städse välbevågen. Datum ut supra.

CARL.

C. Ehnemark.

Utdrag

Utdrag af Protokollet öfver Sjöförsvars-Departementet tillhörande Ärenden, hållet inför Hans Maj:t Konungen i Stats-Rådet, å Stockholms Slott, den 8 November 1859.

Närvarande:

Hans Excellens, Justitie-stats-ministern, Herr Friherre *De Geer*,
Hans Excell. Stats-ministern för Utrikes Ärendena, Herr Frih. *Manderström*,
Stats-råden *Wallensteen*,
Gripenstedt,
Almqvist,
Ehnemark,
Herr Grefve *Hamilton*,
Lagerstråle,
Björnstjerna och
Malmsten.

— — — — — — — — — — — — — — — —
— — — — — — — — — — — — — — — —

Departements-chefen, Stats-rådet Ehnemark, uppläste härefter till justering följande i öfverensstämmelse med förut fattade nådiga beslut, uppsatta förslag till Kongl. Maj:ts nådiga skrifvelser till Rikets Ständer nemligen:

— — — — — — — — — — — — — — — —

c) i fråga om den tillämnade fyrinrättningens å Hernö Klubb förläggande till Lungön utanför Hernösand.

Och täcktes Kongl Maj:t uppå Stats-Rådets underdåniga tillstyrkan, berörde förslag i nåder gilla samt förordna att, i enlighet dermed, nådiga skrifvelser, sådana de finnas detta protokoll bilagde, skulle till Rikets Ständer aflåtas.

— — — — — — — — — — — —

Ex protocollo
Fritz Rythén.

STOCKHOLM, TYPOGRAFISKA FÖRENINGENS BOKTRYCKERI, 1859.

N:o 51.

Ank. till Exp.-Utsk. den 21 Nov. 1859, kl. 11 f. m.

KONGL. MAJ:TS

Nådiga Skrifvelse till Rikets Ständer, med öfverlemnande af förslag till ordnande af den civila helsovården i Riket; Gifven Stockholms Slott den 11 November 1859.

Uti underdånig skrifvelse den 24 Februari 1858, angående förbättrade aflöningsvilkor, med mera, för Arméens och Flottans Läkare samt Provincial-läkarne, anhöllo Rikets Ständer i underdånighet, det täcktes Kongl. Maj:t låta utarbeta och till Rikets dernäst sammanträdande Ständer afgifva nådigt förslag till ett fullständigt ordnande af så väl den militära, som den civila helsovården i Riket. Med anledning häraf anbefallde Kongl. Maj:t, genom nådigt Bref den 20 Mars samma år, Dess Sundhets-kollegium att uppgöra och till Kongl. Maj:t inkomma med underdånigt förslag till fullständigt ordnande af den civila läkarevården i Riket, och har Sundhets-kollegium, till fullgörande af denna nådiga befallning, anmodat Kongl. Maj:ts samtlige Befallningshafvande att, med ledning af vissa i berörde hänseende gifna upplysningar, föreslå de åtgärder, hvilka inom hvarje län för ändamålet kunde anses erforderliga, hvarefter Kollegium, i hufvudsaklig öfverensstämmelse med de utlåtanden, hvilka Kongl. Maj:ts Befallningshafvande och af dem hörde kommuner till Kollegium i följd häraf afgifvit, samt med särskildt afseende jemväl på den erfarenhet, som genom föregående regleringar af denna del af sjukvården hittills vunnits, uppgjort och underställt Kongl. Maj:ts nådiga pröfning, det förslag till den civila sjukvårdens ordnande, hvilket Kongl. Maj:t härjemte till Rikets Ständer öfverlemnar.

I korthet sammanfattadt innehåller detta förslag:

1:o att 48 nya Provincial-läkare, hvardera med 1,500 Riksdaler Riksmynt årlig lön, måtte anställas och inom länen fördelas;

2:o att de hittills varande 26 extra Provincial-läkare-befattningarne måtte varda på ordinarie stat uppförda, med lika löner, som i näst föregående punkt

sägs, eller 1,500 Riksdaler Riksmynt, och innehafvarne deraf, så vidt de icke tillika äro militärläkare, uppå underdånig anmälan, erhålla Kongl. Maj:ts nådiga fullmagt;

3:o att vid de anslag, som anvisas för Provincial-läkare på landsbygden, måtte fästas det vilkor, att distriktets innevånare skola upplåta och underhålla lämplig bostad vid de för läkarne fastställde stationer;

4:o att den hittills vilkorligt medgifna föreningen af extra Provincial-läkare-befattningar med Bataljons-läkare-tjenster må upphöra, i den mån nuvarande innehafvare, hvilka under tiden åtnjuta endast hittills fastställde extra Provincial-läkare-arfvoden, derifrån afgå;

5:o att för 15 vid olika län specificerade Provincial-läkare-befattningar måtte beviljas, utöfver ordinarie lön, en efter omständigheterna lämpad löneförbättring, under benämning tjenstgöringspenningar;

6:o att Provincial-läkare erhålla lika värdighet med den för Regements-läkare sednast i nåder bestämda, jemte deremot svarande traktamente vid embetsförrättningar;

7:o att åt en Provincial-läkare inom hvarje län måtte uppdragas att, jemte vården om eget distrikt, i egenskap af förste Provincial-läkare, hafva det allmänna inseendet öfver länets helso- och sjukvårds-angelägenheter och derför åtnjuta ett särskildt arfvode af 1,000 Riksdaler Riksmynt, med lika värdighet med fältläkare, samt traktamente lika med desse vid de förrättningar, han i sin egenskap af förste Provincial-läkare verkställer.

På sätt Sundhets-kollegium i dess underdåniga utlåtande anfört, kan en fullständig reglering af Provincial-läkarevården, sådan att densamma för all framtid kunde uppfylla landets behof af läkarevård, icke på en gång genomföras, enär detta behof måste blifva beroende af folkmängdens tillväxt och utbredning, stigande upplysning och deraf följande klarare uppfattning af nyttan och nödvändigheten af en förbättrad helso- och sjukvård, samt följaktligen ökas i jemnbredd med landets stigande odling så i materielt, som intellektuelt afseende. Kollegium har derföre icke heller ansett sitt förslag, derest detsamma vunne Kongl. Maj:ts nådiga bifall och Rikets Ständer dertill anvisade erforderlige medel, kunna blifva tillfredsställande längre, än för den närmaste framtiden, och alltså böra betraktas endast såsom en väsendtlig och efter närvarande tidsförhållanden lämpad förbättring i den offentliga helso- och sjukvården, — icke såsom en definitif, för alltid bestående reglering af denna vigtiga angelägenhet.

Kongl. Maj:t, som ock i allmänhet ansett önskvärdt, att Kollegii förslag inom en ej allt för aflägsen framtid må kunna bringas till verkställighet, har emellertid, med afseende på Statens tillgångar och den sannolikt uppstående svårigheten att erhålla fullt skicklige personer till alla de af Kollegium föreslagna nya provincial-läkare-befattningarne, helst om Arméens och Flottans behof af läkare samtidigt skulle fyllas samt enär, enligt hvad Kollegii underdåniga utlåtande närmare upplyser, hinder äfven i öfrigt möta att för närvarande genomföra förslaget i dess helhet, i den nådiga propositionen angående Statsverkets tillstånd och behof endast föreslagit Rikets Ständer att bevilja anslag till nya löner för 12 och tjenstgöringspenningar för 3 provincial-läkare-befattningar, samt arfvoden åt 24 förste Provincial-läkare med ett, hvad desse sistnämnde angår, nedsatt belopp af 500 Riksdaler Riksmynt för hvardera.

Till beredande af åtminstone någorlunda hjelpliga löneinkomster för så väl Bataljons- som extra Provincial-läkare, har förening af dessa befattningar hittills vilkorligt varit medgifven, hvilket onekligen medför tvenne olägenheter, nemligen

att den med anslaget till extra Provincial-läkare åsyftade tillökning i läkarnes antal endast till en del vunnits, och att distrikternas innevånare måste umbära sina läkare under de tider, då desse vid inträffande möten och kommenderingar tjenstgöra vid regementen och korpser; men då Kongl. Maj:t icke ansett sig böra för närvarande af Rikets Ständer äska den af Sundhets-kollegium föreslagne förhöjning i extra Provincial-läkarnes löner, och Bataljons-läkarnes löner, vid sednaste riksdag med vissa undantag fastställde för andre Bataljons-läkare till 800 Riksdaler och för förste Bataljons-läkare till 1,200 Riksdaler, icke heller äro betryggande för innehafvarens bergning i de orter, der ringa inkomst af enskild praktik är att påräkna, har Kongl. Maj:t funnit den medgifna föreningen af ofvanberörda tjenster tills vidare böra fortfara.

Hvad slutligen angår den af Kollegium för Provincial-läkare och förste Provincial-läkare föreslagna värdighet, vill Kongl. Maj:t taga denna fråga i nådigt öfvervägande, sedan Rikets Ständer angående de för dessa befattningar föreslagne löner och arfvoden fattat beslut.

De detta ärende rörande handlingar skola tillställas det Rikets Ständers Utskott, åt hvilket handläggningen deraf varder uppdragen; och Kongl. Maj:t förblifver Rikets Ständer med all Kongl. nåd och ynnest städse välbevågen. Datum ut supra.

CARL.

Henning Hamilton.

Utdrag af Protokollet öfver Ecklesiastik-Ärenden, hållet inför Hans Maj:t Konungen i Stats-Rådet å Stockholms Slott den 11 November 1859.

Närvarande:

Hans Excellens, Herr Justitie-statsministern, Friherre *de Geer*,
Hans Excellens, Herr Statsministern för Utrikes Ärendena, Friherre *Manderström*,
Stats-råden *Wallensteen*,
Gripenstedt,
Almqvist,
Ehnemark,
Herr Grefve *Hamilton*,
Lagerstråle,
Björnstjerna och
Malmsten.

— — — — — — — — — — — — — — — — — — —
— — — — — — — — — — — — — — — — — — —

20:o.

Föredragande Herr Departements-chefen uppläste härefter underdånigt förslag till den af Kongl. Maj:t beslutade nådiga skrifvelse till Rikets Ständer med öfverlemnande af Sundhets-kollegii förslag till ordnande af den civila sjukvården i Riket.

Stats-Rådet tillstyrkte i underdånighet, att Kongl. Maj:t täcktes berörda förslag i nåder gilla samt i enlighet dermed låta nådig skrifvelse, sådan den finnes detta protokoll, bilagan N:o 2, vidfogad, till Rikets Ständer expedieras.

— — — — — — — — — — — — — — — — — — —
— — — — — — — — — — — — — — — — — — —

Hvad Stats-Rådet beträffande de under förestående 27 punkter upptagna mål underdånigst yttrat och tillstyrkt behagade Kongl. Maj:t till alla delar i nåder gilla och bifalla.

Ex protocollo
K. G. Metzén.

Stormägtigste, Allernådigste Konung!

Genom nådigt Bref den 20 Mars nästlidet år, har Eders Kongl. Maj:t täckts meddela Dess Sundhets-Kollegium, att Rikets sednast församlade Ständer med anledning af gjorda framställningar om behofvet af förbättrade lönevilkor för Provincial-läkarne i Riket, underdånigst anhållit, att Eders Kongl. Maj:t måtte i nåder låta utarbeta och till Rikets härnäst sammanträdande Ständer afgifva nådigt förslag till ett fullständigt ordnande af den civila helsovården i Riket och uti detta hänseende anfört, att bland de anledningar, som härtill förefunnos, voro dels de många vid hvarje Riksdag från olika orter af Riket skeende framställningar om erhållande af ökadt antal läkare, och dels den nuvarande ojemna fördelningen af provincial-läkare-distrikterna, hvarigenom uti särskilda län, med ungefär lika utsträckning och folkmängd, en betydlig skiljaktighet i antalet af dylika läkare egde rum, jemte flera andra förhållanden, hvilka vid en skeende reglering torde böra komma under pröfning, hvaribland den af Sundhets-Kollegium i underdånighet väckta frågan om behofvet att inom hvarje län, åt den vid Landshöfdingesätet stationerade Provincial-läkaren, i egenskap af Förste Provincial-läkare, måtte jemte vården om eget distrikt uppdragas det allmänna inseendet öfver länets helsovårdsangelägenheter, samt att det jemväl syntes önskvärdt, att vid en sådan reglering det nuvarande förhållandet, att extra Provincial-läkare få med sina beställningar förena Bataljonsläkare-tjenster, komme att upphöra, och har Eders Kongl. Maj:t, med anledning af hvad Rikets Ständer sålunda hemställt, täckts anbefalla Dess Sundhets-Kollegium att uppgöra och till Eders Kongl. Maj:t inkomma med underdånigt förslag till fullständigt ordnande af den civila läkarevården i Riket.

Till fullgörande af denna nådiga befallning har Kollegium den 20 Maj nästlidet år anmodat Eders Kongl. Maj:ts samtliga Befallningshafvande, att med ledning af vissa i berörda hänseende gifna upplysningar, föreslå de åtgärder, hvilka inom hvarje län för ändamålet kunde anses erforderliga; hvarefter Kollegium, i hufvudsaklig öfverensstämmelse med de utlåtanden, hvilka Eders Kongl. Maj:ts Befallningshafvande och af dem hörda kommuner till Kollegium i följd häraf afgifvit, samt med särskildt afseende jemväl på den erfarenhet, som genom föregående regleringar af denna del af sjukvården hittills vunnits, uppgjort det förslag till den civila sjukvårdens ordnande, som Kollegium nu går att Eders Kongl. Maj:ts nådiga pröfning underställa.

För afgifvande af detta förslag torde det tillåtas Kollegium, att i största korthet lemna en öfversigt af de åtgärder, hvilka tid efter annan blifvit vidtagna till förbättrande af den civila sjukvården i Riket, äfvensom, i sammanhang dermed, det värvarande förhållandet med den för sjukvårdens handhafvande i landet befintliga personal.

De för den allmänna sjukvården i landsorten anställde, så kallade "Landtmedici," hvilka under 1600-talet till ganska ringa antal funnos i provinserna, synas icke från Statens sida hafva åtnjutit något annat lönebidrag, än en viss ersättning för af dem verkställda embetsförrättningar, utan underhöllos dels genom aflöning från de städer, der de tillika voro anställde såsom Stads-physici, dels genom sammanskott från länens innevånare. I samma mån, som behofvet af och tillgången på läkarevård för landets innevånare blefvo mera erkända, började emellertid denna del af den offentliga sjukvården att röna ett mera verksamt deltagande från Statens sida. Vid medlet af adertonde århundradet, utgjorde provincial-läkarvårdens reglering ett vigtigt föremål, så väl för den dåvarande Sundhets-Kommissionens, som för Collegii Medici verksamhet och blef jemväl ett ofta återkommande ämne för Rikets Ständers öfverläggningar, hvilket hade till följd, att på stat lönade Provincial-läkare tid efter annan anställdes i orterna och en så kallad medicinalfond anvisades för deras aflönande, till en början för en i hvarje län jemte arfvoden för medhjelpare i de större länen. Emellertid voro Provincial-läkare-distrikterna eller de dåvarande länen ännu ganska vidsträckta, så att t. ex. för flera af nuvarande Norrländska län tillsammans blott en enda landtmedicus var stationerad i Gefle. Genom en år 1773 vidtagen allmän reglering af Provincial-läkarevården, bestämdes löner på stat för inalles 32, inom Rikets dåvarande 21 län fördelade, Provincial-medici à 600 daler silfvermynt, äfvensom arfvoden à 200 daler för lika många medhjelpare. I början af innevarande århundrade indrogos tid efter annan desse sistnämnde och användes, i sammanhang med efterhand ytterligare beviljade anslag, till löner för nya Provincial-läkare-befattningar, så att dessas antal, enligt 1824 års riksstat uppgick till 47 med lön à 395 R:dr 24 sk. B:ko, spanmål deruti inbegripen, hvardera, samt endast en medhjelpare ännu qvarstod under namn af Provincial-kirurg i Stockholms län med 150 R:drs arfvode.

Sedan Rikets Ständer, vid 1828—1829 årens Riksdag, funnit det nyssnämnda antalet Provincial-läkare vara för bestridande af den allmänna sjukvården otillräckligt, och den 17 Oktober 1829, jemte yttrad önskan, att ett förslag till Provincial-läkarevårdens ändamålsenliga reglering måtte till nästa Riksdag varda framlagdt, tillsvidare anslagit 2,000 R:dr B:ko årligen till Eders Kongl. Maj:ts disposition för afhjelpande af största bristen, biföll Eders Kongl. Maj:t den 23 Juni 1830 en interimsreglering, hvarigenom åtta nya extra Provincial-läkare-tjenster à 250 R:dr B:ko hvardera tillkommo, med hvilka befattningar, enligt Kongl. Brefvet den 14 December 1833, Bataljonsläkare-tjenster fingo förenas. På grund af styrkt ytterligare behof, beviljade Rikets Ständer den 18 Augusti 1834 ej blott fortfarandet af det förut gjorda utan ock nya anslag till samma belopp åt ytterligare sju extra Provincial-läkare, samt löneförhöjning till 500 R:dr B:ko hvardera, för två Provincial-läkare-befattningar i Wester- och Norrbottens län, till hvilka icke någon sökande sig anmält, hvadan alltså 1835 års Riksstat upptager 62 Provincial-läkare, deribland 47 ordinarie och 15 extraordinarie. Med anledning af fortfarande klagan öfver den befintliga läkarepersonalens otillräcklighet, beviljade Rikets Ständer 1840 åter anslag till åtta nya extra Provincial-läkare à 250 R:dr B:ko, med vilkor, enligt Kongl. Brefvet den 3 Februari 1841, att ifrågavarande extra Provincial-läkare icke, utan vederbörande menigheters begifvande och Sundhets-kollegii hörande, med sina befattningar fingo förena annan tjenst, hvilket förhållande äfven borde iakttagas vid återbesättandet af de extra Provincial-läkare-befattningar, till hvilka arfvoden förut blifvit beviljade.

I sammanhang med detta anslags fördelning anbefallde Eders Kongl. Maj:t, den 2 Februari 1842, Dess Sundhets-kollegium att uppgöra underdånigt förslag till en fullt ändamålsenlig reglering af Provincial-läkare-vården i Riket, genom hvilket förslag, af Rikets Ständer gilladt och af Eders Kongl. Maj:t stadfästadt den 17 Februari och den 23 Maj 1845, Provincial-läkarnes antal bestämdes till 82, nemligen 65 ordinarie, deribland 59 med lön af 432 R:dr 24 sk. B:ko, 24 à 433 R:dr 16 sk. B:ko, 16 extra Provincial-läkare med lön af 250 R:dr B:ko och ett arfvode af 150 R:dr B:ko åt en Häradsläkare (i Daga).

Efter det Rikets Ständer, i anledning af derom gjorda framställningar, dels vid 1850 års Riksdag, beviljat nya och ökade löner för tre Provincial-läkare, dels vid 1853 års Riksdag, beviljat anslag så väl för fyra nya extra Provincial-läkare, som ock på ordinarie stat uppfört två hittills varande extra Provincial-läkare i Jemtlands och Gefleborgs län, samt förhöjt lönebeloppet för ordinarie Provincial-läkare till 666 R:dr 32 sk. och för extra Provincial-läkare till 500 R:dr B:ko, och dels slutligen vid Riksmötet 1856—1858 beviljat anslag för ytterligare två ordinarie och sex extra Provincial-läkare, de två förstnämnde i Norrbottens och Wermlands län, samt de öfrige i Södermanlands, Göteborgs och Bohus, Elfsborgs, Skaraborgs, Jönköpings och Christianstads län, samt tills vidare beviljat en lönetillökning, nemligen för ordinarie Provincial-läkare till 1,500 R:dr och extra Provincial-läkare till 1,000 R:dr R:mt, utgör Provincial-läkare-befattningarnes antal för närvarande 97, deribland 71 ordinarie och 26 extra, hvarförutan den förr nämnda Provincial-kirurgen i Stockholms län fortfarande njuter lön af medicinalfonden, och hafva Rikets Ständer med afseende på det af erfarenheten ådagalagda förhållande, att stationen för Provincial-läkare på landsbyggden tid efter annan måst flyttas, allt eftersom lägenhet för läkaren yppats att förskaffa sig erforderlig boningslokal; vid de sednast beviljade anslagen till nya Provincial-läkare-befattningar på landet, fästat det vilkor, att distriktets innevånare må åtaga sig att upplåta och underhålla lämplig bostad åt läkaren, vid den honom anvisade stationen.

Genom Kongl. Brefvet den 17 Oktober 1840 bifölls Rikets Ständers framställda begäran, att, då den på Statens bekostnad ordnade läkarevården icke vore för behofvet tillfyllestgörande, läkare, som efter enskilda aftal anställas af kommuner och bruk å landet, må åtnjuta befordringsrätt, i likhet med i Statens tjenst varande läkare, under vilkor att hafva förvärfvat full kompetens och att vid förrättningar ställa sig till efterrättelse de författningar, som angå Provincial-läkare. Dels ock hufvudsakligen på grund af detta Kongl. Bref, och dels i kraft af några äldre Kongl. Resolutioner, ega åtskilliga (38) private läkare vid bruk och dylika inrättningar det, såsom vilkor, för en sådan befordringsrätt bestämda, åliggandet, att inom dem tilldelade distrikter besörja den allmänna sjukvården, då de dertill beordras.

Hvad Kollegium nu haft nåden i korthet anföra angående utvecklingen af denna del af den offentliga sjukvården, torde tillräckligt antyda, hvad som också ligger uti sjelfva sakens natur, eller att en fullständig reglering af Provincial-läkarevården, sådan att densamma för all framtid kunde uppfylla landets behof af läkarvård, icke kan på en gång genomföras, enär detta behof måste blifva beroende af folkmängdens tillväxt och utbredning, stigande upplysning och derigenom ett bättre inseende af nyttan och behofvet af en förbättrad helso- och sjukvård, samt följaktligen ökas i jemnbredd med landets stigande odling så i materielt, som intellektuelt afseende. Behofvet af ökad läkarvård, ehuru tid efter annan under de sistförflutna tretio åren i väsendtlig mån för tillfället afhjelpt, har der-

före fortfarande gifvit sig tillkänna och påkallat förnyade framställningar om tillökningar dels i läkarepersonalens antal och dels i läkarnes aflöningar, så att, oaktadt antalet af för den civila läkarevården disponibla läkare under denna tid ökats med ej mindre än 22 ordinarie och 27 extraordinarie, inalles 49 af Staten aflönade läkare eller till mer än dubbelt emot år 1824, likväl vid sednaste Riksmöte motioner blifvit väckta om ej mindre än 16 nya Provincial-läkare, i anledning hvaraf också Rikets Ständer begärt den nu anbefallda regleringen.

Genom den tillåtelse, som hittills varit medgifven att förena Extra Provincial-läkare-befattningar med Bataljonsläkare-tjenster, har likväl tillökningen i läkarepersonalen i sjelfva verket icke blifvit så stor, som nyss nämnda siffra anvisar, enär flera militärläkare, hvilka redan, såsom sådane, i viss mån varit att påräkna till biträde vid den allmänna helsovården, innehafva extra provincial-läkare-befattningar.

Det är alltså att förutse att jemväl den reglering, som kan blifva en följd af det underdåniga förslag, hvilket Kollegium nu afgifver, derest detsamma vinner Eders Kongl. Maj:ts nådiga bifall och Rikets Ständer dertill anvisa erforderliga medel, icke kan blifva tillfredsställande längre än för den närmaste framtiden och alltså måste betraktas endast såsom en väsendtlig och efter närvarande tidsförhållanden lämpad förbättring i den offentliga helso- och sjukvården, — icke såsom en definitif, för alltid bestående reglering af denna vigtiga angelägenhet.

Den för bestridande af den allmänna helso- och sjukvården i Riket disponibla läkare-personalen är för närvarande följande:

1:o. *Ordinarie Provincial-läkare*, till hvilkas åliggande, enligt gällande instruktion, hörer så väl fullgörandet af alla till den allmänna helsovården hörande tjenstemannabestyr, som ock besörjande af den enskilda sjukvården på landsbygden, i den mån de derom anlitas. Deras antal uppgår, såsom ofvan nämndt är, till 71, hvardera med 1,500 R:dr R:mts lön.

2:o. *Extra Provincial-läkare*, med fullkomligt enahanda åliggande, som de förre, äro för närvarande 26, med 1,000 R:dr R:mt arfvode, hvarförutom en Provincial-kirurg i Stockholm af medicinal-fonden njuter 150 R:dr R:mt i arfvode. Ibland hela antalet extra Provincial-läkare-befattningar innehafvas, såsom förut nämndt är, tolf af militärläkare och fem äro så nyligen beviljade, att de ännu icke hunnit tillsättas, hvarförutom en, nemligen den i Östermåla af Westmanlands län, icke torde böra tagas i beräkning, sedan häradets innevånare, på sätt här nedanför närmare kommer att upplysas, icke kunnat öfverenskomma om fullgörande af det vid anslagets åtnjutande fästade vilkor, att bereda bostad åt den blifvande läkaren.

3:o. *Distriktläkare*, eller sådane utaf kommuner och enskilda bruksegare aflönade läkare, hvilka, jemlikt Kongl. Brefvet den 17 Oktober 1840, äfvensom i kraft af några äldre nådiga Resolutioner, emot åtnjutande af befordringsrätt, i likhet med läkare i Statens tjenst, hafva åliggande att, lika med Provincial-läkare, besörja den allmänna sjukvården inom dem anvisade distrikter, då de af Eders

Kongl.

Kongl. Maj:ts Befallningshafvande dertill beordras. Antalet af sådana befattningar utgör nu 38, ibland hvilka likväl, i anseende till de förändrade förhållanden, som i vissa orter uppstått genom nya Provincial-läkares anställande, några sedan flera år stå obesatte. De för närvarande befintliga Distrikt-läkarnes antal är 22.

4:o. *Bataljonsläkare* vid indelta armeen böra ock, såsom hittills, jemlikt Kongl. Brefvet den 16 December 1817, under de tider, då de icke äro till tjenstgöring vid Regementena beordrade, kunna påräknas till biträde i den civila sjukvården på landsbygden. I anledning af Kollegii underdåniga framställning den 3 Juni 1844, i sammanhang med då anbefalld reglering af provincial-läkarevården, har Eders Kongl. Maj:t visserligen tillåtit, att ett efter dåvarande förhållanden med Provincial-läkarnes stationer i de särskilda länen lämpadt förslag till reglering af Bataljonsläkarnes stationer, efter Eders Kongl. Maj:ts Befallningshafvandes och vederbörande Regements-chefers hörande, finge upprättas och Eders Kongl. Maj:ts pröfning underställas; men, i anseende dertill att flera Bataljonsläkare-befattningar, under en följd af år dels varit obesatta, dels på tillfälliga förordnanden af extra läkare bestridda, har något sådant förslag hittills icke skäligen kunnat afgifvas. Nu sedan dessa tjenster, efter sednast beviljad löneförbättring, till största delen blifvit med behöriga läkare återbesatta, kunde visserligen en sådan reglering af stationerna för Bataljonsläkarne åter ifrågasättas. Likväl och då underdånigt förslag redan är afgifvet till en förändrad organisation af Fältläkare-korpsen och dessutom, enligt hvad erfarenheten visat, ifrågavarande läkare mångenstädes säkert skulle möta stor svårighet att finna bostäder vid för dem å landsbygden anvisade stationer, anser Kollegium lämpligast, att desse tjenstemän framgent må, inom de respektive bataljonernas stånd, välja den bostad, de sjelfve, med vederbörande Militärbefäls bifall, finna tjenlig, hvilket icke utesluter möjligheten och åliggandet för dem, att när behof af ökadt läkarebiträde yppas, såsom vid inträffande farsoter och allmännare sjuklighet m. m., efter Eders Kongl. Maj:ts Befallningshafvandes förordnande, deltaga i den allmänna sjukvården, äfvensom att, genom den enskilda sjukvård de, hvar i sin ort, kunna komma att utöfva, för orten alltid blifva nyttiga. Bataljonsläkarnes antal vid den indelta armeen uppgår till femtio, bland hvilka elfva tillika innehafva extra provincial-läkare-befattning.

5:o. *Stadsläkare* äro af städerna, under vissa vilkor, antagne och lönade, samt såsom sådane pligtige, att inom den stad de tillhöra, fullgöra alla en provincial-läkares åligganden, ehuru bestämda allmänna föreskrifter i detta hänseende ännu saknas. Deras förpligtelser kunna dock aldrig skäligen komma att utsträckas utom staden; men genom den enskilda läkarevård, de merendels utöfva äfven bland innevånarne i städernas granskap, underlätta de visserligen i någon mån den allmänna sjukvården äfven på landet, dock icke så, att deras biträde får tagas i beräkning för fyllande af dettas behof. Stadsläkarnes antal utgör omkring 80, af hvilka likväl flere derjemte innehafva provincial- eller militärläkare-beställning.

6:o. *Pensionärer eller Stipendiater i Fältläkare-korpsen* utgöra den enda egentliga för tillfälligt biträde vid sjukvården påräkneliga läkarepersonalen. Deras antal är 17 pensionärer och 30 stipendiater, ibland hvilka två alltid tjenstgöra vid allmänna Garnisons-sjukhuset och fyra vid Serafimer-lasarettet i Stockholm.

Till den nu uppräknade läkarepersonalen skulle visserligen ännu kunna läggas Regementsläkare och Lasaretts- samt Hospitalsläkare, hvilka, ehuru, hvar för sig, fästade vid sina tjenstebestyr, likväl genom den enskilda läkarevård de utöfva, i granskapet af sina hemvist, kunna i viss mån underlätta den allmänna sjukvården, änskönt de icke egentligen äro att för densamma påräkna.

Betraktas den nuvarande tillgången på läkare, endast med afseende på de till den allmänna helso- och sjukvårdens område hörande tjenstemannabestyr, så kunde densamma visserligen antagas någorlunda motsvara det allmännas behof; men att den alldeles icke är tillfyllestgörande, jemväl för den speciela sjukvården, ådagalägges nogsamt af de vid hvarje riksdag från Rikets flesta provinser gjorda framställningarne om ökadt antal publika läkare. En ytterligare tillökning i läkarepersonalen, synnerligast för vissa delar af riket, der den närvarande tillgången på läkare alldeles icke är proportionerlig mot länens utsträckning och folkmängd, är ock ostridligt behöflig.

Innan Kollegium öfvergår till en detaljerad framställning af hvad Kollegium har att i detta hänseende i underdånighet föreslå, utbeder sig Kollegium emellertid, att få fästa Eders Kongl. Maj:ts nådiga uppmärksamhet på följande allmänna förfoganden, hvilka, enligt Kollegii tanke, böra läggas till grund för den här åsyftade regleringen:

a) Att, såsom i åtskilliga andra länder, inskränka Statens deltagande för helso- och sjukvården endast till anställande af den personal, som är nödig för handhafvande af de egentliga tjenstemanna-bestyren, under det att fyllandet af behofven af enskild sjukvård öfverlemnas åt den enskilda omtankan, och hvartill Staten endast i så måtto skulle bidraga, att den genom bildande och pröfning af ett tillräckligt antal skickliga läkare, bereder tillgång till sådana, kan icke skäligen tillämpas här i riket, hvarest åtminstone hos en stor del af allmogen och arbetsklassen i allmänhet saknas både håg att söka och förmåga att bekosta den läkarevård, som, alltid behöflig, framförallt är alldeles oundgänglig till förekommande af folködande farsoters utbredning och härjningar, hvadan fyllandet af landets behof af speciel sjukvård här i viss mån måste betraktas såsom ett Statens åliggande, så att de för detta ändamål erforderliga läkare icke blott af Styrelsen antagas, utan äfven af allmänna medel lönas, och en *lämplig tillökning i Provincial-läkarnes antal* utgör alltså första vilkoret för den civila sjukvårdens ändamålsenliga ordnande.

Sedan flera års erfarenhet ådagalagt nyttan af de, i följd af Kongl. Brefvet den 17 Oktober 1840, i flera orter af kommuner och enskilda bruksegare antagna så kallade *Distriktläkare*, hvaraf orternas innevånare kunna påräkna läkarebiträde äfven uti de från Provincial-läkarens station mera aflägsna delarne af provincial-läkaredistrikterna, anser Kollegium den befordringsrätt, i likhet med i Statens tjenst anställda läkare, som meranämnde Kongl. Bref i särskilda fall tillägger sådane, efter enskilda aftal antagna och på enskild bekostnad aflönade läkare, emot fullgörande af vissa förbindelser, i afseende på den allmänna sjukvården, böra fortfarande bibehållas, dervid likväl de åt sådane läkare tilldelade tjenstgörings-distrikter oafbrutet böra betraktas såsom tillhörande det provincial-läkare-distrikt, från hvilket de blifvit afsöndrade, så att Provincial-läkaren fortfar att vaka öfver distriktets helsovårds-angelägenheter i allmänhet, och vid inträffad vakans uti distrikt-läkarebefattningen jemväl besörjer den allmänna sjukvården derstädes.

b) Den hittills vunna erfarenheten af vidtagna förbättringar uti den civila sjukvården har jemväl ådagalagt den stora vigten deraf, att på landsbygden sta-

tionerad Provincial-läkare åtnjuter tjenlig, en gång för alla bestämd, bostad, i saknad hvaraf ofta inträffat, dels att de af Eders Kongl. Maj:t fastställda stationerna, ehuru de för ändamålet varit mest lämpliga, måst förläggas till annat för sjukvårdens handhafvande inom distrikterna mindre väl beläget ställe, dels att läkaren nödgats söka tak öfver hufvudet än här, än der, ja i ett eller annat fall till och med måst tillåtas att skaffa sig bostad utom distriktet, till följd af omöjligheten att inom detsamma erhålla en sådan, — till lika stort men för hans tjensteutöfning, som för dem, hvilka behöfva anlita honom i sjukvårds-angelägenheter, och alltid afskräckande för sökande vid inträffad ledighet af dylika befattningar, hvilka ock till stor del hufvudsakligen af detta skäl längre tider förblifva obesatta. Med afseende på detta förhållande hafva jemväl Rikets Ständer, vid sednast beviljade anslag till sådana provincial-läkare-beställningar, fästat det vilkor, att kommunerna skola bereda läkaren *fast bostad*, ett vilkor, som i nästan alla de nya distrikterna blifvit uppfyldt, och som, enligt Kollegii tanke, alltid bör fästas vid hvarje anslag för nya provincial-läkare-befattningar på landet.

c) Enär de så kallade extra Provincial-läkare-befattningarne, såsom här ofvan är anfördt, tillkommit endast för att afhjelpa det mest kännbara behofvet af läkare för vissa orter, intill dess en allmän reglering af provincial-läkare-vården kunde hinna att uppgöras, och erfarenheten numera ådagalagt nödvändigheten af dessa läkares ständiga bibehållande å de orter, för hvilka de blifvit förordnade, anser Kollegium att den nu ifrågavarande allmänna regleringen af den civila sjukvården med allt skäl också bör innefatta dessa läkarebefattningars uppförande på *ordinarie stat* med full provincial-läkarelön, i sammanhang hvarmed jemväl

d) den till beredande af åtminstone någorlunda hjelpliga löne-inkomster för så väl Bataljons-, som extra Provincial-läkare medgifna tillåtelsen att förena dessa befattningar *bör upphöra*, helst denna förening, hvars upphörande jemväl Rikets Ständer uti deras underdåniga skrifvelse i ämnet ansett önskvärdt, är föga lämplig, så väl emedan det med beviljande af anslag för dessa extra Provincial-läkare åsyftade ändamålet, nemligen en positiv tillökning i läkarepersonalen, bestämdt behöflig för helsovården, i bästa fall, endast till hälften vunnits, som ock derigenom att distrikternas innevånare måst umbära sina läkare under de tider, då desse vid inträffande möten och kommenderingar tjenstgöra vid regementena; och då för öfrigt Rikets Ständer beviljat löneförbättringar jemväl för militärläkare, har ock det hufvudsakliga skälet för en dylik förening af ifrågavarande militär- och civil-läkare-befattningar numera upphört.

e) De lönebelopp, som intill sednaste tid blifvit Provincial-läkarne beviljade, antyda nogsamt, att desse tjenstemän, såsom ofvan nämndt är, jemte dem åliggande tjenstebestyr, äro hänvisade att bereda sig sin utkomst hufvudsakligen genom enskild praktik. Denna utväg till bergning kan likväl, dels till följe af Provincial-läkarnes många tjensteåligganden, dels till följd af distriktets beskaffenhet, icke alltid stå honom lika öppen, och ifrågavarande tjenstemän synas dessutom, så väl genom den vetenskapliga bildning, hvilken af dem fordras och hvars förvärfvande kräfver lång och kostsam studiekurs, som genom vigten och ansvaret af deras kall, såsom Statens tjenstemän, väl förtjente af en förbättring i deras nog knappa löneförmåner. Ehuru antagligt är att Rikets Ständer, som redan vid sistförflutna riksdag härutinnan sjelfve togo initiativet, och begärt en ny och fullständig reglering af den civila sjukvården i riket, äfven skola finnas beredvilliga, att i detta afseende bevilja hvad rättvisa och billighet fordra, äfven under antagande deraf att provincial-läkare-lönerna hvarken kunna eller ens böra fastställas till så högt be-

lopp att innehafvaren ensamt dermed har full bergning, hvarigenom mången möjligen skulle förledas till likgiltighet för läkareyrkets utöfning i enskild praktik, som dock utgör ett af ifrågavarande tjenstemäns väsendtliga åligganden, och hvarförutan de icke i sitt yrke gagna det allmänna så som sig bör; har Kollegium, i betraktande deraf, att ifrågavarande läkare åtnjuta skälig ersättning för af dem, uppå vederbörandes ordres, verkställda förrättningar, emellertid icke ansett sig för närvarande böra föreslå dessa löner till högre belopp, än det af Rikets Ständer vid sistförflutna riksdag provisionelt bestämda eller 1,500 R:dr Riksmynt årligen.

Emellertid måste likväl för läkareplatser uti Lappmarken eller eljest glest befolkad och fattig fjellbygd, i hvilken läkaren kan påräkna endast högst obetydlig inkomst af praktik utom tjensten, och följaktligen för sin bergning förblifver hänvisad till lönen, i detta hänseende fästas särskildt afseende. För att bereda innehafvare af sådana läkarebefattningar nödig utkomst och för att vid inträffande ledighet dertill finna behörige sökande, anser Kollegium nödvändigt vara, att, under benämning "tjenstgörings-penningar", skälig tillökning i lönerna, utöfver den, som kan varda för Provincial-läkare i allmänhet bestämd, måtte beredas.

f) Enligt Kongl. Brefvet den 20 Januari 1813 äro Provincial-läkare, i afseende på rang och traktamente, ställde lika med Regements-läkare. Sedan dess hafva sistnämnde tjenstemän, genom Kongl. Brefvet den 5 Juli 1855, undfått högre värdighet, nemligen Majors. Med afseende å Provincial-läkarnes ställning i allmänhet och deras mångsidiga, mödosamma tjensteåligganden, till vigt och ansvarsfullhet mer än jemförliga med Regements-läkarnes, synas de ock rättvisligen i nåder böra tilläggas lika värdighet med den desse sednare nu innehafva, jemte deremot svarande godtgörelse vid resor och förrättningar.

g) Uti särskilda underdåniga skrifvelser den 3 Juni 1844, den 8 April 1847, den 5 Augusti 1850 och den 22 September 1853, har Kollegium fullständigt redogjort för de skäl, hvilka redan då föranläto Kollegium att i underdånighet framställa förslag om anställande inom hvarje län af en särskild tjensteman, med åliggande att, i egenskap af *Förste Provincial-läkare* vaka öfver allt hvad till allmänna helso- och sjukvården i länet hörer, för att med full kännedom om förhållandet i detta hänseende kunna tillhandagå så väl Eders Kongl. Maj:ts Befallningshafvande, som Sundhets-Kollegium.

I den mån länen, genom förnyade regleringar af läkarevården, sönderfalla uti en mängd mindre läkare-distrikter och den inom hvarje län anställda läkarepersonalen till nytta och beqvämlighet för allmänheten ökas, i samma mån inträder äfven inom denna administrationsgren behofvet af det helas sammanhållande till enhet och ordning. Om än Eders Kongl. Maj:ts Befallningshafvande, hvar inom sitt län, framgent liksom hittills, böra utöfva högsta inseendet öfver de till denna, så väl som till andra administrationsgrenar, hörande tjenstemannabestyr inom länet, lärer dock icke kunna nekas, att det för dessa embetsmyndigheter vore en stor vinst och lättnad i denna del af deras maktpåliggande värf, om de till biträde dervid, för rådplägning om åtgärder, som böra vidtagas rörande länets helsovårds-angelägenheter och för kontroll öfver sättet, huru de verkställas, egde att tillgå en med afseende derpå specielt anställd tjensteman, hvilken endast genom ådagalagda högre kunskaper, under föregående tjenstgöring förvärfvad erfarenhet, samt visadt nit och skicklighet, till sådan tjenst vunnit befordran; ty endast på dessa egenskaper borde befordringsrätt till Förste Provincial-läkare grundas.

De omsorger, som den allmänna vården om folkets helsa kräfver, vakandet öfver sundhetspolisen, ett noggrannt iakttagande af helsotillståndet och hvad derpå

menligt kan inverka, ett säkert bedömande af sig yppande utbredda sjukdomar och farsoter, samt anordnande af de åtgärder, hvilka till dessas hämmande kunna och böra företagas, uppsigten öfver apothek, barnmorskor och vaccinatörer, förrättande af beväringsbesigtningar, sakkunnigt deltagande i styrelsen öfver länets sjukvårdsanstalter, behandlingen och besvarandet af rättsmedicinska mål och frågor med flera åligganden, som hit höra, äro samtliga af den vigt för det allmänna, att de fordra, om icke helt och hållet, sin egen man, åtminstone en, för hvilken deras handhafvande och underhållandet af de kunskaper, hvarpå detta bör grundas, icke alltför mycket undantränges af läkareyrkets speciela utöfning; och att hvarje län egde åtminstone *en* sådan läkaretjensteman är utur alla synpunkter högeligen af behofvet påkalladt.

Kollegii mening är härmed ingalunda, att de öfriga inom länet anställde Provincial-läkarne skulle fritagas ifrån alla ofvan uppräknade, till den allmänna helsovårdens område hörande tjensteåligganden, dem de till större delen, hvar inom sitt distrikt, närmast borde handhafva, men flera bland dessa, såsom uppsigten öfver apotheken, vaccinationen, barnmorskeväsendet, beväringsmönstringarne m. m. och alla sådana förslager och åtgärder, som hafva afseende på hela länets gemensamma och allmänna helsovård, borde tillkomma Förste Provincial-läkaren, hvilken föröfrigt i denna sin egenskap skulle åligga att, genom från vederbörande läkare infordrade rapporter och upplysningar samt, der Eders Kongl. Maj:ts Befallningshafvande så nödigt pröfvade, genom undersökningar på stället, taga kännedom om den allmänna helsovården, med allt hvad dertill hörer, på sätt detta uti en blifvande nådig instruktion närmare kan komma att bestämmas. Då desse läkare med ifrågavarande befattningar alltid kunde förena eget provincial-läkaredistrikt, med dertill anslagen lön, synes ett ytterligare arfvode af 1,000 R:dr Riksmynt kunna utgöra skälig ersättning för de ökade göromål, hvilka förste provincial-läkarebefattningen medföra, och torde med afseende på deras tjenstemannaställning och mera omfattande åligganden, dem rättvisligen böra tilläggas lika värdighet med den fältläkare nu innehafva, jemte deremot svarande traktamente vid de resor och förrättningar, som af dem i denna deras egenskap verkställas.

h) Vid inträffande allmän sjuklighet, så utbredd, att sjukvården i någon provins af der anställda läkare icke kan medhinnas, beordras, till biträde dervid, extra läkare, mot åtnjutande af skjuts- och dagtraktamente; en utväg, som, äfven med den bäst ordnade provincial-läkarevård, måste i behofvets stund anlitas, såsom erfarenheten af de nyss förflutna årens svåra kolera-, rödsots- och hjernfeber-epidemier nogsamt ådagalägga, då t. ex. under farsoterna år 1857 icke mindre än 118 extra läkare, efter af Eders Kongl. Maj:ts Befallningshafvande derom anmälda behof, voro af Kollegium till biträde vid sjukvården använde. För detta ändamål finnas endast pensionärer och stipendiater i Fältläkare-korpsen att disponera. Men då dessa i främsta rummet måste påräknas för kommenderingar vid armeen och flottan, har behofvet af extra läkare för sådane tillfällen måst fyllas genom läkares antagande efter särskildt aftal, mot åtnjutande af de i författningarne bestämda rese- och traktaments-ersättningar. Då emellertid denna utväg icke alltid uti behofvets stund kan med erforderlig skyndsamhet påräknas, så torde Kollegium framgent, liksom hittills vid befarad farsot, få utbedja sig Eders Kongl. Maj:ts nådiga tillstånd, att, mot visst exspektans-arfvode antaga extra läkare, med skyldighet att, efter ordres, inträda i tjenstgöring och emot åtnjutande af redan bestämd rese- och traktaments-ersättning, biträda vid sjukvården, der behofvet sådant påkallar.

Efter att sålunda hafva lemnat en kort öfversigt, så väl af hvad till beredande af en utvidgad provincial-läkarevård hittills blifvit åtgjordt, som ock af den derigenom beredda, nu befintliga tillgången å läkare för den allmänna sjukvårdens behof, äfvensom af de allmänna förfoganden, hvilka, enligt Kollegii tanke, böra läggas till grund för den nu åsyftade regleringen af den civila sjukvården i riket, får Kollegium nu öfvergå till det speciela förslaget till ifrågavarande reglering inom de särskilda länen, dervid Kollegium, i afseende på tillökningen i den civila läkarepersonalen och dess fördelning, såsom redan anfördt blifvit, hufvudsakligen fästat afseende på de utlåtanden, hvilka, så väl vid föregående tillfällen, som isynnerhet nu, efter kommunernas hörande, blifvit afgifna af Eders Kongl. Maj:ts Befallningshafvande, hvilka otvifvelaktigt, på grund af noggrann kännedom af lokala förhållanden, bäst äro i tillfälle att bedöma orternas verkliga behof så i detta, som i andra afseenden af allmänt intresse.

Att detta förslag icke kunnat alldeles undanrödja den uti Rikets Ständers underdåniga skrifvelse anmälda ojemna fördelningen af provincial-läkare-distrikterna och att detsamma alltså vid en jemförelse länen emellan, utvisade en betydlig skiljaktighet i antalet Provincial-läkare inom några bland dem, med ungefär lika utsträckning och folkmängd, beror af flera samverkande orsaker, såsom dels länens och deras särskilda delars olikartade beskaffenhet af skogsbygd och slättbygd, med mer eller mindre utvecklad odling och deraf beroende tätare eller glesare befolkning, dels farvägarnes riktning och dels det ganska olika antal öfriga läkare, som i de särskilda länen finnas bosatte, till följd hvaraf behofvet af ökadt antal Provincialläkare gjort sig i ganska olika mån gällande i de yttranden, som från de i ämnet hörda menigheterna ingått, och hvilka i de flesta fall legat till grund för Eders Kongl. Maj:ts Befallningshafvandes framställningar om länens behof i detta hänseende.

För öfrigt har Kollegium ansett sig böra för hvarje län först i korthet anföra de åtgärder, som af Eders Kongl. Maj:ts Befallningshafvande eller vederbörande kommuner uppgifvits vara för länet behöfliga till vinnande af en nöjaktigt ordnad läkarevård, och i hvad mån de föreslagna läkaredistrikternas innevånare funnits villige att bereda en blifvande läkare nödig bostad samt derefter framställa det förslag till läkarepersonalens tillökning och aflöning m. m., som, enligt Kollegii tanke, deraf bort blifva en följd.

Vid förslagets uppställande har Kollegium följt länens läge, börjande från norr.

1:o. *Norrbottens län,* med en folkmängd af 63,629 personer, deraf 3,461 uti städerna, eger för närvarande fyra ordinarie Provincial-läkare, stationerade i Piteå (för närvarande personelt i Luleå), Neder-Kalix, Haparanda och Råneå, hvilken sistnämnda befattning, i brist på sökande, ännu icke blifvit tillsatt, hvarförutan endast en Regementsläkare vid Kongl. Norrbottens Fältjägare-korps finnes inom länet bosatt. Eders Kongl. Maj:ts Befallningshafvande har, på grund af vederbörandes i ämnet afgifna yttrande, föreslagit anställande af två nya Provincial-läkare, nemligen den ene för norra delen af *Torneå elfdal,* utgörande Pajala, Juckasjärvi och Enontekis lappmarks socknar, med en befolkning af 5,692 personer och station vid Pajala kyrka, och den andra för *Luleå elfdal,* utgörande Neder- och Öfver-Luleå lappmark med en befolkning af 16,131 personer och med station i Luleå stad, eller,

under antagande att länets lazarett kommer att förläggas uti Luleå stad, vid Öfver-Luleå kyrka, hvarförutom, med afseende på de vidsträckta läkaredistrikternas ofördelaktiga beskaffenhet, Provincial-läkarne i Luleå, Råneå, Kalix och Pajala af Eders Kongl. Maj:ts Befallningshafvande anses böra erhålla en förhöjd aflöning, deribland för läkaren i Pajala föreslås minst 2,500 R:dr Riksmynt, och hafva kommunerna såväl i Råneå och Kalix som Öfver-Luleå förklarat sig villiga att i större eller mindre mån bidraga till beredande af fri bostad åt Provincial-läkaren.

I betraktande af den vidsträckta yta, hvaröfver detta läns befolkning är spridd, anser Kollegium den begärda tillökningen af läkarepersonal vara af behofvet påkallad, äfvensom förhöjda löneförmåner för läkarebefattningarne i Öfver-Luleå, Råneå, Kalix och Pajala, för att bereda någon utsigt, att der kunna fästa kompetente läkare, och får Kollegium alltså i underdånighet föreslå dels anslag för två nya Provincialläkare uti Öfver-Luleå och Pajala, hvardera med full lön, och dels tjenstgöringspenningar, till ett belopp, motsvarande 33⅓ procent af lönen, för hvardera af Öfver-Luleå, Råneå och Kalix, samt 66⅔ procent för Pajala Provincial-läkare.

Således tillökning i utgift för detta län . . . R:dr 5,500: —

2:o. *Westerbottens län,* med en befolkning af 75,994 personer deraf 1,654 i städerna, eger för närvarande fyra ordinarie Provincialläkare, i Umeå, Skellefteå, Lycksele och Nysätra, hvarförutom en Regementsläkare vid Kongl. Westerbottens Fältjägare-korps, samt en Stadsläkare, begge i Umeå, äro för den speciela sjukvården att påräkna.

Eders Kongl. Maj:ts Befallningshafvande har föreslagit, att Lappmarks-distriktet, som omfattar 360 qvadratmil, och der sjukvården icke kan på tillfredsställande sätt handhafvas af en enda Provincialläkare, måtte fördelas i tvänne, at hvilka det ena, med fortfarande station i Lycksele, omfattande Lycksele härad, med 6,806 innevånare, skulle bibehålla den nuvarande Provincial-läkaren, och det andra, med station vid Åsele kyrka, omfattande Åsele härad, med 6,951 innevånare, borde erhålla en ny Provincial-läkare, hvarförutom, med afseende på Lappmarks-distrikternas ofördelaktiga beskaffenhet, sistnämnda begge Provincial-läkare anses böra utöfver lönen tilläggas särskildt arfvode eller tjenstgöringspenningar, motsvarande 20 procent af lönen, för hvardera; och hafva en del af kommunerna icke visat sig ovilliga att bidraga till beredande af bostad för läkaren.

Kollegium anser äfven detta län behöfva den begärda tillökningen i läkarepersonalen och hemställer, i anledning häraf, att anslag måtte beviljas, dels till lön åt en ny Provincial-läkare för Åsele härad, med full lön och dels till tjenstgöringspenningar så väl för denne, som för Provincialläkaren i Lycksele, till ett belopp, motsvarande 33⅓ procent af lönen för hvardera.

Således en tillökning i utgift för detta län . R:dr 2,500: —

3:o. *Jemtlands län,* med en folkmängd af 56,041 personer, deraf 1,144 i staden Östersund, eger för närvarande tre ordinarie Provincialläkare, stationerade i Östersund, Mörsil och Herjeådalen, och en extra Provincial-läkare, jemväl i Östersund, hvilken nu, i brist af sökande,

Transport R:dr 8,000: —

Transport R:dr 8,000: —

bestrides af Regementsläkaren vid Jemtlands Fältjägare-korps, således inalles fyra läkare att påräkna för allmänna sjukvården, hvarförutom finnes en bataljonsläkarebefattning vid Jemtlands Hästjägare-korps, hvilken likväl icke hitintills varit annorlunda besatt, än medelst temporära förordnanden för de vanliga mötestiderna.

Med hänseende till länets på en areal af 435 qvadratmil spridda befolkning anser Eders Kongl. Maj:ts Befallningshafvande den närvarande läkarepersonalen alldeles otillräcklig för behofvet och föreslår, jemte flyttning af provincial-läkare-stationen i Wemdalen till Linsells by och jemkning af de nuvarande distrikterna, två nya provincial-läkarebefattningar, nemligen den ena, hvarom ortens riksdagsman vid förra riksdagen väckt motion, för länets östra del med station i Ragunda, för en befolkning af 5,847 personer, och den andra för länets norra del, med station i Hammerdal, för en befolkning af 7,746 personer, i sammanhang hvarmed nuvarande södra distriktets station skulle förflyttas till Oviken, hvarförutom, med afseende på distriktets ofördelaktiga beskaffenhet, 50 procents löneförhöjning anses böra tilldelas Provincial-läkaren i Herjeådalen; och hafva en del kommuner visat sig villiga att lemna bidrag till beredande af fri bostad för Läkaren.

Uppå de grunder, som af Eders Kongl. Maj:ts Befallningshafvande blifvit anförda, anser Kollegium den begärda tillökningen i läkarepersonalen behöflig, och får i underdånighet hemställa, att den nuvarande extra provincial-läkarebefattningen måtte uppföras på ordinarie stat och stationen derför, under vanligt vilkor, förflyttas till Oviken, samt anslag anvisas för två nya Provincial-läkare i Ragunda och Hammerdal, hvardera med full lön.

Då antagligt är, att tjenstgörings-distrikterna för Provincial-läkarne i Ragunda och Hammerdal, ehuru Eders Kongl. Maj:ts Befallningshafvande för dem icke föreslagit någon löneförbättring, äro af lika ofördelaktig beskaffenhet, som Herjeådalen, så att ringa utsigt finnes att der kunna fästa kompetente läkare, utan att förhöjd lön för dem beredes, hvaremot provincial-läkare-befattningen uti sistnämnda provins torde blifva något förbättrad, genom stationens förflyttning till Linsells by, så hemställer Kollegium, att en summa af 1,000 R:dr Riksmynt måtte anslås att, uppå vederbörandes framtida underdåniga förslag, efter Eders Kongl. Maj:ts nådiga pröfning, och såsom tjenstgöringspenningar fördelas emellan dessa tre Provincial-läkare i Jemtland.

Således en tillökning i utgift för detta län . . R:dr 4,500: —

4:o. *Wester-Norrlands län,* med en befolkning af 107,717 personer, deraf 6,764 i städerna, har fem ordinarie Provincial-läkare, stationerade i Hernösand, Örnsköldsvik, Sundsvall, Sollefteå och Torp, en år 1855 beviljad extra Provincial-läkare i Bodum, — i brist af sökande ännu icke tillsatt, samt 2 Stads-läkare i Hernösand och Sundsvall, eller inalles 8 Läkare.

Transport R:dr 12,500: —

Transport R:dr 12,500: —

Med afseende på länets öfver en areal af 220 qvadratmil spridda befolkning, anser Eders Kongl. Maj:ts Befallningshafvande den nuvarande läkarepersonalen otillräcklig och föreslår, jemte jemnkning af de nuvarande distrikterna, en ny Provincial-läkare för de norr om Ångermanna-elfven belägna kustsocknarne af södra Ångermanland med en befolkning af 11,860 personer och station i Skogs socken, hvarom motion jemväl vid förra riksdagen väcktes af ortens riksdagsman, hvarförutom, med afseende på vissa distrikters ofördelaktiga belägenhet och omöjligheten för läkaren att kunna påräkna någon inkomst af praktik utom tjensten, den i Bodums fjellbygd stationerade Provincial-läkaren anses böra i lön erhålla 3,000 R:dr, samt öfriga Provincial-läkare i länet 2,500 R:dr hvardera, och lärer någon svårighet icke möta för anskaffande af fast bostad för den föreslagna nya Provincial-läkaren i Skog.

Med afseende på de skäl, som af Eders Kongl. Maj:ts Befallningshafvande blifvit anförda, anser Kollegium äfven detta län behöfva den begärda tillökningen i läkarepersonalen och hemställer Kollegium alltså, att extra provincial-läkare-befattningen i Bodum måtte uppföras å ordinarie stat, med full lön, samt derutöfver tjenstgöringspenningar, i likhet med hvad för näst angränsande Åsele distrikt inom Westerbottens län blifvit föreslaget, till ett belopp motsvarande 33⅓ procent af lönen, och att anslag måtte anvisas för en ny Provincial-läkare i Skog, hvaremot Kollegium icke anser sådane skäl hafva blifvit af Eders Kongl. Maj:ts Befallningshafvande anförda, som kunna föranleda Kollegium att tillstyrka den äskade tillökningen i lönen för öfriga Provincial-läkare i länet.

Således en tillökning i utgift för detta län af . R:dr 2,500: —

5:o. *Gefleborgs län,* med en befolkning af 126,368 personer, deraf 14,036 i städerna, har fyra ordinarie Provincial-läkare, stationerade i Gefle, Söderhamn, Hudiksvall och Jerfsö, två så kallade Distrikt-läkare med befordringsrätt vid Ockelbo och Gysinge bruk, fyra Stads-läkare, i Gefle, Söderhamn och Hudiksvall, samt två Bataljons-läkare vid Kongl. Helsinge regemente, af hvilka den ene innehar en af ofvannämnda bruksläkare-befattningar, eller inalles elfva läkare.

Eders Kongl. Maj:ts Befallningshafvande föreslår en ny Provincial-läkare för sydvestra delen af södra Helsingland, med en folkmängd af 14,589 personer och station vid Alfta kyrka, samt anser det vara antagligt, att socknemännen icke undandraga sig, att anskaffa tjenlig bostad åt läkaren inom detta distrikt, ehuru något beslut derom ännu icke blifvit fattadt, hvarförutom Eders Kongl. Maj:ts Befallningshafvande öfverlemnat ett sockenstämmoprotokoll, hvarigenom Jerfsö socknemän åtagit sig att så länge distriktets Provincial-läkare förblifver stationerad i Jerfsö, åt honom bekosta fria boställsrum i Stäne hemman.

Transport R:dr 15,000: —

Transport R:dr 15,000: —

Kollegium får alltså i underdånighet föreslå, att anslag måtte anvisas för en ny Provincial-läkare i Alfta med full lön, och hemställer jemväl, det Eders Kongl. Maj:t måtte täckas lemna nådig stadfästelse åt det här i afskrift bifogade beslut (Bil. 1), hvarigenom Jerfsö socknemän åtagit sig att bekosta fri bostad åt den derstädes redan stationerade Provincial-läkaren.

Således en tillökning i utgift för detta län af . R:dr 1,500: —

6:o. *Stora Kopparbergs län,* med en befolkning af 158,755, deraf i städerna 6,222, har tre ordinarie samt en extra Provincial-läkare, stationerade i Fahlun, Hedemora, Rättvik och Näs, en Distrikt-läkare, med befordringsrätt i Smedjebacken, tillika Regements-läkare vid Kongl. Westmanlands regemente, två Stads-läkare, i Fahlun och Hedemora, den sistnämnde tillika Provincial-läkare, en Gruf-läkare i Fahlun, samt två Bataljons-läkare, af hvilka den ene tillika innehar provincial-läkare-beställningen i Rättvik, eller inalles nio läkare.

Eders Kongl. Maj:ts Befallningshafvande har med afseende på vederbörandes i ämnet afgifna yttranden, föreslagit dels anställande af en ny Provincial-läkare för Ofvan-Siljans fögderi, utgörande norra delen af nuvarande Rättviks provincial-läkare-distrikt, med station vid Mora kyrka och en befolkning af 21,901 personer, om hvilken Provincial-läkares anställande jemväl vid sistförflutne riksdag motion blifvit gjord af ortens Riksdags-fullmäktig, och dels ett särskilt arfvode på stat åt den på enskild bekostnad vid Smedjebacken anställda läkaren för den till Hedemora provincial-läkare-distrikt ännu hörande Westerbergslagen med en befolkning af 20,350 personer; och hafva kommunerna i Ofvan-Siljans fögderi villigt åtagit sig att för den blifvande läkaren vid Mora kyrka upplåta bostad. Längden af Westerdalarnes eller Näs provincial-läkare-distrikt, från gränsen af Gagnefs och Grangärdes socknar och Örebro län till riksgränsen mot Norrige, har visserligen också synts Eders Kongl. Maj:ts Befallningshafvande påkalla en fördelning deraf, men då denna vidsträckta bygd ännu har en gles och i allmänhet obemedlad befolkning, så att möjlighet icke finnes, att bereda utväg för två läkares bergning derinom, så anses någon förändring inom berörda distrikt icke för det närvarande böra ifrågakomma.

Kollegium anser äfven detta län vara i behof af den begärda tillökningen i läkarepersonalen, och då Westerbergslagen, der den nuvarande Distrikt-läkaren för att ega en nödtorftig bergning, tillika innehar militärläkaretjenst, och i följd deraf under kommenderingar är hindrad att bestrida provincial-läkare-göromålen, hvilka då åligga den långt aflägsna Provincial-läkaren i Hedemora, redan eger en folkmängd af något öfver 20,000 personer, så finner Kollegium denna ort väl behöfva en egen Provincial-läkare; och får Kollegium alltså föreslå, att extra provincial-läkare-befatt-

Transport R:dr 16,500: —

Transport R:dr 16,500: —

ningarne i Rättvik måtte uppflyttas på ordinarie stat, vid nuvarande innehafvarens afgång från tjensten och att anslag måtte beviljas för två nya provincial-läkaretjenster uti Mora och Smedjebacken, hvardera med full lön.

Således tillökning i utgift för detta län . . . R:dr 3,500: —

7:o. *Wermlands län,* med en befolkning af 232,521 personer, deraf 7,589 i städerna, eger för närvarande fyra ordinarie och två extra Provincial-läkare, stationerade i Carlstad, Filipstad, Sunne, Nordmark, Arvika och Wisnum, tre Distrikt-läkare, med tjensteårsberäkning i Näs, Gillberga och Uddeholm, flera Stads-läkare i Carlstad, Christinehamn (tvänne), Filipstad (vakant) och Arvika (vakant) samt fyra Bataljons-läkare, af hvilka två innehafva hvar sin extra provincial-läkarebefattning och en tillika är Stads-kirurg i Christinehamn.

Genom nådig remiss den 18:de Mars 1858, har Eders Kongl. Maj:t redan anbefallt Dess Sundhets-kollegium, att, efter vederbörandes hörande, afgifva underdånigt utlåtande öfver en af åtskilliga pastoratsboer inom Elfdals öfre tingslag, i anledning af inom Borgare-Ståndet vid förra riksdagen väckt fråga om en allmän reglering af provincial-läkarevården, den 10:de Februari samma år, gjord underdånig ansökan om anställande af en särskild Provincial-läkare inom nämnda tingslag.

Sedan Eders Kongl. Maj:ts Befallningshafvande uti sedermera till Kollegium afgifvet yttrande, angående den anbefallda allmänna regleringen af läkarevården, dels förklarat, att en särskild Provincial-läkare för ifrågavarande tingslag, innefattande Ny, Dalby, och Finnskogs församlingar, med en befolkning af 9,801 personer, med station vid Dalby kyrka, vore särdeles behöflig, dels anmält, att tingslagets innevånare, vid den 11 Augusti hållet sammanträde, genom valda sockne-ombud, förklarat sig villiga, att, i närheten af Dalby kyrka upplåta och underhålla nödig bostad åt läkaren, och dels erinrat, att en uti denna ort anställd läkare, efter all sannolikhet, icke kunde påräkna någon inkomst genom enskild praktik, har Eders Kongl. Maj:ts Befallningshafvande för öfrigt, med afseende derpå, att Provincial-läkarne i Carlstad och Filipstad, i anseende till deras distrikters vidd och folkrikhet icke kunna medhinna att nöjaktigt besörja sjukvården derinom, ansett en ny extra Provincial-läkare böra anställas för Näs härad, med en folkmängd af 14,183 personer samt station på lämpligt ställe inom häradet, hvars innevånare begärt anstånd med beslutet angående frågan om läkarebostads anskaffande, och att den af Uddeholms bruksbolag redan på enskild bekostnad anställde Distrikt-läkaren borde erhålla ett arfvode af allmänna medel, såsom extra Provincial-läkare för Elfdals nedre tingslag, innefattande Eks-härad, Råda, Sunnemo och Gustaf Adolfs socknar, med en folkmängd af 14,281 personer och station vid Uddeholms gård; varande för den händelse, att sistnämnde läkarebefattning icke skulle beviljas, hela Elfdals härad föreslaget till distrikt för läkaren i Dalby.

Transport R:dr 20,000: —

Transport R:dr 20,000: —

Med afseende på, hvad så väl genom Eders Kongl. Maj:ts Befallningshafvandes som ortens innevånares yttranden, sålunda upplyst blifvit, anser Kollegium den begärda tillökningen i läkarepersonalen vara af behofvet påkallad, och att, i betraktande af distrikternas vidd och folkrikhet, de föreslagna läkarebefattningarne uti Näs och Elfdals nedre tingslag jemväl böra blifva ordinarie Provincial-läkaretjenster, hvadan Kollegium alltså i underdånighet föreslår, dels att extra provincial-läkare-befattningarne i Arvika och Wisnum måtte uppföras på ordinarie stat, med full provincial-läkarelön, vid nuvarande innehafvarens afgång från tjensten, dels anslag anvisas för tre nya Provincial-läkare, nemligen uti Näs härad, och Elfdals öfre samt nedre tingslag, hvardera med full lön och dels tjenstgöringspenningar till ett belopp, motsvarande 33⅓ procent af lönen för Provincial-läkaren i Elfdals öfre tingslag, och torde Kollegium härmed jemväl få anses hafva fullgjort Eders Kongl. Maj:ts nådiga befallning uti ofvannämnda remisshandling, (Bil. 2), som härhos medföljer.

Sålunda en tillökning i utgift för detta län . . R:dr 6,000: —

8:o. *Örebro län*, med en befolkning af 142,863 personer, deraf 8,920 i städerna, har tre ordinarie och en extra Provincial-läkare, stationerade i Örebro, Nora, Askersund och Hellefors, tre Distriktläkare i Boo, Ramsberg och Carlskoga, tre Stads-läkare i Örebro, Askersund och Linde, samt två Bataljons-läkare, eller inalles tolf läkare.

Jemte anmälan, att flera olika förslag till distrikt-indelning och nya läkares anställande blifvit af de i ämnet hörda kommunerna framställda, hvilka sätta utom allt tvifvel, att nu befintliga ordinarie och extra Provincial-läkare icke motsvara länets behof af läkarevård, och med afseende derpå, att den förbättring, som utan Statens betungande redan härutinnan blifvit genom enskilda kommuners omtanka beredd, — förmedelst privatläkares anställande vid Boo, Carlskoga och Ramsberg, anvisar de trakter, hvilka företrädesvis förtjena, att från nuvarande Provincial-läkare-distrikter afsöndras till egna distrikter, har Eders Kongl. Maj:ts Befallningshafvande föreslagit anställande af tre nya extra Provincial-läkare, nemligen *en* för Askers, jemte en del af Sköllersta härad, med en befolkning af 10,106 personer och station i Askers socken, vid Brefvens bruk, hvars egare, Öfverste Anckarsvärd, förbundet sig att, mot vissa vilkor, åt läkaren upplåta fri bostad m. m., *en* för Carlskoga, jemte en del af Edsbergs härad, med 18,746 innevånare och station vid Carlskoga kyrka, der, genom enskild donation, läkarebostad redan finnes, och *en* för nya Kopparbergs härad, jemte en del af Lindes och Fellingsbro härader, med 16,458 innevånare och station i Ramsbergs socken, der likaledes, genom enskild donation, läkareboställe redan finnes att tillgå, i sammanhang

Transport R:dr 26,000: —

Transport R:dr 26,000: —

hvarmed åtskilliga jemkningar i de öfriga provincial-läkare-distrikterna häraf borde blifva en följd.

Ehuru detta förslag i sjelfva verket icke innefattar någon positiv tilökning i läkare-personalen inom detta län och änskönt den af Eders Kongl. Maj:ts Befallningshafvande föreslagna distriktdelningen icke i alla delar synes antaglig, anser Kollegium likväl, med afseende på de lokala förhållanden, som legat till grund derför, detsamma innefatta en väsendtlig förbättring i länets helsovård, och får Kollegium alltså, under förutsättning att det närmare bestämmandet af distrikterna kan blifva föremål för framtida nådig pröfning, i underdånighet föreslå att den nuvarande extra Provincial-läkaren i Hellefors måtte uppföras på ordinarie stat med full provincial-läkarelön och att anslag måtte anvisas för tre nya Provincial-läkare med full lön, stationerade i Askers, Carlskoga och Ramsbergs härader, och hemställer Kollegium jemväl, att Eders Kongl. Maj:t måtte täckas lemna stadfästelse, i den mån sådant ske kan, åt egarens af Brefvens bruk med flera egendomar härhos i afskrift (Bil. 3), bifogade åtagande att, jemte öfriga uppgifna fördelar, åt den i Askers härad stationerade Provincial-läkaren, upplåta och underhålla bostad, samt öfverlemnar en af Öfversten Anckarsvärd med flera possessionater i Nerike till Eders Kongl. Maj:t ställd underdånig skrift, (Bil. 4), angående Provincial-läkares anställande vid Brefven.

Således en tillökning i utgift för detta län . . . R:dr 5,000: —

9:o. *Westmanlands län,* med en befolkning af 98,941 personer, deraf i städerna 11,356, eger allenast en ordinarie Provincial-läkare, stationerad i Westerås, ett beviljadt men ännu obegagnadt anslag för en extra Provincial-läkare i nordöstra delen af länet, i Öster-Wåhla härad, fyra Distrikt-läkare med befordringsrätt i Norberg, Ferna, Skinskatteberg och Ramnäs, deribland två likväl sedan flera år obesatta, en läkare vid Strömsholms stuteri-inrättning, en Bergslags-läkare i Sala, fem Stadsläkare, i Westerås, Arboga (tvänne), Sala och Köping, samt två Bataljons-läkare, tillika innehafvare af hvar sin af förenämnda stadsläkare-befattningar, eller inalles tio läkare att för sjukvården påräkna.

Sedan innevånarne i Öster-Wåhla härad, oaktadt flera förnyade sammanträden, icke kunnat blifva ense om uppfyllandet af det, enligt Eders Kongl. Maj:ts nådiga bref den 16 November 1854 fästade vilkor för åtnjutande af beviljadt anslag åt en extra Provincial-läkare i berörda härad, eller att vid stationen upplåta och underhålla lämplig bostad, har Eders Kongl. Maj:ts Befallningshafvande, uti skrifvelse den 26 nästlidne Oktober, under åberopande af samma dag afgifvet förslag till den sedermera i nåder anbefallda allmänna regleringen af länets civila sjukvård, hemställt, att, den till vederbörandes hörande remitterade frågan om begagnande af

Transport R:dr 31,000: —

Transport R:dr 31,000: —

ifrågavarande å stat uppförda extra provincial-läkare-arfvode, måtte hos Eders Kongl. Maj:t anmälas hafva förfallit, dels i anseende till menighetens fortfarande vägran, att anskaffa läkarebostad och dels i anseende till det förändrade skick, hvaruti denna fråga kommit, derigenom att Eders Kongl. Maj:t anbefallt uppgörande af förslag till en allmän reglering af provincial-läkarevården.

Beträffande den nu ifrågavarande regleringen, har Eders Kongl. Maj:ts Befallningshafvande med afseende på vederbörandes i ämnet infordrade och afgifna yttranden, föreslagit dels anställande af tre nya extra Provincial-läkare, nemligen en med 1,500 R:drs lön för nordöstra delen af länet i Huddunge socken, en med 1,000 R:dr för sydvestra delen af länet i Köping, och en jemväl med 1,000 R:drs lön, för åtta socknar af Wäsby fögderi uti Enköpings stad inom Upsala län, med hvilken stad innevånarne uti dessa socknar hafva lätt kommunikation, dels ock anvisandet af fem arfvoden af allmänna medel, hvardera å 700 R:dr, åt Bergslags-läkarne i Sala och Norberg, Bruksläkaren vid Ferna och Ramnäs, samt den vid Strömsholms stuteri för närvarande anställda läkaren; varande af Eders Kongl. Maj:ts Befallningshafvande jemväl i afseende på sistnämnde fem läkares antagande föreslaget, att, vid inträffande ledighet, ansökningar till dessa tjenster, borde ingifvas till Sundhets-kollegium och tillfälle lemnas Kongl. Stuteri-Öfver-styrelsen, i afseende på läkaren vid Strömsholm, och åt vederbörande Bruksegare, i afseende på de öfrige bland nämnde Distrikt-läkare, att sig öfver ansökningarne yttra, med rättighet för dem att föreslå den, som de helst önska, hvarefter Kollegium, med fästadt afseende på deras sålunda uttryckta önskan, borde till Eders Kongl. Maj:t afgifva underdånigt förslag å den bland sökanderna, som Kollegium funne böra till tjenstens erhållande anmälas.

Vid pröfningen af detta förslag, har Kollegium, för sin del, ansett mindre lämpligt, att Provincial-läkare, tillhörig Westmanlands län, stationeras i Enköping och således utom länet och det för honom bestämda tjenstgörings-distriktet, äfvensom att de begärda fem arfvodena för läkarne i Sala, Norberg, Ferna, Ramnäs och Strömsholm, tillsammans uppgående till 3,500 R:dr, hvarken skulle leda till någon tillökning i länets läkarepersonal, eller till väsendtlig fördel för allmänna helsovården, helst de fyra sistnämnde bland desse läkare, i egenskap af Distrikt-läkare med befordringsrätt, redan är för densamma att påräkna; hvarförutom det af Eders Kongl. Maj:ts Befallningshafvande föreslagna sättet för dessa läkares antagande allt för mycket afviker från gällande föreskrifter, för att kunna tillstyrkas, till följd hvaraf Kollegium meddelat Eders Kongl. Maj:ts Befallningshafvande de betänkligheter, hvilka i afseende på vissa delar af det ingifna förslaget sålunda uppstått, med anmodan att i anledning deraf, uppgöra åtminstone ett alternativt förslag till sjukvårdens ordnande inom länet.

Uti det härå afgifna svar, har Eders Kongl. Maj:ts Befallningshafvande tillkännagifvit, att försöket att uppgöra ett alternativt förslag mött så stora svårigheter, att Eders Kongl. Maj:ts Befallnings-

Transport R:dr 31,000 —

Transport R:dr 31,000: —

hafvande icke kunnat åstadkomma något bättre eller ens jemnförligt med det redan afgifna samt vidare upplyst att inom de åtta socknarne i Wäsby fögderi någon lämplig plats till station för läkare icke finnes, samt att förslaget om arfvode åt de fem privata läkarne just afsåge att hetrygga fortfarandet af dessa för närvarande temporära, af enskilda Bruksegare och myndigheter beroende läkarebefattningar, så att de måtte blifva för den civila sjukvården allt framgent att påräkna, i hvilket hänseende Eders Kongl. Maj:ts Befallningshafvande erinrat att vederbörande Bruksegares tanke i ämnet borde infordras, men likväl icke förr, än Eders Kongl. Maj:t meddelat nådigt beslut, huruvida de begärda anslagen beviljas eller icke.

Kollegium, som detta oaktadt icke anser sig kunna instämma i Eders Kongl. Maj:ts Befallningshafvandes åsigter och förslag i berörda afseenden, har emellertid, efter öfvervägande af hvad i öfrigt af Eders Kongl. Maj:ts Befallningshafvande blifvit hemstäldt, och hvarigenom sjukvården inom nordöstra, sydvestra och södra delarna af länet synes hafva blifvit nöjaktigt ordnad, och i betraktande deraf att de åtta ofvannämnde socknarne af Wäsby fögderi icke äro mera aflägsna från Westerås, än att de synas kunna tillhöra den der stationerade Provincial-läkarens distrikt, isynnerhet sedan detta i vester och norr kommer att betydligt minskas genom tillkomsten af de föreslagne Provincial-läkarne i Huddunge och Köping, för sin del ansett, att en ändamålsenlig reglering af provincial-läkarevården inom detta län torde kunna vinnas derigenom att länet fördelades i fyra provincial-läkaredistrikter, hvadan och då de närmare bestämmelserna angående dessa distrikter och stationerna för Provincial-läkarne, utan någon olägenhet kunna uppskjutas, intill dess frågan om erforderliga anslag hunnit blifva afgjord, Kollegium i underdånighet föreslår, att det redan beviljade, men ännu af ofvan anförda skäl obegagnade extra provincial-läkare-arfvodet för nordöstra Westmanland måtte å ordinarie stat uppföras, till belopp af full provincial-läkarelön, och att anslag måtte beviljas för två nya Provincial-läkare, begge med full lön.

Således en tillökning i utgift för detta län . . R:dr 3,500: —

10:o. *Upsala län,* med en befolkning af 90,828 personer, har två ordinarie Provincial-läkare, stationerade uti Upsala och Enköping, fem Distrikt-läkare, med befordringsrätt, i Bro och Håbo, Wessland, Örby, Leufsta och Gimo, de tre förstnämnda, sedan flera år obesatta, två Stads-läkare, af hvilka den ene tillika är Provincial-läkare och en Bataljons-läkare, som derjemte är Stads-läkare, att anlita för den allmänna sjukvården, hvarförutom vid Söderfors och Österby anställde Bruks- och Gruf-läkare vid inträffande farsoter, då de derom blifvit anmodade, fullgjort alla en publik läkares åliggan-

Transport R:dr 34,500: —

Transport R:dr 34,500: —

den och Medicinska Fakulteten vid Upsala universitet jemväl lemnat tillgång på läkare för enskild sjukvård.

Uti den 30 September nästlidet år afgifvet förslag till ordnande af länets sjukvård, har Eders Kongl. Maj:ts Befallningshafvande förklarat en tillökning i Provincial-läkarnes antal vara erforderlig och alternativt föreslagit, dels med *"uteslutande hänseende till länets areal och gränser mot andra län,"* tre nya Provincial-läkares anställande, nemligen i Tierp eller Tolfta för Örbyhus härad med en befolkning af 14,514 personer; i Tegelsmora eller Dannemora för Olands härad med 17,980 personer, och i West-Tibble för Håbo och Bro med 6,758 personer, men erinrat, att likväl en sådan reglering, enligt Läns-Styrelsens omdöme, skulle vara mindre tillfredsställande och möta stora svårigheter vid beredande af lämpliga bostäder åt de nya läkarne, samt att resultatet lättare skulle kunna vinnas, om provincial-läkare-distrikterna bestämdes "utan afseende å länegränser", med med hänsyn till möjligheten, att, utan enskild omkostnad, kunna anskaffa bostäder åt de läkare, hvilka icke kunna bo i stad, i hvilket hänseende Eders Kongl. Maj:ts Befallningshafvande, såsom ett annat alternativ, föreslagit fyra nya Provincial-läkare att stationeras vid Leufsta bruk, för Leufsta, Wesslands och Hållnäs socknar, vid Söderfors bruk för Örbyhus härad, vid Dannemora eller Österby bruk för Olands härad och vid West-Tibble för Håbo och Bro härad, med förutsättning att de tre sistnämnda tjenstgörings-distrikterna jemväl skulle omfatta några angränsande socknar dels af Westmanlands, dels af Gefleborgs och dels af Stockholms län.

Sedan Kollegium med afseende derpå att Kollegium redan från angränsande län emottagit förslag till ordnande af provincial-läkarevården derstädes, utan att någon med Eders Kongl. Maj:ts Befallningshafvandes i Upsala län sistnämnda alternativ förenlig indelning deruti funnits antydd, och för öfrigt med afseende på de olägenheter som under vissa förhållanden kunna uppkomma deraf, att en och samma Provincial-läkare skulle lyda under tvänne särskilda Läns-Styrelser, vid pröfningen af dessa förslag, funnit anledning att företrädesvis fästa afseende vid det af Eders Kongl. Maj:ts Befallningshafvande först anförda alternativ, eller provincial-läkare-distrikternas indelning "endast med afseende på Upsala läns areal och gränser emot andra län", och i betraktande af angelägenheten att åt dessa, på landet stationerade, läkare bereda fast bostad, anmodat Eders Kongl. Maj:ts Befallningshafvande, att uti detta hänseende låta höra menigheterna inom de föreslagna distrikterna, har Eders Kongl. Maj:ts Befallningshafvande uti den 31 December nästlidet år aflåtet svar, jemte öfverlemnande af sockenstämmo-protokollen, meddelat, att endast Bro och Håbo häradsboer förbundit sig att åt en vid West-Tibble stationerad läkare tillhandahålla bostad, hvaremot menigheterna så väl i Örbyhus, som Olands distrikt för deras del icke velat underkasta sig någon uppoffring i omförmälda hänseende.

Transport R:dr 34,500: —

Transport R:dr 34,500: —

Ehuru detta förhållande synes antyda, att någon tillökning i läkarepersonalen inom norra delen af Upsala län för närvarande icke är af högsta behof påkallad, anser dock Kollegium i betraktande af detta läns utsträckning och folkmängd att två nya Provincial-läkare der böra anställas, nemligen en i norra delen af länet, der föröfrigt redan befintlige, af Bruksegarne antagne, väl aflönade, samt med tjensteårs-beräkning hugnade Distrikt-läkare betydligt understödja den allmänna sjukvården, samt än i Håbo och Bro härader, der bostad åt läkaren upplåtes; och då de närmare bestämmelserna angående distrikt och station för den förstnämnde Provincial-läkaren, utan någon olägenhet kunna uppskjutas intill dess frågan om erforderligt anslag dertill hunnit afgöras, får Kollegium nu endast i underdånighet föreslå, att anslag måtte äskas for två nya Provincial-läkare inom Upsala län, hvardera med full lön.

Således tillökning i utgiften för detta län . . . R:dr 3,000: —

11:o. *Stockholms län* med en befolkning af 117,193 personer, deraf 5,037 i städerna, har två ordinarie och en extraordinarie Provincial-läkare, stationerade i Stockholm, Norrtelje och Sigtuna, en Provincial-kirurg, likaledes boende i Stockholm, fyra Distrikt-läkare, med befordringsrätt, i Botkyrka, Harg, Södertelje och Wermdö, den sistnämda sedan flera år obesatt, två Stadsläkare, den ena tillika distrikt-läkare samt två Bataljonsläkare, den ena tillika extra Provincial-läkare, hvarförutan den vid Hammarby lazarett anställda läkaren i någon mån för den speciella sjukvården i angränsande socknar torde kunna påräknas.

I sammanhang härmed har Eders Kongl. Maj:t genom nådig remiss den 5 Juli 1858, anbefallt Kollegium, att, efter vederbörandes hörande afgifva underdånigt utlåtande öfver Östhammars stads äldstes med fleras gjorda underdåniga framställning om en Provincial-läkares anställande i Östhammars stad, för Frösåkers härad, i anledning hvaraf Eders Kongl. Maj:ts Befallningshafvande, vid handläggningen af nu ifrågavarande allmänna reglering yttrat, det en ytterligare Provincial-läkare vore högst behöflig inom det nuvarande norra provincial-läkare-distriktet, som, med en längd af omkring sjutton mil, till en icke ringa del utgörande skärgård, innefattar inemot 50,000 personer; att likväl icke blott Frösåkers härad, utan jemväl Närdinghnndra härad, samt Häfverö och Singö socknar, jemte Östhammars och Öregrunds städer, tillsammans innefattande en folkmängd af 23,463 personer, borde utgöra ett nytt distrikt, men att Östhammars stad icke skulle blifva så lämplig station, som det en mil mera sydligt och mera centralt belägna Hargs bruk, der dessutom egaren, Hofmarskalken, Baron Carl Oxenstjerna, emot vissa vilkor, utom andra betydande fördelar, jemväl erbjudit att åt en blifvande Provincial-läkare upplåta fast bostad, i följd hvaraf Eders

Transport R:dr 37,500: —

Transport R:dr 37,500: —

Kongl. Maj:ts Befallningshafvande icke funnit skäl att tillstyrka nådigt bifall till Östhammars stads ifrågavarande ansökan efter det sedermera, dels Apothekaren Ericsson i Östhammar, dels Ordföranden för sockennämnden i Forssmark, Wahlö, Börstil och Edebo församlingar, uti till Kollegium ingifna särskilda skrifter, under åberopande af lokala förhållanden, äfvensom att häradernas innevånare icke blifvit hörde i frågan om läkarebostads anskaffande, ytterligare förordat Östhammar såsom den bästa stationen för en läkare uti denna ort, och begärt, att deras anföranden måtte till Eders Kongl. Maj:t få åtfölja Kollegii uuderdåniga utlåtande i ämnet, har Eders Kongl. Maj:ts Befallningshafvande, efter delfående af deras förnyade framställningar, med erinran, att en del deraf grundade sig på det felaktiga antagande, att endast Frösåkers härad skulle komma att utgöra det nya distriktet, ytterligare vitsordat, att läkarens anställning i Harg måste blifva, så väl i afseende på ortens behof af läkarvård, som ock i afseende på utsigterna för en blifvande läkares utkomst vida ändamålsenligare, än dess stationerande i Östhammar.

Beträffande frågan om regleringen af länets läkarevård i öfrigt har Eders Kongl. Maj:ts Befallningshafvande, med hänsyn till detta läns långa utsträckning och tillhörande vidsträckta skärgård, funnit den nuvarande läkare-tillgången alldeles otillräcklig, samt ansett en nöjaktig förbättring derutinnan åtminstone till någon tid kunnat vinnas, genom att, utom nyssnämnda Provincial-läkare i nordligaste delarna af länet, två nya Provincial-läkare ytterligare anställas, nemligen *en* för Wermdö skeppslag med omkring 6,000 personers på öar i skärgården spridd befolkning, stationerad i närheten af Gustafsberg, der kostnadsfri bostad honom beredes, och *en* i Sotholms härad med 11,689 innevånare med station i Westerhanninge eller Össmo, der likaledes fri bostad erbjudes, hvarförutom Eders Kongl. Maj:ts Befallningshafvande, till det afseende, som kan anses dervid böra fästas, öfverlemnat en af Direktionen för Läkare-inrättningen i Botkyrka församling gjord framställning om en läkares stationerande derinom, samt slutligen föreslagit dels indragning af den nuvarande Provincial-kirurgs-befattningen och dels en löneförhöjning, motsvarande ett belopp af $66\frac{2}{3}$ procent af lönen för den i Stockholm stationerade Provincial-läkaren, för hvilken kostnaden för boning m. m. måste blifva ojemförligt drygare, än för läkare i landsorten.

I anledning af hvad sålunda blifvit framställdt, får Kollegium, som anser den af Eders Kongl. Maj:ts Befallningshafvande begärda tillökningen i läkarepersonalen för detta län vara väl behöflig, i underdånighet föreslå, att den nuvarande extra Provincial-läkare-befattning i Sigtuna öfverflyttas på ordinarie stat med full lön vid nuvarande innehafvarens afgång från tjensten, och att anslag måtte anvisas för tre nya Provincial-läkare, nemligen en för Wermdö, en för Sotholms och en för Frösåkers och Närdinghundra härader, samt Häfverö och Singö socknar, jemte

Transport R:dr 37,500: —

Transport R:dr 37,500: —

Östhammars och Öregrunds städer, hvardera med full lön, äfvensom för tjenstgöringspenningar åt Provincial-läkaren i Stockholms distrikt, till ett belopp, motsvarande 66 procent af lönen.

Då Eders Kongl. Maj:ts Befallningshafvandes förslag icke innefattar någon förbättring i läkarevården för det endast af öar i Mälaren bestående Färentuna härad, men en sådan lätteligen skulle kunna beredas utan någon ny utgift, derigenom att det nuvarande arfvodet för Provincial-kirurgen i Stockholm tillsvidare disponeras åt den vid Drottningholm stationerade läkaren, mot förpligtelse för honom, att, efter Eders Kongl. Maj:ts Befallningshafvandes anvisning, fullgöra en Provincial-läkares åligganden inom bemälda härad, så hemställer Kollegium jemväl om nådigt tillstånd att på detta sätt tillsvidare få använda ifrågavarande till indragning eljest föreslagna arfvode.

Slutligen hemställer Kollegium, att, uppå de af Eders Kongl. Maj:ts Befallningshafvande anförda grunder, Eders Kongl. Maj:t täcktes lemna stadfästelse i den mån, sådant ske kan åt Friherre C. Oxenstjernas härhos (Bil. 6) bifogade åtagande, att upplåta och underhålla bostad åt en blifvande Provincial-läkare i norra delen af länet, hvarförutan Kollegium, uppå sökandens begäran, får till det afseende Eders Kongl. Maj:t derå behagar fästa, öfverlemna Apothekaren Erikssons och ofvannämnde Sockennämnds Ordförandes skrifvelse, angående läkarestationen i Östhammar stad jemte Eders Kongl. Maj:ts Befallningshafvandes yttrande deröfver; och torde, genom hvad nu anfördt blifvit, Kollegium jemväl anses hafva fullgjort Eders Kongl. Maj:ts Nådiga befallning å ofvannämnda Remisshandling, som härhos (Bil. 7) åtföljer:

Således en tillökning i utgift för detta län . R:dr 6,000: —

12:o *Södermanlands Län,* med en folkmängd af 123,689 personer, deraf 11,513 i städerna, har tre ordinarie och tre extra Provincial-läkare, stationerade i Nyköping, Eskilstuna, Wingåker, Daga, Malmköping och Trosa, två Distrikt-läkare i Forssjö och Floda, den sistnämnda befattningen dock obesatt, sex Stadsläkare och två Bataljonsläkare, af hvilka den ena är extra Provincial-läkare i Malmköping och den andra Stadsläkare i Nyköping, att för sjukvården tillgå.

Eders Kongl. Maj:ts Befallningshafvande har, efter det länsinnevånarne, genom utsedda ombud, yttrat sig i frågan om anskaffande af läkarebostäder, föreslagit dels fördelning af nuvarande Wingåkers Provincial-läkare-distrikt uti tvänne distrikter och anställande af en ny Provincial-läkare för Östra delen af Oppunda härad, med en folkmängd af 11,944 personer och station vid Bettna kyrka, dels ock en ny Provincial-läkare för Åkers och Selebo härader, nu tillhörande

Transport R:dr 43,500: —

Transport R.dr 43,500: —

Eskilstuna distrikt, med en folkmängd af 16,634 personer och station i Strengnäs, och hafva en del af ombuden ifrån ifrågavarande distrikter förklarat sig villiga — andra icke — att anskaffa och underhålla bostad åt dessa läkare, hvaremot Öfverstekammarjunkaren Herr Baron Carl Bonde, uti till Kollegium sedermera ingifven skrift, förbundit sig att åt den blifvande Provincial-läkaren i Östra Oppunda distrikt upplåta det i Stora Malms socken belägna boställe, som af den på hans enskilda bekostnad antagna Distrikt-läkaren i Forssjö inom Oppunda härad belägna distrikt, för närvarande begagnas, derest Provincial-läkarens station blifver dit förlagd.

Då de slutliga bestämmelserna af Provincial-läkare-distrikter och stationer, såsom ofvan blifvit erinradt, måste komma att bero af en särskild pröfning af förhållandena, sedan sig visat, om sjelfva förslaget till den begärda tillökningen af läkare-personalen vinner Eders Kongl. Maj:ts nådiga bifall, inskränker sig Kollegium nu att föreslå, att de nuvarande extra Provincial-läkarne i Daga, Malmköping och Trosa måtte förflyttas på ordinarie stat med full lön, samt att en Provincial-läkare, likaledes med full lön, måtte anställas för Östra delen af Oppunda Härad, samt en för Åkers och Selebo härader; och hemställer Kollegium jemväl, det måtte Eders Kongl. Maj:t täckas lemna stadfästelse, i den mån sådan ske kan, åt Öfverste-kammarjunkaren Baron C. Bondes härhos (Bil. 8) i afskrift bifogade åtagande att upplåta och underhålla bostad åt den blifvande Provincial-läkaren i Östra delen af Oppunda Härad.

Således en tillökning i utgift för detta län . R:dr 4,500: —

13:o *Göteborgs och Bohus Län*, med en befolkning af 196,390 personer, deraf 36,348 i städerna, har fyra ordinarie Provincial-läkare, stationerade i Göteborg, Uddevalla, Strömstad och å ön Oroust, samt ett redan beviljadt arfvode åt en extra Provincial-läkare, med station i Håby Socken,, hvarom dock Kollegium ännu afvaktar Eders Kongl. Maj:ts nådiga beslut, sju Stadsläkare, deribland tre i Göteborg, och två Bataljons-läkare vid Kongl. Bohus läns Regemente, hvarförutom åtskillige praktiserande läkare, utan anställning i statens tjenst, finnas bosatte i Göteborg.

Med afseende å hvad af vederbörande, i ämnet hörda, blifvit yttradt, så väl i afseende på förut väckt fråga om en Provincial-läkares stationerande i Tanum, i hvilket hänseende Kollegium får åberopa dess särskilda, härvid bifogade utlåtande, som ock länets behof af ökadt läkare-biträde i allmänhet, har Eders Kongl. Maj:ts Befallningshafvande föreslagit anställande af en ny Provincial-läkare för Inlands Södre och Nordre Härader, med en befolkning af 21,403 personer och station i Jörlanda socken, varande likväl häradets innevånare icke för närvarande villiga att åt läkaren anskaffa kostnadsfri bostad, hvarförutom Eders Kongl. Maj:ts Befallningshafvande anmält att innevånarne uti en del af Sunnervikens fögderi yrkat an-

Transport R:dr 48,000: —

Transport R:dr 48,000: —

ställande af en särskild Provincial-läkare för en del af Skärgården, omfattande Grafverna Kapell, Malmö fiskläge i Askims socken, Brostad och Lyse socken, Lysekils köping, Bokenäs och Dragmarks socken, samt åtskilliga fisklägen i Morlanda socken med en sammanlagd folkmängd af inemot 8,000 personer och station i Lysekil, men att med afseende derpå att sådant skulle rubba den emellan innevånarne i nuvarande Håby Provincial-läkare-distrikt redan ingångna öfverenskommelsen om underhåll af boställe åt läkaren derstädes och derjemte motverka den ändamålsenliga anordningen, att läkare-distrikterna ej må innefatta styckade kyrkosocknar, Eders Kongl. Maj:s Befallningshafvande icke ansett sig för närvarande kunna understödja detta förslag.

Med afseende på hvad Eders Kongl. Maj:ts Befallningshafvande sålunda framställt, angående länets behof af ökadt läkarebiträde, får Kollegium i underdånighet föreslå, att extra Provincial-läkaren i Håby uppföres på ordinarie stat, med full lön, och att en ny Provincial-läkare, jemväl med full lön, måtte anställas för Inlands Nordre och Södre härader, under förutsättning dock att häradsboarne framgent skola finnas villiga att åtaga sig att upplåta fast bostad åt läkaren vid den åt honom anvisade stationen.

Således en tillökning i utgift för detta län . . R:dr 2,000: —

14:o *Elfsborgs Län,* med en befolkning af 254,505 personer, deraf 10,365 i städerna, har utom ett nytt beviljadt anslag för en ny Provincial-läkare i Svenljunga, som ännu icke hunnit blifva utnämnd, tre ordinarie och två extra Provincial-läkare, stationerade i Wenersborg, Åmål, Borås, Alingsås och Ulricehamn, en distrikt-läkarebefattning i Nordals härad, sedan flera år obesatt, fem Stadsläkare och fem Bataljons-läkare, af hvilka den ene tillika är extra Provincialläkare i Alingsås.

Med hänsyn till länets ansenliga befolkning och vidd (114 qvadratmil) har Eders Kongl. Maj:ts Befallningshafvande ansett den nuvarande läkaretillgången alldeles otillräcklig och föreslår anställande af tre nya Provincial-läkare, nemligen en för Nordals härad, med en befolkning af 35,466 personer och station i Bäcke, en för Flundre och Ale härader, med en befolkning af 17,245 personer och station vid Lilla Edet, och en för Marks härad med en befolkning af 33,176 personer och station vid Ekene tingställe i Örby socken, och hafva menigheterna i de nya distrikterna väl yttrat benägenhet att lemna bidrag till anskaffande af läkarebostad, men något bestämdt åtagande derom icke ännu åstadkommits i vidsträcktare mån, än att Marks häradsboer förbundit sig till ett årligt bidrag af 400 R:dr för sådant ändamål.

Kollegium, som anser den begärda tillökningen i läkarepersonal inom detta län, hvilket oftare, än de flesta andra, hemsökes af svåra farsoter, vara af behofvet påkallad, hemställer alltså, att de nuvarande extra Provincial-

Transport R:dr 50,000: —

Transport R:dr 50,000: —

läkarebefattningarne i Svenljunga, Ulricehamn och Alingsås måtte öfverflyttas på ordinarie stat, med full Provincial-läkare-lön, den sistnämnda eller den i Alingsås, likväl först vid nuvarande innehafvarens blifvande afgång och att tre nya Provincial-läkare med full lön måtte anställas uti de af Eders Kongl. Maj:ts Befallningshafvande föreslagna distrikterna Bäcke, Lilla Edet och Ekene

Således tillökning i utgift för detta län. . . R:dr 6,000: —

15:o *Skaraborgs Län* med en befolkning af 208,771 personer, deraf 10,069 i städerna, har fyra ordinarie och en extra Provincial-läkare, stationerade i Mariestad, Lidköping, Hjo, Falköping och Naum, tre stadsläkare i Mariestad, Lidköping och Skara, den förstnämnda jemväl Regements- och Lazaretts-läkare och tre Bataljons-läkare, af hvilka en jemväl är Stads-läkare.

Med afseende på den nuvarande läkare-personalens otillräcklighet för detta län, ofta ådagalagd under svårare epidemier, föreslår Eders Kongl. Maj:ts Befallningshafvande dels anställande af en ny Provincial-läkare, stationerad i Hofva eller Elgarås, för nordöstra delen af länet, utgörande en del af Wadsbo härad med en befolkning af 22,622 personer, dels ock, med särskild hänsyn till den dyrhet i lefnadskostnad och svårighet att hyra bostad, som, i följd af jernvägsanläggningarne råder i Falköping, ett förökadt arfvode för den der anställda Provincial-läkaren af 300 R:dr Riksmynt utöfver ordinarie lönen; och hafva innevånarne uti det förstnämnda distriktet med synnerlig nitälskan omfattat frågan om läkare-stations beredande.

Kollegium, som anser den begärda tillökningen i läkarepersonalen väl behöflig, får alltså i underdånighet föreslå, att Provincial-läkare-befattningen i Naum måtte öfverflyttas på ordinarie stat, och en ny Provincial-läkare med full lön anställas för nordöstra delen af länet, hvaremot Kollegium icke funnit de af Eders Kongl. Maj:ts Befallningshafvande anförda skäl, såsom sannolikt af tillfälliga omständigheter beroende, föranleda Kollegium att tillstyrka den äskade tillökningen i lönen för Provincial-läkaren i Falköping.

Alltså en tillökning i utgifter för detta län af R:dr 2,000: —

16:o. *Östergötlands län,* med en befolkning af 230,600 personer, deraf 27,793 i städerna, har två ordinarie och en extra Provincial-läkare, stationerade i Linköping, Söderköping och Kisa, tre så kallade Distriktsläkare, med befordringsrätt, vid Åtvidaberg, Motala och Finspång, en läkare vid Tranérska sjukvårds-stiftelsen i Torpa, sex Stadsläkare och fyra Bataljonsläkare, af hvilka två derjemte innehafva hvar sin af ofvannämnda stadsläkare-befattningar.

Med afseende på den nuvarande läkare-personalens otillräcklighet för detta folkrika län och provincial-läkare-distrikternas olämpliga vidd, föreslår Eders Kongl. Maj:ts Befallningshafvande, med ledning af hvad de i ämnet hörda menigheterna yttrat, att länet måtte för-

Transport R:dr 58,000: —

Transport R:dr 58,000: —

delas uti åtta särskilda provincial-distrikter, då hvardera, utom Linköpings distrikt, komme att innefatta omkring 20 à 30,000 innevånare och att alltså fem nya Provincial-läkare måtte anställas, nemligen en för Lysings och Dahls härad i Ödeskog, en för Aska och Bobergs härader i Motala, en för större delen af Finspångs härad i Hellestad, en för Bråbo, Memmings, Lösings och Östkinds härader i Norrköping och en för Ydre och Göstrings härader, med station, antingen vid Tranérska stiftelsen i Torpa eller vid Boxholms bruk; varande af Direktionen för Tranérska sjukvårdsstiftelsen underdånig framställning gjord om ändringar uti det för nämnde inrättning stadfästade reglemente, som blifvit nödiga för att kunna upplåta stiftelsens boställe till station åt en blifvande Provincial-läkare i orten, och hafva menigheterna i Kisa och Ödeshög jemväl förklarat sig villiga att upplåta bostad åt der blifvande Provincial-läkare.

Med afseende på hvad af Eders Kongl. Maj:ts Befallningshafvande anfördt blifvit, anser Kollegium den föreslagna tillökningen i läkare-personalen för detta län vara behöflig och får alltså i underdånighet dels föreslå, att extra provincial-läkare-befattningen i Kisa måtte å ordinarie stat öfverflyttas till full lön, vid nuvarande innehafvarens blifvande afgång, samt löner för fem nya Provincial-läkare anvisas, och får Kollegium i afseende på frågan om den ena Provincial-läkarens stationerande vid Tranérska sjukvårdsstiftelsen i Torpa, åberopa den underdåniga framställning i ämnet, som här särskildt bifogas.

Således tillökning i utgift för detta län . . . R:dr 8,000: —

17:e. *Calmar län*, med en befolkning af 212,565 personer, deraf i städerna 14,824, har sex ordinarie och en extra Provincial-läkare, stationerade i Calmar, Wimmerby, Tjust, Oscarshamn och Högsby, samt i Ölands norra mot (Borgholm) och södra mot (Thorslunda), två så kallade Distriktläkare med befordringsrätt i Waldemarsvik och Mönsterås, fem Stadsläkare och en Bataljonsläkare, som jemväl innehar en af stadsläkare-befattningarna.

Eders Kongl. Maj:ts Befallningshafvande, som med afseende på länets geografiska form, anser detsamma i sjelfva verket skulle kunna behöfva en betydlig tillökning uti läkare-personalen för att kunna bereda en fullt ändamålsenlig sjukvård, med mindre afstånd emellan läkare-stationerne, har likväl, i betraktande deraf, att tillgången på läkare icke torde kunna medgifva uppfyllandet af dessa anspråk, helst Calmar län, i jemförelse med andra rikets län, redan är ett af de, med hänsyn till Provincialläkare bäst lottade i riket, inskränkt sig, att, såsom mest behöflig, föreslå anställande af en ny Provincial-läkare för södra delen af länet, innefattande sex socknar af Södra Möre härad med en befolkning af 19,513 personer och station i Söderåkra, der häradsboerna förklarat sig villiga upplåta bostad åt läkaren, äfvensom ock en löneförhöjning af 500 R:dr åt Provincial-läkaren i Ölands Norra mot, hvilken, i anseende till distriktets fattigdom, är

Transport R:dr 66,000: —

Transport R:dr 66,000: —

för sin utkomst hänvisad till lönen ensamt, hvarförutom Eders Kongl. Maj:ts Befallningshafvande till beredande af fast bostad för Provincial-läkaren i Södra motet, ansett lämpligast, att de fyra bohemmanen, som äro denna Provincial-läkare anslagna, måtte försäljas och köpeskillingen användas till inköp och bebyggande af något passande hemman i trakten af Ressmo, för att till boställe åt läkaren användas.

Med afseende på hvad Eders Kongl. Maj:ts Befallningshafvande anfört, får Kollegium i underdånighet föreslå, att extra provincial-läkare-befattningen i Högsby måtte å ordinarie stat förflyttas, och en ny Provincial-läkare, med full lön, anställas i Söderåkra, äfvensom att tjenstgöringspenningar måtte beviljas för Provincial-läkaren i Ölands Norra mot, till ett belopp, motsvarande 33⅓ procent utöfver lönen, och torde frågan om de till Södra motets provincial-läkarebefattning hörande bohemmanens försäljning, på sätt Eders Kongl. Maj:ts Befallningshafvande ifrågasatt, få bero på vederbörandes närmare utredning af ämnet.

Således tillökning i utgift för detta län . . . R:dr 2,500: —

18:o. *Jönköpings län,* med en befolkning af 116,462 personer, deribland 9,733 i städerna, har två ordinarie och tre extra Provincial-läkare, stationerade i Jönköping, Ekesjö, Wernamo, Wrigstad och Hvetlanda, tre Stadsläkare, samt tre Bataljonsläkare, af hvilka en tillika är extra Provincial-läkare i Wernamo och en Stadsläkare i Ekesjö.

Uppå en af åtskilliga innevånare inom Mo och Westbo härad år 1857 ingifven underdånig framställning om statsanslag för en extra Provincial-läkares anställande derstädes, har Eders Kongl. Maj:t, som med afseende på frågans outredda skick, under det redan långt framskridna riksmötet icke funnit skäl, att till Rikets Ständer då aflåta proposition i ämnet, genom nådig resolution den 30 Oktober förklarat, att på förnyad underdånig anmälan finge bero, huruvida vid nästa riksmöte frågan torde upptagas, hvaremellertid Sundhets-kollegium borde infordra de upplysningar i ämnet, som vidare vore erforderliga.

I anledning häraf har Eders Kongl. Maj:ts Befallningshafvande, efter det vederbörande afgifvit utlåtande i ämnet, återställt handlingarne, som härhos (Bil. 9) bifogas och i sammanhang med frågan om provincial-läkare-regleringen i allmänhet, föreslagit, att en ny Provincial-läkare måtte anställas för Westbo härad, jemte några socknar af Mo härad, med en befolkning af 28,363 personer och station i Gisslaved, samt att med afseende på detta distrikts ofördelaktiga beskaffenhet, till en början någon förhöjning i lönen måtte för denna läkare bestås, och hafva menigheterna inom distriktet visat sig villiga att lemna bidrag till beredande af bostad åt ifrågavarande läkare.

I fråga om regleringen af länets läkarevård i öfrigt, i hvilket afseende Kronofogden inom Norra och Södra Wedbo häraders fögderi, äfvensom Provincial-läkaren Doktor Sköldberg, framställt förslag om dessa, till ett och samma distrikt hörande häraders fördelning i tvänne, med station för det södra, med en befolkning af 15,933 personer,

Transport R:dr 68,500: —

Transport R:dr 68,500: —

i Ekesjö och för det norra, med en befolkning af 21,008 personer i Hullaryd, har Eders Kongl. Maj:ts Befallningshafvande väl funnit en sådan fördelning af Ekesjö nuvarande provincial-läkaredistrikt vara nyttig, men med afseende på Provincial-läkaren Bråkenhjelms yttrande, att den allmänna sjukvården i detta distrikt kan anses vara för närvarande lämpligt ordnad, så länge Provincial-läkaren sjelf, enligt särskildt tillstånd, är bosatt i Norra Wedbo, och der har sin förnämsta verksamhet, helst Södra Wedbo, under vanliga förhållanden, kan påräkna enskild läkarevård af i Ekesjö bosatta läkare, — ansett frågan om en dylik delning tillsvidare böra förfalla.

Emedlertid och i betraktande deraf, att det förslag till reglering af läkarvården, som Kollegium anbefallts afgifva, torde böra omfatta alla de behof för länets sjukvård, som blifvit ådagalagda, äfven om tillsättandet af någon dervid föreslagen läkarebefattning af ett eller annat skäl skulle kunna någon tid uppskjutas, och då samtlige vederbörande enhälligt vitsordat behofvet af en särskild Provincial-läkare för Norra Wedbo härad, när den nuvarande Provincial-läkaren i distriktet afgår, så har Kollegium, med afseende på sistnämnda båda häraders vidd och folkmängd, ansett sig icke böra underlåta att nu, i ett sammanhang med den allmänna regleringen af läkarevården inom detta län, jemväl upptaga frågan om särskild Provincial-läkare för Norra Wedbo härad, helst ett sådant underlåtande sannolikt skulle hafva till följd, att framställningar om ytterligare reglering af detta läns sjukvård inom kort tid måste göras; och får Kollegium alltså, med afseende på hvad af Eders Kongl. Maj:ts Befallningshafvande och vederbörande, i ämnet hörda, anfört blifvit, i underdånighet föreslå, att de nuvarande extra provincial-läkare-befattningarne i Wernamo, Wrigstad och Hvetlanda måtte å ordinarie stat öfverflyttas, den förstnämnda, eller den i Wernamo, dock först vid nuvarande innehafvarens afgång, äfvensom full lön anvisas åt två nya Provincial-läkare, nemligen *en* för Westbo och en del af Mo härad, samt *en* för norra Wedbo och en del af Wista härad, den sistnämnde likväl först vid nuvarande Provincial-läkarens i Ekesjö distrikt blifvande afgång från tjensten, hvarjemte Kollegium tillstyrker tjenstgöringspenningar för Provincial-läkaren i Gisslaved, motsvarande 20 procent af lönen.

Således en tillökning i utgift för detta län . R:dr 4,800: —

19:o. *Kronobergs Län*, med en befolkning af 143,707 personer, deraf 2,960 i staden Wexiö, har endast två ordinarie och en extra Provincial-läkare, stationerade i Wexiö, Ljungby och Ekeberga, samt två Bataljons-läkare vid Kongl. Kronobergs regemente, och en vid Kongl. Calmar regemente, hvilken sistnämnde jemväl är extra Provincial-läkare vid Ekeberga.

Transport R:dr 73,300: —

Transport R:dr 73,300: —

Eders Kongl. Maj:ts Befallningshafvande har, jemte bibehållande af de nuvarande Provincial-läkare-stationerna, föreslagit anställande af en ny Provincial-läkare för vissa socknar af Sunnerbo, Allbo och Kinnevalds härader, med en sammanlagd befolkning af 30,283 personer och station vid Elmhult i Allbo Härad, och erinrat att, i anseende till saknadt tillfälle för läkaren i denna glest bebodda ort af någon inkomst genom enskild praktik, lönevilkoren för honom måtte betydligt förhöjas, derest personer med erforderlig skicklighet skola kunna förmås att densamma söka, och hafva församlingarnas innevånare förklarat, att, ehuru gerna de önskade sig lättare tillgång på läkarevård, de likväl icke kunde förbinda sig till något bidrag för anskaffande och underhållande af bostad åt läkaren.

Emedlertid och då Kollegium anser den för länet begärda tillökningen i läkarepersonalen vara af behofvet fullt påkallad, hemställer Kollegium, att den nuvarande extra Provincial-läkare-befattningen i Ekeberga måtte, vid nuvarande innehafvarens afgång, på ordinarii stat öfverflyttas och, under förutsättning att häradsboerna frångå sin nu gjorda vägran om bostads upplåtande, anslag måtte beviljas för en ny Provincial-läkare med full lön i trakten af Elmhult, äfvensom att, med afseende på distriktets af Eders Kongl. Maj:ts Befallningshafvande vitsordade ofördelaktiga beskaffenhet, honom jemväl måtte tilläggas tjenstgöringspenningar till ett belopp motsvarande 33⅓ procent af lönen.

Sålunda tillökning i utgift för detta län . . R:dr 2,500: —

20:o. *Hallands Län*, med en befolkning af 110,815 personer, deraf 8,144 i städerna, har endast två ordinarie Provincial-läkare, stationerade i Halmstad och Kongsbacka, och fyra Stadsläkare, eller inalles sex läkare, att påräkna för den allmänna sjukvården.

Med afseende derpå att de båda nuvarande Provincial-läkare-distrikterna äro, hvar för sig alldeles för stora, föreslår Eders Kongl. Maj:ts Befallningshafvande, att länet måtte fördelas uti tre distrikter och med bibehållande af de nuvarande Provincial-läkare-stationerna, en ny Provincial-läkare, stationerad i Falkenberg, hvarom motion vid sistförflutna Riksdag jemväl vardt af ortens Riksdagsman väckt, måtte anställas för mellersta delen af länet, nemligen Årstad, Faurås och Himble härader, med en befolkning af 38,238 personer.

Då Kollegium anser detta län, med afseende på vidd och folkmängd, väl vara i behof af den begärda tillökninningen i läkarepersonalen, får Kollegium i underdånighet hemställa, att anslag måtte anvisas för en ny Provincial-läkare i Falkenberg.

Således tillökning i utgift för detta län . . R:dr 1,500: —

21:o. *Blekinge Län*, med en befolkning af 111,255 personer, deraf 21,250 i städerna, har två ordinarie Provincial-läkare, stationerade i Carlskrona och Sölvesborg, en Distrikt-läkare med befordringsrätt i Ronneby och fyra Stadsläkare i Carlskrona och Carls-

Transport R:dr 77,300: —

Transport R:dr 77,300: —

hamn, hvarförutom fyra Bataljons-läkare, två Regements-läkare och en Fältläkare finnas anställda vid Kongl. Flottans station, uti förstnämnda stad.

Med afseende derpå att Provincial-läkarne, i anseende till vidsträcktheten af dem anvisade distrikter, svårligen kunna fullgöra dem åliggande skyldigheter, föreslår Eders Kongl. Maj:ts Befallningshafvande dels anställande af två nya Provincial-läkare, nemligen en i Medelstads härad, med en befolkning af 28,080 personer och station i Tvings socken, samt en för Bräkne härad, med en befolkning af 23,745 personer och station i Carlshamns stad, hvarigenom hvarje länets härad komme att utgöra ett särskildt Provincial-läkare-distrikt, dels ock ett lämpligt arfvode af allmänna medel för den nuvarande distrikts-läkare-befattningen i Ronneby, hvars bibehållande anses vara för allmänna helsovården behöfligt, och på detta sätt blifver i alla delar lika med annan publik läkaretjenst, samt slutligen förflyttning af provincial-läkare-stationen i Listers härad från den ena ändan af distriktet belägna Sölvesborg till Jemshögs socken; och hafva menigheterna så väl här som uti Tving visat sig villiga, att upplåta och underhålla bostad åt läkaren.

I betraktande af hvad Eders Kongl. Maj:ts Befallningshafvande anfört, finner Kollegium den begärda tillökningen i Provincial-läkarnes antal vara af behofvet påkallad, men då anslag för distrikt-läkare icke öfverensstämmer med grunderna för det underdåniga förslag Kollegium nu afgifver och föröfrigt den i Ronneby antagne läkaren, med allt skäl synes framdeles kunna förena intendents-befattningen vid dervarande helsobrunn, så har Kollegium ansett sig icke böra tillstyrka det af Eders Kongl. Maj:ts Befallningshafvande jemväl föreslagna bidraget af allmänna medel åt Distrikt-läkaren i Ronneby, hvadan Kollegium nu, i underdånighet endast föreslår anställande af två nya Provincial-läkare, nemligen en i Tving och en i Carlshamn, hvardera med full lön, hvarjemte Kollegium, under vanligt vilkor, likaledes tillstyrker nådigt bifall till den föreslagna flyttningen af Provincial-läkare-stationen från Sölvesborg till Jemshög, när nuvarande innehafvaren afgår.

Således tillökning i utgift för detta län . . R:dr 3,000: —

22:o. *Christianstads Län* med en befolkning af 196,121 personer, deraf 8,494 i städerna, har två ordinarie och tre extra Provincial-läkare, stationerade i Christianstad, Engelholm, Cimbrishamn, Broby och Brösarp, den sistnämnde nyss beviljad, men ännu icke tillsatt, en Distrikt-läkare med befordringsrätt i Åhus, en stadsläkare, samt sju läkare vid indelta regementen.

Eders Kongl. Maj:ts Befallningshafvande, som icke anser denna läkarepersonal motsvara länets behof, föreslår anställande af två nya Provincial-läkare, nemligen en för Norra och vissa socknar i Södra Åsbo härad, med en befolkning af 21,157 personer, samt station i

Transport R:dr 80,300: —

Transport R:dr 80,300: —

Åby af Gråmanstorps socken af Norra Åsbo härad, och en för Vestra Göinge härad, med en befolkning af 28,915 personer, och station i Röinge af Stoby socken, hvarförutom ett arfvode af allmänna medel anses böra tilldelas Distrikt-läkaren i Åhus, under vilkor, att befattningen derigenom blifver i alla delar lika med publika läkaretjenster, desto hellre som Åhus lastage- och hamnplats, med en folkmängd af omkring 1,000 personer, väl lämpar sig såsom station för en läkare, och hafva en del af innevånarne uti de begge ofvannämnde föreslagna nya distrikterna visat sig villiga, att åtaga sig uppoffringar för beredande af kostnadsfri bostad åt de läkare, som der skulle komma att anställas.

Med afseende på hvad Eders Kongl. Maj:ts Befallningshafvande anfört, finner Kollegium den begärda tillökningen i läkarepersonalen för detta folkrika län behöflig och får alltså i underdånighet föreslå, dels att extra Provincial-läkare-befattningarna i Brösarp, Broby och Cimbrishamn måtte å ordinarie stat med full lön öfverflyttas, de sistnämnda dock först vid nuvarande innehafvarnes afgång från tjensten, dels anslag äskas för 2 nya Provincial-läkare i Åby och Röinge, hvardera med full lön, hvaremot Kollegium, i hvars förslag, såsom förut är nämdt, något arfvode för Distrikt-läkare icke ansetts böra ingå, med afseende på det högst obetydliga tjenstgörings-distrikt, som tillhör läkaren i Åhus och ställets närbelägenhet till Provincial-läkarestationen i Christianstad, icke funnit skäl att tillstyrka det af Eders Kongl. Maj:ts Befallningshafvande ifrågasatta arfvode för distrikt-läkaren i Åhus.

Således en tillökning i utgift för detta län . R:dr 4,500: —

23:o. *Malmöhus Län,* med en befolkning af 268,664 personer, deraf 38,498 i städerna, har för närvarande två ordinarie och en extra Provincial-läkare, stationerade i Malmö, Landskrona, och vid Öfveds-kloster, två Distrikt-läkare med befordringsrätt i Skytts och nordligaste delen af Luggude härader, sex stads-läkare och, förutom flera läkare vid Universitetet i Lund, omkring tio läkare vid indelta regementen.

Genom nådig Remiss den 23 Mars 1858 har Eders Kongl. Maj:t anbefallt Kollegium, att, efter vederbörandes hörande, afgifva underdånigt utlåtande öfver en af flera possessionater och innevånare i trakten af Hörby gjord underdånig ansökan att i Hörby by måtte få anläggas apothek och anställas en extra Provincial-läkare, till hvilken ansökan Eders Kongl. Maj:ts Befallningshafvande, med afseende på lokala förhållanden, uti den 17 Mars 1858 afgifvit underdånigt utlåtande, tillstyrkt nådigt bifall.

Uti sedermera afgifvet yttrande, angående de åtgärder, som anses nödiga för ett fullständigt ordnande af länets läkarevård, har Eders Kongl. Maj:ts Befallningshafvande, jemväl med afseende på vidsträcktheten af det till Provincial-läkaren i Öfveds-kloster hörande

Transport R:dr 84,800: —

Transport R:dr 84,800: —

distriktet, innefattande Frosta, Färs, Ljunits och Herrestads härader, med en befolkning af öfver 50,000 personer, förnyat sitt förra tillstyrkande af en ny Provincial-läkares anställande i Hörby för norra delen af detta distrikt, innefattande en folkmängd af 23,653 personer, och för öfrigt ansett den nuvarande Provincial-läkaren vid Öfveds-kloster böra bibehållas för södra delen deraf, samt med förordande af från Wemmenhögs och Skytts härader, äfvensom från städerna Skanör och Falsterbo gjorda ansökningar, föreslagit anställande af en ny Provincial-läkare med station i Trelleborg för dessa härader, innefattande en sammanlagd befolkning af 44,095 personer och, om tillgångarne skulle sådant medgifva, om ej full Provincial-läkare-lön, åtminstone något arfvode för Distrikt-läkaren i norra delen af Luggude härad, med station i Höganäs.

Med afseende på länets betydliga folkmängd, anser Kollegium den begärda tillökningen i läkarepersonalen vara af behofvet påkallad och att Landskrona provincial-läkare-distrikt, som nu innefattar en befolkning af öfver 72,000 personer, bör fördelas i tvenne provincial-läkare-distrikter, genom en ny Provincial-läkares anställande för norra delen delen deraf eller Luggude härad; och får Kollegium alltså i underdånighet föreslå att nuvarande extra provincial-läkare-befattningen i Öfveds-klosters distrikt må med full lön, vid nuvarande innehafvarens afgång från tjensten, på ordinarie stat förflyttas och anslag för tre nya Provincial-läkare anvisas, nemligen i Trelleborg, Hörby och Luggude härad.

Beträffande frågan om apotheks anläggning i Hörby, torde det tillåtas Kollegium, att sedan Eders Kongl. Maj:t meddelat nådigt beslut angående förslaget om läkares anställande derstädes, derom få göra särskild underdånig framställning; Och torde Kollegium, genom hvad nu anfördt blifvit, jemväl få anses hafva fullgjort Eders Kongl. Maj:ts nådiga befallning å ofvannämnda Remisshandling, som härhos (Bil. 10) åtföljer.

Således en tillökning i utgift för detta län . . R:dr 5,000: —

24:o. *Gottlands Län*, med en befolkning af 46,985 personer, deraf 4,852 i staden Wisby, har två Provincial-läkare, stationerade i Wisby och Slite, en Stads-läkare samt en Sjukhus-läkare vid National-beväringen, eller inalles fyra läkare, af hvilka tre bo i Wisby.

Med afseende på det afstånd, hvarpå större delen af öns innevånare under nämnda förhållanden således måste söka läkare, anser Eders Kongl. Maj:ts Befallningshafvande den nuvarande tillgången på läkarevård alldeles otillräcklig och föreslår öns fördelning i fyra provincial-läkare-distrikter, och alltså anställande af två nya Provincial-

Transport R:dr 89,800: —

Transport R:dr 89,800: —

läkare, en i Klinte för sydvestra och en i Rönne för den sydöstra delen af ön, kommande förenämnda distrikt att innefatta en befolkning af 8,698 personer, och det sednare 10,514 personer. Innevånarne i begge de föreslagna nya distrikterna hafva förklarat sig villige att upplåta lämpliga boställslägenheter åt der anställda läkare.

I betraktande af Gottlands afskiljda läge, hvilket tvingar detta län, att uuder längre tider af året, endast påräkna egna tillgångar af läkare, utan att såsom Rikets öfriga delar kunna i detta afseende erhålla hjelp från annat håll, utan stor svårighet och tidsutdrägt, anser Kollegium den begärda tillökningen af läkarepersonal vara af behofvet påkallad, och får alltså i underdånighet föreslå, att anslag måtte beviljas åt två nya Provincial-läkare för södra delen af ön, nemligen i Klinte och Rönne, begge med full lön.

Således en tillökning i utgift för detta län . . R:dr 3,000: —

Summa R:dr Riksmynt 92,800: —

För att i korthet sammanfatta hvad, som nu blifvit anfördt, får Kollegium alltså i underdånighet hemställa:

1:o *att fyratioåtta (48) nya Provincial-läkare, hvardera med 1,500 Riksdaler Riksmynt årlig lön, måtte anställas och inom länen fördelas, på det sätt, som nyss anförda speciella förslag närmare utvisar;*

2:o *att de hittills varande tjugosex (26) extra Provincial-läkare-befattningarna varda på ordinarie stat uppförda, med lika löner, som i näst föregående punkt säges, eller 1,500 Riksdaler Riksmynt hvardera, och innehafvarne deraf, såvidt de tillika icke äro militärläkare, uppå underdånig anmälan erhålla Eders Kongl. Maj:ts nådiga fullmagt;*

3:o *att vid de anslag, som anvisas för Provincial-läkare på landsbygden, måtte fästas det vilkor, att distriktets innevånare skola upplåta och underhålla lämplig bostad vid de för läkarena fastställda stationer;*

4:o *att den hittills vilkorligt medgifna föreningen af extra Provincial-läkarebefattningar med Bataljons-läkaretjenster må upphöra, i den mån nu varande innehafvare, hvilka under tiden åtnjuta endast hittills fastställde extra Provincial-läkare-arfvoden, derifrån afgå;*

5:o *att för femton (15) härofvan vid olika län specificerade Provincial-läkarebefattningar, utöfver ordinarie lön, måtte beviljas en efter omständigheterna lämpad löneförbättring, under benämning tjenstgörings-penningar;*

6:o *att Provincial-läkare erhålla lika värdighet med den för Regements-läkare sednast i nåder bestämda, jemte deremot svarande traktamente vid embetsförrättningar;*

7:o *att åt en Provincial-läkare inom hvarje län måtte uppdragas, att jemte vården om eget distrikt, i egenskap af förste Provincial-läkare hafva det allmänna inseendet öfver länets helso- och sjukvårdsangelägenheter och derför åtnjuta ett särskildt arfvode af 1,000 R:dr Riksmynt, med lika värdighet med Fält-läkare, samt traktamente,*

lika med dessa, vid de förrättningar, han i sin egenskap af förste Provincial-läkare verkställer.

Hvad Kollegium nu i underdånighet föreslagit för utförande af den ifrågavarande regleringen af den civila sjukvården, innefattar alltså löneförhöjningar för tjugosex (26) nuvarande extra Provincial-läkare à 500 R:dr . . R:dr 13,000: —
löner för fyratioåtta (48) nya Provincial-läkare à 1,500 R:dr, till sammanlagdt belopp af . . . . . „ 72,000: —
tjenstgörings-penningar för femton (15) Provincial-läkare till sammanlagdt belopp . . . . . „ 7,800: —
arfvode för en *Förste* Provincial-läkare inom hvarje län, tillsammans . . . . . „ 24,000: —

Summa R:dr Riksmynt 116,800: —

hvilken summa Eders Kongl. Maj:t alltså torde af Rikets härnäst sammanträdande Ständer genom nådig proposition för ändamålet äska, derest hvad Kollegium nu haft nåden föreslå, vinner Eders Kongl. Maj:ts nådiga bifall.

Kollegium tillåter sig härvid, att för den händelse Rikets Högloflige Ständer, ehuru de sjelfva begärt denna reglering, skulle finna svårighet, för det närvarande, möta att på engång bevilja anslag för alla de nu föreslagna Provincial-läkare-befattningarna, i underdånighet fästa Eders Kongl. Maj:ts nådiga uppmärksamhet derpå, att ibland ofvannämnde 13,000 R:dr, som nu skulle erfordras för tjugosex extra Provincial-läkare-befattningars uppförande i ordinarie stat med full lön, skulle 6,000 R:dr för tolf ibland dessa befattningar, som för närvarande innehafvas af militär-läkare, icke komma att utgå, förr än i den mån de närvarande innehafvarne af dessa befattningar från tjensten afgå, hvarförutan 3,000 R:dr af den till nya Provincial-läkare-löner föreslagna summan skulle komma att besparas Statsverket, så länge militär-läkare innehafva läkare-befattningarne vid Smedjebacken och Lilla Edet, äfvensom 1,500 R:dr för en Provincial-läkare i Norra Wedbo härad intill dess nuvarande Provincial-läkaren i Ekesjö distrikt afgår från tjensten, samt att lönerna för en Provincial-läkare i Norrbottens län, två i Westmanlands län, en i Upsala län, en i Göteborgs och Bohus län, två i Elfsborgs län, och en i Kronobergs län eller tillsammans för åtta nya Provincial-läkare-befattningar, för hvilka distrikternas innevånare för närvarande icke visat sig villige att åt en blifvande läkare upplåta och underhålla bostad, ej eller skulle komma att utgå förr än ett bestämdt åtagande i detta hänseende vunnits, till följd hvaraf utaf den ofvan utförda summan 22,500 R:dr skulle komma att för någon tid Statsverket besparas.

För att gifva en lätt och fullständig öfversigt såväl af de nuvarande Provincial- och extra Provincial-läkarnes antal inom hvarje län, som ock af de nu föreslagna nya Provincial-läkare-befattningarna med uppgift på folkmängden inom hvarje län och provincial-läkare-distrikter, hittills varande löner och föreslagna löneförhöjningar, nya löner och tjenstgörings-penningar, samt deras sammanlagda belopp för hvarje län, bifogar Kollegium i underdånighet närlagda tabell, (Bil. 11) jemväl, utvisande folkmängdens förhållande så väl till antalet Provincial-läkare, som till sammanlagda antalet läkare inom hvarje län.

Slutligen hemställer Kollegium, att i händelse Eders Kongl. Maj:t i nåder gillar hvad Kollegium sålunda i underdånighet framställt och Rikets Ständer, uppå skeende nådig proposition, bevilja för verkställandet nödiga anslag, Kollegium måtte tillåtas, att göra de ytterligare underdåniga framställningar angående vissa distrikters och stationers närmare bestämmande, som kunna finnas nödiga, äfvensom att afgifva underdånigt förslag till *nådig instruktion för förste Provincial-läkare,* och efter

de nya förhållanderna lämpade förändringar i *nu gällande Provincial-läkare-instruktion,* äfvensom i sammanhang härmed de särskilda *föreskrifter rörande Distrikt- och Stads-läkares* med fleras åliggande i afseende på allmänna helso- och sjukvården, hvilka finnas erforderliga för ett i möjligaste måtto fullständigt ordnande af denna vigtiga samhällsangelägenhet.

De här ofvan åberopade bilagor hosfölja, och Kollegium framhärdar med djupaste vördnad, trohet och nit

Stormägtigste, Allnådigste Konung!

Eders Kongl. Maj:ts

underdånigste, tropligtigste
tjenare och undersåtar.

C. J. Ekströmer.

E. G. Engberg. C. U. Sondén. Aug. Timol. Wistrand. Ax. Gabr. Carlson.

J. Ljungberg.

Stockholm den 11 April 1859.

STOCKHOLM, tryckt hos Isaac Marcus, 1859.

TABELL,

utvisande antalet af nuvarande Ordinarie och extra Provincial-läkare, föreslagna nya Provincial-läkare, folkmängden inom hvarje Län och Distrikt, nuvarande löner, föreslagna löneförhöjningar, samt deras sammanlagda belopp för hvarje Län, äfvensom ungefärliga förhållandet af folkmängden så väl till antalet Provincial-läkare, som sammanlagda antalet läkare inom hvarje Län.

Länets namn och folkmängd.	Provincial-läkare-distriktets namn.	Distriktets folkmängd.	Nuvarande Provincial-läkares antal. Ordinarie.	Extra.	i förening med militär-läkaretjenst.	Summa.	Antal föreslagna nya Provincial-läkare.	Summa blifvande Provincial-läkare.	Nuvarande löner.	Föreslagen förhöjning i lön.	nya löner.	tjenstgörings-penningar.	Summa tillökning i utgifter.	I medeltal en Provincial-läkare på nedanstående antal innevånare.	på nedanstående antal qvadratmil.	Antalet öfrige läkare i hvarje län.	En läkare på nedanstående antal innevånare.
Norrbottens Län med 63,629 innevånare på 171 qvadratmil	Piteå	16,387	1	—	—	—	—	—	1,500	—	—	—	—	11,000	121	1	9,000
	Råneå	7,189	1	—	—	—	—	—	1,500	—	—	500	—				
	Kalix	9,138	1	—	—	—	—	—	1,500	—	—	500	—				
	Haparanda	9,032	1	—	—	—	—	—	1,500	—	—	—	—				
	Öfver-Luleå	16,131	—	—	—	—	1	—	—	—	1,500	500	—				
	Pajala	5,692	—	—	—	4	1	6	—	—	1,500	1,000	5,500				
Westerbottens Län med 75,994 innevånare på 668 qvadratmil	Umeå	30,548	1	—	—	—	—	—	1,500	—	—	—	—	15,000	133	3	9,000
	Skellefteå	19,742	1	—	—	—	—	—	1,500	—	—	—	—				
	Nysätra	11,947	1	—	—	—	—	—	1,500	—	—	—	—				
	Lycksele	6,806	1	—	—	—	—	—	1,500	—	—	500	—				
	Åsele	6,951	—	—	—	4	1	5	—	—	1,500	500	2,500				
Jemtlands Län med 56,041 innevånare på 435 qvadratmil	Östersund	16,094	1	—	—	—	—	—	1,500	—	—	—	—	9,000	108	1	8,000
	Oviken	8,167	—	1	1	—	—	—	1,000	500	—	—	—				
	Mörsill	9,647	1	—	—	—	—	—	1,500	—	—	—	—				
	Herjeådalen	6,939	1	—	—	—	—	—	1,500	—	—	—	—				
	Ragunda	5,847	—	—	—	—	1	—	—	—	1,500	1,000	—				
	Hammerdal	7,746	—	—	—	4	1	6	—	—	500		4,500				
Wester-Norrlands Län med 107,717 innevånare på 216 qvadratmil	Torp	10,420	1	—	—	—	—	—	1,500	—	—	—	—	15,000	30	4	10,000
	Sundsvall	26,363	1	—	—	—	—	—	1,500	—	—	—	—				
	Hernösand	13,328	1	—	—	—	—	—	1,500	—	—	—	—				
	Sollefteå	14,069	1	—	—	—	—	—	1,500	—	—	—	—				
	Bodum	6,837	—	1	—	—	—	—	1,000	500	—	500	—				
	Örnsköldsvik	24,770	1	—	—	—	—	—	1,500	—	—	—	—				
	Skog	11,860	—	—	—	6	1	7	—	—	1,500	—	2,500				
Gefleborgs Län med 126,368 innevånare på 171 qvadratmil	Gefle	45,269	1	—	—	—	—	—	1,500	—	—	—	—	25,000	34	8	10,000
	Söderhamn	17,213	1	—	—	—	—	—	1,500	—	—	—	—				
	Alfta	14,589	—	—	—	—	1	—	—	—	1,500	—	—				
	Hudiksvall	31,393	1	—	—	—	—	—	1,500	—	—	—	—				
	Jerfsö	17,904	1	—	—	4	—	5	1,500	—	—	—	1,500				
St. Kopparbergs Län med 158,735 innevånare på 278 qvadratmil	Fahlun	37,204	1	—	—	—	—	—	1,500	—	—	—	—	26,000	46	5	14,000
	Hedemora	25,338	1	—	—	—	—	—	1,500	—	—	—	—				
	Näs	21,691	1	—	—	—	—	—	1,500	—	—	—	—				
	Rättvik	32,271	—	1	1	—	—	—	1,000	500	—	—	—				
	Mora	21,901	—	—	—	—	1	—	—	—	1,500	—	—				
	Smedjebacken	20,350	—	—	—	4	1	6	—	—	1,500	—	3,500				
Wermlands Län med 232,521 innevånare på 158 qvadratmil	Carlstad	52,913	1	—	—	—	—	—	1,500	—	—	—	—	26,000	17	10	12,000
	Näs	14,183	—	—	—	—	1	—	—	—	1,500	—	—				
	Wisnum (Åtorp)	9,489	—	1	1	—	—	—	1,000	500	—	—	—				
	Philipstad	24,716	1	—	—	—	—	—	1,500	—	—	—	—				
	Sunne	37,909	1	—	—	—	—	—	1,500	—	—	—	—				
	Elfdals Öfra = Dalby	9,801	—	—	—	—	1	—	—	—	1,500	500	—				
	Elfdals Nedre = Uddeholm	14,281	—	—	—	—	1	—	—	—	1,500	—	—				
	Arvika	48,134	—	1	1	—	—	—	1,000	500	—	—	—				
	Nordmark	21,895	1	—	—	6	—	9	1,500	—	—	—	6,000				
Örebro Län med 142,863 innevånare på 74 qvadratmil	Örebro	44,333	1	—	—	—	—	—	1,500	—	—	—	—	20,000	10	8	10,000
	Askersund	22,661	1	—	—	—	—	—	1,500	—	—	—	—				
	Hellefors	9,551	—	1	—	—	—	—	1,000	500	—	—	—				
	Nora	20,462	1	—	—	—	—	—	1,500	—	—	—	—				
	Askers (Brefvens)	10,106	—	—	—	—	1	—	—	—	1,500	—	—				
	Carlskoga	18,746	—	—	—	—	1	—	—	—	1,500	—	—				
	Ramsberg	16,458	—	—	—	4	1	7	—	—	1,500	—	5,000				
Westmanlands Län med 98,941 innevånare på 54 qvadratmil	Westerås	25,179	1	—	—	—	—	—	1,500	—	—	—	—	24,000	13	14	5,000
	Nordöstra	22,609	—	1	—	—	—	—	1,000	500	—	—	—				
	Köping	22,881	—	—	—	—	1	—	—	—	1,500	—	—				
	Nordvestra	27,100	—	—	—	2	1	4	—	—	1,500	—	3,500				
Upsala Län med 90,828 innevånare på 47 qvadratmil	Upsala	36,000	1	—	—	—	—	—	1,500	—	—	—	—	23,000	11	[1] 16	5,000
	Enköping	19,724	1	—	—	—	—	—	1,500	—	—	—	—				
	Håbo och Bro	6,758	—	—	—	—	1	—	—	—	1,500	—	—				
	Norra distriktet	28,000	—	—	—	2	1	4	—	—	1,500	—	3,000				
Stockholms Län med 117,193 innevånare på 66 qvadratmil	Harg	23,463	—	—	—	—	1	—	—	—	1,500	—	—	20,000	11	9	8,000
	Norrtelje	26,770	1	—	—	—	—	—	1,500	—	—	—	—				
	Sigtuna	19,277	—	1	1	—	—	—	1,000	500	—	—	—				
	Stockholm	30,265	1	—	—	—	—	—	1,500	—	—	1,000	—				
	Wermdö	5,848	—	—	—	—	1	—	—	—	1,500	—	—				
	Sotholm	11,689	—	—	—	3	1	6	—	—	1,500	—	6,000				
	(Svartsjölandet Prov. Kirurgie)	—	—	—	—	—	—	—	(150)	—	—	—	—				
Södermanlands Län med 123,689 innevånare på 57 qvadratmil	Nyköping	24,084	1	—	—	—	—	—	1,500	—	—	—	—	15,000	7	11	7,000
	Oppunda Östra	11,944	—	—	—	—	1	—	—	—	1,500	—	—				
	Wingåker	18,161	1	—	—	—	—	—	1,500	—	—	—	—				
	Eskilstuna	25,269	1	—	—	—	—	—	1,500	—	—	—	—				
	Malmköping	9,947	—	1	1	—	—	—	1,000	500	—	—	—				
	Åker och Selebo	16,634	—	—	—	—	1	—	—	—	1,500	—	—				
	Daga	8,281	—	1	—	—	—	—	1,000	500	—	—	—				
	Trosa	8,769	—	1	—	6	—	8	1,000	500	—	—	4,500				
Göteborgs och *Bohus* Län med 96,390 innevånare på 43 qvadratmil	Strömstad	31,204	1	—	—	—	—	—	1,500	—	—	—	—	33,000	7	[2] 30	5,000
	Häby (Forss)	26,515	—	1	—	—	—	—	1,000	500	—	—	—				
	Uddevalla	28,252	1	—	—	—	—	—	1,500	—	—	—	—				
	Jörlanda	21,403	—	—	—	—	1	—	—	—	1,500	—	—				
	Göteborg	32,669	1	—	—	—	—	—	1,500	—	—	—	—				
	Oroust	27,174	1	—	—	5	—	6	1,500	—	—	—	2,000				
Elfsborgs Län med 254,505 innevånare på 114 qvadratmil	Åmål	17,894	1	—	—	—	—	—	1,500	—	—	—	—	28,000	12	11	13,000
	Nordals (Bäcke)	35,466	—	—	—	—	1	—	—	—	1,500	—	—				
	Wenersborg	44,964	1	—	—	—	—	—	1,500	—	—	—	—				
	Lilla Edet	17,245	—	—	—	—	1	—	—	—	1,500	—	—				
	Alingsås	24,668	—	1	1	—	—	—	1,000	500	—	—	—				
	Borås	39,082	1	—	—	—	—	—	1,500	—	—	—	—				
	Marks (Skene)	33,176	—	—	—	—	1	—	—	—	1,500	—	—				
	Ulricehamn	21,552	—	1	—	—	—	—	1,000	500	—	—	—				
Skaraborgs Län med 208,771 innevånare på 75 qvadratmil	Svenljunga	20,437	—	1	—	6	—	9	1,000	500	—	—	6,000				
	Mariestad	38,277	1	—	—	—	—	—	1,500	—	—	—	—	35,000	12	11	12,000
	Lidköping	42,667	1	—	—	—	—	—	1,500	—	—	—	—				
	Hjo	33,184	1	—	—	—	—	—	1,500	—	—	—	—				
	Falköping	37,942	1	—	—	—	—	—	1,500	—	—	—	—				
	Naum	34,296	—	1	—	—	—	—	1,000	500	—	—	—				
	Hofva	22,662	—	—	—	5	1	6	—	—	1,500	—	2,000				
Östergöttlands Län med 230,601 innevånare på 96 qvadratmil	Linköping	57,378	1	—	—	—	—	—	1,500	—	—	—	—	26,000	12	[3] 22	8,000
	Kisa	18,640	—	1	1	—	—	—	1,000	500	—	—	—				
	Ydre och Göstrings	22,078	—	—	—	—	1	—	—	—	1,500	—	—				
	Ödeshög	16,428	—	—	—	—	1	—	—	—	1,500	—	—				
	Motala	29,907	—	—	—	—	1	—	—	—	1,500	—	—				
	Hellestad	19,226	—	—	—	—	1	—	—	—	1,500	—	—				
	Norrköping	37,422	—	—	—	—	1	—	—	—	1,500	—	—				
Calmar Län med 212,565 innevånare på 96 qvadratmil	Söderköping	29,621	1	—	—	3	—	8	1,500	—	—	—	8,000	26,000	12	11	11,000
	Tjust	36,921	1	—	—	—	—	—	1,500	—	—	—	—				
	Wimmerby	37,735	1	—	—	—	—	—	1,500	—	—	—	—				
	Oscarshamn	25,479	1	—	—	—	—	—	1,500	—	—	—	—				
	Högsby	23,020	—	1	—	—	—	—	1,000	500	—	—	—				
	Calmar	39,299	1	—	—	—	—	—	1,500	—	—	—	—				
	Söderåkra	19,513	—	—	—	—	1	—	—	—	1,500	—	—				
	Ölands Norra (Borgholm)	18,525	1	—	—	—	—	—	1,500	—	—	500	—				
Jönköpings Län med 166,462 innevånare på 97 qvadratmil	Ölands Södra (Thorslunda)	16,026	1	—	—	7	—	8	1,500	—	—	—	2,500	24,000	13	7	12,000
	Jönköping	30,886	1	—	—	—	—	—	1,500	—	—	—	—				
	Södra Wedbo (Ekesjö)	15,933	1	—	—	—	—	—	1,500	—	—	—	—				
	Norra Wedbo (Hullaryd)	21,008	—	—	—	—	1	—	—	—	1,500	—	—				
	Hvetlanda	24,278	—	1	—	—	—	—	1,000	500	—	—	—				
	Wrigsta	26,694	—	1	—	—	—	—	1,000	500	—	—	—				
	Wernamo	20,368	—	1	1	—	—	—	1,000	500	—	—	—				
Kronobergs Län med 143.707 innevånare på 86 qvadratmil	Westbo och Mo (Gisslaved)	28,363	—	—	—	5	1	7	—	—	1,500	300	4,800	36,000	21	5	16,000
	Wexiö	59,104	1	—	—	—	—	—	1,500	—	—	—	—				
	Ljungby	22,692	1	—	—	—	—	—	1,500	—	—	—	—				
	Ekeberga	31,728	—	1	1	—	—	—	1,000	500	—	—	—				
	Elmhult	20,283	—	—	—	3	1	4	—	—	1,500	500	2,500				
Hallands Län med 110.815 innevånare på 43 qvadratmil	Kongsbacka	30,374	1	—	—	—	—	—	1,500	—	—	—	—	37,000	14	5	14,000
	Halmstad	39,505	1	—	—	—	—	—	1,500	—	—	—	—				
	Falkenberg	38,238	—	—	—	2	1	3	—	—	1,500	—	1,500				
Blekinge Län med 111,255 innevånare på 25 qvadratmil	Carlskrona	35,121	1	—	—	—	—	—	1,500	—	—	—	—	21,500	6	[4] 12	7,000
	Tving	28,080	—	—	—	—	1	—	—	—	1,500	—	—				
	Carlshamn	23,745	—	—	—	—	1	—	—	—	1,500	—	—				
Kristianstads Län med 196,121 innevånare på 55 qvadratmil	Jemshög (Sölvesborg)	24,309	1	—	—	2	—	4	1,500	—	—	—	3,000	28,000	8	9	12,000
	Engelholm	28,589	1	—	—	—	—	—	1,500	—	—	—	—				
	Norra och Södra Åsbo (Åby)	21,157	—	—	—	—	1	—	—	—	1,500	—	—				
	Westra Göinge (Röinge)	28,915	—	—	—	—	1	—	—	—	1,500	—	—				
	Östra Göinge (Broby)	21,448	—	1	—	—	—	—	1,000	500	—	—	—				
	Kristianstad	47,675	1	—	—	—	—	—	1,500	—	—	—	—				
	Albo och Gerds (Brösarp)	15,959	—	1	—	—	—	—	1,000	500	—	—	—				
Malmöhus Län med 268,664 innevånare på 40 qvadratmil	Cimbrishamn	32,477	—	1	1	5	—	7	1,000	500	—	—	4,500	4,500	7	[5] 34	8,000
	Malmö	85,903	1	—	—	—	—	—	1,500	—	—	—	—				
	Trelleborg	44,095	—	—	—	—	1	—	—	—	1,500	—	—				
	Öfveds	36,306	—	1	1	—	—	—	1,000	500	—	—	—				
	Hörby	23,653	—	—	—	—	1	—	—	—	1,500	—	—				
	Landskrona	54,690	1	—	—	—	—	—	1,500	—	—	—	—				
Gottlands Län med 46,985 innevånare på 28 qvadratmil	Luggude	17,861	—	—	—	3	1	6	—	—	1,500	—	5,000	1,200	7	2	8,000
	Wisby	17,026	1	—	—	—	—	—	1,500	—	—	—	—				
	Slite	10,747	1	—	—	—	—	—	1,500	—	—	—	—				
	Klinte	8,698	—	—	—	—	1	—	—	—	1,500	—	—				
	Rönne	10,514	—	—	—	2	1	4	—	—	1,500	—	3,000				
	Summa	71	26	12	97	48	145	132,500	13,000	72,000	7,800	92,800	25,000	26	249	9,000	

Tillkommer för 24 stycken förste Provincial-läkare 24,000

Summa R:dr 116,800, efter afdrag af den summa, som, enligt hvad i underdåniga utlåtandet nämnes, kan komma att Stats-Verket besparas, nemligen . . . . . „ 22,500, skulle alltså för Provincial-läkarevården erfordras . . . . . R:dr R:mt 94,300:

[1]) Flera läkare vid Universitetet i Upsala inberäknade.
[2]) Flera läkare i Göteborgs stad inberäknade.
[3]) Flera läkare i Norrköpings stad inberäknade.
[4]) Kongl. Flottans läkare i Carlskrona inberäknade.
[5]) Flera läkare vid Universitetet i Lund och Malmö stad inberäknade.

№ 52.

Ank. till Exp.-Utsk. den 21 Nov. 1859, kl. 11 f. m.

Kongl. Maj:ts nådiga Proposition till Rikets Ständer, angående Statens jernvägsbyggnader; Gifven Stockholms Slott den 17 November 1859.

Uti Rikets Ständers underdåniga skrifvelse den 16 September 1857, angående föreslagna jernvägs-stamliniers utförande och dertill erforderliga medels anvisande, tillkännagåfvo Rikets Ständer, bland annat, att, med afseende å angelägenheten deraf att, innan några andra jernvägsarbeten för statens räkning företoges än de, för hvilka anslag under då varande riksdag beviljats, noggranna och fullständiga, icke blott tekniska och topografiska, utan äfven statistiska, landets industri och rörelse i synnerhet omfattande undersökningar blefve anställda, Rikets Ständer till Kongl. Maj:ts nådiga disposition anvisat ett anslag af 150,000 R:dr R:mt för bestridande af de kostnader, som voro förenade med sådana undersökningars anställande i alla ofvannämnda hänseenden, dervid Rikets Ständer ansågo upplysningar böra inhemtas af ej mindre vederbörande embetsmyndigheter, än hushållnings-sällskapen inom de län, genom hvilka Statens jernvägar komme att anläggas.

Med anledning häraf fann Kongl. Maj:t godt att uppdraga ledningen af nämnde undersöknings-arbeten åt en Kommitté, till hvars efterrättelse meddelades följande allmänna föreskrifter, nemligen:

att, sedan förberedande tekniska och topografiska undersökningar egt rum, Kommittéen borde genom sammanträden och öfverläggningar med Kongl. Maj:ts Befallningshafvande, magistrater, hushållnings-sällskap och andra sakkunniga personer söka inhemta alla sådana upplysningar i afseende å de särskilda orternas industri och rörelse, produkter, odlingslägenheter, befolknings-förhållanden, behof af lättade kommunikationer, o. s. v., som erfordrades för att på ett ändamålsenligt sätt kunna bestämma banornas riktning och anläggnings-sätt och, vid valet emellan alternativa förslag till bansträckning inom en och samma trakt, afgöra företrädet dem emellan;

börande det vara äfven andra invånare i orterna öppet lemnadt att till Kommittéen framställa sina önskningar och förslag i ämnet;

att Kommittéen egde att åt dertill lämpliga civil-ingeniörer uppdraga att, hvar och en för det honom anförtrodda undersöknings-område, med ledning af den instruktion, Kommittéen borde meddela, upprätta detaljerade planer, profiler och kostnadsförslag;

att undersökningarne, vid hvilka det under nämnde riksdag af Kongl. Maj:t framlagda förslag till byggande af stamjernbanor för Statens räkning samt Rikets Ständers i denna fråga fattade beslut borde tjena till hufvudsaklig ledning, skulle, i den mån tid och tillgångar medgåfve, omfatta:

a) lämpligaste sträckningen mellan Katrineholm och den punkt vid Göta kanal i Westergötland, der jernvägen komme att skära kanalen, utgörande således en föreningslänk mellan de från Stockholm och Göteborg utgående, under arbete varande särskilda delarne af vestra stambanan;

b) Södra stambanans riktning dels från Falköping förbi eller genom Jönköping, och dels från Finja-sjön genom Småland, samt lämpligaste punkten för dessa begge delars af södra stambanan anslutande till hvarandra;

c) Östra stambanans riktning från Katrineholm öfver Norrköping och Linköping samt förening med södra stambanan;

d) Norra stambanan från Stockholm åt Upsala och Sala till någon lämplig punkt på Gefle-Dala jernvägen;

e) lämpligaste sättet för jernvägens dragande genom hufvudstaden;

f) Nordvestra stambanans riktning från lämplig punkt på vestra stambanan genom Kristinehamn och Karlstad öfver Arvika till riksgränsen mot Norrige;

g) Föreningsbana emellan Örebro och Askersund, och slutligen

h) Föreningsbana från trakten af Sala i sydvestlig riktning, emellan norra och vestra stambanorna; och

att Kommittéen i öfrigt borde meddela yttrande rörande den utsträckning af stambanorna, som under fortgången af undersökningarne tilläfventyrs kunde ifrågasättas och anses förtjent af uppmärksamhet, äfvensom angående hvilka bibanor, anslutande till statsbanorna, syntes vara förtjenta att med statsbidrag understödjas.

Enär det af Kommittéen, i anledning af omförmälda uppdrag, afgifna utförliga betänkande kommer att jemte bilagor till trycket befordras och bland Rikets Ständer utdelas, vill Kongl. Maj:t, till undvikande af vidlyftighet, här endast åberopa och hänvisa till de upplysningar och den utredning, detsamma i alla ofvannämnde hänseenden innehåller, äfvensom till den redogörelse och de yttranden, Kommittéen afgifvit i anledning af till Kommittéen i nåder remitterade eller hos Kommittéen gjorda framställningar angående understöd för eller inlösen af särskilda jernvägsanläggningar.

Vid afgörande af den maktpåliggande frågan angående fortsättning af Statens jernvägsbyggnader, hvilken nu förelägges Rikets Ständer, bör naturligen, jemte den ledning omförmälde undersökningar lemna, fästas väsendtligt afseende på de rörande

stamjernbanornas anläggning redan vidtagna beslut och åtgärder; och det torde derföre vara lämpligt att här i minnet återkalla vissa, vid 1853—1854 års riksdag, då beslut först fattades om jernvägars anläggning genom Statens försorg och på dess bekostnad, af Rikets Ständer tillkännagifna åsigter i ämnet.

Rikets Ständer yttrade nemligen, uti underdånig skrifvelse den 18 November 1854, efter framställning af de många vigtiga fördelar för landets industri och rörelse, äfvensom i militäriskt och politiskt hänseende, hvilka erbjödes af en jernbana, som sammanbunde Nordsjön och Östersjön samt Rikets vid dessa haf belägna största städer med hvarandra, — helst från denna bana måste utgå den framdeles säkerligen ifrågakommande jernvägsanläggningen emellan de förenade rikenas begge hufvudstäder — det Rikets Ständer ansåge stambanan mellan Stockholm och Göteborg vara den, hvilkens anläggning borde i främsta rummet till verkställighet befordras.

Vidare och då en jernväg, genomgående det inre af landet från någon af Skånes hamnplatser till Jönköping, likaledes blefve af stor vigt i förutnämnde hänseenden och, jemte det den beredde åt flera delar af riket den förbättring i deras kommunikations-anstalter, som de hittills saknat och hvaraf de vore i högsta behof, komme att utgöra en förening emellan rikets södra och mellersta landskap samt åstadkomma liflig förbindelse emellan Sverige och utlandet, syntes det Rikets Ständer, att anläggning af en jernvägs-stamlinie emellan sydvestra kusten af Skåne och Wetterns södra ända jemväl borde ofördröjligen företagas.

I öfverensstämmelse härmed beviljade Rikets Ständer, enligt samma skrifvelse, särskilda anslag dels till den stambana, som, utgående från Göteborg, komme att i riktning genom Westergötland och Nerike, fullbordad, förena nämnde stad med hufvudstaden och dels till påbörjande af en, i riktning åt Jönköping gående stambana från Malmö.

Sedan Rikets Ständer vid 1856—1858 års riksdag, utan att antaga något visst allmänt system för jernvägs-anläggningarne, ytterligare anslagit betydande summor till nyssnämnde tvänne stambanor, af hvilka den *Vestra* ansågs böra bearbetas jemväl från sin östliga slutpunkt Stockholm till Södertelje och Katrineholm, och den *Södra* äfven från sin då bestämda ändpunkt i norr vid Falköping, hafva jernvägsarbetena å dessa linier så fortskridit, att den vestra stambanan blifvit för trafik öppnad från Göteborg till Göta kanal vid Töreboda, utgörande i längd 17 mil 5,400 fot, och den södra öppnad från Malmö till Sösdala, $6\frac{1}{3}$ mil, samt i det närmaste fullbordad från Sösdala till Finjasjön, ytterligare omkring en mil, och betydliga förberedande arbeten verkställda från Stockholm till Södertelje och Katrineholm och från Töreboda till Nerikes gräns å *Vestra*, likasom från Falköping till sjön Stråken å *Södra* stambanan.

De giltiga skäl, Rikets Ständer uti ofvanberörde skrifvelse den 18 November 1854 anfört för ifrågavarande begge stambanors skyndsamma utförande, synas Kongl. Maj:t numera hafva erhållit ökad betydelse, sedan en icke ringa del af banorna

blifvit färdig, eller kommit under arbete, så att desamma, om arbetet kraftigt fullföljes, kunna inom en icke aflägsen tidpunkt i hela sin utsträckning öppnas för allmänna rörelsen och sålunda bereda allt det gagn, som med dem varit afsedt och hvilket endast i mindre mån kan ernås, så länge banornas slutpunkter icke blifvit sammanbundne.

I följd häraf och då det för öfrigt måste vara med klok beräkning öfverensstämmande, att den kraft, som tages i anspråk för åstadkommande af ifrågavarande, särdeles för vårt vidsträckta och i allmänhet mera glest befolkade land storartade och dyrbara kommunikationsmedel, icke, utöfver hvad arbetets lämpliga fördelning gör nödigt, splittras på samtidig anläggning af flera skilda jernvägar, hvilket måste leda till fördröjande af hvarje särskild banas slutliga fullbordan, anser Kongl. Maj:t arbetenas oafbrutna fortsättande å omförmälde tvänne stambanor vara ur alla synpunkter företrädesvis angeläget.

Således, fastän Kongl. Maj:t lifligt erkänner det påtagliga behofvet och den stora vigten af en jernvägs-förbindelses snara tillvägabringande från hufvudstaden till de norr om Mälaren belägna orter, och från Arvika, dit segelled finnes, till Norska gränsen, för underlättande af kommunikationen med Norrige, äfvensom det särdeles gagn, de af Kommittéen förordade bibanorna från Borås till vestra stambanan — för hvars utförande endast låneunderstöd blifvit begärdt, — och från Christianstad till den södra skulle medföra för dessa starkt befolkade trakter ej mindre än för trafiken å stambanorna; dock som den summa af 25,000,000 R:dr, som Kongl. Maj:t, med fästadt afseende å ena sidan, på Statsverkets tillstånd, och å den andra, på de stora fördelarne för riket att, så snart omständigheterna medgifva, komma i åtnjutande af ifrågavarande mäktiga medel till utveckling och förkofran, enligt nådig proposition af denna dag pröfvat böra till jernvägar afses, är för ett ändamålsenligt fortskyndande af de redan påbörjade stambane-anläggningarne mellan Stockholm och Göteborg, — med hvilken, enligt Kongl. Maj:ts åsigt, en sammanbindningsbana från Hallsberg till Örebro bör ställas i oskiljaktigt samband, — samt emellan Malmö och Falköping erforderlig, finner Kongl. Maj:t, på sådan grund, Sig för närvarande icke kunna förorda, att berörde tillgångar, vare sig i form af anslag eller af lån eller räntegaranti, varda till något annat jernvägs företag disponerade; hvadan Kongl. Maj:t, med godkännande särskildt af Kommittéens yttrande beträffande Köping-Hults jernvägsbolags i underdånighet gjorda alternativa förslag, angående bolagets jernväg, anser hvarken dessa förslag eller öfriga i Kommittéens betänkande närmare upptagna framställningar om understöd för ifrågasatta jernvägs-anläggningar nu böra vinna afseende; utan vill Kongl. Maj:t härigenom *föreslå Rikets Ständer att bevilja omförmälde 25,000,000 R:dr, att uteslutande användas till arbetena å Statens förutnämnde tvänne stambanor, nemligen den Vestra från Stockholm till Göteborg, med sammanbindningsbana emellan Hallsberg och Örebro, samt den Södra från Malmö till Falköping.*

Då emellertid fullbordandet af den *Vestra* stambanan, som förenar rikets hufvudorter vid Nordsjön och Östersjön, under närvarande förhållanden är af jemförelsevis största vigt; då mera än 17 mil af denna bana redan äro fulländade och arbetena å andra delar deraf långt framskridna samt lokalen särdeles gynnsam å banans återstående del emellan Katrineholm i Södermanland och Bodarne vid gränsen af Westergötland, så att hela banan torde kunna före slutet af nästa statsregleringsperiod vara fullbordad, om nödiga medel dertill beviljas; och då, hvad angår det af Kommittéen väckta förslag om utförande, i sammanhang med denna stamlinie, af en sammanbindningsbana från Hallsberg till Örebro, en sådan bana — oafsedt att den komme att utgöra en del af den jernväg, genom hvilken Örebro tilläfventyrs kan finnas framdeles böra förenas direkt med Wettern, men hvars företagande i denna utsträckning Kongl. Maj:t nu ej kan förorda, — måste, särdeles i förhållande till banans mindre betydliga längd och kostnad, blifva af högsta gagn, ej mindre för rörelsen inom en vidsträckt del af landet, än äfven till förökande af trafiken å Vestra stambanan, hvilken såmedelst komme i förbindelse med de från Örebro utgående, redan färdiga jernvägarne till Nora och Arboga, finner Kongl. Maj:t Sig böra af Rikets Ständer, *äska beviljande af de medel, som erfordras för fullbordande af Vestra stambanan från Stockholm öfver Södertelje, Katrineholm och Hallsberg till Töreboda vid Göta kanal, dit jernvägen redan är öppnad från Göteborg och för utförande, samtidigt, af en sammanbindningsbana från Vestra stambanan vid Hallsberg till Örebro.*

Kostnaden är af Kommittéen beräknad, som följer:

Från Stockholm till Katrineholm, 12 mil, 18,000 fot	6,700,000.
Från Katrineholm till Göta kanal, 13 mil, 4,100 fot	9,096,889.
Från Hallsberg till Örebro, 2 mil, 8,650 fot, jemte bangård i Örebro	1,762,479.
Summa R:dr R:mt	17,559,368.

Af den för Statens jernvägsbyggnader afsedda summa 25,000,000 R:dr skulle, i följd af hvad ofvan är yttradt, återstoden eller 7,440,632 användas till *Södra stambanan.*

Beträffande denna banas sträckning förekommer, att sedan Kongl. Maj:t vid 1856—1858 års riksdag föreslagit densamma att utgå i norr från Vestra stambanan vid Falköping och sträcka sig, med bibana till Jönköping, öfver Göta ström efter Lagaå-dalen till Agghult, Lund och Malmö, så beviljade Rikets då församlade Ständer särskilda anslag för den till Lund redan färdiga Södra stambanans fortsättning till norra ändan af Finjasjön samt till påbörjande och grundläggning af sådana arbeten å Södra stambanans norra del från Falköping till Jönköping, som fordrade en längre tid för att fulländas, äfvensom till bangårdar i Lund och Malmö.

De före nämnde riksdag verkställda undersökningarna hade icke gifvit vid handen, att Södra stambanan kunde, med iakttagande af den i allmänhet föreskrifna

lutning af högst 1 på 100, ledas till staden Jönköping; men sedan upplysning genom förnyade undersökningar vunnits derom, att en sådan ledning läte sig verkställas, fann Kongl. Maj:t, på det den pröfning, som af det sålunda förändrade förhållandet kunde påkallas i afseende å banans sträckning genom Småland, måtte stå öppen, Sig föranlåten förordna, att arbetena å Södra stambanan från Falköping tills vidare ej borde fortsättas längre än öfver den, omkring tre mil nordvest från Jönköping belägna sjön Stråken till den skiljopunkt, hvarifrån banan kunde ledas antingen direkt till Jönköping eller till Axamo på Laga-linien, äfvensom Kongl. Maj:t ej fastställt banriktningen från Malmö längre än till södra ändan af Finjasjön, der banan, med lika fördelar i tekniskt hänseende, kan fortsättas inåt Småland, antingen efter Lagaå-dalen eller ock mera i öster.

Den pröfning angående Södra stambanans sträckning från sjön Stråken i norr till Finjasjön i söder, som sålunda blifvit lemnad öppen, bör nu företagas; och Kongl. Maj:t hänvisar särskildt i detta ämne till den uti Kommittéens betänkande förekommande utredning.

Sedan det numera befunnits verkställbart att draga Södra stambanan direkte till Wetterns strand i Jönköping, tala vigtiga skäl för banans fortsättning derifrån i mera östligt läge, än i Kongl. Maj:ts proposition vid sistlidne riksdag var föreslaget; ty, under förutsättning att en jernväg framdeles kommer att från Vestra stambanan i Södermanland utläggas i sydlig riktning och genomlöpa Östergötland, skulle en sådan jernväg finna i trakten af Nässjö en lämplig och naturlig anslutningspunkt till Södra stambanan, och begge dessa jernvägar, utan behof af de förut föreslagna särskilda bibanorna med deras till en del svåra och nästan äfventyrliga terrängförhållanden, förbindas med rörelsens hufvudort i denna trakt, Jönköping. Landets södra och östra landskap komme derigenom i närmare förbindelse med hvarandra och med hufvudstaden, dit afståndet från södra Sverige, sedan en jernväg genom Östergötland blifvit fullbordad, skulle i högst betydlig mån förkortas. Derjemte och utom de fördelar, som vore beroende af sistnämnde jernvägs-anläggning, skulle södra stambanans ledning till Jönköping och dess af Kommittéen föreslagna östligare läge mera i midten af landet samt uti en fruktbarare och folkrikare trakt lända till gagn för ett vidsträcktare område och en större rörelse samt särskildt bereda åt Sveriges på kommunikationer vanlottade sydöstra del en lättad möjlighet att komma i jernvägs-förbindelse med andra delar af landet.

Vid betraktande af dessa förhållanden anser Kongl. Maj:t olägenheten af den omväg, som från rikets sydligaste orter till de vestra och, så länge jernväg genom Östergötland icke blifvit bygd, äfven till de norra, skulle uppkomma genom Södra stambanans anläggning uti ifrågavarande östligare sträckning i stället för den förut föreslagna Laga-linien, samt den häraf jemväl följande högre kostnaden för södra stambanan, när denna bana ensamt afses, väsendtligen öfvervägas af den östligare banriktningens ofvan antydda allmännare fördelar, samt *föreslår derföre, att södra*

stambanan må ledas från sjön Stråken genom Jönköping öfver Thenhult till trakten af Nässjö och derifrån vidare förbi och i närheten af sjön Salen till Finjasjön.

Kostnaden för Södra stambanans fullbordan i denna sträckning är af Kommittéen beräknad sålunda:

från Finjasjön	till Nässjö	18 mil	11,526,411.
» Nässjö	» Thenhult	2,14 mil	1,479,120.
» Thenhult	» Jönköping	1,50 d:o	1,324,000.
» Jönköping	» Stråken	3,26 d:o	2,532,520.
samt fullbordandet af linien från Stråken till Falköping			826,000.
		Summa Riksdaler Riksmynt	17,688,051.

Af de för arbetena å Södra stambanan intill 1863 års slut ofvan beräknade 7,440,632 Riksdaler *föreslår Kongl. Maj:t att användas:*

Till banans fortsättning från Finjasjön, genom Skåne och Småland till trakten af sjön Salen i Kronobergs län	6,000,000
och till jernvägs-arbetena emellan Falköping och Jönköping	1,440,632.
Summa Riksdaler Riksmynt	7,440,632.

Med antagande att detta belopp varder anvisadt för Södra stambanan i nu föreslagen riktning, skulle vid 1863 års slut återstå en kostnad af 10,247,419 R:dr för denna banas bringande till fullbordan i hela sträckningen från Malmö till Falköping.

Någon vidare pröfning af Kommittéens förslag angående Statens jernvägs-byggnader anser Kongl. Maj:t för närvarande icke böra ega rum; men Rikets Ständer torde finna lämpligt att, såsom vid förra riksdagen, öfverlemna till Kongl. Maj:t att, vid jernvägsarbetenas utförande, med afseende å ytterligare upplysta förhållanden, närmare bestämma de orter, som hvarje statsbana eller bandel, hvartill anslag varder beviljadt, skall genomgå, och de ställen den bör anlöpa, samt att till ändamål, gemensamma för olika stambanor, anordna medel utan omedelbart skeende fördelning emellan särskilda banor, och att använda det öfverskott, som kan finnas uppkomma å ett stambane-arbete, till att fylla den brist, som å ett annat möjligen kan uppstå; — äfvensom besluta att, jemte det inkomster och utgifter å hvar och en för allmänna trafiken upplåten del af Statens jernvägar böra särskildt redovisas, den behållning, som kan å en eller annan sådan bandel uppkomma, må i första rummet användas till bestridande af underhålls-kostnaderne för rörelsen å andra bandelar,

hvarest dessa kostnader icke utaf gods- och passagerare-afgifterna betäckas, och att hvad derefter möjligen återstår, må såsom förskott ingå till fonden för jernvägsbyggnaderna; men att deremot de inkomsterna öfverstigande utgifter för rörelsen å Statens jernvägar böra likaledes förskottsvis af sagde fond bestridas; och finner Kongl. Maj:t fortfarande lämpligt och behöfligt, att kommenderingar ur arméen varda vid Statens jernvägsbyggnader använda, under de i Rikets Ständers skrifvelse den 16 September 1857 upptagna vilkor.

Det anslag, som nu blifvit till Statens jernvägsbyggnader äskadt, synes Kongl. Maj:t lämpligen böra fördelas jemnt på hvardera af de fyra åren 1860—1863, eller med 6,250,000 R:dr på hvarje; dock med rättighet för Kongl. Maj:t att för hvarje af de tre första åren, ifall omständigheter vid arbetenas utförande eller i öfrigt skulle dertill föranleda, använda utöfver årsanslaget högst 500,000 R:dr, som då komme att å sista årets anslag afräknas.

Chefen för Statens jernvägsbyggnader har, uti underdånigt memorial den 12 innevarande månad, framställt vigten och fördelarne, för att möjligen kunna inom beräknad tid medhinna de föreslagna jernvägsarbetena, af ett skyndsamt beslut angående bansträckningarne, så att, bland annat, redan under instundande vinter måtte kunna å de nya banorna vidtagas åtskilliga förberedande åtgärder för arbetenas verksamma företagande så fort gynnande årstid inträder, och på det den ur arméen erforderliga arbetsstyrka kunde bestämmas innan ordres utgå om vapenöfningar under sommaren; varande af bemälde Chef härvid jemväl anmäldt, att, derest Rikets Ständers beslut uti ifrågavarande ämne hunne så tidigt fattas, blefve redan under nästkommande års första qvartal, i och för omförmälde förberedelser, nödigt att ega tillgång till en summa af 600,000 R:dr utöfver det belopp af 800,000 R:dr, som vid samma års ingång återstår af sistlidne riksdags jernvägsanslag.

Jemte meddelande häraf till Rikets Ständers kännedom för den åtgärd det sålunda anmälda förhållandet finnes föranleda, anser Kongl. Maj:t sig här böra tillkännagifva, att af det utaf Rikets Ständer vid sistlidne riksdag för Statens jernvägsbyggnader beviljade belopp, 20,000,000 R:dr, hafva blifvit disponerade:

för

för år 1857 dels den i nyssnämnda belopp inbegripna, vid 1857 års början återstående behållningen af 1853—1854 års riksdags jernvägsanslag	400,000.	
och dels särskildt anordnade	5,180,000.	5,580,000.
för år 1858		7,000,000.
och för år 1859		6,620,000.
	Summa R:dr R:mt	19,200,000.

Således återstår af de vid sistlidne riksdag till Kongl. Maj:ts disposition för jernvägsbyggnaderna anvisade medel ett odisponeradt belopp af 800,000 R:dr: dock är, enligt hvad Kommittéen tillkännagifvit, detta belopp icke inbegripet under de af Kommittéen uppgifna kostnadssummor, utan beräknadt att, jemte dessa, få till de föreslagna jernvägsarbetena användas; i följd hvaraf de af Kongl. Maj:t för nämnde arbeten nu äskade 25,000,000 R:dr erfordras utöfver berörde, å förra riksdagens anslag ännu återstående 800,000 R:dr.

I sammanhang härmed torde dock Rikets Ständers uppmärksamhet böra fästas derpå, att behållningen å det vid sistlidne riksdag beviljade anslag till statens jernvägsbyggnader blifvit uti Rikets Ständers Revisorers innevarande år afgifna berättelse upptagen att vid nästa års ingång utgöra 1,200,000 R:dr; härledande sig skilnaden mellan detta belopp och de af Kongl. Maj:t såsom behållning vid samma tid beräknade 800,000 R:dr förmodligen derifrån att, i Riksgäldskontorets vid sistlidne riksdag fastställda reglemente, jernvägsanslaget upptages till 20,000,000 R:dr, utan att föreskrift blifvit Riksgälds-kontoret meddelad derom att, såsom Rikets Ständer uti sin underdåniga skrifvelse i ämnet till Kongl. Maj:t tillkännagifvit och Kongl. Maj:t i följd deraf vid beräkningen iakttagit, afdrag från sistnämnde summa borde ske för den vid 1857 års början återstående behållning af 400,000 R:dr å 1853—1854 års riksdags jernvägsanslag.

Statens jernvägsbyggnader hafva fortfarande stått under Öfversten Ericsons ledning och administration, enligt det honom af Kongl. Maj:t den 31 Januari 1855 lemnade nådiga uppdrag. Oaktadt det tillvexande omfånget af dessa arbeten samt Öfverste Ericsons deraf föranledda och hos Kongl. Maj:t tillkännagifna önskan, att berörde uppdrag, i dess närvarande omfattning, måtte efter utgången af innevarande år upphöra, har Kongl. Maj:t likväl ansett vara skäl att afvakta det beslut

Rikets Ständer inom nämnde tid torde komma att fatta i anledning af det hvilande förslaget om inrättande af ett nytt Stats-departement, innan Kongl. Maj:t till pröfning företager frågan om en särskild under ett sådant Departement naturligen hörande styrelse för arbetena och trafiken å Statens jernvägar, hvilken styrelses aflöning i allt fall ej lärer böra å stat uppföras, utan kan af jernvägsmedlen tills vidare utgå.

De till ärendet hörande handlingar komma att vederbörande Utskott tillhandahållas.

Kongl. Maj:t förblifver Rikets Ständer med all Kongl. nåd och ynnest städse välbevågen. Datum ut supra.

CARL.

Ludv. Almqvist.

Utdrag af Protokollet öfver Civil-Ärenden, hållet inför Hans Maj:t Konungen i Stats-Rådet å Stockholms Slott den 17 November 1859.

Närvarande:

Hans Excellens, Herr Justitie-Statsministern Friherre *De Geer*,
Hans Excellens, Herr Statsministern för Utrikes Ärendena Friherre *Manderström*,
Stats-råden: *Wallensteen*,
Gripenstedt,
Almqvist,
Ehnemark,
Herr Grefve *Hamilton*,
Lagerstråle,
Björnstjerna och
Malmsten.

Chefen för Civil-departementet, Stats-rådet Almqvist, uppläste till justering ett, i enlighet med Kongl. Maj:ts denna dag, på Stats-Rådets enhälliga tillstyrkande, fattade och i särskildt Protokoll öfver blandade Civil- och Finans-ärenden intagna beslut, uppsatt förslag till Kongl. Maj:ts nådiga proposition till Rikets Ständer, angående Statens jernvägsbyggnader m. m.;

Och behagade Kongl. Maj:t, på Stats-Rådets tillstyrkande, i nåder gilla berörda förslag, i öfverensstämmelse hvarmed nådig proposition, af den lydelse bilagan till detta Protokoll utvisar, alltså skulle till Rikets Ständer afgå.

— —

Ex Protocollo
Otto W. Seippel.

№ 53.

Ank. till Exp.-Utsk. den 21 Nov. 1859, kl. 11 f. m.

Kongl. Maj:ts Nådiga Proposition till Rikets Stånder om anskaffande af medel för fortsättning af Statens jernvägsbyggnader, jemte andra dermed sammanhang egande ämnen; Gifven Stockholms Slott den 17 November 1859.

Då Kongl. Maj:t nu är sinnad att till Rikets Ständer göra nådig framställning om de åtgärder, som till fortsättning af Statens jernvägsbyggnader böra intill slutet af nästa statsreglerings-period, eller intill 1863 års utgång, vidtagas, förekommer härvid i första rummet att fastställa den summa, som för jernvägsarbetenas fortsatta bedrifvande under nämnda tid må lämpligen kunna anvisas.

I öfverensstämmelse med Rikets Ständers beslut vid sistlidne riksdag, och såsom Chefens för Statens jernvägsbyggnader arbetsberättelser närmare utvisa, hafva under de sednaste åren dessa arbeten så fortskyndats, att omkring 7,000,000 R:dr årligen dertill blifvit använda; och erfarenheten har gifvit vid handen, att, på det sätt arbetet hittills varit anordnadt, den härtill behöfliga arbetsstyrkan utan svårighet eller väsendtlig olägenhet för näringarne kunnat anskaffas och sysselsättas. Att det, såväl med hänseende till kostnadernas förminskning, som för att åt landet, så tidigt som möjligt, bereda vinsten af förbättrade kommunikationsanstalter, måste vara en fördel, att det stora nu pågående nationela företaget bedrifves med all den kraft, som omständigheterna medgifva, lärer icke kunna bestridas; och, såvida icke af rent financiela skäl något hinder häremot uppstår, bör det således anses såsom något särdeles önskligt, om våra jernvägsarbeten äfven i den närmaste framtiden kunde fortgå efter ungefärligen samma måttstock som hittills.

På grund häraf, och för att inom nästa statsreglerings-period hinna fullborda några af de vigtigaste jernvägslinierna, har också Jernvägs-kommittéen föreslagit, att för åren 1860—1863 arbetskostnaden skulle beräknas till en sammanlagd summa

af Tjugusju millioner Riksdaler, eller i medeltal till $6^3/_4$ millioner om året. Med antagande, att ränta och amortering för ett nytt lån bör beräknas till 6 procent af kapitalet — hvilket likväl under nuvarande, för en upplåning ingalunda ogynsamma förhållanden torde vara alltför högt — skulle det årliga bidrag, som behöfdes för att kunna upplåna det af Jernvägs-kommittéen föreslagna belopp, utgöra 1,620,000 Riksdaler. Af Kongl. Maj:ts nådiga proposition om Statsverkets tillstånd och behof visar det sig, att, sedan alla de såväl ordinarie som tillfälliga anslag, hvilka Kongl. Maj:t ansett nödigt att vid denna riksdag äska, äfvensom ränta och amortering å det förut upptagna jernvägslånet, jemte Riksgälds-kontorets öfriga utgifter, tagits i beräkning såsom utgående, Riksgälds-kontoret likväl skulle hafva en årlig tillgång af nära 1,700,000 R:dr, som kan användas till ränta och amortering för ett nytt jernvägslån. Det är visserligen sannt, att denna tillgång endast är att beräkna för åren 1861—1863 eller tillsammans för 3 år, hvaremot ränteutgiften för det nya jernvägslånet torde komma att omfatta äfven en del af 1860, men denna omständighet kommer, såsom lätt kan visas, att mera än fullkomligt motvägas deraf, att den summa, som nu kan blifva upplånad, hvarken behöfver eller bör i sin helhet genast indragas (och om så måste ske, kan åter göras fruktbärande,) samt att följaktligen ej heller under dessa år ränta och amortering skall utgå för mera än en större eller mindre del af beloppet; och af allt detta synes således, att, äfven om den summa, hvarom nu är fråga, bestämdes, i enlighet med Kommitterades förslag, till 27,000,000, skulle Riksgälds-kontorets omförmälda tillgång af 1,700,000 R:dr om året vara mera än tillräcklig för att fondera en upplåning till nyssnämnda belopp.

Men å andra sidan bör ej lemnas oanmärkt, att möjligen äfven andra utgifter, än de af Kongl. Maj:t nu föreslagna, kunna komma att under denna riksdag beviljas, och att försigtigheten följaktligen torde fordra, att den tillgång, som Riksgälds-kontoret har att disponera, icke alltför uteslutande tages i anspråk för jernvägsarbetena. Och af detta skäl anser Kongl. Maj:t lämpligast, att den summa, hvilken nu anvisas till dessa arbetens fortsättning, icke bestämmes högre, än till 25,000,000 R:dr; så mycket hellre, som den reduktion i Kommitterades arbetsplan, hvilken en dylik nedsättning af 2,000,000 i anslagssumman måste medföra, icke är af den betydenhet, att någon rubbning i hufvudgrunderna för samma plan derigenom uppkommer.

Enär således, enligt Kongl. Maj:ts åsigt, ur financiel synpunkt icke något hinder möter för anskaffandet af de medel, som erfordras för att i det väsendtligaste bringa Jernvägs-kommittéens arbetsplan till verkställighet;

enär Kongl. Maj:t antager, att dessa arbeten i allt fall skola innan kort komma till utförande, men ett utöfver nödvändigheten utsträckt dröjsmål i detta hänseende obestridligen medför såväl direkt som indirekt förlust; och

enär slutligen tidpunkten, med afseende på utförandet af en låneoperation, enligt hvad den utländska penningemarknaden synes antyda, alldeles icke visar sig ogynnsam;

anser Kongl. Maj:t, att, i hufvudsaklig öfverensstämmelse med Kommitterades förslag till jernvägsarbetenas fortsättning under åren 1860—1863, bör, utöfver hvad som under tiden kan inflyta såsom behållning af rörelsen på jernbanorna, anvisas ett belopp af 25,000,000 R:dr, och att denna summa må genom upplåning emot fonderade statsobligationer anskaffas.

Hvad dernäst vidkommer frågan om sättet för anskaffningen af dessa medel, så kommer dervid först och främst i öfvervägande, huruvida den nu tilltänkta upplåningen företrädesvis bör sökas inom eller utom landet.

Om en så riklig tillgång på disponibla kapitaler funnes i Sverige, att de summor, hvilka nu erfordras till jernvägsarbetenas utförande, härstädes kunde erhållas utan att genom kapitalernas dragande ifrån de rörelsegrenar, der de förut varit fästade, en skadlig återverkan på våra näringar och på enskildes affärsförbindelser uppstode, så skulle detta obestridligen vara särdeles lyckligt; och under denna förutsättning vore det visserligen också både naturligast och önskligast, att den upplåning, hvarom nu är fråga, i främsta rummet gjorde sig dessa inhemska kapitalöfverskott till godo.

Men om förhållandet deremot är, att, i den mån kapitalbildningen fortgår, de uppkomna öfverskotten i allmänhet genast absorberas af nya företag, och följaktligen icke heller något öfverflöd på rörliga kapitaler förefinnes inom landet; om fast hellre åtskilliga näringar, oaktadt de betydliga framsteg i nästan alla riktningar, som på sednare tider egt rum, ännu tillbakahållas i sin vidare utveckling, och nya banor för arbetet och företagsamheten hittills ej sällan måst lemnas obeträdda, allt till följd af bristande förlag: då torde det också utan gensägelse vara nödigt att, i fråga om statens åtgärder att tillegna sig landets disponibla kapitaler, tillvägagå med den största försigtighet. Det lider intet tvifvel, att Staten, i fall den ville uppträda såsom täflande på den inhemska penningemarknaden, skulle, genom sin öfvermagt i mångahanda hänseenden vid vilkorens bestämmande, kunna tillbakaträngа de enskilda, vare sig individer eller korporationer, och upplåna icke blott det kapital, hvarom nu är fråga, utan vida derutöfver. Men, så framt ej kapitaler härstädes finnas, hvilka för närvarande sakna användning i nyttiga och naturliga rörelsegrenar — hvilket åter, enligt hvad den starka kapital-efterfrågan och höga räntefoten tyckas utvisa, icke i någon väsendtligare mån är händelsen — så måste följden häraf, oberäknadt den mera eller mindre olycksbringande rubbning, som i mångfaldiga enskilda kreditförhållanden skulle genom en dylik omflyttning uppkomma, nödvändigtvis blifva antingen att inhemska näringar skulle, till oberäknelig skada för hela samhället, komma att sakna nödigt förlag, eller ock att dessa näringar tvingades i andra

länder söka en ersättning för de kapitaler, hvilka genom Statens konkurrens här hemma blifvit dem beröfvade. Och att en skuldsättning, som sålunda af *enskilda* måste ingås i utlandet, skulle blifva mera betungande, än om näringarne lemnats i ostörd besittning af de inhemska kapitaler, hvilka af dem begagnas, och *staten* deremot sjelf utomlands upplånat de medel, som för ifrågavarande allmänt nyttiga ändamål erfordras, — derom lärer icke något tvifvel kunna uppstå.

Men med iakttagande af all den försigtighet, som sålunda i detta hänseende är af omständigheterna påkallad, hyser Kongl. Maj:t dock den öfvertygelse, att af dessa medel någon mindre del, hvilka här förslagsvis upptages till 5,000,000, skulle, utan ringaste fara för näringarne eller penningeställningen, kunna erhållas inom landet, och att sålunda åtminstone en början kunde göras med införande af ett s. k. inhemskt fondsystem, angående hvars närmare anordning Kongl. Maj:t vill i det följande vidare utveckla sin mening.

Efter afdrag af nyssnämnda summa från det belopp, 25,000,000, hvilket skulle till jernvägsarbetenas bedrifvande anvisas, vore således återstoden, eller 20,000,000, hvad som nu behöfde genom ett utländskt lån anskaffas. Men om, såsom här nedan skall närmare visas, svenska kapitaler äfven i denna upplåning böra kunna ingå till en del, och denna andel antages till 4,000,000, blifver den egentliga utländska skuldsättningen vid detta tillfälle inskränkt till 16,000,000 R:dr R:mt. Då nu det temporära statslånet, hvilket, enligt Kongl. Maj:ts och Rikets Ständers beslut vid sistlidne riksdag, med anledning af då inträffade, utomordentliga förhållanden, upptogs till näringarnes understöd, utgjorde 12,000,000 R:dr, och detta lån före utgången af nästa år blifver tillfullo återbetaldt — med hvilken operation den nu ifrågavarande upplåningen lätteligen kan, på ett i flera afseenden fördelaktigt sätt, ställas i förbindelse; — så skulle, genom denna nya upplåning, totalsumman af svenska Statens utländska skuld icke komma att ökas med mera än 4,000,000 utöfver hvad den var vid slutet af sistlidne riksdag, utan att dervid tages i beräkning den amortering å förra jernvägslånet, som sedan dess egt rum; hvaremot genom 12,000,000-lånets omflyttning från ett temporärt till ett amorteringslån, den till utlandet utgående ränte-utgiften för denna del af statsskulden otvifvelaktigt kommer att minskas. Antager man sålunda, att ett nytt amorteringslån å 20,000,000 R:dr skulle utomlands upptagas, så finner Kongl. Maj:t äfven, såsom nyss nämndes, denna upplåning lämpligen kunna och böra ställas i sammanhang med återbetalningen af det temporära statslånet; nemligen på det sätt, att af det nya lånet, hvars ändamål är att utgöra fond för jernvägsarbetenas bedrifvande under åren 1860—1863, en summa af 9,000,000, eller det belopp, som ännu återstår oinlöst af det temporära lånet, skulle användas till liqviderande af nyssnämnde lån, emot det att den s. k. statslånefondens häremot svarande tillgångar och fordringar inom landet, hvilka eljest måste samtidigt med 12,000,000-lånets återbetalning, eller under sednare hälften af 1860, till fullo

indragas, i stället komma att tillläggas jernvägsfonden, för att i mån af behof, jemte öfriga härtill anslagna medel, för dess räkning användas. Härigenom skulle otvifvelaktigt följande ganska väsendtliga fördelar vinnas, nemligen:

1:o. *Liqviden af 12,000,000-lånet* kan med den största lätthet verkställas, och hvarje farhåga för någon financiel svårighet, till följd af vexelbrist eller silfverexport under den omförmälda perioden 1860, blir sålunda aflägsnad. I stället uppstår ett öfverskott af vexeltillgång å 7,000,000 R:dr, hvilket kommer att verka såsom en förstärkning af Bankens metalliska kassa.

2:o. *Statslånefondens utestående fordringar* af omkring 9,000,000 R:dr, hvilka emellertid fortfarande skulle af Riksbanken förvaltas, och derå möjligen uppkommande förluster icke skola drabba jernvägsfonden, utan, såsom redan är bestämdt, Statsverket, för hvars räkning lånet blifvit upptaget, behöfde då icke, såsom i annat fall vore nödvändigt, till fullo indrifvas före 1860 års utgång; utan kunde anstånd härmed beviljas, så att återbetalningen af dessa medel — hvarå räntan efter 1860 års slut, då 12,000,000-lånet blifvit tillfullo betaldt, borde, genom bortfallandet af den nu för dessa lån beräknade provisionen, nedsättas till likhet med den vanliga diskonträntan — komme, i mån af behof och öfriga omständigheter, att fördelas på åren 1860—1863.

3:o. *Jernvägsfonden*, eller de tillgångar, hvarmed jernvägsarbetena skola besörjas, skulle komma att ordnas på ett lämpligare sätt, än eljest kunde ske; enär medlen till en del endast efter hand komme att inflyta, då deremot vid indragningen af ett större utländskt lån nästan alltid händer, att för tillfället betydliga öfverskott uppkomma, hvilka då, till undvikande af ränteförlust, för en kort tid utsläppas i låneförelsen och sålunda föranleda eller åtminstone bidraga till dessa hastiga omvexlingar i kapitaltillgången, som på affärslifvet utöfva ett så menligt inflytande.

Innan Kongl. Maj:t nu öfvergår till frågan om Sveriges egen delaktighet i den ifrågavarande upplåningen, vare sig såsom deltagare i det amorteringslån, hvilket borde på främmande ort upptagas, eller mera direkt i form af ett s. k. inhemskt fondsystem, vill Kongl. Maj:t i korthet antyda skälen för Sin öfvertygelse, att dessa åtgärder erbjuda en lika enkel, som i alla hänseenden fördelaktig utväg att förstärka en inrättning, hvars fullkomliga och oförminskade säkerhet utgör en lifsfråga för hela landet, nemligen: Rikets Ständers Bank.

Då man besinnar, att den verkliga kapitalförmögenhet, som Banken eger, sedan alla dess skulder och förbindelser blifvit afdragna, vid slutet af sistlidet år uppgick till ett belopp, i rundt tal, af 23,217,000 R:dr, eller mera än 8,000,000 *utöfver* den summa af 15,000,000, hvartill grundfonden blifvit bestämd; och då dertill kommer, att, genom vinstmedel, kapitalet ytterligare tillvexer med omkring 2,000,000 om året; så synes det vara klart, att, med hänsigt till Bankens för-

måga

måga att, i händelse af en utredning, fullgöra alla sina förbindelser, icke det ringaste tvifvel om den fullkomligaste säkerhet kan uppstå. Men Riks-banken har, förutom sin allmänna ovilkorliga skyldighet att, liksom hvarje annan anstalt eller person, vid en möjlig slutliqvid göra hvar man rätt, äfven såsom sedelutgifvande Bank, hvars sedlar åtnjuta det vigtiga, i grundlagen fastställda privilegium, att gälla såsom lagligt mynt i riket, och sålunda äro underkastade tvångskurs, en häremot svarande förpligtelse att alltid vid anfordran inlösa dessa sedlar med silfver; och deraf följer också, att en särskild, synnerlig uppmärksamhet måste egnas åt de medel, som Banken eger, att under alla omständigheter kunna fullgöra detta åliggande, hvaraf icke blott enskild rätt och välfärd, utan ock hela samhällets ekonomiska ställning är i högsta grad beroende. Någon ökad säkerhet i detta afseende, eller att Bankens *vexlingsförmåga* aldrig skall brista, ej ens för ett ögonblick, vinnes emellertid icke endast derigenom att grundkapitalet förstärkes. Ty, såvida denna förstärkning, såsom förr nästan alltid varit händelsen, åter användes i Bankens lånerörelse och sålunda kommer att bestå i fordringar hos enskilda, kan en större eller mindre tillökning i dessa fordringars belopp icke för Banken blifva ett medel att, vid förefallande behof, anskaffa silfver till förstärkande af sin vexlingskassa. Härtill fordras, att åtminstone någon del af kapitalöfverskottet hålles i en sådan form, att densamma med lätthet kan förvandlas till silfver, d. v. s. består i sådana valutor, som, när behofvet så fordrar, kunna realiseras på den utländska marknaden. Visserligen skulle i sådant afseende några af Europas mest kända och betryggade värdepapper, såsom t. ex. Engelska consols, kunna anses bäst uppfylla ändamålet; och önskligt hade måhända varit, om vid den tid, då en öfverflödig vexel- och silfvertillgång hade gjort en sådan åtgärd lätt verkställbar, ett lämpligt belopp dylika papper blifvit af Banken inlösta.

Men, då möjligheten af ett sådant uppköp för framtiden blir beroende, bland annat, af yttre omständigheter, såsom kurs- och vexeltillgång; då Sverige dessutom nu skulle komma att sjelf utgifva statspapper, och det icke bör betviflas, att äfven dessa, — vare sig de, som ställas i utländskt mynt, eller de, som tillhöra ett inhemskt fondsystem, — skola, sedan de hunnit blifva kända, tillvinna sig det förtroende, att desamma vid förefallande behof lätteligen kunna utomlands afsättas mot klingande valuta: så lärer det i alla afseenden vara lämpligast, att den reservfond, hvars vigt för Banken är i det föregående visad, kommer att bestå af svenska stats-obligationer. Till Rikets Ständers disposition finnes för närvarande den bankovinst, som för åren 1857—1859 influtit, uppgående till omkring 6,000,000 R:dr, hvartill emellertid kunna läggas ytterligare omkring 2,000,000, derest, såsom Kongl. Maj:t anser rättast, äfven 1860 års vinst tages i beräkning, så att hädanefter den tid, för hvilken inflytande bankovinst disponeras, kommer

att öfverensstämma med tiden för den löpande statsregleringen. Af dessa medel borde nu, enligt Kongl. Maj:ts tanke, en summa, som det tillhör Rikets Ständer att bestämma, men som förslagsvis antages till 6,000,000 R:dr, successivt användas till inköp af svenska statspapper, för att sålunda bilda den nyss omförmälda reservfonden; hvarigenom skulle vinnas de förenade fördelarne, att Bankens ställning, hvilken härvid i främsta rummet bör afses, blefve på ett synnerligen verksamt sätt konsoliderad (utan att dess framtida ränte-inkomst bör blifva mindre, än om samma medel på enskilda händer utlåntes) samt att en del af stats-skulden, när så kan ske, placerades på ett sätt, att räntorna för densamma, i form af ökad bankovinst, komme Staten sjelf till godo. I sjelfva verket skulle genom en sådan anordning ingenting annat ske, än att en del af den disponibla bankovinsten användes till jernvägs-byggnadernas utförande, fastän med det väsendtliga vilkor, att Banken erhåller ett häremot svarande belopp stats-obligationer, hvilka gifva Banken inkomst, och hvilka, i händelse af behof, kunna användas till förstärkande af dess metalliska kassa.

Frågan, huruvida den till uppköp af svenska statspapper afsedda summan borde uteslutande nedläggas i det lån, som skulle komma att utomlands upptagas, eller om ej åtminstone en del deraf bör ingå i det inhemska fondsystemet, är icke af någon afgörande vigt, enär otvifvelaktigt begge slagen af obligationer äro för ändamålet användbara. Det kan emellertid ej nekas, att de fonder, hvilka komma att ställas i utländskt mynt, sannolikt skulle blifva, i händelse af behof, lättare afsättliga på den utländska marknaden, än obligationer på svenska språket och i svenskt mynt; men å andra sidan torde det också böra medgifvas, att det vore nyttigt, om någon impuls gåfves åt det inhemska nya fondsystemet; äfvensom det icke bör lemnas oanmärkt, att ränte-inkomsten af de inhemska obligationerna förmodligen kommer att blifva något högre än af de utländska. Förslagsvis framställes derföre nu, att den uppgifna summan, 6,000,000, måtte på det sätt fördelas mellan begge slagen af obligationer att ⅔:delar, eller 4,000,000, användas till delaktighet i det utländska lånet — en omständighet, som säkert vid dess negocierande skall utöfva en ganska gynnsam inverkan — och den återstående tredjedelen, eller 2,000,000, deremot nedläggas i de inhemska fonderna. Då nu dessa sednare, enligt hvad förut blifvit anfördt, vid detta tillfälle torde böra inskränkas till ett totalbelopp af 5,000,000 R:dr, skulle således den summa, som påräknades blifva upptagen af allmänheten, ej belöpa sig till mera än 3,000,000; och att detta kapital kan, utan all känning för vår inre penningeställning, äfvensom utan all svårighet, erhållas inom landet, såvida vilkoren för upplåningen ställas uti ett lämpligt förhållande till den närvarande räntefoten i allmänhet, — derom hyser Kongl. Maj:t, för Sin del, så mycket mindre något tvifvel, som det ej blott för mången enskild, utan äfven för åtskilliga verk och inrättningar samt allmänna kassor, hvilkas kapitaltillökning under en tid af 3 år otvifvelaktigt uppgår till lika mycket, som hela den ifrågavarande summan, svårligen torde finnas någon lämpligare utväg att säkert och fördelaktigt placera sina

tillgångar; men, om likväl den nyssnämnda summan af 3,000,000 icke, på sätt här blifvit påräknadt, skulle komma att tillfullo inflyta, torde för sådan händelse, på det ej någon minskning härigenom måtte uppkomma i det belopp, som för jernvägsarbetena blifvit afsedt, Riksgälds-kontoret böra bemyndigas att, genom tillfällig upplåning, fylla den brist, som i berörde hänseende kan uppstå.

I afseende å vilkoren för den omförmälda upplåningen inom landet, eller de s. k. inhemska fonderna, är Kongl. Maj:t af den åsigt, att man helst borde antaga systemet af perpetuela räntor, eller sådana, som väl äro på Statens, men icke på långifvarens sida uppsägbara, och som ej heller äro underkastade utlottning, utan der amorteringen sker genom uppköp af obligationer. En bland fördelarne af denna form för upplåningen är den, att, utan någon förlust för Staten, obligationerna kunna utgifvas till lägre kurs än den nominela, såvida den minskning som härigenom uppkommer i det effektiva kapitalet, godtgöres genom en motsvarande, eller ännu större, minskning i den ränta, som är förskrifven; hvilket åter långifvaren gerna plägar underkasta sig, emot tryggheten för honom att dylika papper med lägre kurs icke gerna kunna genom uppsägning konverteras. Men, enär allmänheten härstädes ännu har föga erfarenhet och vana vid sådana papper, der den lägre räntan motväges af en lägre kurs eller, med andra ord, ett underpris vid kapitalets förvärfvande, utan helst torde önska, åtminstone till en början, att erhålla sådana obligationer, som väl betalas till sitt fulla nominal-belopp, men som också draga en häremot svarande skälig ränta; så vore det sannolikt tjenligast, om 2 särskilda serier af det inhemska lånet utgåfves med olika slags obligationer, hvaraf det ena slaget utlemnades al pari och det andra efter en fastställd lägre kurs. Hvad beträffar räntans storlek å dessa obligationer, anser Kongl. Maj:t, att densamma å förra slaget, eller dem, som hafva pari-kurs, bör bestämmas till 5 procent, och å det sednare slaget, med nedsatt kurs, till 3,65 procent, eller 3 R:dr 65 öre för 100 R:dr. Lägre ränta, än 5 procent al pari lärer, med afseende på alla nu förhanden varande omständigheter, icke kunna vid detta tillfälle erbjudas, utan äfventyr, att obligationerna skola komma att sakna efterfrågan. Och äfven om det skulle visa sig, att denna ränta framdeles kunde i mer eller mindre mån nedsättas, vore någon egentlig skada af bestämmelsen om en högre ränta för närvarande likväl icke att befara, hvarken för Staten, genom en fortsatt ränteförlust, eller för den allmänna penninge-ställningen, genom kapitalernas öfverdrifna tillopp åt detta håll. Ty, hvad beträffar Statsverket, hade detta alltid en öppen utväg att bereda sig nedsättning i räntefoten, när sådant af förhållandena påkallas, derigenom, att, efter föregången uppsägning, nya obligationer utgifvas i de gamlas ställe, d. v. s lånet konverteras till den lägre ränta, som då kan betingas; och, hvad penninge-ställningen vidkommer, ligger i summans inskränkning till det relativt obetydliga beloppet af 3,000,000 R:dr en så tillräcklig garanti mot all större rubbning i kapitalernas placering, att någon farhåga i detta hänseende icke lärer kunna uppstå.

Att årliga räntan å den andra serien af obligationer, hvilka skulle komma att utgifvas till nedsatt kurs, blifvit föreslagen till 3,65 ($3^{65}/_{100}$) procent, eller 3 R:dr 65 öre för 100 R:dr, har sin grund deruti, att denna räntefot medför en påfallande och särdeles önskvärd enkelhet vid ränteliqvidens beräkning. Räntan kommer nemligen då att utgöra *1 öre per dag för 100 R:dr*, och det blir derigenom för hvar och en, äfven den minst kunnige, lätt att, vid öfverlåtelsen af en obligation, beräkna den derå upplupna räntan. Och då den å det nedlagda kapitalet *effektivt* utgående räntan i allt fall beror på den *kurs*, hvartill obligationerna utgifvas, så synes tillfället icke böra försummas att, vid den mera godtyckliga räntefotens bestämmande, välja en sådan, som, enligt hvad nyss blifvit visadt, erbjuder en i praktiskt hänseende synnerligen fördelaktig enkelhet. Men hufvudfrågan är här emellertid att bestämma *kursen*, hvarefter dessa obligationer skola utlemnas; ty härpå beror naturligtvis, såsom ofvanföre nämndes, den effektiva ränta, som för kapitalet erhålles.

Upplysningsvis må här anföras, att, om en obligation å 100 R:dr, med ränta af 3,65 ($3^{65}/_{100}$) procent, inköpes för 73 R:dr, så inbringar detta kapital (73 R:dr), hvarå således erhålles i ränta 3 R:dr 65 öre, *5 procent*. På samma sätt, i händelse obligationen mottages till 76 R:dr 84 öre, blir den effektiva räntan $4^{3}/_{4}$ procent; och i fall kursen är 81 R:dr 11 öre, blir räntan $4^{1}/_{2}$ procent; samt vid en kurs af 85 R:dr, lika med 4,30 ($4^{30}/_{100}$) procent, o. s. v.,

eller med andra ord:

5	procent	al pari	motsvarar	en kurs af	73.
$4^{3}/_{4}$	»	»	»	»	76,84.
$4^{1}/_{2}$	»	»	»	»	81,11.

Enligt Kongl. Maj:ts åsigt bör nu den kurs, hvartill dessa obligationer skulle utgifvas, bestämmas till 80 procent af nominal-beloppet; i hvilket fall den ränta, som långifvaren erhåller å det effektiva kapitalet, uppgår till *4,56 procent*, eller *4 R:dr 56 öre för 100 R:dr*.

Att denna räntefot, af något mera än $4^{1}/_{2}$ procent, bör anses tillräckligt hög, när långifvaren, till följd af den nedsatta kursen å obligationerna, är betryggad för en räntekonversion, synes kunna antagas; men att fastställa obligationernas utgifningskurs till högre än 80 procent, hvarigenom den effektiva räntan skulle komma att ytterligare minskas, anser Kongl. Maj:t ej heller lämpligen kunna ske, helst då man tager i betraktande, att samtidigt med dessa äfven skulle utgifvas en annan serie af obligationer, hvilka visserligen, i anseende till sin kurs al pari, vore underkastade konvertering, men derå räntan emellertid tillsvidare utgjorde 5 procent.

På grund af hvad nu blifvit anfördt, vill Kongl. Maj:t, som under denna dag afläter särskild nådig proposition till Rikets Ständer, angående planen för sjelfva jernvägs-arbetenas fortsättande, härmed i nåder föreslå, beträffande de financiela frågor, som med jernvägs-byggnaderna hafva gemenskap:

1:o att till jernvägs-arbetenas fortsättning under åren 1860—1863 må anvisas en summa af 25,000,000 R:dr R:mt, hvilka medel skola emot fonderade obligationer för svenska Statens räkning upplånas;

2:o att af dessa 25,000,000 R:dr ett belopp, motsvarande 20,000,000, upptages såsom amorteringslån, ställdt i utländsk myntsort;

3:o att återstående 5,000,000 R:dr upplånas mot stats-obligationer på svenska språket och å svenskt mynt, hvilka blifva uppsägbara på låntagarens, men icke på långifvarens sida, och hvarå amortering sker genom uppköp af obligationer;

4:o att af dessa inhemska stats-obligationer två olika slag utgifvas, mellan hvilka långifvaren eger fritt val, hvaraf det ena slaget drager en ränta af 5 procent, och det andra af 3,65 ($3^{65}/_{100}$) procent, eller 3 R:dr 65 öre för 100 R:dr, allt för år räknadt;

5:o att de obligationer, som löpa med 5 procents ränta, tillhandahållas långifvaren efter kurs al pari, men obligationerna med 3,65 procents ränta, till en kurs af 80 procent utaf nominal-beloppet;

6:o att, i händelse den upplåning, som enligt mom. 3 bör ske mot inhemska stats-obligationer, ej skulle komma att uppgå till det belopp, hvartill densamma blifvit beräknad, Riksgälds-kontoret skall, på det icke någon brist härigenom må uppstå i de tillgångar, som för jernvägs-arbetet äro afsedda, bemyndigas genom tillfällig upplåning fylla hvad som i den påräknade summan kan komma att fattas;

7:o att af Rikets Ständers Banks vinstmedel, det belopp, som Rikets Ständer kunna finna för ändamålet disponibelt, och som här förslagsvis upptages till 6,000,000 R:dr, användes till bildande af en reservfond för Banken, genom uppköp af svenska stats-obligationer; samt att af nyssnämnda summa $^{2}/_{3}$:delar, eller förslagsvis 4,000,000, nedläggas i sådana obligationer, som i mom. 2 omförmälas, och $^{1}/_{3}$:del, eller 2,000,000, i det slags obligationer, hvarom mom. 3 och 4 handla;

8:o att af de medel, som enligt mom. 2 skola mot obligationer i utländsk myntsort upplånas, ett belopp, motsvarande den del af det vid sednaste riksdag för ett särskildt ändamål upptagna statslån å 12,000,000 R:dr, hvilken ännu är obetald, utgörande i svenskt mynt 9,000,000 R:dr, skall användas till liqviderande af detta statslån på de tider, som dertill äro kontraktsenligt bestämda;

9:o att i stället för dessa, till det temporära statslånets återbetalning sålunda disponerade medel, den s. k. statslånefondens behållningar och inom landet egande fordringar skola komma att utgöra en tillgång, som, jemte öfriga härtill afsedda medel, blir till jernvägs-arbetenas bedrifvande anvisad;

10:o att, som dessa statslånefondens medel, hvilka nu äro till största delen utlånta, och som, enligt gifna bestämmelser, skola vara före 1860 års utgång till fullo återbetalda, icke torde behöfva vid denna tid för jernvägs-arbetet användas,

utlåningen af denna fond må komma att tills vidare fortfara, och indragningen af dithörande medel fördelas i mån af behof och öfriga omständigheter på åren 1860—1863;

11:o att förvaltningen af statslånefondens omförmälda medel, — hvarå räntan, efter 1860 års slut, då det temporära statslånet blifvit till fullo liqvideradt, torde, genom upphörandet af den särskilda provision, som nu utgår för dessa lån, böra blifva lika med den vanliga diskont-räntan, — fortfarande må besörjas af Riks-banken, enligt de närmare föreskrifter, som äro, eller vidare kunna komma att blifva meddelade;

12:o att räntevinsten å denna fond, sedan den utländska skuld, som motsvarar densamma, blifvit liqviderad, kommer att tillfalla Riksgälds-kontoret, hvaremot också möjligen härå uppkommande förluster, i öfverensstämmelse med hvad som i detta hänseende redan är bestämdt, skola ersättas af Riksgälds-kontoret, så att någon minskning i det belopp, som för jernvägs-arbetena härifrån påräknas, icke kommer att ega rum.

De närmare bestämmelser och föreskrifter, hvilka, i händelse af bifall till nu omförmälda förslag, för öfrigt må finnas för deras genomförande af behofvet påkallade, torde af Rikets Ständer, såsom högsta Styrelse för Riksgälds- och Banko-Verken, i behörig ordning meddelas; Och Kongl. Maj:t förblifver Rikets Ständer med all Kongl. nåd och ynnest städse välbevågen. År och dag, som ofvan.

CARL.

J. A. Gripenstedt.

Utdrag af Protokollet öfver Finans-Ärenden, hållet inför Hans Maj:t Konungen i Stats-Rådet å Stockholms Slott den 17 November 1859.

Närvarande:

Hans Excellens, Herr Justitie-Statsministern, Friherre *De Geer*,
Hans Excellens, Herr Statsministern för Utrikes Ärendena, Friherre *Manderström*,
Stats-råden: *Wallensteen*,
Gripenstedt,
Almqvist,
Ehnemark,
Herr Grefve *Hamilton*,
Lagerstråle,
Björnstjerna och
Malmsten.

Chefen för Finans-departementet, Stats-rådet Gripenstedt, uppläste till justering ett, i enlighet med Kongl. Maj:ts denna dag, på Stats-Rådets enhälliga tillstyrkande, fattade och i särskildt protokoll öfver Civil- och Finans-Ärenden upptagna beslut, uppsatt förslag till Kongl. Maj:ts nådiga proposition till Rikets Ständer om anskaffande af medel för fortsättning af Statens jernvägsbyggnader, jemte andra dermed sammanhang egande ämnen;

Och behagade Kongl. Maj:t, på Stats-Rådets tillstyrkande, i nåder gilla berörde förslag, i öfverensstämmelse hvarmed nådig proposition, af den lydelse bilagan till detta protokoll utvisar, alltså skulle till Rikets Ständer afgå.

Ex protocollo
C. F. Smerling.

№ 54.

Ank. till Exp.-Utsk. den 21 Nov. 1859, kl. 11 f. m.

Kongl. Maj:ts nådiga Skrifvelse till Rikets Ständer, med öfverlemnande af förslag till redaktions-förändringar och tillägg i nu gällande tulltaxa; Gifven Stockholms Slott den 17 November 1859.

De tullbestämmelser, hvilka, med ledning af en genomförd utredning af detta ämne, i hufvudsaklig öfverensstämmelse med Kongl. Maj:ts nådiga förslag, antogos af Rikets sednast församlade Ständer och derefter, med ringa afvikelse, fastställdes af Kongl. Maj:t, i tulltaxa den 18 December 1857, hafva blott under sistlidet och innevarande år varit tillämpade och således ännu icke hunnit att, till svenska handelns och näringsgrenarnes utveckling, åstadkomma all den verkan, som genom in- och utförsels-förbudens borttagande samt en i allmänhet friare tullagstiftning åsyftats, men som först under en längre tids vidhållande af dessa grundsatser kan mera fullständigt uppnås.

Då emellertid den erfarenhet, som vunnits under den korta tid, nuvarande tulltaxa varit gällande, icke jäfvat riktigheten af lämpligheten af de hufvudgrunder, hvarpå densamma blifvit bygd, och då en större stadga i denna del af lagstiftningen, än som hittills egt rum, är i många afseenden önskvärd och af behofvet påkallad, anser Kongl. Maj:t anledning icke vara för handen, att i detta hänseende, vid innevarande riksdag, vidtaga några väsendtliga förändringar.

Det har likväl icke undfallit Kongl. Maj:ts uppmärksamhet, att en och annan rubrik i nämnda taxa lemnat utrymme för någon tvetydighet och, genom olika uppfattning, på de trafikerandes och på vederbörande embetsmyndighets sida, sålunda kunnat för de förre medföra olägenhet.

I följd häraf, och enligt föreskrift, har Kongl. Maj:ts General-Tullstyrelse under den 10 nästlidne September, till Kongl. Maj:t inkommit med underdånigt förslag

förslag till redaktionsförändringar och tillägg i gällande tulltaxa, hvilka hufvudsakligen afse hennes förtydligande för att, så vidt möjligt är, förekomma tvist om taxans rätta tillämpning.

Och vill Kongl. Maj:t till Rikets Ständer härmed i nåder öfverlemna berörda förslag, till upplysning och ledning vid den behandling af frågan rörande tullbevillningen, hvilken hos Rikets Ständer förekommer.

För öfrigt har Kongl. Maj:t i detta hänseende endast velat fästa Rikets Ständers uppmärksamhet derpå, att, i händelse afgiften för tillverkning af bränvin inom landet, i enlighet med Kongl. Maj:ts nådiga proposition den 27 nästlidne Oktober, blifver förhöjd från 60 till 75 öre för hvarje tillverkad kanna, en häremot svarande tillökning jemväl af införsels-tullen för utländskt bränvin och sprit torde böra ega rum.

Kongl. Maj:t förblifver Rikets Ständer med all Kongl. nåd och ynnest städse välbevågen. År och dag, som ofvan.

CARL.

J. A. Gripenstedt.

Utdrag af Protokollet öfver Finans-Ärenden, hållet inför Hans Maj:t Konungen i Stats-Rådet å Stockholms Slott den 17 November 1859.

Närvarande:

Hans Excellens, Herr Justitie-Statsministern, Friherre *De Geer*,
Hans Excellens, Herr Statsministern för Utrikes Ärendena, Friherre *Manderström*,
Stats-råden: *Wallensteen*.
Gripenstedt,
Almqvist,
Ehnemark,
Herr Grefve *Hamilton*,
Lagerstråle,
Björnstjerna och
Malmsten.

Chefen för Finans-departementet, Stats-rådet Gripenstedt, uppläste till justering ett i enlighet med Kongl. Maj:ts, på Stats-Rådets enhälliga tillstyrkande, förut fattade beslut, uppsatt förslag till Kongl. Maj:ts nådiga skrifvelse till Rikets Ständer med öfverlemnande af förslag till redaktions-förändringar och tillägg i nu gällande Tulltaxa;

Och behagade Kongl. Maj:t, på Stats-Rådets tillstyrkande, i nåder gilla berörde förslag, i öfverensstämmelse hvarmed nådig skrifvelse, af den lydelse bilagan till detta protokoll utvisar, alltså skulle till Rikets Ständer afgå.

Ex protocollo
C. F. Smerling.

Stormäktigste, Allernådigste Konung!

Enär, vid pröfningen af åtskilliga rörande tillämpningen af nu gällande tulltaxa af den 18 December 1857, hos Eders Kongl. Maj:t i underdånighet fullföljda frågor, såsom angående omfattningen af taxe-rubriken: »redskap och maskinerier eller delar deraf», samt huruvida till »sirup, alla slag,» kunde hänföras äfven ett i flytande form inkommet råämne för sockertillverkning, visat sig att en och annan tulltaxe-rubrik lemnat utrymme för någon tvetydighet och, genom olika uppfattning på de trafikerandes och på vederbörande embetsmyndighets sida, möjligen för de förre medfört kännbar olägenhet, har, med anledning häraf, Chefen för Eders Kongl. Maj:ts Finans-departement, uti aflåten skrifvelse af den 20 nästlidne Juni, anmodat General-Tullstyrelsen att före riksdagens början till Eders Kongl. Maj:t inkomma med underdånigt förslag till de förändringar eller förtydliganden i tulltaxan, som General-Tullstyrelsen, med hemtad erfarenhet under tillämpningen deraf, kan anse berörda författning, utan att rubbas i de hufvudgrunder, hvarpå den är byggd, i vissa delar erfordra.

Till följd häraf får General-Tullstyrelsen nu i underdånighet föreslå nedanomförmälda redaktions-förändringar och tillägg i gällande tulltaxa, hvilka hufvudsakligen afse taxans förtydligande till undanrödjande i möjligaste mån af tvist om densammas rätta tillämpning.

Tarifen för införsels-tullen.

Pag. 1. »Alabaster, arbetad, ej specificerad.»

Utom den i handeln gängse hvita och mera genomskinliga alabastern förekommer jemväl alabaster af dunklare beskaffenhet samt grå-, gul- eller rödaktig färg. Då dessa sednare slag, hvaraf åtskilliga arbeten till riket inkomma, äro af tyngre beskaffenhet samt i värde understigande den hvita alabastern, torde skäl vara för handen, att för den färgade alabastern bestämma en lindrigare tull, än som taxan för alabaster nu utsätter, och General-Tullstyrelsen får derför underdånigst föreslå, att ifrågavarande taxe-rubrik måtte erhålla följande lydelse:

Alabaster, oarbetad	*fri.*
Arbetad, ej specificerad, hvit	*60 öre.*
Andra slag	*30* »

Pag. 2. För mera fullständighet torde rubriken »Antimonium, spiesglans och regulus» varda förändrad till *Antimonium crudum eller spetsglans och regulus.*

Pag. 3. Under namn af Bayerskt eller Tyroler-beck inkommer ett slags hartz, som hufvudsakligast användes vid de Bayerska ölbryggerierna. Denna vara hänföres lämpligast till rubriken Hartz, hvarom hänvisning i noten torde böra meddelas.

Pag. 4. Vid åtskilliga tillfällen har tvist uppstått med hänsigt till tullbehandlingen af gjutna bilder, utaf dels i taxan såsom arbetadt specificeradt, dels ospecificeradt ämne, hvilka egaren angifvit såsom konstnärs-arbeten och på sådan grund yrkat att få tullfritt disponera. Dessa i form tillkomna eller gjutna bilder kunna icke, äfven om till deras förfärdigande begagnats en form, tagen efter ett konstverk, såsom sådant betraktas, emedan dermed endast lärer böra förstås ett af konstnärens egen hand åstadkommet arbete, och icke sådana, som utan någon konstnärlig skicklighet, i mångfaldiga exemplar kunna tillverkas medelst afgjutning. General-Tullstyrelsen anser sig derför böra i underdånighet föreslå, att ordet »Bilder» i nuvarande tulltaxe-rubrik »Bilder och bildhuggeri-arbeten» må utgå och nämnda rubrik erhålla denna lydelse:

Bildhuggeri-arbeten, som utgöra konstnärs-arbeten . . . . . fria.
Andra slag, och arkitektoniska arbeten af ämne, hvilket, såsom arbetadt, ej är i taxan specificeradt . . . . 1 ℔ 25 öre.

Pag. 4. Under rubriken »Blommor, konstgjorda», torde böra tilläggas *af tyg, papper eller halm*, enär jemväl förekomma blommor af stenkol och annat tyngre ämne, hvilka, i anseende till deras vigt och mindre värde, icke kunna draga den tull, taxan för de förstnämnda bestämmer, utan böra tullbehandlas lika med det ämne, arbetadt, hvaraf de bestå.

Pag. 4. Enär torkade blommor icke finnas i taxan upptagna, hemställes i underdånighet, att deruti må införas en ny rubrik, nemligen:

Blomster, torkade, ... fria.

Pag. 5. I noten å denna pagina finnes, bland annat, upptaget »bokspån», med hänvisning till taxe-rubriken spillning. Denna hänvisning har troligen tillkommit af missförstånd om den ifrågavarande varu-artikelns rätta beskaffenhet. Den så kallade bokspån består nemligen icke utaf affall som erhålles vid förarbetning af bokträd, utan utgörande af tunnt sågadt träd, som användes till bokpermar, värjslidor och inlägg i skosulor. Berörda varu-artikel, närmast jemförlig med fanér af träd, anser Styrelsen böra i likhet dermed förtullas, hvadan Styrelsen hemställer, att den i taxan nu befintliga hänvisning i noten måtte utgå och i noten pag. 37 införas:

Spån för bokbindning, tillverkning af värjslidor m. m. hänföres till fanérskifvor under artikeln trädvaror.

Pag. 6. Bronze-pulver, som består af rifven eller malen metall och användes till bronzering å gips- och träd-arbeten m. m., har, såsom i taxan ej upptaget, hittills tullbehandlats i enlighet med sista rubriken i Inkommande tarifen och alltså varit underkastadt en tullafgift af 20 procent å värdet. Då likväl ifrågavarande

artikel lämpligare hänföres till metaller, sammansatta, arbetade, andra slag, hemställes underdånigst att hänvisning härom måtte i noten få inflyta.

Pag. 7. Artikeln Bärsaft, som ej finnes i taxan omnämnd, torde i noten böra upptagas på följande sätt:

Bärsaft, med tillsats af socker och sprit; se likör; — utan sådan tillsats; hänföres till cider.

Pag. 8. Likaledes torde i noten å denna pagina få tilläggas:

Couleur eller s. k. vin-tinktur, blandad med vatten; hänföres under sirup; Blandad med sprit; se likör.

Pag. 13. Då nedannämnde 3:ne slags garn icke finnas i taxan specifikt upptagne, är det, till förekommande af villrådighet hos Tullkamrarne och för beredande af enhet i tullbehandlingen, angeläget att härom varder närmare bestämdt. I sådant hänseende torde i noten varda infördt:

Garn, bomulls-, tryckt, hänföres under färgadt; Ull-, brillant; se färgadt ullgarn. Af vegetabilier (gräsgarn) förtullas lika med segel- och bindgarn.

Pag. 14. Under artikeln »Glas» förekommer det stadgande, att bunkar, buteljer och flaskor, derå varor inkomma och som icke, enligt särskild föreskrift i taxan, inbegripas uti vigten för tullberäkningen, åtnjuta tullfrihet. Under enahanda förbehåll torde samma fördel böra utsträckas till *burkar*, på hvilka varor inkomma och sistnämnda slags förvaringskärl i taxan införas emellan benämningarne bunkar och buteljer.

»Apothekare-ståndkärl», som vanligtvis äro förfärdigade af äkta porslin, hafva på sednare tid införskrifvits jemväl af glas med inbrända signaturer. Dylika kärl anser General-Tullstyrelsen böra draga lika tull med bunkar, burkar, buteljer och flaskor af glas, eller 75 öre per centner, och nedannämnda anteckning derom i noten inflyta:

Glas; Apothekare-ståndkärl, med inbränd signatur — hänföras under bunkar, burkar etc.

Pag. 16. Under åtskilliga benämningar, såsom Mexicofiber, krollspint m. m. hafva i sednare tid till riket inkommit icke obetydliga qvantiteter, dels färgade, dels ofärgade, men trensade och upprispade utländska gräsarter, hvilka med fördel användas såsom surrogat för tagel vid stoppning af möbler, madrasser m. m. Förenämnda vara, hvarå priset, mer än till hälften, understiger det å tagel, har hittills hänförts till Införsels-tarifens sista rubrik och således förtullats mot en afgift af 20 procent å värdet. Men då denna tullberäkning torde vara väl hög för en varu-artikel af allmännyttig beskaffenhet, får General-Tullstyrelsen, jemte hemställan att tullafgiften för varan måtte bestämmas till 15 procent å värdet, i underdånighet föreslå, att nuvarande taxe-rubriken: »Gräs, ej specificeradt», måtte utbytas mot:

Gräs, oarbetadt, ej specificeradt . . . . . fritt.

Färgadt, trensadt eller upprispadt, 100 R:drs värde 15 R:dr.

Pag. 17. Taxe-rubriken »Hattar» anser General-Tullstyrelsen vara med hufvudsakligt bibehållande af nuvarande tullsatser, i behof af en förändrad redaktion. Som den nu är uppställd, finnes ingen tull bestämd för hattar af halm, så vida de ej skola hänföras till den lägsta tullsatsen, hvilket åter vore mindre lämpligt, då sådana hattar i allmänhet äro af större värde än de slag, hvilka uti taxan uppräknas såsom tillhörande nämnda tullbestämmelse.

För hattar af siden eller annan väfnad är bestämd en tullafgift af 4 R:dr per stycke, men för hattar af ull, hår eller silke endast 2 R:dr. En vanlig hatt, öfverklädd med silkes- eller bomulls-felb, är alltså underkastad en högre tullafgift, än den vida dyrare af bäfverhår (Castor) och drager lika tull med en af sidenväfnad, oansedt tullafgiften för sistnämnda tyg är fastställd till 7 R:dr 50 öre, men för hel och half siden-felb till 1 R:dr 50 öre och för bomulls-felb endast till 40 öre per ℔. Under förutsättning att Eders Kongl. Maj:t i nåder finner rättelse härutinnan böra ega rum, får General-Tullstyrelsen underdånigst föreslå, att rubriken Hattar må förändras till följande lydelse:

Hattar:

af halm eller strå	*1 st.*	*1: 50.*
af siden eller annan väfnad, utom felb, samt i allmänhet monterade fruntimmershattar	*d:o*	*4: —*
af ull, hår eller felb	*d:o*	*2: —*
andra slag	*d:o*	*— 40.*

Pag. 20. Den medgifna tullfriheten för svin- och gås-ister torde kunna utsträckas till de flera slag af ister, t. ex. björn- och häst-ister, som understundom införas, och den nuvarande taxe-rubriken alltså förändras från »Ister, svin- eller gås-» till

Ister, alla slag.

Pag. 21. I taxe-bestämmelsen under artikeln »Jern, gjutet,» för grytor, pannor, kittlar, kakelugnar och gallerverk, torde, näst efter kakelugnar, jemväl böra intagas: *Spisar och kabysser.* Under rubriken »Jern, smidt,» upptagas skostift, klippta eller skurna, med en tullafgift af 5 öre per ℔, men deremot finnes ej någon tullbestämmelse för dylika stift af gjutet jern. Då emellertid införsel af sistnämnda vara understundom eger rum, torde det blifva nödigt, att en tullsats derför bestämmes, och hemställer General-Tullstyrelsen fördenskull i underdånighet, att under rubriken »Jern: gjutgods» och näst efter den der förekommande artikeln »knappar, olackerade eller lackerade» må införas: *Skostift* med en införselstull af 3 öre per ℔.

Till förekommande af de tvister, hvilka understundom uppstå emellan vederbörande tulltjensteman och godsegare, rörande tullbehandlingen af sådana med ringar, öglor o. s. v. försedda finare jernkettingar, som äro ämnade till grimskaft, koppel, draglinor m. m. och dem godsegaren yrkat få disponera mot den i taxan

för kettingar bestämda tull, får General-Tullstyrelsen underdånigst hemställa, att under artikeln kettingar må i taxan införas följande:

Anmärkning: *Finare kettingar, hvilka genom vidfästade ringar, öglor o. s. v. synbarligen äro ämnade att användas till grimskaft, koppel, draglinor o. a. d. tullbehandlas såsom «allt annat manufaktur- och handtverks-smide, ej specificeradt».*

Pag. 22. Enär jäst kan betraktas såsom ett slags affall, torde Eders Kongl. Maj:t i nåder finna skäligt för denna vara i allmänhet medgifva tullfrihet i likhet med hvad som nu eger rum för »Jäst, komprimerad,» då sistnämnda ord i taxan lärer få utbytas mot orden: *Alla slag.*

Anteckningen i noten om »Karduans» hänförande till hudar och skinn torde, för mera tydlighet, kunna utbytas mot orden »*Karduanse-Saffian under artikeln hudar och skinn*».

Varu-artikeln *Kitt* är ej i taxan omnämnd, men synes lämpligast böra tullbehandlas efter taxe-bestämmelsen för blyhvitt, som i nämnda vara ingår såsom beståndsdel, samt kitt alltså i noten upptagas med hänvisning till blyhvitt under artikeln färger.

Pag. 23. Under rubriken kläder »ej specificerade» innehåller taxan följande bestämmelse:

»För oljade eller fernissade kläder beräknas tullafgiften efter hvad för tyget är bestämdt, utan förhöjning.» Till förtydligande af detta stadgande torde efter ordet »kläder» få tilläggas: *derunder ej inbegripna sådana, som äro öfverdragna med kautschuk eller guttapercha.*

Copiepressar, hvilka ej finnas i taxan omnämnda, föreslår General-Tullstyrelsen att hänföras till Jern: gjutgods, ej specificeradt, gröfre, hvarom anteckning i noten torde få inflyta.

Pag. 26. Lior, hvilka icke finnas i taxan omnämnda och, enligt den definition om hvad med redskap och maskinerier eller delar deraf, ej specificerade, som General-Tullstyrelsen här nedan i underdånighet föreslår, icke kunna anses till denna rubrik hänförliga, torde i noten uppföras med hänvisning under artikeln: Jern, manufaktur- och handtverks-smide, ej specificeradt.

Pag. 27. Sedan Eders Kongl. Maj:t uti en dess nådiga pröfning underställd tvistefråga, medelst nådigt bref af den 17 Juli nästlidne år, behagat fastställa General-Tullstyrelsens beslut, hvarigenom ett parti manometrar förklarats böra tullbehandlas såsom fysiska instrumenter, torde i noten få införas:

Manometrar, se Instrumenter, fysiska.

Pag. 28. I noten torde följande tillägg böra ega rum:

Mjöl af Arrow-rot; se mjöl af vegetabilier. Mössfoder och kullar; se hattfoder.

Pag. 29. Likaledes hemställes i underdånighet, att till de i noten å denna pagina upptagna artiklar må tillkomma:

Olja, Kamphin-, Naphta-, Photogéne-, Stenkol- m. fl. till lyse begagnade vätskor, ej specificerade; se Terpentin-olja.

Pastiller; se konfiturer.

Pag. 30. Från rubriken »Papper» anser General-Tullstyrelsen böra utgå »Omslags-, Tobaks- och Concept-,» enär under dessa benämningar, om de afse ändamålet, hvartill papperet bör användas, de flesta papperssorter kunna hänföras. Men deremot torde få tillkomma följande nya benämningar, nemligen:

Sug-, färgadt och ofärgadt, Copie- och Planche-.

Om denna förändring skulle af Eders Kongl. Maj:t i nåder gillas, kommer taxan under rubriken papper att erhålla följande lydelse:

Papper:

Förhydnings- och press- . . . . . *fritt.*

Kardus- och Sug-, färgadt eller ofärgadt, Makulatur-, Tryck-, limmadt eller olimmadt, Kort-, Tapet- och Poler- eller Smergel- 1 ℔ 6 öre.

Skrif-, Copie-, Planche- och alla andra slag hvitt, ej specificeradt . . . . . 1 ℔ 12 öre.

Post-, alla slag . . . . . 1 ℔ 15 öre.

Färgadt, pressadt, glaceradt, tryckt, figureradt, försilfradt eller förgyldt . . . . . 1 ℔ 18 öre.

Pag. 31. De kärl, hvarpå artikeln Pomada inkommer, äro af mycken olika beskaffenhet. Vanligen förekommer den inlagd i förseglade porslinsburkar med mer eller mindre tjock botten. Att med någorlunda visshet kunna bestämma burkarnes vigt och derefter beräkna en skälig thara är ej möjligt, med mindre än att de tömmas och särskildt vägas. Men då sådant icke är verkställbart utan att skada innehållet, anser Styrelsen lämpligast att, i likhet med hvad vid tullbehandlingen af Luktvatten är föreskrifvet, burkarna i orubbadt skick vägas och deras vigt inberäknas i sjelfva varans, mot det att den nu bestämda tullafgiften, 1 R:dr per ℔, varder i skälig mån nedsatt.

Med hänsigt till beskaffenheten af ofvanberörda burkar, hvilkas vigt i de flesta fall öfverstiger innehållet, anser General-Tullstyrelsen tullafgiften på pomada kunna nedsättas till hälften mot hvad nu är fastställdt; och får derföre i underdånighet föreslå följande nya redaktion af tulltaxan i hvad den rörer ofvannämnda vara:

Pomada, burkarnas vigt inberäknad . . . . . 1 ℔ 50 öre.

Pag. 32. Om tillämpningen af den i taxan förekommande rubriken: »Redskap och maskinerier, eller delar deraf, ej specificerade», har tvist tidt och ofta uppstått emellan Tullverket och vederbörande godsegare, som yrkat att till nämnda rubrik få hänförde och i följd deraf kunna tullfritt disponera sådana enkla redskap och maskiner, som rätteligen tillhöra andra taxe-rubriker.

För att i denna del af taxan kunna åvägabringa en likstämmig tillämpning

och,

och, med bibehållande af nuvarande taxe-redaktion, i möjligaste måtto förekomma tvist om hvad taxan rätteligen förstår med redskap och maskinerier, får General-Tullstyrelsen underdånigst föreslå, att under merberörda rubrik i taxan må införas följande:

Anmärkning: *Under denna rubrik äro att hänföra mera invecklade, eller af flera olika delar sammansatta fabriks-maskiner eller jordbruks-redskap, samt sådana delar deraf, som icke kunna användas, utan att inpassas i ett visst redskap eller maskineri.*

Pag. 34. Artikeln »Silke» är i taxan indelad i 2:ne kategorier, nemligen: rått, ofärgadt, som är tullfritt, samt färgadt, hvilket drager en tull af 1 R:dr 50 öre per ℔. På grund häraf hafva icke obetydliga qvantiteter tvinnadt, ofärgadt silke inkommit och blifvit tullfritt behandlade, men då den i taxan medgifna tullfrihet för rått, ofärgadt silke tvifvelsutan icke afsett sådant silke, som, ehuru ofärgadt, finnes vara tvinnadt och antingen i det skick det inkommer eller efter föregående färgning utgör vanligt i handeln förekommande sy-silke och äfven är användbart till förfärdigande af snörmakeri-arbeten och för flera andra ändamål, hemställes i underdånighet, om icke detta slags silke bör draga den tull, som för färgadt är bestämd, i hvilket fall under rubriken silke efter ordet »färgadt» bör tillkomma orden: *eller tvinnadt.*

Pag. 35. I noten torde få tilläggas:

Skor af ylle-filt, utan lädersulor, förtullas såsom ylle-filt.

Likaledes får General-Tullstyrelsen, under åberopande af hvad här ofvan rörande Lior blifvit anfördt, underdånigst hemställa, att artiklarne Skyfflar, Skäror och Spadar må i noterne pag. 35 och 36 varda införda med hänvisning till artikeln Jern, manufaktur- och handtverks-smide, ej specificeradt.

Pag. 36. I afseende på rubriken socker anser General-Tullstyrelsen sig för närvarande ej böra föreslå annan förändring, än att, enligt hvad Eders Kongl Maj:t, med godkännande af General-Tullstyrelsens underdåniga yttrande, i ett särskildt fall under den 12 Augusti förlidet år beslutit, efter orden »andra slag» må tilläggas: »*jemväl i flytande form*».

Pag. 38. I Tulltaxan förekommer väl artikeln »sågblad», med en tullafgift af 15 öre per ℔, men deremot omnämner taxan ej så kallade *sågbladsämnen*, d. v. s. ouppskurna eller otaggade sågblads-klingor.

Då likväl sådana utgöra föremål för införsel, bör denna artikel äfven erhålla plats i taxan med en varan åsatt skälig tullafgift, den General-Tullstyrelsen i underdånighet föreslår till 10 öre per ℔.

I noten torde få tilläggas:

Tennsalt och chlortenn, äfvensom träd-ättikesyradt jern; se kemiskt-tekniska preparater, ej specificerade.

Pag. 39. Sedan Eders Kongl. Maj:t uti nådigt bref af den 18 Februari detta år förklarat, att tidningar och tidskrifter, äfven då de äro tryckta på svenska språket, böra under vissa vilkor åtnjuta tullfrihet, får General-Tullstyrelsen underdånigst hemställa, att en ny rubrik af följande lydelse må, i öfverensstämmelse med högstberörda nådiga bref, i taxan införas, nemligen:

Tidningar och Tidskrifter, äfven då de äro tryckta på svenska språket, så framt i detta fall de, adresserade till svenskt postkontor, med allmän post inkomna . . . . . fria.

Då så kallade Cigarretter bestå af en pappershylsa med ifylld karfvad tobak, anser Styrelsen denna vara böra hänföras till artikeln karfvad tobak, hvarom anteckning i noten torde böra inflyta.

Pag. 40. Ehuru jern- och ståltråd enligt taxan är tullfri, böra likväl deraf förfärdigade arbeten, hvilka i mångfaldiga former, såsom fönsterjalusier m. m., till riket inkomma, icke åtnjuta en dylik förmån; hvarför General-Tullstyrelsen får i underdånighet hemställa, att under rubriken »Tråd» efter artikeln »Jern- och Stål-» må tilläggas:

Arbeten deraf draga den tull, som taxan bestämmer för manufakturs mide eller stålarbeten.

I noten torde få tillkomma:

Tråd af metall, öfverspunnen med silke eller tråd; se carcasser.

Pag. 41. General-Tullstyrelsen hemställer likaledes om införandet i noten af följande hänvisningar:

Tumstockar; se mathematiska instrumenter.

Tungspat; se blyhvitt.

Pag. 42. Bland nya import-artiklar har på den sednare tiden *vagnsmörja* blifvit af den betydenhet, att en särskild tullsats för densamma synes vara af behof påkallad. Den har hittills vid tullbehandling blifvit hänförd till sista rubriken i införsels-tarifen, som drager en tullafgift af 20 procent å värdet.

Enligt förevisad faktura uppgår inköpspriset på export-orten för ofvanberörde vara till 11 öre skålpundet, och det torde således icke kunna anses obilligt, om tullafgiften derför utgår med 2 öre per ℔, som icke fullt motsvarar 20 procent af varuvärdet.

Om Eders Kongl. Maj:t täcktes härtill lemna nådigt bifall, kommer taxan att ökas med ytterligare en ny rubrik, nemligen:

Vagnssmörja. . . . . 1 ℔ 2 öre.

Pag. 43. Enligt taxan är »Vax, alla slag,» tullfritt, men deremot finnes ingenting bestämdt med hänsigt till vax-arbeten. Då dessa äro af väsendtligt olika beskaffenhet och värde, möter svårighet att åsätta dem tull efter vigt, hvadan

General-Tullstyrelsen i underdånighet anhåller, att under rubriken *vax*, i not må införas:

Vax: arbeten deraf hänföras till sista rubriken i Inkommande tarifen.

Tarifen för utgående varor.

Pag. 47. Båtshakeskaft och bärlingar finnas ej omnämnda i utförsels-tarifen; och då dessa effekter icke böra mera än bandstakar vara från utförsels-tull befriade, hemställes i underdånighet, att under rubriken trädvaror och i sammanhang med bestämmelsen för bandstakar af furu och gran må tilläggas: »Båtshakeskaft och Bärlingar om 15 à 20 fots längd och $1\frac{1}{2}$ à 2 tums diameter i lilländan».

Tulltaxe-underrättelserna.

I afseende på rätta förståndet af det i 9 § meddelade stadgande om besigtning af inkommande hvitt socker, hvilket icke är angifvet såsom raffineradt eller annat under samma tullbestämning hänförligt slag, hafva olika åsigter egt rum, i det en del godsegare förmenat, att de vid besigtningen närvarande Tullkammare- eller Packhus-inspektions-föreståndare icke ega att yttra sig öfver beskaffenheten af varan, hvars tullbehandling ensamt bör grunda sig på besigtningsmännens yttrande, när icke olika meningar dem emellan uppkomma. En sådan tydning af ordalagen i berörda § torde dock icke vara öfverensstämmande med lagstiftarens mening. Föreskriften, att en Tullkammare- eller Packhus-inspektions-föreståndare bör vid besigtningstillfället tillstädesvara, måste, enligt General-Tullstyrelsens åsigt, jemväl afse, att han dervid skall bevaka Tullverkets rätt, hvilket af honom ej kan fullgöras, såvida han ej är berättigad att deltaga i bedömandet af varans egenskap. Att en dylik rättighet tillerkännes förenämnde Tulltjenstemän är desto angelägnare som det icke å alla import-orter finnes att tillgå personer, om hvilkas sakkunskap och ojäfvighet uti ifrågavarande fall man kan vara fullt förvissad. Till förekommande af vidare tvist om rätta tydningen af merberörda § får General-Tullstyrelsen nu i underdånighet hemställa, att redaktionen af densamma måtte erhålla följande förändrade lydelse: «Allt hvitt socker, hvilket icke är angifvet såsom raffineradt eller annat under samma tullbestämning hänförligt slag, skall under-

kastas besigtning af sakkunnige och ojäfvige personer i Tullkammare- eller Packhus-inspektions-föreståndares närvaro. Yppas dervid emellan besigtningsmännen eller emellan dem och Tulltjenstemannen olika meningar om varans rätta beskaffenhet, hänskjutes frågan till General-Tullstyrelsen, då prof af sockret jemväl bör insändas.

General-Tullstyrelsen framhärdar med djupaste vördnad, trohet och nit,
Stormägtigste, Allernådigste Konung!
Eders Kongl. Maj:ts

underdånigste, tropligtigste tjenare
och undersåtar

J. F. FÅHRÆUS.

C. J. L. Fyrwald. *P. C. Boman.*

Sigge Th. Lundgren.

Stockholm den 10 September 1859.

STOCKHOLM, TRYCKT HOS JOH. BECKMAN, 1859.

№ 55.

Ank. till Exp.-Utsk. den 21 Nov. 1859, kl. 11 f. m.

Kongl. Maj:ts

Nådiga skrifvelse till Rikets Ständer angående gjord underdånig framställning om ytterligare låneunderstöd för kyrkobyggnaden i Christinehamn; Gifven Stockholms Slott den 17 November 1859.

Uti en af Konungens Befallningshafvande i Wermlands län till Kongl. Maj:t öfverlemnad skrift hafva Christinehamns Stads och Warnums Landsförsamlingar, hvilka tillsammans utgöra ett pastorat, underdånigst anhållit att, med afseende på de betydliga kostnader, uppgående till 288,016 R:dr R:mt, som bemälde församlingar fått vidkännas för uppförande af ny gemensam kyrka uti Christinehamn, Kongl. Maj:t måtte till Rikets nu församlade Ständer täckas aflåta nådig proposition om anvisande åt församlingarne af ett låneunderstöd å 75,000 R:dr nämnde mynt, att återbetalas, antingen, i likhet med det lån som vid 1844 års Riksdag blifvit för samma kyrkobyggnad beviljadt, genom erläggande af fem procent årligen, deraf tre procent såsom ränta och två procent till amortering af kapitalet, eller ock under iakttagande af de vilkor, Rikets Ständer kunde komma att för dylika lån bestämma, hvarvid likväl församlingarne framställt den önskan, att ifrågavarande lån måtte under de första åtta åren få ränte- och amorteringsfritt innehafvas.

Sedan Kongl. Maj:t och Rikets Kammar-kollegium, efter att i ämnet hafva hört Consistorium i Carlstad, infordradt underdånigt utlåtande häröfver afgifvit, har Kongl. Maj:t detta ärende uti nådigt öfvervägande tagit och vill, i anseende till de betydliga uppoffringar Christinehamns och Warnums församlingar för deras nya kyrkobyggnad sig ätagit, härigenom i nåder hafva meddelat Rikets Ständer berörde framställning, till det afseende Rikets Ständer må finna sig föranlåtne att derå fästa.

De till ärendet hörande handlingar, skola till Rikets Ständers vederbörande Utskott öfverlemnas; och Kongl. Maj:t förblifver Rikets Ständer med all Kongl. nåd och ynnest städse välbevågen. Datum ut supra.

CARL.

Henning Hamilton.

Utdrag af Protokollet öfver Ecklesiastik-ärender, hållet inför Hans Maj:t Konungen i Stats-Rådet på Stockholms Slott den 17 November 1859.

Närvarande:

Hans Excellens, Herr Justitie-Statsministern, Friherre *De Geer*,
Hans Excellens, Herr Statsministern för Utrikes Ärendena, Friherre *Manderström*,
Stats-råden: *Wallensteen*,
Gripenstedt,
Almqvist,
Ehnemark,
Herr Grefve *Hamilton*,
Lagerstråle,
Björnstjerna och
Malmsten.

Efter justering af protokollet öfver Ecklesiastik-ärender för den 11 dennes uppläste Herr Departements-chefen Statsrådet Grefve Hamilton följande, i öfverensstämmelse med af Kongl. Maj:t förut fattade nådiga beslut, uppsatta förslag till skrifvelser till Rikets Ständer, nemligen:

1:o. Angående gjord underdånig framställning om ytterligare läne-understöd för kyrkobyggnaden i Christinehamn; och

2:o — — — — — — — — — — — — — — — — —

— — — — — — — — — — — — — — — — — —

Uppå Stats-Rådets underdåniga tillstyrkande täcktes Hans Maj:t Konungen berörde förslag i nåder gilla sam befallde att, i öfverensstämmelse dermed, skrifvelser, sådana de finnas sub Litt. A och B., detta protokoll bilagda, skulle till Rikets Ständer expedieras.

Ex Protocollo

C. A. Th. Ädelgren.

№ 56.

Ank. till Exp.-Utsk. den 21 Nov. 1859, kl. 11 f. m,

Kongl. Maj:ts

Nådiga Proposition till Rikets Ständer, angående anslag af Vin- och Byggnads-säd för Qvarsebo församling; Gifven Stockholms Slott den 17 November 1859.

I underdånig skrifvelse den 3 sistlidne Augusti har Qvarsebo församling hos Kongl. Maj:t i underdånighet anhållit, det täcktes Kongl. Maj:t till Rikets Ständer afläta nådig proposition om anslag af Tre tunnor vin- och byggnads-säd åt denna församling som består af endast $7\frac{7}{8}$ mantal, och hittills i så kallade vinpenningar åtnjutit allenast 2 R:dr R:mt, varande såsom stöd för den underdåniga ansökningen ytterligare anfördt, att församlingen under åren 1807 och 1808, utan att hugnas med stamboksbidrag, sjelf nybyggt sin kyrka af sten, och att kyrkan, enligt sednaste bokslut, ännu står i en skuld af 1,177 Riksdaler 50 öre Riksmynt, till hvars betäckande ingen annan tillgång finnes än sammanskott af socknens $7\frac{7}{8}$ mantal, prestgård, qvarn och sågar deri inberäknade. Consistorium i Strengnäs och Konungens Befallningshafvande i Östergötlands län hafva, med vitsordande af de gjorda uppgifternas enlighet med sanna förhållandet och i anseende till församlingens genom handlingarne ådagalagda behof af det sökta understödet, å ansökningen tillstyrkt nådigt bifall, hvarjemte Kongl. Maj:ts och Rikets Kammar-kollegium och Statskontor, uti infordradt underdånigt utlåtande, upplyst, att Qvarsebo socken, upptagen i 1825 års jordebok till ett sammanlagdt hemmantal af $7\frac{7}{8}$, innehåller, enligt 1857 års mantalslängd, en folkmängd af 594 personer; att socknens kyrka, efter Statskontorets skrifvelse till Landshöfdingen i länet af den 12 Augusti 1727, åtnjuter 4 daler silfvermynt eller 2 R:dr Riksmynt årligen till Communion-vin och att, jemlikt 1857 års Räkenskap för Wikbolands, eller Lösings, Björkekinds och Östkinds Häraders fögderi, Kronan inom samma fögderi har behållen tiondespanmål till ett belopp af 30 tunnor $23\frac{5}{6}$ kappar räg och 30 tunnor $23\frac{5}{6}$ kappar korn; tillstyrkande kollegierne för sin del nådigt bifall till ansökningen, med det vilkor, att förenämnde af församlingen hittills åtnjutna kontanta penninge-belopp 2 R:dr Riksmynt blifver Stats-verket behållet.

Med anledning af hvad sålunda förekommit, vill Kongl. Maj:t härmed föreslå Rikets Ständer, att i Riks-statens Åttonde Hufvudtitel, å anslaget till kyrkors underhåll, måtte uppföras 3 tunnor spanmål, hälften räg och hälften korn, att, såsom vin- och byggnadssäd för Qvarsebo församlings kyrka, i penningar, efter länets me-

delmarkegångspris, årligen utgå, hvaremot det af församlingen hittills åtnjutna kontanta penningebelopp 2 Riksdaler Riksmynt blifver Stats-verket behållet.

Kongl. Maj:t förblifver Rikets Ständer med all Kongl. nåd och ynnest städse välbevågen. Datum ut supra.

CARL.

Henning Hamilton.

Utdrag af Protokollet öfver Ecklesiastik-ärender, hållet inför Hans Maj:t Konungen i Statsrådet på Stockholms Slott den 17 November 1859.

Närvarande:

Hans Excellens, Herr Justitie-Statsministern, Friherre *De Geer*,
Hans Excellens, Herr Statsministern för Utrikes Ärendena, Friherre *Manderström*,
Statsråden: *Wallensteen*,
Gripenstedt,
Almqvist,
Ehnemark,
Herr Grefve *Hamilton*,
Lagerstråle,
Björnstjerna och
Malmsten.

— —

Derefter föredrog Herr Departements-chefen Statsrådet Grefve Hamilton följande mål, nemligen:

1:o En af Qvarsebo församling i Strengnäs Stift och Östergötlands Län ingifven underdånig ansökning, det Kongl. Maj:t måtte täckas till Rikets Ständer afläta nådig proposition om anslag af tre tunnor vin- och byggnadssäd åt församlingen, — — — — — — — — — — — — — — — — — —

Med anledning af hvad sålunda förekommit hemställde Herr Departementschefen, att Kongl. Maj:t måtte täckas till Rikets Ständer göra nådig framställning om uppförande i Riksstatens 8:de Hufvudtitel, å anslaget för kyrkors underhåll, af tre tunnor spanmål, hälften råg och hälften korn, att, såsom vin- och byggnadssäd, för Qvarsebo församlings kyrka, i penningar efter länets medelmarkegångspris årligen utgå, hvaremot det af församlingen hittills åtnjutna kontanta penningebelopp, 2 R:dr R:mt, komme att Statsverket besparas; och uppläste Herr Departementschefen ett i ämnet uppsatt förslag till nådig proposition till Rikets Ständer samt hemställde i underdånighet, att Kongl. Maj:t, med gillande af berörde förslag, måtte i

nåder tillåta, att i öfverensstämmelse dermed nådig proposition, sådan den finnes detta protokoll sub Litt. C. bilagd, finge till Rikets Ständer expedieras.

Häruti instämde Stats-Rådets öfrige Ledamöter.

— — — — — — — — — — — — — — — — — — — —

Hans Maj:t Konungen täcktes hvad Stats-Rådet i ofvanstående 11 mål i underdånighet yttrat och hemställt i nåder gilla och bifalla.

Ex protocollo

C. A. Th. Ädelgren.

№ 57.

Ank. till Exp.-Utsk. den 21 Nov. 1859, kl. 11 f. m.

Kongl. Maj:ts

Nådiga Proposition till Rikets Ständer, angående ytterligare anslag för reparations-arbeten å Westerås Domkyrka; Gifven Stockholms Slott den 17 November 1859.

Vid sistlidne Riksdag beviljade Rikets Ständer för en större reparation af Westerås Domkyrka ett understöd af 67,500 R:dr R:mt, hvaraf 45,000 R:dr såsom anslag och 22,500 R:dr att utgå såsom lån, men då dessa medel befunnits för det afsedda ändamålet otillräcklige, har Domkyrko-kommissionen i underdånig skrifvelse den 26 nästlidne Augusti hos Kongl. Maj:t i underdånighet anhållit, det täcktes Kongl. Maj:t i nådig proposition till Rikets Ständer föreslå, att ett anslag af 42,500 R:dr R:mt måtte för berörde arbetes fullbordan ytterligare beviljas. Till stöd för denna anhållan har Domkyrko-kommissionen hufvudsakligen anfört, att den åsyftade reparationen blifvit till större delen verkställd i öfverensstämmelse med det af Kongl. Maj:t gillade förslag, men att det, vid uppgörande af förslag till ett arbete af sådan beskaffenhet, som det ifrågavarande, varit omöjligt att på förhand noga beräkna dess vidsträckthet och kostnad, hvarigenom inträffat, dels att reparationen i flera hänseenden måst utsträckas längre än ämnadt var, dels ock att kostnaden för i förslaget upptagna arbeten i många fall öfverstigit det för nämnde arbeten utsatta belopp; att de ännu återstående delarna af reparationen, enligt ansökningen bifogadt kostnadsförslag medförande en utgift af 42,550 R:dr Riksmynt och bestående af grundens omläggning, yttre takets lagning m. m., äro af den hufvudsakliga vigt, att de ej kunna lemnas å sido, utan att det förträffligt utförda och dyrbara arbete, som redan är verkstäldt, derigenom skulle blifva fruktlöst; att Westerås och S:t Ilians församlingar ej fortfarande kunna, såsom hittills under reparationen skett, hålla sina gudstjenster i den för ändamålet otillräckliga och i flera hänseenden otjenliga skol-

salen; och att Domkyrkan genom reparationens fullbordande skulle blifva ett af Sveriges herrligaste tempel och i architektoniskt hänseende en prydnad för vårt land, med anledning hvaraf Domkyrko-kommissionen anser sig kunna hysa den förhoppning, att Rikets Ständer, som inseende det nämnde arbetets nytta och fosterländska betydelse vid sistlidne Riksdag till detsamma anslogo medel, äfven nu ej skola vägra de anslag, som fordras för dess fullbordande.

Öfver denna underdåniga ansökning har Kongl. Maj:t infordrat yttrande dels af Kongl. Maj:ts och Rikets Kommers-kollegium, som, efter att i ämnet hafva hört Kongl. Maj:ts Befallningshafvande i Westerås län, Consistorium i Westerås och vederbörande, med underdånigt utlåtande inkommit, dels ock af Öfver-intendentsembetet, som förordnat Embetets Intendent att å ifrågavarande kyrko-byggnad anställa besigtning samt med berättelse deröfver äfvensom yttrande i afseende å nu ifrågaställde omständigheter till Embetet inkomma.

Efter den utredning frågan sålunda erhållit, har Kongl. Maj:t tagit Domkyrko-kommissionen i Westerås ansökning uti nådigt öfvervägande; och då det utan tvifvel är af allmän vigt att den började reparationen af Westerås Domkyrka icke af brist på medel mäste afbrytas, samt vitsordadt är, att behörig sparsamhet blifvit iakttagen vid bedrifvandet af det hittills utförda arbetet, hvilket varit af den svåraste och mest grannlaga beskaffenhet, äfvensom kostnaden derför omöjlig att med visshet på förhand beräkna, men det torde kunna antagas, att Westerås Stads och S:t Ilians församlingar böra vara villiga och förbundna att åtminstone så till vida bidraga till denna deras Sockne-kyrkas vidmagthållande, som frågan rörer kyrkans inre delar, hvilka ej äro af monumental beskaffenhet och till en del endast afser församlingarnes gagn eller beqvämlighet, samt, på sätt Öfver-intendents-embetet, i den beräknade återstående kostnaden ingå inrednings-arbeten, såsom bänkar m. m. till ett värde af omkring 15,000 R:dr R:mt, vill Kongl. Maj:t härmed föreslå Rikets Ständer, att till fortsättning af den påbörjade reparationen å Westerås Domkyrka bevilja ett ytterligare anslag af 28,000 R:dr Riksmynt.

De till ärendet hörande handlingar skola tillhandahållas det Rikets Ständers Utskott, som med frågan kommer att taga befattning.

Kongl. Maj:t förblifver Rikets Ständer med all Kongl. nåd och ynnest städse välbevågen. Datum ut supra.

CARL.

Henning Hamilton.

Utdrag af Protokollet öfver Ecklesiastik-Ärenden, hållet inför Hans Maj:t Konungen i Stats-Rådet på Stockholms Slott den 17 November 1859.

Närvarande:

Hans Excellens, Herr Justitie-Statsministern, Friherre *De Geer*,
Hans Excellens, Herr Stats-ministern för Utrikes Ärendena, Friherre *Manderström*,
Stats-råden: *Wallensteen*,
Gripenstedt,
Almqvist,
Ehnemark,
Herr Grefve *Hamilton*,
Lagerstråle,
Björnstjerna och
Malmsten.

— — — — — — — — — — — — — — — — — — — —

Derefter föredrog Herr Departements-chefen, Stats-rådet Grefve Hamilton följande mål, nemligen:

— — — — — — — — — — — — — — — — — — — —

2:o Domkyrko-kommissionens i Westerås skrifvelse af den 26 sistlidne Augusti, deruti kommissionen i underdånighet anhållit, att Kongl. Maj:t måtte, uti nådig proposition till Rikets Ständer, föreslå, att, till afslutande af reparations-arbetena å Westerås Domkyrka, hvartill vid sistförflutna Riks-möte anvisats, dels såsom anslag utan återbetalnings-skyldighet dels såsom låne-understöd tillsammans 67,500 R:dr, måtte beviljas ett ytterligare anslag af 42,500 R:dr R:mt; — — — — — —

Då det utan tvifvel vore af allmän vigt, att den började reparationen å Westerås Domkyrka icke i brist af medel blefve afbruten, samt det vore vitsordadt, att behörig sparsamhet blifvit iakttagen vid bedrifvandet af det hittills utförda arbetet, hvilket varit af den sväraste och mest grannlaga beskaffenhet och hvarför kostnaden varit omöjlig att med visshet på förhand beräkna, men det kunde antagas, att Westerås stads och S:t Ilians församlingar borde vara villiga och pligtiga att åtminstone så till vida bidraga till denna deras socken-kyrkas vidmagthållande, som frågan rörde kyrkans inre delar, hvilka ej vore af monumental beskaffenhet och till en del endast afsäge församlingens gagn eller beqvämlighet, samt, på sätt Öfverintendents-embetet anmärkt, i den beräknade återstående kostnaden inginge inrednings-arbeten, såsom bänkar, m. m., till ett värde af 15,000 R:dr R:mt, ansåg sig Herr Departements-chefen endast böra i underdånighet hemställa, att Kongl. Maj:t måtte hos Rikets Ständer i nåder föreslå att, till fortsättning af den påbörjade re-

parationen å Westerås domkyrka, ett ytterligare anslag af 28,000 R:dr R:mt måtte beviljas; hvarjemte Herr Departements-chefen uppläste ett i ämnet uppsatt förslag till nådig proposition til Rikets Ständer och hemställde, att Kongl. Maj:t, med gillande af samma förslag, måtte täckas i nåder tillåta, att i öfverensstämmelse dermed nådig proposition, sådan den sub Litt. D. finnes detta protokoll bilagd, finge till Rikets Ständer expedieras. — — — — — — — — — — — —

Häruti instämde Stats-Rådets öfrige ledamöter.

— — — — — — — — — — — — — — — — — — — —

Hans Maj:t Konungen täcktes hvad Stats-Rådet uti ofvanstående 11 mål i underdånighet yttrat och hemställt i nåder gilla och bifalla.

Ex Protocollo
C. A. Th. Ädelgren.

№ 58.

Ank. till Exp.-Utsk. den 21 Nov. 1859, kl. 11 f. m.

Kongl. Maj:ts

Nådiga Proposition till Rikets Ständer angående ytterligare anslag till iståndsättande af Linköpings Domkyrka; Gifven Stockholms Slott den 17 November 1859.

Uti underdånig skrifvelse den 21 sistlidne Juli har Kongl. Maj:ts Befallningshafvande i Östergötland till Kongl. Maj:t öfverlemnat Linköpings Dom-kapitels underdåniga anhållan rörande nådig framställning till Rikets Ständer om ytterligare anslag för iståndsättande af Linköpings Domkyrka, för hvilket ändamål Rikets Ständer förut beviljat dels ett lån af 30,000 Riksdaler Riksmynt, dels ett anslag utan återbetalnings-skyldighet af 37,500 Riksdaler samma mynt. Enligt hvad den underdåniga ansökningen upplyser, hade vid slutet af sistlidet år största delen af kyrkans norra sida jemte någon mindre del af den södra blifvit återställda för en kostnadssumma af 90,630 Riksdaler Riksmynt, hvilken utgift blifvit bestridd genom ofvannämnde stats-medel i förening med kyrkans egna tillgångar. För återstående, af behofvet påkallade reparationer erfordras emellertid, enligt ansökningen i underdånighet bifogadt kostnads-förslag, ett belopp af ytterligare 100,586 Riksdaler Riksmynt, till hvars anskaffande utvägar saknas, då kyrkans behållna medel vid innevarande

rande års början utgjorde endast 11,264 R:dr 98 öre, och dess årliga inkomster till största delen medtogos genom räntan och kapital-afbetalningen å ofvanberörde Stats-lån, och har Dom-kapitlet med anledning häraf i underdånighet anhållit, att Kongl. Maj:t täcktes hos Rikets Ständer göra nådig proposition derom, att ett anslag till förenämnde belopp, 100,586 Riksdaler Riksmynt måtte beviljas till fullbordande af reparations-arbetet å Linköpings Domkyrka, att utfalla antingen på en gång eller fördeladt på 10 år, med en tiondedel under hvartdera.

Till närmare utrönande af Domkyrkans tillgångar och det bidrag, som af församlingen kunde för hennes iståndsättande vara att påräkna, har Kongl. Maj:t infordrat dels utdrag af kyrkans räkenskaper för sistlidet år, dels ock Domkyrko-församlingens yttrande i nyssberörde hänseende, hvilka handlingar först den 28 sistlidne Oktober till Kongl. Maj:t i fullständigt skick inkommit. Då således någon besigtning ä redan verkställdt arbete, eller på stället skedd undersökning rörande arbeten, som för kyrkans vidmagthållande i första rummet ytterligare äro nödige, icke kunnat af Öfver-intendents-embetet medhinnas, men Kongl. Maj:t finner det vara af synnerlig vigt, att Linköpings Domkyrka, som utgör ett af landets dyrbaraste minnen af forntida byggnadskonst, icke måtte förfalla, vill Kongl. Maj:t härmed föreslå Rikets Ständer, att för fortsättning af reparationen å nämnde kyrka bevilja ett anslag af 30,000 Riksdaler, att under nästkommande statsreglerings-period utgå med 10,000 Riksdaler årligen, samt under vilkor, att medlen användas till de arbeten, hvilka Kongl. Maj:t, efter Öfver-intendents-embetets hörande, finner vara för kyrkans framtida bestånd nödigast.

De till målet hörande handlingar skola tillhandahållas det Utskott, till hvars handläggning ärendet varder af Rikets Ständer öfverlemnadt; och Kongl. Maj:t förblifver Rikets Ständer med all Kongl. nåd och ynnest städse välbevägen. Datum ut supra.

CARL.

Henning Hamilton.

Utdrag af Protokollet öfver Ecklesiastik-Ärenden, hållet inför Hans Maj:t Konungen i Stats-Rådet på Stockholms Slott den 17 November 1859.

Närvarande:

Hans Excellens, Herr Justitie-Stats-ministern, Friherre *De Geer*,
Hans Excellens, Herr Stats-ministern för Utrikes Ärendena, Friherre *Manderström*,
Stats-råden: *Wallensteen*,
Gripenstedt,
Almqvist,
Ehnemark,
Herr Grefve *Hamilton*,
Lagerstråle,
Björnstjerna och
Malmsten.

— — — — — — — — — — — — — — — — — —

Derefter föredrog Herr Departements-chefen, Stats-rådet Grefve Hamilton följande mål, nemligen:

— — — — — — — — — — — — — — — — — —

3:o. Kongl. Maj:ts Befallningshafvandes i Östergötlands län underdåniga skrifvelse af den 21 sistlidne Juli, deruti han till Kongl. Maj:t öfverlemnat en af Dom-kapitlet i Linköping gjord underdånig anhållan, det Kongl. Maj:t måtte till Rikets Ständer aflåta nådig framställning, att ett ytterligare anslag, stort 100,586 R:dr R:mt, måtte beviljas till fullbordande af reparations-arbetet å dervarande domkyrka, — — — — — — — — — — — — — — — — — —

— — — — — — — — — — — — — — — — — —

Då det vore af synnerlig vigt, att Linköpings Domkyrka, som utgjorde ett af landets dyrbaraste minnen af forntida byggnads-konst, icke måtte förfalla, hemställde Herr Departements-chefen, att Kongl. Maj:t måtte förberörde anhållan så till vida bifalla, att Kongl. Maj:t hos Rikets Ständer föresloge att, för fortsättning af reparationen å nämnda kyrka ett anslag af 30,000 R:dr R:mt måtte beviljas att under nästkommande Stats-reglerings-period utgå med 10,000 R:dr årligen, under vilkor, att medlen användes till de arbeten, hvilka Kongl. Maj:t, efter Öfver-intendents-embetets hörande, funne vara för kyrkans bestånd nödvändigt; hvarjemte Herr Departements-chefen uppläste ett i ämnet uppsatt förslag till nådig proposition till Rikets Ständer och hemställde, att Kongl. Maj:t, med gillande af berörda förslag, måtte täckas i nåder tillåta, att i öfverensstämmelse dermed nådig proposition, sådan den finnes detta protokoll sub Litt. E. bilagd, finge till Rikets Ständer expedieras.

Häruti instämde Stats-Rådets öfrige ledamöter.

— — — — — — — — — — — — — — — — — —

Hans Maj:t Konungen täcktes hvad Stats-Rådet i förestående 11 mål i underdånighet yttrat och hemställt i nåder gilla och bifalla.

Ex Protocollo

C. A. Th. Adelgren.

STOCKHOLM, TRYCKT HOS A. L. NORMAN, 1859.